

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID
FACULTAD DE FILOGÍA SEMÍTICA
Departamento de Hebreo y Arameo

TESIS DOCTORAL

El Targum de Job

MEMORIA PARA OPTAR AL GRADO DE DOCTOR
PRESENTADA POR

Javier Fernández Vallina

Madrid, 2015

Francisco Javier Fernández Vallina

TP
1982
002

* 5 3 0 9 8 5 6 9 6 2 *

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE

X-53-151035-1

EL TARGUM DE JOB

ARCEIVO

Departamento de Hebreo y Arameo
Sección de Filología Semítica
Universidad Complutense de Madrid
1982

© Francisco Javier Fernández Vallina
Edita e imprime la Editorial de la Universidad
Complutense de Madrid. Servicio de Reprografía
Noviciado, 3 Madrid-8
Madrid, 1981
Xerox 9200 XB 480
Depósito Legal: M-32026-1981

FRANCISCO JAVIER FERNANDEZ VALLINA

EL TARGUM DE JOB (EDICION CRITICA)

Director: Alejandro Díez Macho
Cat. de Lengua y Literatura Hebreas

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID

Facultad de Filología
Departamento de Hebreo y Arameo

Año 1980

I N D I C E

Agradecimiento	IV
Presentación	V
Metodología general	VII
1. El Targum de Job	1
1.1 Historia y problema de su investigación	2
1.2 Origen del Targum	4
1.3 Composición del Targum	7
1.3.1 Lugar	7
1.3.2 Tiempo	8
1.4 Referencias del Tg en el Medievo	9
Notas	10
2. Materiales para una edición crítica	11
2.1 Manuscritos	11
2.1.1 Ms. U	11
2.1.2 Ms. C	13
2.1.3 Ms. An	15
2.1.4 Ms. Am	18
2.1.5 Ms. P32	19
2.1.6 Ms. P31	20
2.1.7 Ms. P	22
2.1.8 Ms. SB	24
2.1.9 Ms. S	27

2.2 Políglotas y ediciones impresas	30
2.2.1 La Biblia Rabínica	30
2.2.2 La Biblia Regia	30
2.2.3 La Políglota de Londres	36
2.2.4 <u>Miqra*ot Gédolot</u>	37
2.2.5 El texto de P. de Lagarde	38
Notas	39
3. Selección del material	43
3.1 El manuscrito base	43
3.2 Los otros textos	46
Notas	48
4. Análisis de la edición. Grupos textuales.	49
4.1 Metodología	49
4.2 Grupos textuales	50
4.2.1 Esquema	50
4.2.2 Grupo I	51
4.2.3 Grupo II	59
4.2.4 Grupo III	65
4.2.5 Grupo IV	70
4.2.6 Los textos de Alfonso de Zamora SB y S	80
4.3 Cuadro de variación textual	87
4.4 <u>Stemma Codicum</u>	88
Notas	90

5. El <u>Targum Aher</u>	92
5.1 Fórmulas de introducción de este Tg	92
5.2 Cuadro comparativo del <u>Tg Aher</u>	94
5.3 Su origen y composición	105
Notas	114
6. Carácter lingüístico del Tg de Job	115
Notas	119
7. El Targum de Job de Qumrán y el Targum II.	120
Notas	122
8. Edición Crítica	123
8.1 Metodología	124
8.2 Abreviaturas, signos y notas	126
8.3 Siglas	128
8.4 Texto y aparato crítico	129
9. Conclusiones	497
10. Bibliografía	501

AGRADECIMIENTO

Nuestro primer recuerdo agradecido debe dirigirse, con especial sentimiento, al ilustre profesor de la Universidad Hebrea de Jerusalén R. Weiss, quien, desinteresadamente, puso a nuestra disposición un ejemplar de la tesis doctoral de su hijo, Raphael Weiss, fallecido prematuramente, amén de materiales por él usados. Sirva este trabajo de modesto homenaje a su memoria.

Igual gratitud queremos expresar al profesor Díez Macho que revisó, corrigió y anotó nuestro estudio más allá de lo que en justicia le correspondiera. Sin su ayuda, no hubiera visto la luz.

Nuestro último agradecimiento debe ir a los compañeros del Departamento de Hebreo y Arameo de Madrid, que en todo momento me ayudaron y estimularon.

PRESENTACION

El trabajo que ahora presentamos nace con doble anhelo. Por un lado, intenta llenar el vacío que supone el hecho de no contar, hasta el momento, con una edición crítica del texto arameo de Job. Pensamos contribuir modestamente a un camino que prestigiosos autores (Díez Macho, E. Levine, Le Déaut etc...) habían comenzado ya antes. Por ello, no parecía procedente, y así se ha realizado, ir mucho más allá por el momento de ese aspecto textual, sin desprestigiar el necesario estudio que lo justificara y enmarcara. Sin embargo, no hemos querido soslayar tampoco elementos necesarios que ubicaran nuestro trabajo en el contexto general de la investigación del Tg de Job, cuyos principales rasgos son descritos y analizados en las páginas iniciales.

La segunda razón que nos movió a la elección del tema indicado fue, sin duda, la esperanza de que sirviera, en su día, a la columna aramea de la Políglota Matritense. Para ese fin, procederíamos a traducir el texto que hoy ofrecemos, traducción que no quisimos añadir aquí por no recargar de modo excesivo el trabajo ni someterlo a añadidos, en rigor, no fun-

damentales.

Así pues, la parte fundamental de la tesis mostrará el texto y aparato crítico del Tg de Job, resultado del contraste exhaustivo de los materiales utilizados para ello, lo que nos ha proporcionado la base para un intento de filación textual que exponemos pormenorizadamente en las páginas que siguen.

METODOLOGIA GENERAL

El presente trabajo parte de dos momentos cronológicamente diferentes, pero que confluyen en una misma finalidad. En efecto, nuestro primer paso fue el de indagar, a partir de la bibliografía a nuestro alcance, los elementos básicos que nos situaran en la perspectiva del estudio del Tg de Job. Pronto nos pusimos a buscar en catálogos, artículos, etc., los diversos textos que ofrecían manuscritos y ediciones. Así llegamos a reunir un material que, dado su número, pretendíamos lo más exhaustivo posible. Casi lo reunimos todo. Algunos impedimentos burocráticos y administrativos nos impidieron el uso de algún ms más, pero que no resultaban en cualquier caso determinantes.

Pasamos luego a la lectura, transcripción y cotejos de los diferentes textos, manuscritos o ediciones, tras lo cual se impuso la elección del ms base y la disposición general de los demás materiales, así como el rechazo del resto, extremos que quedan justificados, creemos, en el apartado correspondiente. Procedimos a continuación a la confección de la edición, en la que quedan patentes todas las variaciones que supongan un enriquecimiento o contraste.

Y llegó así el segundo momento de realización

en el tiempo, aunque sea el primero en la disposición que hoy recibe el estudio. En efecto, hecha la edición, podíamos proceder a analizar, distribuir, sistematizar y jerarquizar los resultados obtenidos. Para ello parecía evidente centrar primero la temática con un primer apartado de introducción al complejo estudio del Tg de Job. En el segundo apartado exponemos detalladamente los materiales utilizados, siendo el tercero el que dedicamos a la selección de los mismos. El cuarto se centra en el análisis de la edición y grupos textuales, capítulo importante como quedó expresado. El quinto apartado debía ser rellenado por un tema especialmente complejo y al que dedicamos seria atención: el Tg *raher*. No podía faltar una mención especial al carácter lingüístico del Tg de Job y así presentamos algunas consideraciones en el capítulo sexto. Cerramos esta parte con una especial mención a la problemática del Tg de Job de Qumrán en su relación con el nuestro.

F E D E E R R A T A S

- Pág. 4: Dice "Uzziel", debe escribirse "Uzziel".
- Pág. 5: Dice "agádica", escríbase "aggádica".
- Pág. 7: Pone "signifación", debe decir "significación".
- Pág. 7: Dice "Yerusalmi", debe decir "Yerusalmis" o "Yerosolimitanos".
- Pág. 8: Dice "segunda relación", debe decir "segunda razón".
- Pág. 8: Dice dos veces "también", léase el segundo "igualmente".
- Pág. 9: Pone "ofrecen", debe decir "ofrece".
- Pág. 9: Dice "rechazo", debe escribirse "rechazó".
- Pág. 11: Dice "Nebi im", escríbase "Nehi'im". Así "Ketubim", debe escribirse "Kētubim".
- Pág. 12: Dice "Ishaq", debe leerse "Ishaq".
- Pág. 12: Pone אַבְרָם , debe escribirse אַבְרָם.
- Pág. 13: Suprímase segundo אַבְרָם.
- Pág. 16: Dice "Zemah", escríbase "Zemaḥ".
- Pág. 25: Dice "peculiar", debe decir "peculiar".
- Pág. 25: Pone "pe al", debe escribirse "pe'al".
- Pág. 26: Dice "Complutensis", mejor "Complutensia".
- Pág. 27: Dice "Ketubim", debe escribirse "Kētubim".
- Pág. 31: Pone "publico", debe escribirse "publicó".
- Pág. 36: Dice "syriace", debe decir "syriacae".
- Pág. 52: Dice "atiende a este aspecto los datos", debe leerse "atiende a este aspecto, hemos extraído los datos..."
- Pág. 53: Dice "al base", mejor "al texto base".
- Pág. 55: Dice "bien rosto", mejor "bien el resto".
- Pág. 59: Pone "menos", debe poner "menor".
- Pág. 65: Dice "Miqra'ot", debe escribirse "Miqra'ot".
- Pág. 79: Pone "diferencidores", debe escribirse "diferenciadores".
- Pág. 89: Escribe "aherim", léase aherim". Y así en alguna página más en este frecuentísimo término.

- Pág. 89: Dice "recensual", mejor "recensional".
- Pág. 127: Dice "dificili", léase "dificilis".
- Pág. 127: Pone "metatesis", escríbase "metathesis".

Correcciones en edición crítica

- p. 131. 2: Dice בנן, léase בנין (en aparato)
- p. 132. 4: Dice למשלי, debe decir ולמשתי (en ap.)
- p. 135. 15: Dice en texto ואיאתזבית, debe decir ואישתזבית
- p. 135. 15: Dice וחקוף, léase וחקוף (en ap.)
- p. 135. 15: Dice אוכלוסיא, añadase אולגס (en ap.)
- p. 136. Suprimase vs. 18 en texto aquí
- p. 138. 22: Dice "prob leg" מטחא, debe decir leg מטחי (en ap.)
- p. 142. 9: Dice ומות, debe leerse ומות (en ap.)
- p. 143. 11: Dice en texto וצופר, debe decir וצופר
- p. 148. 5: Dice דטרורוסא, añadase Tarsis (en ap.)
- p. 150. 10: Dice en texto כריסא, debe decir כריסא
- p. 152. 19: Dice en texto ברחורין, debe decir בר חורין
- p. 153. 21: Dice למותנא, debe ponerse למותנא (en ap.)
- p. 154.26: Dice שליית, debe escribirse שליית
- p. 156. 5: Dice ואיתבהלא, debe añadir "leg ut text"
- p. 157. 6: Dice en texto דחלתר, debe ponerse חלתר
- p. 157.7: Dice וזכאי, escríbase וזכאי (en ap.)
- p. 157. 7: Dice אתכחדן, escríbase אתכחדן (en ap.)
- p. 158. 10: Dice בחטופיהון, debe poner בחטופיהון
- p. 160' 16: Dice אברין, debe poner אברין
- p. 161.20: Dice en el texto משתתפין, debe poner משתתפין
- p. 163. 4: Dice en el texto וישתתפון, debe poner וישתתפון
- p. 164.6: Dice נפקת, debe añadirse "leg" נפיק (en ap.)
- p. 166.12: Dice מחשבנתהון, debe decir מחשבנתהון (en ap.)
- p. 167.16: Debe añadirse a טפוז "leg prob". טפוז (en ap.)
- p. 167.18: Dice סמחירא, debe añadirse "met leg" מטחירא
- p. 173. 5: Dice דמבריס, debe poner דמבריס

- p. 173: 5: Dice עלויה , debe decir "leg" (en ap.)
- p. 174. 7: Dice זנתא , debe poner זנתא (en ap.)
- p. 174. 7: Dice זברתא , debe poner זברתא (en ap.)
- p. 176'15: Dice ברזו , debe decir ברזו (en ap.)
- p. 177.16: Dice אחיחול , debe añadirse "met" (en ap.)
- p. 178. 22: Dice ומן נכסיכון , debe añadirse "cum TH" (en ap.)
- p. 179. 24: Dice אטבלו , debe leerse אטבלו (en ap.)
- p. 179.25: Dice בלימין , debe leerse בלימין (en ap.)
- p. 182.5: Dice ואתימסי , debe añadirse "met" (en ap.)
- p. 183. 7: Dice וארוס , debe escribirse ארוס
- p. 183. 6: Dice מחו , debe leerse מחו
- p. 184. 12: Dice להיכמא , debe añadirse "leg aplograffa"
- p. 185' 15: Pone en el texto שרוקא , debe decir שרוקא
- p. 186. 21: Dice en texto דיך , debe decir דיך
- p. 186. 21: Dice en texto ארוס , debe decir ארוס
- p. 186. 21: Dice "leg" ולא איתחא , debe decir ולא איתי (en ap.)
- p. 186. 19: Dice יחסר , debe decir יחסר (en ap.)
- p. 186.5: Dice תקום , debe añadirse "leg" תקום (en ap.)
- p. 186.3: Dice יעקב , debe añadirse "del" יעקב (en ap.)
- p. 190. 11: Dice עדקא , debe poner עדקא (en ap.)
- p. 190. 12: Dice en texto בפרותיה , debe poner בפרותיה
- p. 195. 8: Dice ואטייל , debe poner ואטייל
- p. 197. 17: Dice en texto בונתא , debe poner בונתא
- p. 198. 22: Dice מילתא , debe añadirse "leg ut text" (en ap.)
- p. 199. 27: Dice ואנוחי , debe añadirse "leg" ואנוחי

1 EL TARGUM DE JOB

1.1 Historia y problema de su investigación

Es evidente que el Targum a Kétubim no ha recibido la dedicación y el estudio que sí ha tenido, en el transcurso del tiempo, el Tg a la Torah y a Nébi'im. En ese contexto el Tg de Job sufre la misma laguna y probablemente en mayor medida. Puede presentarse como muestra de tal situación un esclarecedor ejemplo. En la obra, por otra parte importante, de Sperber, The Bible in Aramaic (1), falta precisamente el Tg de Job. Tal vez la complejidad del libro y la dificultad de hallar buenos manuscritos le hayan hecho desistir de su presentación.

Sin embargo, los últimos años han visto la importante obra de R. Weiss תרגום התנ"ך לספר איוב (=W.), que, presentada como tesis doctoral en la Universidad Hebrea en el año 1.974, ha sido publicada recientemente (2). Gran parte de lo que a continuación se diga se debe a ese estudio riguroso de nuestro Targum. En efecto, Weiss da un repaso general al "status quaestionis" del Tg de Job y hace un detallado análisis, en profundidad, de los diversos problemas que el Targum conlleva, apuntando muchas conclusiones y afirmaciones hasta el momento definitivas. Un repaso al índice de esta obra muestra la cantidad y complejidad de los problemas tratados: composición del Tg de Job, proble

mas lingüísticos, léxicos, textuales y su relación con el TH, descripción de los Targumim existentes, métodos exegéticos de nuestro Tg, el Tg de Job de la cueva XI de Qumran, etc...

Con todo, Weiss no partía de la nada. Aunque parciales o incompletos, algunos estudios, desde distintas perspectivas, habían acotado el Tg de Job. L. Zunz, en Die gottesdienstlichen Vorträge der Juden (3), W. Bacher, "Das Targum zu Hiob" (4), y P. Churgin, con su The Targum to Hagiographa (5), trataron sobre la naturaleza lingüística de nuestro Tg, aunque no llegaron a una sistematización global de sus características.

Tenemos, sin embargo, tres trabajos, también previos al de R. Weiss, con más pretensiones y de mayor rigor. Son las obras de A. Weiss, De Libri Jobi Paraphrasi Chaldaica (6), la de M. Lewin, Targum und Midrasch zum Buch Hiob (7), y la de E. L. Epstein, A Critical Analysis of Chapters One to Twenty-Six of the Targum to the Book of Job (8). Si a los dos primeros les falta el examen pormenorizado de hechos lingüísticos y textuales e igualmente pecan en la arbitrariedad de los temas escogidos, el tercero limita su campo a una parte del libro bíblico, aunque justo sea reconocerlo, con mayor fortuna que el resto de los estudiosos.

Hay otro factor que ha venido a incidir en el estudio de nuestro Tg. El hallazgo en Qumran de un Tg de Job, varias veces publicado y también enmendado (9), ha producido en los úl-

timos años una abundante bibliografía que cualquier sinopsis sobre el tema debe, en todo caso, valorar.

Pese a todos estos precedentes, un problema importante seguía pendiente en la investigación del Tg de Job. Falta una edición crítica sobre la que basar estudios lingüísticos y literarios de mayor alcance. Hasta ahora el texto de las Miqra'ot G'dolot o el de la edición de P. Lagarde, ambos basados en la Rabínica y los dos con abundantes errores (10), eran el punto de referencia de los estudiosos del tema. Ya Fitzmyer lamentaba esa laguna (11) y por ello R. Weiss, al comenzar su trabajo, propúsose subsanarla. Sin embargo, la complejidad del material que tenía ante sí, la dificultad de hallar buenos manuscritos y la extensión del proyecto que acometía, le hicieron desistir, como él mismo hace notar (W. [IV]). Con todo, hay que hacer constar que el cotejo constante de manuscritos y ediciones que Weiss realiza para basar sus afirmaciones, les dan un mérito relevante y, por ello, nosotros hemos asumido muchas de ellas.

1.2 Origen del Targum

Como se ha dicho ya por otros autores, la tradición amoraíta que recoge la indicación divina a Yonatán ben Uzziel para que detuviera su obra ante el Tg a Kētubim (TB Megillah 3a), no implica necesariamente la deducción de que tales traducciones al arameo no existieran con anterioridad.

Por lo que respecta a nuestro caso, hay una cita del Tg de Job 5,10 en TB Nazir 3a y sobre todo una barayta sobre Rabban Gamaliel, el Viejo (c. 25-50 d.C.) y su nieto Rabban Gamaliel de Yabneh (90-110 d.C.), la cual ha originado más de una discusión. En ella el segundo Gamaliel ordena "guardar" un Tg de Job que estaba compuesto ya antes de los dos (Tosefta Šabbat 13, 2-3; TB Šabbat 115a; TP Šabbat 16,1). Algunos investigadores opinan que este Tg no era arameo, sino griego (Graetz), o no un Tg propiamente dicho, sino más bien un texto hebreo de Job escrito en antigua grafía hebrea (Blau). Weiss añade una serie de argumentos, in extenso, a los ya expresados por otros autores en contra de estas interpretaciones y reafirmando el carácter arameo del Tg de Job de la cita (W. 1-15).

Hay que rechazar, sin embargo, otro argumento que suele utilizarse para probar la opinión de que nuestro Tg fuera escrito en el período antiguo. Nos referimos al final que la Septuaginta da al texto de Job, donde escribe: οὕτως ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου . Pero esta frase no debe entenderse como corroboración de la existencia previa de un Tg arameo. Las diferencias cuantitativas y cualitativas entre nuestro Tg son evidentes y notables. Para Weiss tal libro sería una composición agádica, conocida por el autor del suplemento, que no ha sobrevivido. El argumento de los LXX no es relevante para la existencia antigua de un Tg arameo a Job (W. 37-40).

La prueba más contundente para demostrar el origen antiguo de un Tg al libro de Job es, sin asomo de duda, el Tg de Job de la cueva XI de Qumrán. Este reciente descubrimiento proclama la existencia de un Tg de Job antes de la era cristiana (W. 16ss.). Sin embargo, estimamos con Weiss que no hay prueba concluyente para afirmar que sea ese Tg el mencionado en la barayta antes comentada, a pesar de las afirmaciones de los primeros editores del Tg de Qumrán y del propio Cross (W. ibid.).

Debemos concluir este apartado afirmando que tanto la literatura rabínica como Qumrán atestiguan la existencia de un Tg de Job anterior a la destrucción del Templo, aunque se escape por el momento el conocer exactamente el texto al que la barayta hacía referencia.

No podemos finalizar esta breve exposición sobre el origen del Tg de Job sin plantear dos últimas cuestiones, a nuestro entender importantes. ¿Porqué la composición tan temprana precisamente de un Tg de Job? Es de sobra conocido que el libro de Job no tenía proyección litúrgica y la función sinagoga de los targumim es evidente. Por otro lado todo parece apuntar a que el Tg de Job de Qumrán no era necesariamente sectario. Nuestro parecer apunta, sin menoscabo de otras perspectivas, a motivaciones ideológicas. Job era ya en hebreo un texto complejo, tanto desde el punto de vista lingüístico como literario. Dicho en la jerga de los actuales estudiosos de la Lingüística, poseía un amplio contenido semiótico y, añadimos nosotros, una

significación "conflictiva". Desde esa perspectiva, no resultaría extraño que el rabinismo oficial intentara ocultar cualquier exégesis del libro y un Tg abría, sin duda, posibilidades a ese juego. A su vez, grupos "marginales" habrían tenido empeño en realizarlo y de todos es conocida la inclinación que en el período intertestamentario se siente por los temas difíciles. En esa misma línea podíamos contemplar la segunda cuestión. ¿Porqué la prohibición de la barayta? Se dice frecuentemente que por razón apologetica-teológica. Contra ella cabría oponer la literalidad del texto de Qumrán. Creemos que los interrogantes seguirán pues no es fácil la respuesta. Con todo, tal vez el marco ideológico que antes esbozábamos puede contribuir en alguna medida a la solución.

1.3 Composición del Tg

1.3.1 Lugar

Desde antiguo se admite que fue Palestina el lugar de su nacimiento y composición, por lo que se le designó como "Targum Yerusalmi" (W. 70ss.; allí citas). Bacher (12) y Churgin (13) pretenden apoyar esa afirmación en la afinidad de nuestro Tg con los targumim al Pentateuco, llamados generalmente "Yerusalmi", tanto por razones lingüísticas como por su carácter general, amén de la presencia en él de palabras griegas y latinas. Weiss concluye que hay que seguir manteniendo el carácter palestinese de este Tg, pero no está justificada la segun-

da la segunda relación de esos autores, pues también el Talmud Bablí está también influenciado por neologismos griegos y es evidente su carácter oriental (W. ibid.).

1.3.2 Tiempo

Es prácticamente imposible fijar los límites temporales e históricos de la composición original de nuestro Tg, pues en su estado actual el texto (los textos!) es, probablemente "a collection of various Targums, perhaps even from different periods, composed by an editor or copyst", como resume Weiss en la introducción inglesa de su libro (W.[IX]). Esto podría explicar las dobles o triples traducciones que aparecen en el Tg de Job. Más tarde volveremos sobre este punto.

Sin embargo, los investigadores han intentado datarlo varias veces. Si Chajes lo sitúa en tiempos de Rabban Gamaliel por la cita rabínica antes aludida, Bacher y Churgin lo colocan en la época de la dominación romana de Palestina, en el siglo IV ó V. El siglo VII sería una fecha razonable para Dalman y Epstein (W. 71ss.; allí citas). La complejidad del material recibido es responsable de esa disparidad de criterios. No parece razonable, como más adelante veremos, aducir como criterio de diferenciación temporal el aludido por Bacher, quien quiere separar en los textos las partes de sentido pešať y las midrásicas. Nosotros corroboramos lo dicho por Weiss añadiendo que hay, probablemente, material antiguo, que es difícil de entresacar. Otro

punto que conviene destacar es el siguiente: no cabe duda que hay numerosos ejemplos que atestiguan la presencia de material del Talmud Babilí en nuestro Tg, así como que los paralelos de ese Talmud y los de otras fuentes rabínicas que el Tg de Job ofrecen prueban que aquéllos ya tenían forma escrita cuando el meturgeman hizo uso de ellos (W. ibid.).

1.4 Referencias del Tg en el Medievo

La recopilación de estas citas que de forma exhaustiva realizó Weiss, (W. 57-69), nos exonera de realizar aquí una lista detallada de autores y obras. Tres aspectos resaltaremos que nos parecen importantes. Es interesante observar, en primer lugar, que algunas de esas referencias se producen antes de los primeros manuscritos que hoy conocemos y, además, ofrecen lecturas no siempre coincidentes con ellos. Por ejemplo, la primera cita aparece ya en el Arak de R. Natan ben Yehiel de Roma (1035-1110) (W. 58). Un segundo aspecto apuntaría al hecho de que conforme avanza la Edad Media y, sobre todo, cerca ya de su final, aumentan los autores que contemplan nuestro Tg, justo en el momento del incremento de manuscritos. Por último algo curioso llama la atención del investigador. Muchos de los grandes comentadores medievales, un Raši, un Abraham 'Ibn 'Ezra, por ejemplo, no mencionan nunca nuestro Tg, pese a sus muchas referencias a los de Pentateuco o Profetas.

NOTAS

1. The Hagiographa, vol IV A, Leiden, 1968.
2. Tel-Aviv, 1979. En adelante se cita con sigla W.
3. Frankfurt o/M., 1892, pp. 67-68.
4. En MGWJ, XX, 1871, pp. 208-223, 283-284.
5. [En heb.], New York, 1945, pp. 87-116.
6. Bratislava, 1873.
7. Mainz, 1895.
8. Chicago, 1941.
9. Los primeros en ofrecer la edición crítica del texto fueron J.P.M. Van der Ploeg y A.S. Van der Woude, Le Targum de Job de la Grotte XI de Qumrán, Leiden, 1971. M. Sokolov, en The Targum to Job from Qumran Cave XI, Ramat-Gan, 1974, propone bastantes correcciones al texto. Basándose en ambos trabajos F. García Martínez, Corpus Qumránico, Fundación Juan March, sin fecha, ha intentado establecer un texto más fiable y definitivo.
10. P. de Lagarde, Hagiographa Chaldaice, Leipzig, 1873 (reimp. Osnabrück, 1967).
11. "Some Observations on the Targum of Job from Qumran Cave XI", CBQ 36 (1974), pp 516-523. Cf. p. 522.
12. Op. cit., p. 216.
13. Op. cit., pp. 88 y 99.

2 MATERIALES PARA UNA EDICION CRITICA

Vamos a describir a continuación los manuscritos, Políglotas y ediciones que hemos estudiado y, en su caso, utilizado para la edición crítica. La exposición no será pormenorizada en exceso por doble motivo: algunos de los materiales son ya muy conocidos y, por otro lado, el análisis lingüístico será objeto de un apartado especial. Hemos de señalar que los manuscritos que consignamos son casi todos los que hemos encontrado en los catálogos a los que tuvimos acceso(1).

Las diferentes descripciones irán intituladas por la sigla que utilizaremos en los siguientes apartados y en la edición.

2.1 Manuscritos

2.1.1 Ms. U

Es el manuscrito Urbinati Ebr.1 de la Biblioteca Vaticana (W. 49-50) (2). Corresponde al número de orden del Instituto de Microfilms de Jerusalén 726 (3).

Contiene todo el Tg a la Miqra: Tg Onqelos a la Torah, Tg Yonatan a Nebi im y el de los Ketubim.

Tiene Masorah parva y magna. La Masorah usual está ornamentada con animales y letras en la base de los folios al comienzo y final de los libros e incluso en otras partes.

El texto, con 979 páginas, conserva el orden habitual de los libros sagrados, ocupando Job el tercer lugar entre los Kētubim.

Fue escrito en el año 1.294, siendo el nombre del copista Ishaq como reza el Colofón: אני יצחק ברבי שמעון הלוי מסרתי הצי: הספר להנדיב ר' אליעזר ב"ר שממואל השם יזכהו להגות בו בניו ובני בנין עד סוף כל הדורות אמן סלה. וסיימתי לשנח חמשה אלפים וחמשים וחמש לפרט בחמשה עשר בכסליו.

El nombre del copista está decorado en las páginas 144a y 479b.

Se distribuye el texto en tres columnas paralelas, alternando el hebreo con el Tg. Tanto uno como otro están puntuados, aunque con abundantes errores. El margen de la Torah contiene el comentario de Raši.

El ms. tiene dos masoretas. Uno escribió la Masorah y puntuó desde el comienzo hasta el folio 536b, mientras el segundo lo hizo desde la página 537a ("הצי הספר") hasta el fin.

El libro de Job posee abundantes lugares con dobles o triples traducciones que vienen introducidas por un אָ un poco alzado sobre la línea de escritura.

El texto tiene no pocos y errores y algunas omisiones en el Tg, como se verá en el análisis textual y en la propia edición.

Los caracteres paleográficos y abreviaturas son los normales en este tipo de manuscritos medievales.

2.1.2 Ms. C

Trátase del manuscrito Ee.5.9 de la Biblioteca Universitaria de Cambridge (W. 47-49) (4). Es el número 15862 del Instituto de Microfilms de Jerusalén (5). Lo describiremos algo más extensamente, ya que será nuestro manuscrito base de la edición.

Contiene, a dos columnas, el texto hebreo seguido del Tg de los Kétubim, salvo los 5 Megillot, ambos con puntuación. El último folio del libro de Job tiene una sola columna cuyas líneas van decreciendo hasta el final.

Consta de 555 folios, correspondiendo a Job los que van desde el 232a al 306b. El orden de los libros es el habitual. La escritura es askenazi.

En gran parte de los libros los márgenes recogen el comentarios de Raši, aunque el de Job lleve el de Rambán.

La fecha de su composición es la de 1347 como atestigua el colofón: סיימתי הכתובים עם התרגום בשנת חמשת אלפים ומה

ושבע לבריאת העולם בשישי בשנת באחד ועשרים יום לחודש סבת, חיים הסופר.

En el margen alguien anotó 'הק"ו' y bajo el hebreo:Christi 1347!

En el comienzo del libro de Job y los demás hay ornamentación e iconografía. En nuestro libro aparece Job, su mujer y Satán. También hay adornos intercalados en el texto sobre algunas palabras (cf. 7,4 כַּכֵּשׁ...).

El Tg saḥer viene introducido por las abreviaturas

אָ en los primeros capítulos, y לִי en los siguientes. En el capítulo 42 el signo לִי se coloca en letra pequeña al margen.

El escriba pone pequeñas rayitas entre algunas palabras seguramente con el fin de advertir la separación entre las mismas (cf 10,22: דַּחְמוּהוּאֵיךְ).

También el copista omite frecuentemente palabras en el texto que, sin embargo, constata en el margen; a veces, incluso frases enteras (cf. 2,1). En muchos de estos casos se remite al margen desde el texto con un pequeño "circellus" rematado por una virgulilla sobre la línea y en el lugar donde el vocablo debía ir ubicado (6).

Igualmente el amanuense tacha, a veces, una o varias letras y coloca, sobre las tachadas, la que las enmienda (cf. 9,32...). Un simple "circellus", por otro lado, sobre una palabra, sin vocalizar generalmente, expresa normalmente que debe ser suprimida o es superflua. A este respecto conviene precisar que no siempre es deseable esa supresión, como lo atestiguan otros manuscritos y como nosotros mismos reflejaremos en la edición. También el escriba suprime con una simple raya horizontal (tachado) letras o palabras que por error había escrito en el texto.

Nunca se da la división de palabras entre líneas. Sin embargo, multitud de veces se abrevia el vocablo al final de la línea por razón de armonía en la caja de escritura y, en esos

casos, la última letra aparece con una virgulilla vertical encima. Otras veces se escriben letra o letras pequeñas al final de la línea un tanto alzadas con el mismo fin, teniendo o no la virgulilla vertical.

Como en otros muchos manuscritos, hay palabras abreviadas, siendo las más frecuentes $\dot{\text{p}}$ por קיט (cf. 19,29); אָ por ואר (cf. 25,1); en 27,15 hay un caso más atípico: ואלט por ואלמתי (TH). El copista utiliza siempre el encabalgamiento del ל tras el א.

Este manuscrito, en fin, destaca por su pulcritud escrituraria.

2.1.3 Ms. An

Hemos dado esta sigla al manuscrito 72 de la Biblioteca Angelica de Roma (7). Corresponde al nº 11715 del Instituto de Microfilms de Jerusalén (8). Este ms. no fue utilizado por Weiss en su monografía.

Membranáceo, de 46 x 32 cms., contiene 346 folios dispuestos en 28 líneas por lo regular. De factura italiana, posee caracteres cuadrados con vocales y acentos en el texto, siendo rabínicos en los Comentarios y Obras gramaticales.

Al pie del séptimo folio aparecen las siguientes palabras: "Fris Aegidii Viterb. Lois X " manus".

En los primeros cinco folios hay algunos capítu-

los de Génesis sin vocales ni acentos.

A partir del folio séptimo aparecen los siguientes libros, todos con su paráfrasis aramea y Comentarios de los más renombrados exegetas medievales: Josué, I Samuel, I Reyes, Salmos, Job, Proverbios, Rut, Cantar, Eclesiastés, Lamentaciones, Ester, Daniel ["con parafrasi in lingua biblica di tutto ciò che vi è di caldaico"(7)], Esdras y Nehemías, Crónicas y Targum Šeni de Ester. A éstos les siguen una serie de obras gramaticales.

En el folio sexto hay un acta de venta hecha por Daniel, hijo de R. Abram médico, a favor de Mēnaḥem Zemah, hijo de Daniel, en la que se describe, en parte, el contenido del Libro. Va fechada un Lunes, 11 de Adar del año 5.173, es decir, el 13 de Febrero de 1.413. Prestan allí igualmente el testimonio de su firma varias personas.

En ese mismo folio hay algunos dibujos que representan el Tabernáculo y los límites de Tierra Santa.

El libro de Job ocupa desde el folio 175 hasta el 195. En el centro se encuentra el texto hebreo, vocalizado y con acentos, en las 28 líneas aludidas. El Tg se ubica bien a la derecha del TH, bien a su izquierda, alternando con la página. En la columna restante y en los márgenes superiores pueden leerse los Comentarios de R. Mošeh, hijo de R. Yosef Qimḥí, R. Mošeh Naḥmanides y de 'Ibn 'Ezra. Al final del primero un Colofón indica que Mošeh Qimḥí lo terminó el día primero de Ab del año

4.944, es decir agosto de 1.184.

La escritura del Tg es cuadrada por lo general, aunque varias veces se convierte en "raši" con el fin de ganar espacio. Sin separación de palabras entre línea y línea, se producen, a veces, encabalgamiento de letras al final de los renglones por mor de la armonización escrituraria.

Se ubica en el Tg con letras mayores y de trazo grueso el "lemma" hebreo que encabeza los diferentes discursos de nuestro libro, aunque, a veces, algunas de esas divisiones no ocurran siempre al inicio de los diferentes oradores, sino con algunas expresiones significativas (cf. מְדַבֵּר 28,12, etc.).

Algún amanuense, por otro lado, numeró los capítulos con nuestra común grafía árabe en los márgenes del Tg, añadiendo, a veces, en el texto un recuadro en la palabra de comienzo.

Vienen igualmente enmarcados algunos renglones del texto que el escriba, sin duda por error, ubicó allí mal. En efecto, algunos son pasajes del TH y otros, con toda probabilidad comentarios inconexos (cf. 15,33; 16,20; 30,25; 33,9; 34,8; 39,30; 40,17; 41, 21 y 42,11).

Se dan también omisiones de versículos, bien sea con espacio intertextual (7,19; 29,17; 30,1), bien sin él (37, 16 y 20). Hay igualmente alteración de versículos (el 3 por el 4 del cap. 7).

El Tg aher viene introducido generalmente por el acostumbrado š, aunque, a veces, bien para una sola palabra o para toda una doble traducción se pongan sólo los dos puntos que, como se sabe, separan frecuentemente los versículos en multitud de manuscritos.

Hay que hacer constar, finalmente, que el estado de conservación de este ms. y, sobre todo, nuestro microfilm dificultó, no pocas veces, la lectura del texto y así constará en la edición. Como conocen muy bien los paleógrafos el discernimiento entre letras similares (ı, ı; ı, ı ...) se hace muchas veces casi imposible.

2.1.4 Ms. Am

Se trata del ms B.35 inf. que lleva el nº 5 del catálogo de Bernheimer de la Biblioteca Ambrosiana (9). Lleva el nº 18119 del Instituto de Microfilms de Jerusalén.

Membranáceo, posee 304 folios. El libro de Job ocupa desde 294r a 304v.

A tres columnas por lo general -Job va a dos-, contiene el Pentateuco más los 5 Megillot más el libro de Job, con acentos, vocales (en TH), paráfrasis aramea, ambas masoras y el comentario de R. Šelomoh Yišūaq. Escritura cuadrada italiana, grande en en TH, pequeña en el targum. Tiene varias manos, siendo la de Job la tercera. Es del siglo XV.

2.1.5 Ms. P32

Corresponde al manuscrito nº 32 de Parma de los descritos por De-Rossi (10) (W. 50-51). Lleva el nº 13934 en el Instituto de Microfilms tantas veces citado (11).

Contiene, a tres columnas paralelas, el texto hebreo de Kétubim (salvo Crónicas), vocalizado y con acentos, el Tg a los libros נ"ב, sin vocalizar, y el Comentario de Raši (en Job hasta 40,20). Lleva igualmente Masorah parva y magna y además Masorah ornamental, con dibujos de animales y figuras, al comienzo de cada libro.

Con 126 páginas, se disponen los libros en el orden habitual. La escritura del Tg es de caligrafía más pequeña (salvo los primeros capítulos de Salmos) que la del TH, aunque también cuadrada. El tg suele ir paralelo al TH, pero hay desplazamientos.

Es de origen italiano y se le sitúa en el siglo XIV. No lleva colofón y el final del ms. es de difícil lectura.

Faltan en el Tg palabras y, a veces, frases enteras (cf 7,19).

Cuando hay desplazamiento del Tg respecto a la columna hebrea, suele aparecer el "lemma" en la del Tg (cf. caps. 34, 36, 37...). Asimismo, tanto el TH como en el Tg, inician los capítulos con el "waw" mucho mayor y con trazo más grueso que el resto de las letras.

El Tg aher viene encabezado por la abreviatura אָהר, incluso cuando se trata de una sola palabra. Algunas veces, sin embargo, sólo va precedido por dos puntos (:). Conviene añadir que las dobles lecturas portan una caligrafía menor aún que la del texto targúmico normal y su trazo es más débil.

Las abreviaturas son las habituales (אָהר por אָהר) y en el Tg la graffa de אָהר y אָהר se escribe אָהר y אָהר .

2.1.6 Ms. P31

También descrito por De-Rossi, es el nº 31 de Parma (12) (W. 51-52). Lleva el nº 13933 del Instituto de Microfilms. (13).

Contiene el texto hebreo y el Tg de Kétubim, salvo Crónicas. Ambos puntuados y el Tg alternando con el TH.

Tiene Masorah parva y magna. Posee 140 páginas y el orden de los libros es el habitual como en P32.

De origen askenazi, se le sitúa en el siglo XIV. No lleva colofón. El nombre del copista, Natan, aparece en el mg de Job 1,21 y en el cap. 5 de Salmos.

En el libro de Job varias páginas, probablemente perdidas, han sido sustituidas por otras que no reflejan ni el mismo tipo de texto, ni el mismo copista ni tipo de escritura, ni tiene Masoras o notas marginales como el resto. Es, pues, un fragmento diferente que ocupa desde 30,2 a 33,16 en cuatro hojas

y desde el 42,11 al final en la última hoja. Estos fragmentos van intercalados en los lugares correspondientes de nuestro ms. y manifiestan así una unidad formal.

Por lo que concierne al Tg de Job de este ms., debe hacerse notar que nos encontramos ante un texto lleno de errores, omisiones, adiciones y alteraciones que exceden a las lecturas interesantes y aprovechables (14). Palabras y frases se omiten o añaden en los márgenes, que, asimismo, frecuentemente corrigen el texto, generalmente con acierto. En el cap. 21 aparecen varios versículos en el mg. Faltan, a veces, versículos enteros (cf. 30,20).

Por otro lado, hay que señalar que, probablemente, una mano diferente de la que escribió el texto es la responsable de la vocalización y de la mayor parte de correcciones que se hacen a aquél, bien sea en el mg, bien dentro mismo del texto, tachando la letra o letras erróneas y colocando encima las correctas. Esta hipótesis parecen confirmarla dos hechos: el tipo de escritura de esas letras y la diferente intensidad de tinta que se refleja perfectamente en el microfilm que poseemos y con mayor fiabilidad podrá observarse, seguramente, en el ms. original.

Debemos decir igualmente que algunas correcciones son, sin embargo, obra del primer naqdan (tanto unas como otras quedarán reseñadas, distintamente, en la edición).

Las dobles traducciones, menos frecuentes que en

los mss. precedentes, van también encabezadas por la abreviatura \aleph , aunque alguna vez se omite (cf. 21,13).

Hay que señalar igualmente que en los márgenes aparecen notas exegéticas que comentan el texto (cf. 3,18; 15,24; 33,25 ...)

2.1.7 Ms. P

Se trata del famoso ms. 110 de la Biblioteca Nacional de París que contiene el Tg palestinese fragmentario al Pentateuco (15). Tampoco este ms. fue usado por R. Weiss.

Además del fragmentario en los primeros folios, contiene desde el 17 al 139 la paráfrasis aramea de Rut, Salmos, Job, Proverbios, Cantar, Eclesiastés, Lamentaciones, Ester y el Tg segundo de Ester.

Proviene de Tlemcen (Orán, Argelia), está fechado en los años 5215-5217 de la Creación (1.455-1.456 de Cristo) y fue escrito por Natan b. Sa'adiah ha-Cohen Sol'ál, para su uso personal.

Escrito en papel y pergamino, el escriba se esfuerza por hacer coincidir el comienzo y fin de cada uno de los libros bíblicos con el principio y final de los cuadernillos, de tal manera que el primer folio y el último queden en blanco. La mayor parte de estos folios blancos falta. Así el folio 62 está en blanco y el escriba ha omitido los primeros versículos de Job

que comienza en el folio 63 por el vs. 13 del cap. 1 y termina con el texto en el folio 75.

El escriba, Natan Sol^{āl}, es quizá el personaje que fue Nagid en Egipto hacia 1.484.

La escritura es cursiva sefardí (16). Las primeras palabras de los versículos bíblicos, los comienzos y los finales de los libros están escritos en caracteres cuadrados muy grandes y gruesos, yendo los "lemmata", como es normal, en hebreo. También las primeras palabras de los capítulos, ya en arameo, van en caracteres cuadrados muy grandes y ocupando el espacio de dos renglones normales.

Cada libro tiene su colofón. He aquí el de Job:

נשלם ביום חמישי חשעה ימים לחדש אדר שנה קומי אורי כי בא אורן וכבוד
ה' עליך ז"ה (יש' ס:א) בנל"ך ואע"י. (סוף איוב).

Por lo que se refiere al texto objeto de nuestro estudio, debemos decir que estamos ante un ms. muy interesante y original. En efecto, además de encabezar, con toda probabilidad, como veremos, un grupo textual, tiene, en las dobles traducciones y en las lecturas marginales, abundantes variantes textuales que le confieren una riqueza lingüística digna de reseña.

Hay que señalar que estas palabras que van al mg, precedidas de la sigla נ"י (נוסחא אחרינא), son, a veces, de difícil lectura y, otras, aparecen mutiladas pues parte del ms. fue mutilado por los lados. Estas dobles lecciones marginales son

advertidas desde el texto por un trazo horizontal que se coloca encima de la palabra que es objeto de la variante.

El Tg [•]aher completo, es decir, la frase o versículo enteros, va en el cuerpo del texto y precedido precisamente de la expresión תרגום אחר (sic), dándose en este ms. el mayor número de estas dobles traducciones.

Falta el vs. 12 del cap. 40, dejando el escriba un espacio en blanco en su lugar.

2.1.8 Ms. SB

También desconocido por R. Weiss, tratase del ms. 116-7-40 de la Biblioteca de San Bernardo de la Universidad Complutense de Madrid y es el nº 5 de los descritos por Villa-Amil (17), que J. Llamas consideró perdido durante la guerra civil española (18). Afortunadamente no fue así y se puede ver hoy en los fondos que la Universidad Complutense mantiene en la biblioteca citada (19).

Procedente del Colegio de San Ildefonso de la Universidad de Alcalá de Henares (Complutum, la antigua Universidad Complutense), lleva por título: "V. Bibliorum Volumina duo Chaldaica". Corresponden los volúmenes al nº 4 y 5 del catálogo de Villa-Amil. "El primero contiene los libros de los Profetas mayores y menores, y el segundo empieza con el libro de Ester y acaba con los Cánticos" (20). Escrito a dos columnas, una con el Tg

y la otra con su traducción latina, contiene 287 páginas el primer volumen, correspondiéndole al segundo 194, siendo ambos de pergamino en folio mayor.

En el folio 1, a lápiz, puede leerse " visto 1614" quizá por la Inquisición (?).

En el 2a aparece "librería del Colegio Mayor 25 C Alcalá".

Este ms. es autógrafo del famoso converso Alfonso de Zamora (21) que, como se sabe, fue uno de los más importantes colaboradores del Cardenal Cisneros en su Polyglotta Complutensis.

El Tg de Hagiógrafos fue acabado en 1.517 como testifica el Colofón que reza, traducido, así: "Terminóse en miércoles, a 8 de Abril de 1.517 de la era de Nuestro Salvador Jesús el Mesías, por mano de Alfonso de Zamora, por encargo de Don Francisco Ximénez de Cisneros, arzobispo de Toledo, en la ciudad de Alcalá de Henares. Gloria a Dios"(22).

Este ms., junto con otros que aún se conservan, formó parte de los que en su día mandara el cardenal Cisneros preparar para la columna aramea de la Polyglotta, en la que sólo entró el Tg de Onqelos y su versión latina interlineal (23).

La columna aramea del ms. está vocalizada y se coloca un pequeño trazo vertical sobre la sílaba tónica de los verbos. Se indica únicamente el acento 'atnah.

Por otro lado, este ms. posee un rasgo peculiar. En el margen de la columna del Tg se incluyen las raíces verbales y, a veces, nombres del texto arameo en la 3a pers. sg. masc. del perfecto pe al, pero con vocalización hebrea! Pequeñas letras del alfabeto latino, por riguroso orden en cada capítulo, encima de la palabra van remitiendo desde el texto al margen que repite encima de la raíz la letra correspondiente.

El Tg de Job de este ms. -más exactamente su texto consonántico- es sustancialmente idéntico con el ms. 2 de Salamanca, también de Alfonso de Zamora, que a continuación describiremos. Ambos tienen errores comunes, omisiones análogas, aunque haya discrepancias que más adelante serán analizadas (24). En cualquier caso ambos manuscritos parecen haber sido copiados de un texto targúmico común. En lo que atañe a la traducción latina la identidad entre ambos es completa.

Desde un punto de vista formal, el texto arameo de este ms. está más apretado que el de Salamanca y por ello tiene menos *matres lectionis*. Por otro lado SB no divide nunca las palabras entre líneas y coloca una o dos letras finales sobre la línea si lo necesita para no rebasar el margen. Igualmente, y para conservar los márgenes, prolonga la consonante final si de ello tiene necesidad. Como hace resaltar Díez Macho: "Tout cela indique que Z. (Alfonso de Zamora) connaît son métier"(25).

2.1.9 Ms. S

Como dijimos antes, es el manuscrito M-2 de la Biblioteca de la Universidad de Salamanca (W. 52ss.) (26). Lleva el nº 7237 del Instituto de Microfilms (27).

Como el ms. SB, está escrito en pergamino, a doble columna, en letra cuadrada española el texto targúmico y en caligráfica el latino, y contiene algunos de los Ketubim, a saber: Ester, Job, Salmos, Proverbios, Eclesiastés y Cantar, en ese orden.

El Tg de Job, con su traducción latina, ocupa los folios 23 a 52 de los 229 que tiene el ms. entero, que van foliados a tinta en números arábigos (28).

Autógrafo, como el precedente, de Alfonso de Zamora, no lleva fecha. Sin embargo, debe situarse en torno al año 1.532, pues ésta es la datación que se da en el colofón del ms. M-3 también de Salamanca, que contiene Ezequiel y los Doce Profetas Menores y es enteramente semejante a aquél (29). También el ms. M-1 de la misma Biblioteca, que contiene los libros de Josué a Reyes, forma parte del mismo conjunto que encargaran los profesores de Salamanca al célebre converso y que Zamora copió "ex antiquissimis fidelissimisque exemplaribus" (30), como indica el breve prólogo del propio manuscrito. Son los tres copias, sin duda, de los preparados para la Polyglotta Complutensis.

La primera o primeras palabras de los capítulos

de S van en tinta roja. En Job esta característica se hace extensible al primer versículo en multitud de casos, a los dos primeros en algunos e incluso a palabras o frases más alejadas del inicio. Las dobles o triples traducciones van precedidas de la expresión precisamente מִתְּחִלָּה, generalmente también en tinta roja, a la que corresponde en la columna latina el encabezamiento "alia intrp.^o chald" más un "Add" en el margen la mayor parte de las veces.

Por su parte el texto latino, con más abreviaturas que SB. invade en bastantes casos, al final de las páginas, la columna aramea por necesidad de espacio. Una vez en el cap. 2 aparece en el margen latino un "Add" que no tiene correspondencia con el Tg y parece un error. Dos o tres notas, también en el margen, explican en latín algún término.

Carece en absoluto, a diferencia de SB, de notas gramaticales u otro tipo de anotaciones. Tres veces, en el margen del Tg, aparecen variantes con la sigla, ya comentada, (caps. 28, 27 y 42). Hay también una nota en 36,28.

En 42,6 la palabra que inicia el vs. וְהָאֵל aparece con letras muchos más grandes de los habitual y en rojo, tal vez para marcar la transición en el discurso normal del libro.

Hay que reseñar también alteraciones en la disposición textual. En efecto, además de algún caso aislado de metátesis de versículos, el cap. 39 de S se alarga hasta lo que es

en los demás mss. 40,5. Igualmente el cap. 40 de aquél concluye con lo que constituye el primer vs. del 41 en los otros. En esta particularidad coincide con SB y la Políglota de Amberes (=A), que curiosamente pertenecen a la misma familia textual, como veremos más adelante (31).

Alfonso de Zamora en este ms. no se preocupa tanto como en SB de mantener los márgenes. Igualmente, divide las palabras al final de la línea, si lo precisa, por medio de un guión y continuando el vocablo en la siguiente. Coloca también, a veces, una o varias letras al final del renglón sobre la línea de la escritura para ganar espacio.

La vocalización del Tg, como en SB, es deféctuosa. Hay una gran confusión entre patah y qameş; SB pone un patah donde S un qameş en abundantes casos. Se puede decir que, a pesar de que sea mayor la sistematización vocálica en SB, tanto éste como S tienen una considerable uniformidad de vocalización que responde al sistema sefardí y que da testimonio de la identidad del naqdan, Alfonso de Zamora. La confusión que aún así es patente probaría que el copista trabaja sobre una Vorlage no vocalizada (32).

2.2 Políglotas y ediciones impresas

2.2.1 La Biblia Rabínica

En rigor habría que decir Primera Biblia Rabínica y Segunda. En efecto, la Primera vió la luz en Venecia y fue terminada en el 1.517, el mismo año que se acababa de imprimir la Complutense, aunque ésta fuera puesta en circulación años más tarde. Dedicada la Primera Rabínica a León X, se hizo bajo la dirección e impulso de Felix Pratensis, el cual se había procurado numerosos manuscritos con el fin de publicar una Biblia impresa sobre bases críticas. Este primer y loable esfuerzo fue seguido del no menos meritorio de Yaaqob Ben Hayyim quien fue el responsable de la Segunda Biblia Rabínica que, también en Venecia, salió de las prensas entre 1.524 y 1.525. Como se sabe, Ben Hayyim introduce muchos e importantes cambios respecto a la Primera. Ambas contienen el texto hebreo, toda clase de targumim y los más significativos comentarios rabínicos.

El Tg de Job, como el de todos los Kétubim, no sufrió variaciones significativas en el trabajo de Ben Hayyim y es, sustancialmente, el texto que aparece en las Miqraot Gédolot.

2.2.2 La Biblia Regia

La importancia de la Políglota de Amberes ha sido muchas veces resaltada y, entre nosotros, no ha mucho, Pérez Castro ha dedicado a ella un análisis riguroso del que hemos toma-

do bastante de lo que a continuación se expone (33).

Benito Arias Montano dirigió esta obra notable, que, costeada por Felipe II e impresa por Plantino en Amberes, se publicó entre 1.568 y 1.572. Contiene, en ocho volúmenes, el texto hebreo de la Biblia, la versión aramea de casi todos los libros del A.T. con su traducción latina, el texto griego de Septuaginta también con su traducción latina, el texto griego del N.T., la Vulgata y la versión Siríaca Pešitta, amén de una serie de estudios y tratados que Arias Montano recopiló bajo el epígrafe "Apparatus" en los tomos VI, VII y VIII. Además, aquí y allá por los diversos volúmenes, aparecen prefacios, prólogos, índices, etc., de interés para el estudioso.

El libro de Job ocupa las páginas 188 a 287, de las que 188 y 189 dan cabida a Prólogos sobre el libro. El texto del Tg ocupa la parte inferior de las páginas de la izquierda, mientras que su traducción latina se ubica en las de la derecha paralela al Tg. Ambos textos se encuentran en el volumen III. La columna aramea va simplemente encabezada por la palabra תרגום . La latina tiene el siguiente comienzo: CHALDAICAE PARAPHRASIS TRANSLATIO IN LIBRUM IOB, Ex Bibliotheca Complutensi; ad Hebraeam et Chaldaic. veritatem à B. Arias Montano correcta. Como los demás, el Tg de Job y la traducción latina llevan sus pequeños colofones. El final de la columna aramea se concluye así תם ספר איוב . וקרא: ומוגה עם רב עיון על ידי בנדיכטום אריאש

מונטנוס ממונה על המלאכה הזאת במצות פיליפוס מלך ספרד מלך טוב וירא האלהים על כל אשר הם קוראים בשם ישוע המשיח: f א ג.
Así se lee al fin del texto latino: "Finis Libri

Iob. Ex Regis Catholici Mandato Benedictus Arias Montanus D. Th. recensuit et probavit". Y sigue la firma del humanista impresa reproduciendo su propia letra más la rúbrica.

Tanto el Tg como la versión latina llevan los versículos numerados, lo cual supuso una innovación en las ediciones bíblicas. Los capítulos van en dígitos latinos, mientras que son arábigos los de los versículos.

El texto arameo proviene, corregido, de un manuscrito que adquiriera Andreas Masius en Roma y que fue remitido por éste a Amberes. Así se testimonia en un breve tratado de Franciscus Raphaelengius, responsable directo, a lo que parece, del Tg de la Regia, y que aparece en el tomo VIII. Dice allí Fr. van Rabelingen bajo el título "Variae lectiones et annotativnculae, quibus Thargum, id est, Chaldaica Paraphrasis infinitis in locis illustratur et emendatur", entre otras cosas: "Ac praeter huius viri testimonium, quod certe magnum apud nos pondus habet, accessit etiam auctoritas duorum praestantissimorum manuscriptorum exemplarium, quorum vnum B. Arias Montanus ex Hispaniis ad nos deferendum curavit; alterum vero Andreae Masio, qui illud Romae cum esset, emit, eiusque postea (quae eius in rem literariam est animi propensio) nobis copiam fecit, acceptum referre debemus, ea enim in scribendi quoque ratione ab aliis differre

comperimus" (el subrayado es nuestro). Más adelante nos da cuenta de los ejemplares que sirvieron de base para los diferentes libros de la Biblia: "... correctissima ad eam rem exemplaria elegimus: nempe in Pentateuchum, Editionem Complutensem: In priores Prophetas, Esther, Iob, Psalmos, et Ecclesiasten, Andreae Masij: atque in posteriores Prophetas, Ariae Montani, exemplar manuscriptum..." En el mismo tratado se insiste en que estos textos fueron corregidos y enmendados.

Como vemos el Tg de Job se toma del texto que enviara de Roma Andreas Masius. Pero, ¿quién fue el autor de ese manuscrito y de dónde procede? Ya hemos visto que otros libros que Arias Montano publica se basan en ejemplares de la Biblioteca Complutense y que éstos habían sido preparados por los conversos de Alcalá, especialmente por Alfonso de Zamora (34). El tratado del vol. VIII que hemos citado testimonia además que Proverbios, Cantar y Lamentaciones se basan en un ejemplar de los de Venecia "quia ex Complutensi Bibliotheca, nisi Bibliorum editione iam absoluta, haberi non potuerunt". Esta constatación plantea más problemas. ¿Qué manuscritos se llevó Arias Montano a Amberes para el Tg? Desde luego uno que contenía, al menos, los Profetas Posteriores, según se vió más arriba, que podría ser, añadimos nosotros, el ms. M-3 de Salamanca o uno similar. No hay más pruebas del uso de manuscritos directamente de la Complutense para el Tg de Amberes. Se suele decir que el ms.

de Roma contenía Profetas anteriores (35), lo cual completaría el cuadro de todos los Nebi'im y Ketubim que se habían preparado para la Complutense y allí no pudieron entrar. Para su autoría todo parecería indicar a Alfonso de Zamora.

Pero además de esos Profetas, el ms. de Roma debía poseer, aunque no se ha reparado en ello, algunos Ketubim, al menos los que testimonia Fr. Raphaelengius. No es fácil que tuviera Proverbios y los demás, los cuales, como vimos, debieron ser tomados de uno de los mss. venecianos. Sin embargo los mss. de Alfonso de Zamora de Salamanca (M-2) y Madrid (nº 5 de los de Villa-Amil) tienen Proverbios y Cantar los dos. Es extraña además en el insigne converso la mezcla de Profetas y Ketubim a juzgar por el resto de su obra. No hay, pues, pruebas directas ni de la autoría del ms. ni de su procedencia, desde un punto de vista meramente formal.

Otra perspectiva se encuentra al contemplar las traducciones latinas del Tg en la Políglota de Amberes. Aquí sí que juega un importante papel el número de los mss. complutenses, como Arias Montano se encarga de repetir al final de cada libro que, además, él corrige. Pero, ¿porqué, entonces, el uso generalizado de mss. complutenses para el latín y no para el Tg si ambos textos aparecen juntos en los ejemplares que hoy poseemos? Sólo cabe responder, apoyándonos en el retraso de algunos mss. que apunta el Tratado aludido, que éstos llegaron cuando

la columna aramea ya estaba, al menos, muy elaborada y sirvieron de base a la latina que, deducimos, se realizaría con posterioridad a aquélla.

Si desde un aspecto formal era difícil una conclusión definitiva, la crítica interna -más adelante se verá con mayor detenimiento- apoya la semejanza textual del ms. romano con los de Zamora, al menos para el Tg de Job. En efecto, salvo algunas variaciones que constatan, por otro lado, esa labor de corrección que comentábamos -el propio Tratado cita alguna de ellas (36)-, el texto de Job de la Regia es análogo a los de Zamora y, sin duda alguna, de la misma familia. Innovación importante de Amberes fue también la supresión de todos los targumin aberim, -el propio Tratado alude a ello y lo intenta justificar-, pero aún así el texto que se prefiere está siempre respaldado por alguno de los que posee Alfonso de Zamora.

Debemos concluir, pues, que el texto targúmico de Job de la Regia, basado en el manuscrito que Andreas Masius adquiriera en Roma, corregido por los responsables de la Políglota de Amberes, proviene del círculo complutense y la hipótesis más plausible sobre su autoría apunta al más insigne arameísta del grupo.

No vamos a reseñar entre las Políglotas la de París (1.628-1.655) que, como se sabe, es copia, en lo que al Tg de Job se refiere, de la de Amberes (37).

2.2.3 La Políglota de Londres

Conocida habitualmente como Políglota de Walton al ser obra del insigne Brian Walton, se publicó entre 1.654 y 1.657, aunque en el año 1.669 aparecieron dos volúmenes más con el Lexicon de Castell (38). Es la más rica de las cuatro Políglotas clásicas, pero no faltan los errores y, lógicamente aprovechó el material de las precedentes. El título completo describe ya cabalmente su contenido: "S. S. Biblia polyglotta complectens textus originales hebraicos cum Pentateucho Samaritano, chaldaicos, graecos versionumque antiquarum samaritanae, chaldaicae, latinae Vulgatae, aethiopicae, graecae Sept., syriace, arabicae, persicae, quicquid comparare poterat ex mss. antiquis undique conquisitis optimisque exemplaribus impressis summa fide collatis". La labor crítica de Walton y los eminentes filólogos bíblicos que le rodearon debe ser siempre resaltada.

El libro de Job se encuentra en el vol. III y llena las páginas que van de la 2 a la 86. El Tg se coloca en la parte inferior de las páginas de la izquierda, mientras que su traducción latina ocupa también la parte inferior pero de la derecha, salvo el final de ambos que se encuentra en la misma página 86, en paralelo, igualmente en el espacio inferior.

El texto del Tg no es otro que el de la Rabínica. Las variantes entre ambos son mínimas y en todo caso sin importancia (la mayor parte son matres lectionis). Los textos muy pa

rafrásticos van entre paréntesis.

De la versión latina de nuestro Tg dice Llamas que es "elaboración recensional poco discrepante" de la de Alfonso de Zamora (39). Sin embargo, la realidad es la siguiente: el texto es poco discrepante, ciertamente, cuando traduce las palabras del Tg que son análogas en Zamora y Walton. Es más, ésta enmienda, generalmente con acierto, las faltas del converso y, más importante, llena las omisiones que había en el latín a pesar de hallarse en el arameo! Pero se introducen también en Walton las traducciones de las numerosas discrepancias entre los dos textos targúmicos y siempre, en esos casos, el texto latino va en letra "bastardilla"! Hay veces, con todo, que con esa misma escritura los textos latinos coinciden, pero son los casos de traducción muy parafrástica o de dobles traducciones que en algunas frases o palabras son iguales. También van en cursiva las frecuentes ampliaciones de texto que Alfonso de Zamora no tenía. Por consiguiente parece quizá exagerado hablar de elaboración recensional poco discrepante.

2.2.4 Miqraot G'dolot

Como se sabe, son las מקראות גדולות el texto de uso normal para el trabajo cotidiano conjunto de la Miqra', Targumia y Peruśim más importantes (40). La composición, distribución y características textuales son análogas a las Rabíni-

cas. El texto hebreo va en escritura cuadrada. El Tg también en caracteres cuadrados pero menores. Los comentarios en "raši".

El texto del Tg de Job es idéntico, salvo algunas matres lectionis, al de la Rabínica.

2.2.5 El texto de P. de Lagarde

Se publica en Leipzig, en 1.873, con el título de Hagiographa Chaldaice (hay una reimpresión en Osnabrück, 1.967). Es hasta el presente el texto que se utiliza generalmente por los estudiosos. Coincide generalmente con el texto de la Rabínica. Sin embargo, el propio autor ha introducido alteraciones. De ambas cosas da cuenta en un breve párrafo al final de ese libro que encabeza sus variantes (pág. I). No hemos considerado el texto pues hemos dado preferencia, como era lógico, a su fuente. En cualquier caso, la confrontación es siempre asequible.

NOTAS

1. Aunque parece que no tienen relevancia especial, hay que hacer constar que fueron inaccesibles para nosotros dos mss por problemas de índole administrativa y burocrática. Son el Heb. 17 de la Biblioteca Nacional de París (cf catálogo inf.) y el Plut. III,1 de la Biblioteca Medicea Laurenziana de Florencia.
2. Cf S.E. Assemani y J.S. Assemani, Bibliothecae Apostolicae Vaticanae Codicum Manuscriptorum Catalogus, I, Roma, 1756, págs 409-411. También en W. 49, nota 54. Cf asimismo E. Levine, The Targum to the Five Megillot, Codex Vatican Urbinate I, Jerusalén, 1977, págs 12-14 y notas.
3. N. Allony y D.S. Loewinger, Lista de Microfilms de mss hebreos en el Instituto [en heb.], Jerusalén, 1968, t. III, pág 75.
4. S.M. Schiller-Szinessy, Catalogue of the Hebrew Manuscripts Preserved in the University Library Cambridge, I, Cambridge, 1876, págs 35-37. También en W. 47-48 y notas.
5. N. Allony, op. cit.
6. La mayor parte de estas particularidades se consignan en la edición que por lo que al ms base se refiere, procurase transmitir quasi diplomáticamente.
7. Cf la descripción completa en A. Di Capua, "Catalogo dei cod. ebr. della bibl. Angelica", en Catalogo dei cod. orient., págs 83-103.
8. N. Allony, op. cit.
9. C. Bernheimer, "Cod. hebr. Bibliothecae Ambrosianae", Florencia, 1933, págs 6ss.
10. G.B. De Rossi, Mss. Codices Hebraici Bibliothecae, I, Parma, 1803, pág 15. También en W. 50 y notas.
11. N. Allony, op. cit.
12. G.B. De Rossi, op. cit., págs 14-15. W. 51 y notas.

13. N. Allony, op. cit.
14. Cf W., loc. cit., y sobre todo la edición crítica.
15. Fue tratado este ms por Díez Macho en su obra Manuscritos hebreos y arameos de la Biblia, Roma, 1971, pág 134, quien señaló la importancia de sus colofones para fijar la fecha de mss por el valor numérico de sus palabras. La descripción mejor de este ms se encuentra en Manuscrits Médiévaux en caracteres hébraïques publicados por el Comité de Paléographie hébraïque, París-Jerusalén, 1972, t.I, pág. 108, de la que nos servimos para describirlo en nuestro trabajo. Nótese que este Comité no describe, aunque las cita, las 16 primeras páginas del ms, donde se encuentra el Tg fragmentario, pues éstas no tienen colofón que las feche y el catálogo sólo describe mss fechados. El ms 110 tiene el nº de orden del Instituto de Microfilms 4120.
16. Es hermosa su caligrafía, aunque difícil la transcripción.
17. J. Villa-Amil y Castro, Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca del Noviciado de la Universidad Central. I Códices, Madrid 1878, pág 3.
18. J. Llamas, "Los mss hebreos de la Universidad de Madrid", Sefarad 5 (1945), págs 283 y ss.
19. Debemos el conocimiento de este ms y su descripción al profesor Luis Díez Merino, cuya intuición le llevó a revisar los fondos de San Bernardo y allí lo pudo ver. Desde aquí nuestro agradecimiento. Puede verse en el art. de homenaje a Cazelles de A. Díez Macho, "Le Targum de Job dans la tradition sefardie" (en prensa), referencias a este ms, pág 2s.
20. Villa-Amil, op. cit., pág. 3. Completando su descripción diremos que los folios del nº 5 se distribuyen así: Ester, 1a-19a; Job, 19a-50a; Salmos, 50a-128b; Prov., 128b-154b; Eccl., 154b-175a; Cantar, 175a-193a.
21. Sobre la vida y obra de este célebre converso, puede verse el profundo estudio de F. Pérez Castro, El manuscrito apologético de Alfonso de Zamora, Madrid, 1950, quien dedica a ello una amplia introducción.
22. Tomado literalmente de Pérez Castro, op. cit., pág XLIII y aquí citas.
23. Sobre los problemas que suscitan estos mss con respecto a

su número, conservación e inclusión en la Políglota Complutense, así como su utilización por la de Amberes, puede verse Díez Macho, art. cit., págs 3ss con sus notas. También en Llamas, art. cit., págs 273ss. Igualmente en Pérez Castro, op. cit. y en sus trabajos: La Biblia Políglota de Amberes, Madrid, 1973 y "Biblias Políglotas y versiones no españolas de la Biblia", Scripta Theologica, 2 (1970) págs 518ss.

24. Puede verse un análisis comparativo en Díez Macho, art. cit. págs 5ss.
25. Ibid. pág 5.
26. J. Llamas, "Los mss hebreos de la Universidad de Salamanca," 10(1950), págs 271-272. Seguimos su descripción, aunque hemos añadido nuestra observación y análisis. También puede verse W. 52ss.
27. N. Allony, op. cit.
28. Allony dice erróneamente que son 214. En realidad son 231 de los que 229 van numerados, como dice Llamas.
29. Llamas, ibid., pág. 272.
30. Ibid., pág 271.
31. Weiss ofrece al final de la descripción de S unos ejemplos de variantes entre mss y ediciones que resultan interesantes. No insistimos ahora sobre ello pues los cubre con holgura la edición y nuestro comentario ulterior.
32. Puede verse este problema de la vocalización más pormenorizadamente en Díez Macho, art. cit., págs 7-8.
33. Pérez Castro, La Biblia Políglota de Amberes, cf supra. El estudio del profesor español ocupa las págs 11-34. En la última puede verse bibliografía sobre el tema.
34. Pérez Castro, "Biblias Políglotas...", pág 523.
35. Millás Vallicrosa, "Nuevas aportaciones para el estudio de los manuscritos hebraicos de la Biblioteca Nacional de Madrid", Sefarad 3 (1943), pág 294.
36. אחרי en lugar de ביום, por ejemplo.

37. Pérez Castro, "Biblias Políglotas...", pág 523. .
38. Ibid., págs 525-526. Seguimos, en los general, la descripción que hace el profesor.
39. Llamas, "Los mss ... de Salamanca", pág 271.
40. Hay muchas ediciones. Nosotros hemos usado la impreza en Jerusalén, en 1961.

3 SELECCION DEL MATERIAL

A la vista de los textos citados, no excesivos en número, aparecía como tentación primera su utilización exhaustiva. En efecto, en un primer momento y como metodología aproximativa, fuimos haciendo calas en los manuscritos y ediciones, comparándolos entre sí. El texto de Lagarde era, en ese estadio, la referencia imprescindible. Sin embargo esta edición, llena de errores, mostró inmediatamente una relación genética con la Rabínica y por tanto con las Miqra-ot Gédolot (=M) evidente. Comparado éste último con algunos capítulos de los manuscritos, comenzaron los paralelos y las discrepancias, revelándose éstos como textos preferibles.

Tras ese primer paso, un acercamiento global al material despejó el camino hacia una selección que eliminaba las repeticiones innecesarias. He aquí, pues, los textos que utilizamos en la edición.

3.1 El manuscrito base

Ya R. Weiss (W. 52) constató que no había un ms. que destacara por su excelencia sobre los demás y que todos adolecían de errores y defectos. También en el Tg de Job se confirma lo que Kutscher dijera acerca de los textos del arameo galilaico, sobre los que trabajara Dalman en su Diccionario: "son confusos desde el punto de vista lingüístico y esto debe decir-

se no sólo referido a las ediciones impresas, 'editiones principes' incluidas, sino también a los manuscritos ... principalmente porque son obra de copistas de la diáspora europea" (1).

Siguiendo la recomendación de R. Weiss (W. *ibid.*), hemos elegido como texto base el del ms. de Cambridge (=C). Aunque no está libre de errores, ofrece mejores lecturas, en general, que el resto de los mss. y, por supuesto, que las impresiones.

Dos razones lingüísticas traemos en apoyo de la elección. La primera atañe a la homogeneidad del arameo de ese texto. En efecto, es una lengua menos alterada que la de los otros. La morfología, la sintaxis, el propio léxico del texto no contiene discrepancias internas excesivas, salvedad hecha de las propias de ese tipo de arameo que, como se sabe, es tardío y muestra la influencia seria del arameo oriental y de las mutaciones ya más concretas de la lengua talmúdica. Dentro de ese marco, la normalización lingüística muestra un mayor rigor en C. La relación genitival, por ejemplo, mantiene una regularización casi siempre correcta. El uso de partículas, preposiciones y adverbios es también más homogéneo. Otro tanto cabe decir de la sufijación. El léxico, por su parte, mantiene una unidad literaria preferible también a la de otros textos, aunque vaya, a veces, en detrimento de una mayor riqueza ideológica que, por ejemplo, revela el texto de París (=P).

La segunda razón que nos movió a elegir a C vi-

no impuesta por las características del propio manuscrito. Como vimos en la descripción, el escriba había hecho frecuentes e importantes correcciones en el texto cuyo resultado era, en general, aceptable. No debíamos así renunciar a una labor que ayudaba a la nuestra, máxime cuando tales enmiendas venían confirmadas muchas veces en textos de la propia familia de C.

Sin embargo, hay que decir que el ms. Urbinati 1 (=U) pugnó con el de Cambridge para servir de base a la edición. Las razones eran evidentes: los textos de C y U son muy similares y éste tenía sobre aquél la ventaja de su mayor antigüedad. ¿Porqué, pues, lo relegamos al aparato crítico? La primera razón fue ya expuesta: el conjunto que resultaba de C se mostró preferible. Otro segunda argumentación, más formal, menos importante, pero digna de mención, residía en el hecho de que U está ya publicado (2), es suficientemente conocido y hasta famoso, podríamos añadir. El contraste directo entre ambos textos es, si se ve la colación, de fácil realización.

Otra tentación más tuvimos que vencer. El ms. P atraía nuestro interés y, hasta nos atrevemos a decir, movía la pasión, pues, con toda probabilidad, forma parte de esa tradición de textos sefardíes que honran la tradición bíblica española. Sin embargo, sacrificamos su evidente importancia y riqueza a la coherencia lingüística en la que P debía ceder su puesto a C. Con todo, en el aparato crítico, resaltarán sus

muchas variantes y aportaciones.

3.2 Los otros textos

El resto de los materiales fue también sujeto a la labor selectiva. En efecto, algunos textos eran tan semejantes, o sus variaciones tan poco significativas, que hacían aconsejable dejar sólo un testigo de su grupo familiar. Como hemos visto, M, Walton (=W) y Lagarde (=L) proceden los tres de la Rabínica. Por ello sólo fue al aparato crítico M, que es copia de la obra de Bomberg, salvo algunas diferencias en matres lectionis y pequeñas variaciones puramente formales y, por otro lado, el uso de la Rabínica nos resultaba harto difícil (3).

Otro caso en el que la selección fue obligada, lo represento el conjunto de textos hispanos, a saber, Salamanca (=S), el de San Bernardo (=SB) y el de Amberes (=A). Aunque los tres son semejantes, la identidad es prácticamente constante entre S y SB, siendo menor respecto a A. Por ello, pusimos en el aparato crítico el texto de S, dejando descolgado a SB pese, a su mayor antigüedad. La razón de esta preferencia fue puramente coyuntural. La copia de SB no llegó a nuestras manos hasta después de concluida la edición. En todo caso la cuestión es poco relevante (4). El texto de A se incluyó sólo cuando discrepaba de S, pues son esas variantes las que demuestran el interés de ese texto.

Los demás textos tienen justificado su contraste con C por derecho propio. Son todos manuscritos y en todos hay lecturas discrepantes que enriquecen sin duda el aparato. No hace falta insistir en la entrada de P que, si bien encabeza el grupo "sefardí", son muchas las lecturas que añade o varía de este grupo.

He aquí, pues, la lista final de los materiales tras la selección:

Ms. base de la edición: C (Cambridge)

Textos del aparato crítico:

- a) Manuscritos: U (Urbinate); An (Angelica); Am (Ambrosiana); P32 (Parma 32); P31 (Parma 31); P (París 110); S (Salamanca).
- b) Impresiones: M (Miqraot Gedolot); A (Amberes).

Veamos, en fin, como recordatorio, los materiales que hemos dejado fuera de la colación directa:

- a) Manuscritos: SB (San Bernardo).
- b) Impresiones: R (Rabínica); W (Walton); L (Lagarde).

NOTAS

1. Cf. la cita en W. 52-53 (en hebreo). El diccionario al que se alude es el de G. Dalman, Aramäisch-neuhebräisches Handwörterbuch zu Targum, Talmud und Midrasch, Frankfurt o.M., 1922.
2. Nos referimos, claro está, a su publicación parcial, por ejemplo en A. Levine, The Targum to the Five Megillot. Codex Vatican Urbinati I, Jerusalén, 1977. El libro de Job no vio, hasta el momento, su impresión. Sólo queríamos resaltar el hecho de que U es suficientemente conocido como manuscrito.
3. No se encuentra en la biblioteca de nuestro Departamento y su consulta en el Instituto "Arias Montano" del C.S.I.C. se hizo imposible por el desgraciado incendio que allí se produjo recientemente. Con todo, la colación entre R y M no es significativa.
4. Más adelante se cotejan los dos textos y allí se apreciará la pequeña diferencia que entre ellos existe.

4 ANALISIS DE LA EDICION. GRUPOS TEXTUALES

Ya hemos aludido a la dificultad de encontrar un texto que satisfaga plenamente desde el punto de vista lingüístico y probablemente nunca se hallará. Por otra parte los problemas textuales casi insuperables del Job hebreo son suficientemente conocidos y añaden al arameo una dificultad mayor. Sin embargo, el texto base propuesto va a permitir su utilización como marco de referencia al intentar estudiar las relaciones lingüísticas de los diferentes textos que se ofrecen en la edición crítica. Debemos observar, no obstante, que si el material no es muy rico, se hace más difícil el afirmar "doctrinalmente" la existencia de una o varias familias textuales. La consecuencia será que las hipótesis razonables serán nuestro campo de análisis y el camino, por tanto, debe quedar abierto a ulteriores esclarecimientos o controversias.

4.1 Metodología

Tendrán cabida en el método empleado tanto aspectos cualitativos como cuantitativos, bien entendido que en la jerarquía científica corresponde a aquéllos el primer lugar. Asimismo no despreciaremos los aspectos puramente formales en la medida en que puedan hacer más coherente la clasificación textual, objetivo final que, huelga decirlo, debemos perseguir.

En primer lugar se ofrecerá un esquema que muestra una serie de grupos textuales que, creemos, son homogéneos en mayor o menor medida entre sí y que son clasificados por su grado de alejamiento de C. Si, como veremos, la edición crítica se basa en la discrepancia respecto al texto base del resto de los materiales, parecía lógico emprender el camino desde esa constatación.

Metodológicamente, pues, se procederá a continuación de la siguiente manera: dentro de cada grupo se examinarán estos aspectos y con el orden que se expresa: mayor o menor homogeneidad formal con C y entre los testigos del grupo; comparación de Targumim 'Aherim; cuantificación y cualificación de omisiones y adiciones textuales; errores comunes; variantes léxicas y morfosintácticas, como siempre respecto al texto base y entre los miembros del grupo y los grupos entre sí. Cerrará el análisis basado en esos criterios una valoración global que proceda a la filiación textual.

4.2 Grupos textuales:

4.2.1 Esquema

Grupo I: integrado por U, Am, An y P32.

Grupo II: representado por P31.

Grupo III: atestiguado por M (y por tanto R, W y L).

Grupo IV: formado por P, S y A (y por ende SB).

4.2.2 Grupo I

Formado por los textos de los manuscritos U, Am, An y P32, manifiesta este primer conjunto la mayor analogía con C, el texto base. Ya desde un aspecto meramente formal podemos apreciar coincidencias, de las que su carácter "no sefardí" (1) sería el principal. La propia distribución del texto en C y U, y por otro lado en An y Am -en gran parte también P32-, es prácticamente igual, llegando en los dos primeros a rondar la identidad. También los espacios intertextuales, que marcan los finales y comienzos de los capítulos o discursos y la ausencia de ellos es análoga en el grupo. También curiosa resulta la coincidencia en la misma abreviatura "אָ" para marcar el Targum aher e incluso la llamada (: ó °) que advierte de una doble lectura y que es común a U, An, Am y P32 muchas veces en los últimos capítulos. Otro aspecto sería también la concordancia que hay en An, Am y P32 a la hora de señalar algunos "lemmas". En todo caso no son aspectos demasiado importantes. Sí, tal vez, lo sea más la identidad que reflejan An y Am en la ausencia de varios versículos: 7,19; 28,25; 29,17; 30,1...

En un terreno de mayor rigor crítico, pasamos a considerar las coincidencias y discrepancias en el Targum aher. La primera evidencia es que la variación de este grupo respecto a C no es ostensible. En efecto, si C muestra 48 casos de dobles traducciones de versículos (cf.ap. 5.2), U tiene 48 casos,

Am 47, An 44 y P32 ofrece 42. Pero incluso en las discrepancias respecto a C, se ven analogías entre miembros del grupo como puede verse en el cuadro de referencia (por ej., U, Am y P32 añaden a C un Tg'aher en 31,34; los cuatro en 34,26 etc...). Respecto a la ordenación de los propios targumim'aherim, también las discrepancias son mínimas respecto a C: Am altera sólo tres veces el orden del texto base; U una sola vez; dos lugares corresponden a An y tres, en fin, a P32, coincidiendo en la alteración una vez, 36,33, An,Am y P32.

Si analizamos el caso de las omisiones textuales respecto a C, vemos que los números de éstas reflejan en este grupo I la menor discrepancia. Del cuadro del apartado 4.3 que atiende a este aspecto los datos que siguen e iremos mostrando sus consecuencias. Este grupo representa no sólo el de menor número de omisiones, sino que la diferencia cuantitativa es significativa respecto a los otros. En efecto, P32, que es el texto del grupo que más omisiones tiene, llega a la cifra de 41 por 60 que se dan en P31 ó 54 de P, pero en el caso de Am y An se reduce considerablemente, a 29 y 24, y llega a ser menos significativa en U que sólo alcanza las 13 omisiones (2). El que todos los textos de los diferentes grupos tengan 13 omisiones más no empaña la primera apreciación respecto al grupo I, pues esas lagunas caracterizan el conjunto textual, confirmando, por otro lado, la elección de C como texto base. Sin embargo, debe aludir

se también a una valoración cualitativa de las omisiones. A diferencia de lo que vemos en otros grupos, muchas de las omisiones del grupo I no lo son por acomodación al TH, sino que obedecen más bien a "lapsus" de copistas, que, en el caso de P32, se convierten en verdaderos "desiderata" (cf 1,1; 1,5; 9,20,...). Esta falta de atención, normal en los escribas, explica la diferencia numérica de P32 respecto a los otros textos de su grupo. Otro rasgo que se debe notar es la cantidad de omisiones, sensiblemente similar, entre Am y An que caracteriza también la semejanza de ambos. Por último, debemos consignar que varias de estas omisiones se dan en los cuatro textos de referencia y no en las de los otros grupos, lo cual califica, sobre todo, la disimilitud que los números reflejan (cf, por ej., 1,17, esta vez con BH, 6,7 en U,Am,An y P32).

En el capítulo de las adiciones a C, sucede algo similar. Aunque los números no sean tan altos como en el caso anterior, deben valorarse igualmente las diferencias, tanto más cuanto que la incorporación de palabras o frases supone, de facto, un enriquecimiento textual. Si todos los textos de los diferentes grupos ofrecen siete lecturas coincidentes que sumar al base (cf cuadro del ap. 4.3), -este exiguo número y el total de adiciones sigue confirmando como mejor a C-, la cantidad de los añadidos entre los textos del grupo I es semejante (12 en U; 9 Am; 13 An y 14 en P32). Estos datos, cualificados, ofrecen un análisis más significativo por cuanto aquí se da una valoración

diferente del resto de los textos. En efecto, no siempre las adiciones que tiene este grupo son repetidas en los demás, con lo que resulta más relevante la diferencia numérica. Por otro lado, y como sucedía con las omisiones, bastantes de los casos son adiciones de los cuatro testigos del grupo o de algunos de ellos (cf 1,10 en U, Am y P32; 2,2 en Am y P32;...)

Otro considerando cabe realizarlo respecto a aquellos casos, vocablos o frases, que, sin ser propiamente un targum aher a un vs entero, vienen en los manuscritos introducidos por la abreviatura ā (āi en caso de P). Aunque en rigor se deberían haber aludido antes y de hecho son consignados en el cuadro del capítulo dedicado al targum aher, corresponde también su tratamiento al apartado general de las adiciones. En efecto, si observamos el cuadro del citado capítulo, vemos que C tiene dobles lecturas varias veces en palabras, expresiones o frases, que confirman prácticamente siempre U, Am, An y P32, con lo que la semejanza textual del grupo vuelve a ponerse de manifiesto. Pero además estos últimos textos añaden varios casos al base. Veámoslo detenidamente. Algunas de estas adiciones no lo son en realidad pues responden a "lectiones conflatae" de C o a claros "lapsus" de la abreviatura que cometiera el copista del ms base. Pero otros ejemplos son evidentes adiciones y se reparten así: 52 casos en U; 47 en Am; en An 45 y 42 en P32. De estos números, todos los que ofrecen Am, An y P32 tienen su correspondencia en U

con lo que la semejanza del grupo, cuantitativa y cualitativamente, vuelve a hacerse patente. El caso de P (cf cuadro de referencia), aunque confirma muchos de estos casos, se escapa de este grupo por el número sensiblemente mayor de los mismos y por otras muchas consideraciones que luego veremos.

No menos importancia tienen, sin duda, los errores comunes que nuestro grupo tiene en comunión con C y los que, además, observamos entre ellos. Veamos algunos:

- 1,15: זמרגד [id] U P32; pero זמרגד Am An. leg [זמרגד]
- 4,20: משחטפין; משחטפין; משחטפין Am; ut text U An P32. leg [משחטפין]
- 5,2: קרים; קרים P32; bien resto. leg [קרים]
- 5,13: עוקמניא; עוקמניא U Am P32; An. leg [עוקמניא]
- 8,17: רעיינ; רעיינ U Am An P32. lect emend [רעיינ]
- 9,9: וכתמא; וכתמא U; Am; bien An P32. met, leg [וכתמא]
- 14,14: דחיי; דחיי U; bien resto. lect emend [דחיי]
- 20,28: משחיה; משחיה U; ut text Am An P32. leg [משחיה]
- 28,6: ועפרותין; ועפרותין U Am An P32 y A(!). leg [ועפרותין]
- 40,17: וזתניא; וזתניא Am P32; An; ut text U. leg [וזתניא]

Estos ejemplos, una muestra tan sólo, ilustran suficientemente el parentesco textual de este grupo con el base. Veamos también, por vía de ejemplo, algún caso de error común a algunos de los testigos de este grupo I:

- 9,26: דבבו; דבבו [leg] U Am. leg [דבבו]
- 11,3: ודקיכתא; ודקיכתא U; Am An; P32. leg [ודקיכתא]

- 12,11: מליין [מליין] met, U Am P32.
13,14: כיר [כיר] U Am P32.
17,5: בנוהי [leg בנוהי] U Am An P32.
20,10: כד הזינון [כד הזינון] U An P32.
38,25: שופי [leg שופי] U Am An P32.
39,23: מורינתא [leg ut text] U ; מורינתא [id] Am An P32.

Aunque las listas no son exhaustivas, los casos presentados son significativos y huelga un comentario más pormenorizado. No obstante, hay que resaltar que, en los ejemplos citados, se dan errores comunes que no reflejan, salvo algún caso esporádico, los otros grupos (P31, como veremos, es caso peculiar). En cualquier caso, la analogía del grupo I con C y la semejanza de sus testigos sigue confirmándose.

Otro capítulo importante debe constituirlo, y entramos así en terreno más complejo, el análisis de variantes textuales. La columna 3a. del ap 4.3 ofrece un número de alternativas léxicas a C por parte de los textos del grupo primero de una notable semejanza. Este resultado adquiere mayor valor si se constata que casi la mitad de ellas, 32 aproximadamente, coinciden entre los testigos del grupo al ofrecer otro término diferente del texto base. Los otros grupos, que tienen ciertamente un número de coincidencias puntuales con alguno o algunos de los testimonios del grupo I, manifiestan un contraste mayor en el conunto total (ibid.). La aproximación textual a C

es mayor en este grupo que en el resto de los materiales usados. Sin embargo, el panorama se vuelve complejo, si intentamos la cualificación lingüística de estas variantes léxicas. En efecto, algunas de éstas son posibilidades análogas de traducción que no enriquecen demasiado el texto; otras son hebraísmos justificados o justificables. Sin embargo, hay lecturas de interés también en tre los testigos de este grupo (cf 1,5; 6,7.30; 7,9; 8,11; 11,17; 12,14.19; 16,7; 28,7; etc...). En cualquier caso, la complejidad que se observa y el moverse en un número no excesivo de discrepancias, como hemos visto, no aconseja desgajar el grupo. La certeza que estos textos reflejan respecto a C no deja lugar a dudas.

Otro apartado que merece ser mencionado es el de las variantes morfosintácticas. Aquí la cantidad de lecturas diferentes que posee el grupo I se eleva considerablemente y no merece la pena la estadística pues enseguida se observa la agrupación de los textos que estamos considerando frente a los demás y ellos mismos frente a C. Lo interesante en este punto es la mayor coincidencia entre los cuatro testigos respecto al texto base en muchos casos: uso de la *ı* de 3a. persona pl. en el perfecto cuando C carece de ella en verbos defectivos, plurales por singulares o viceversa, sustituciones de partículas homónimas, cambios -menos numerosos- de tiempos verbales, de género y número, adiciones o supresiones de la conjunción copulativa, a veces

alteraciones de forma verbal con la lógica incidencia en el significado... Sin embargo, debemos decir que la asistematización lingüística es notable en todos estos campos. Por ello es difícil establecer tendencias que corroborasen, hipotéticamente, la adscripción a un tipo u otro de arameo, pues la consideración que se puede desprender al analizar un capítulo o conjunto de versículos se ve quebrantada en los siguientes. Lo mismo se podría argumentar al intentar rastrear posibles indicios de caracteres recensionales en uno u otro texto, pues otra vez la falta de sistema se presenta descartándolo. Con todo, la variación morfosintáctica no parece dar pie a un alejamiento de la filiación común de este grupo I ya aludida.

Hay otro aspecto que resulta igualmente interesante como criterio de homologación textual. Son bastantes, en efecto, las veces que las lecturas enmendadas en el texto base y que sirven de corrección que aceptamos, se ven confirmadas en los textos de este grupo (cf 1,3; 1,10; 1,11; 1,13...). Otras veces, curiosamente, alguno de estos textos es testigo del error que subsanó C lo que atestigua, sensu contrario, la cercanía textual de nuestro grupo con el base.

También se podrían ofrecer ejemplos de variación fonética (cf 1,7; 3,5; 3,9; 4,6...), pero no son muy relevantes. El caso de la diferencia en 'matres lectionis' -aquí la tendencia es de menos a más en la secuencia U→Am→Am→P32-, es menos signifi-

cativa aún.

La valoración global no debe sino reafirmar el resultado de los datos parciales. Nos encontramos así ante un grupo textual bastante homogéneo cuyo parentesco es innegable y que debe pertenecer, por tanto, a la misma familia de C. Tal vez las omisiones, adiciones y la menos o mayor analogía entre los textos podrían dar pie a hipótesis recensionales que por su cercanía textual pudieran expresarse así: U sería el más cercano al texto base; Am y An se apartarían en algún punto de él; P32, en fin, sería, dentro de la semejanza general, el menos cercano. En todo caso, tal hipótesis es de difícil aseveración por la complejidad textual. Sin embargo, lo que resulta evidente es que C y este grupo I pertenecen a la misma familia.

4.2.3 Grupo II

El manuscrito que representa a este grupo es P31 que, ciertamente, es especialmente problemático. Su singularidad es doble. Por una parte, es un texto lleno de errores y esto salta a la vista nada más asomarse a la edición crítica (3). Pero, por otra parte, la cantidad de variantes e igualmente el que algunas de ellas sólo las refleje este texto y en otros casos no coincida con el grupo I y sí con los demás o alguno de éstos, hace que el lugar de este manuscrito se encuentre fuera de los otros grupos.

Desde un punto de vista meramente formal, sorprenden algunos rasgos característicos, que son específicos de este manuscrito. En efecto, la cantidad de abreviaturas, sobre todo finales, no tiene comparación con ninguno, pues, si bien es cierto que el propio ms base e incluso U y más aún Am abrevian; sólo dejan en suspenso una o dos letras, casi siempre claramente sustituibles; sin embargo, P31 abrevia o corta varias letras, medias palabras o afijos enteros, etc... Como ya vimos, otra mano fue completando estas palabras cortadas, aspecto éste que singulariza a nuestro texto. También esa mano es responsable de muchas mejoras o correcciones en el texto e incluso en el margen, aunque ciertamente no enmienda todos los errores. Llama especialmente la atención la cantidad de palabras tachadas que recorren gran parte del texto. Todas y cada una van recogidas en el aparato de la edición y no nos detendremos más aquí en este aspecto.

Otro rasgo específico de este grupo textual representado por P31 es el reflejado por sus targumim'aherim. En efecto, dejando a un lado Amberes que, como veremos, ha eliminado todas las dobles traducciones, es nuestro P31 el que menor número de ellas refleja. Aunque muchos coinciden con el texto base, al que, curiosamente, ha despojado de alguno cuando C tenía varios targumim en un versículo, tiene también algún targum'aher propio (cf cuadro del 5.2). Son 14 los casos de dobles traducciones en nuestro texto (cf *ibid.*) que, como se puede observar, dista cier

tamente bastante de C y de los otros testigos de los grupos.

Algo semejante cabe decir de las adiciones que van precedidas de la abreviatura $\text{\textcircled{A}}$ y que se refieren a palabras, expresiones o frases. Aquí también el menor número respecto a los testigos del grupo I, su oscilación en la coincidencia con éstos o los otros grupos y, en fin, algún caso aislado que sólo él atestigua (ej. 29,7), manifiestan la peculiaridad de P31 que venimos observando.

El capítulo de las omisiones es igualmente expresión de esta especificidad de nuestro texto. Como se observa en el cuadro correspondiente (cf 4.3), el número de ellas aumenta respecto a los textos del grupo I, aunque no llegue a los del resto. Aumentan también los casos de falta no ya de palabras sino de expresiones enteras. Es curiosa, por lo demás, la falta de concordancia puntual de estas omisiones de P31 con los grupos pues lo mismo se realiza con testigos del grupo I como con los de los demás e incluso sólo él mismo las manifiesta. Tampoco aquí parece ser la acomodación a TH la única razón de la supresión textual. Cabría pensar en errores, ciertamente evidentes, del escriba, pero la cantidad que observamos obliga a pensar de nuevo en la peculiaridad de nuestro texto.

Cabe decir lo mismo del apartado de las adiciones al texto base. P31 añade 35 veces alguna palabra, expresión o frase a C y este número sitúa a nuestro texto en la cabeza de

los grupos, siendo la cantidad casi tres veces mayor que la de la media del grupo I. También aquí el fenómeno de asistemización en la relación textual de nuestro testigo respecto a los demás. En efecto, si unas veces las adiciones pueden ir parejas a las del grupo I, otras lo hacen con los textos de los otros grupos o alguno de ellos e incluso, en determinados casos, sólo P31 atestigua nuevos casos de adición.

Con todo, es el léxico variante el que más califica a este grupo textual. Aunque hay que aludir otra vez a los muchos errores que contiene, se contabilizan en P31 hasta 115 variantes, número que eleva sustancialmente el del grupo I, de las que algunas coinciden puntualmente con los testigos de los diferentes grupos, pero muchas también son propias. Si bien es verdad que bastantes no son de gran interés, posee lecturas importantes que ponen el contrapunto a los muchos errores que comentábamos.

Veamos algún ejemplo:

- 6,21: ולא הויתרון [רמיין ליה] P31...
- 7,19: חשבוך [חטטוק] P31...
- 8,8: וכיוון [יומן] P31...
- 15,19: במציעהון [ביניהון] P31...
- 29,6: אמרתי^ם [אסתרתי] sic P31...
- 31,31: נשי [מחי] P31...
- 34,9: גבר [בר נש] P31.

También se pueden citar variantes que él solo atestigua. He aquí

algún caso por vía de ejemplo:

- 19,6: [ובראכי ? ; ומדיינות ?] P31.
19,23: [יהב] c BH P31.
24,19: [מנהון] P31.
25,13: [ידיה] P31.
35,7: [תיהב] P31.
35,16: [מדליח מדעא * מדליח מנדעא *] P31.
36,2: [ציבחד] P31.
36,20: [באתריהון] sic P31.

Si entramos en el terreno de las variantes morfo-sintácticas, el panorama que contemplamos confirma lo que venimos esbozando. En efecto, P31 posee muchísimos casos de discrepancia respecto a C tanto verbal como nominal, tanto en la sintaxis preposicional como en los cambios de conjunciones -es frecuente la su presión o adición del ׀ copulativo- o en la estructura gramatical de las relaciones nominales. Y otra vez constatamos aquí la falta de acomodación sistemática de este grupo con los demás, aunque la cercanía sea mayor con el grupo I.

Otro rasgo, probablemente de menor entidad, pero también diferenciador, es la especificidad fonética del texto. En P31 se denota el gusto, por ejemplo, por el mantenimiento de la dental en lugar de la sibilante, a veces corregida en el margen, o la constatación de ׀ donde los otros ponen װ .

Es llamativa también la asistemización en el uso

de las matres lectionis. Así como los otros textos, vocalizados o no, mantienen al respecto una cierta coherencia, P31 gusta de la diversidad y, a pesar de tener vocalización, no es infrecuente el uso de matres lectionis "excesivas", pero sin recatarse de suprimirlas en palabras análogas.

No hemos aludido a los errores comunes que pudiera reflejar este grupo al ser sólo un testigo el exponente del mismo. Sin embargo, aunque no falten coincidencia de errores con los testigos del grupo I (cf 10,17), son más los que sólo él muestra y la edición los constata ampliamente, por lo que nos exonera de una ejemplificación al respecto.

Pese a todo lo dicho hasta el momento, hay que afirmar que las coincidencias puntuales son mucho mayores con el grupo I y, desde luego, con C. En efecto, pasando ya a la valoración global, no puede decirse que la Vorlage de P31 difiera sustancialmente de la que sirviera de base a C. La propia continuidad del texto en una comparación entre ambos sería la prueba evidente. Sin embargo, la singularidad que caracteriza a P31 y que fuimos intentando poner de manifiesto en los apartados anteriores, nos mueve a clasificarlo fuera del grupo I y sugerir la hipótesis de que se trata de una recensión muy discrepante de la familia textual de C y que el grupo I representa.

Un breve colofón se hace necesario al concluir el análisis de este grupo. Como se recordará, en este manuscrito

to se habían introducido algunas páginas de diferente letra y factura. Curiosamente, el texto que recorren esas páginas (del 30,2 a 33,16 más 42,11-17) tiene su correspondencia con los del grupo I y se aparta de la singularidad del resto de P31, como se puede observar en los siguientes aspectos: las variantes morfosintácticas, salvo dos o tres casos, coinciden con los testigos de ese grupo; podemos observar, incluso, la aparición de un error común con ellos en 31,28. Sin embargo, el copista no trasladó al manuscrito ni uno solo de los targumim aherim que los demás reflejan.

4.2.4 Grupo III

Este tercer grupo, que en la edición viene representado por M (Miqraot Gedolot), agrupa además a los textos de la Rabínica (R), de la Políglota de Walton (W) y al de la edición de Lagarde (L) (4). Ya hemos aludido anteriormente a que todos ellos son en realidad un mismo texto (5) y por tanto las consideraciones que siguen se centrarán en M, entendiendo que tienen validez para cada uno de ellos.

Hemos considerado a M como un texto a caballo entre el grupo I y IV, dejando a un lado el grupo II por sus características peculiares que ya hemos puesto de relieve. ¿Por qué "a caballo" de ambos? Porque, en efecto, tiene aspectos que lo emparentan con los testigos de esos grupos, pero al mismo

tiempo posee rasgos propios.

Efectivamente ya desde un punto de vista externo vemos que es el grupo no representado por ningún manuscrito. Todos los textos son impresiones y no conocemos, al menos directamente, la tradición manuscrita previa.

En lo que al targum^aher se refiere (cf cuadro del 5.2) se mueve M en la órbita de C y por tanto del grupo I, pero ya aquí se impone hacer salvedades. En efecto, si bien el número de las traducciones dobles es sensiblemente igual al de aquéllos, varía formalmente por cuanto el orden de esos targumim cambia frecuentemente del que manifiesta C y su familia, acercándose en algunos casos al grupo de S y P, situando en regla general como primero el más cercano a TH. La segunda salvedad es la reducción de los targumim^aherim, pues si bien son parecidos los números que reflejan las veces que un versículo tiene doble traducción, no es infrecuente que M refleje dos traducciones alternativas donde C y sus parientes llevan tres. Pero es más significativa aún la ausencia que manifiesta de las palabras o frases precedidas de ^a que C y los otros atestiguan. M carece de muchas, muchísimas de esas lecturas (cf *ibid.*) y no cabe argumentar en este caso sólo su acomodación a TH, innegable por otro lado como veremos, pues muchos de los targumim^aherim que M transmite son parafrásticos. He aquí, pues, un primer rasgo diferenciador.

Examinemos ahora las omisiones. En este aspecto el

parecido cuantitativo con S es elocuente por sí mismo, pues su número, 91, no dista del de Alfonso de Zamora que nos da 108 (cf cuadro del 4.3). Aquí sí que hay que afirmar que el criterio seguido por el responsable del texto ha sido de acomodación o respeto a TH, aunque no todas las omisiones quepa justificarlas así. Pero además los ejemplos de coincidencia con S, menos con P, no son desdeñables (cf 4,8; 20,10, etc...). Con todo, hay que decir que la analogía con S no es total ni mucho menos como probaría el hecho de que A, que sigue a S generalmente, ha asimilado en bastantes casos el texto de M y en eso van incluidas ciertas omisiones. En este considerando la distancia de M respecto a C y grupo I es evidentemente grande.

El apartado de las adiciones, aunque no tan significativo, aporta un pequeño dato a la diferenciación de M que venimos marcando. Su número, 23, aunque no excesivo, dobla a la media de los testigos del grupo I y, si cualificamos las sumas de texto, observamos que muchas de ellas no se dan precisamente en ese grupo primero.

Más importantes, determinantes estimamos, son los capítulos de las variantes léxicas y morfosintácticas que manifiesta M por contraposición al grupo I y lógicamente respecto a C. En el primer apartado vemos que el número de variantes de léxico llega, al menos, a las 166, cantidad que duplica con mucho a cualquiera de los representantes del grupo I. Pero además de

ese número, las coincidencias con alguno de los testigos del grupo I, pocas lo es con todos, no sobrepasa la cuarta parte del cómputo total de las variantes de M. Sin embargo, la analogía con S se produce en no menos de setenta casos y con P llega a los sesenta. Estamos así ante un aspecto cuantitativo de diferenciación que no podemos dejar de valorar como elemento singularizador de M respecto al grupo primero y a C por supuesto; aspecto cuantitativo que, mutatis mutandis, conviene aplicar respecto a S y P, representantes del grupo IV, que muestran con M paralelos y discrepancias. Constatemos, por vía de ejemplo, algunos casos de analogías entre M, P y S:

- 7,19: M S חשבוק [חשבוק] ; P (P31) חישבוק
10,10: M S סנחא [אחיכחא] ; P סניחא
25,3: M P S מרליח [ברליח]
30,17: M S גרמי [משכי] ; P גרמי / מעלוי
36,30: M סטרא [נהורי] ; P מיטריה

Esta similitud se hace más patente en el caso de la morfosintaxis que es, a nuestro entender, el último criterio que corrobora más convincentemente, si cabe, la peculiaridad de M. En efecto, y aunque no convenga nunca exagerar el valor de las diferencias en este campo pues sólo ellas difícilmente justificarían una determinada filiación textual, en el caso de M resultan numéricamente llamativas y cualitativamente sintomáticas y sistematizadas. Al mismo tiempo esas discrepancias que apartan a nuestro texto de C y por ende del grupo I, se acer-

can en bastantes casos a P y S, aunque mantengan también con éstos frecuentes discrepancias. Por eso nuestra primera aproximación a este grupo textual hablaba de su situación "a caballo" entre los dos grupos. Constatemos ahora algunos ejemplos ni mucho menos exhaustivos de las diferencias morfosintácticas de M respecto a C y su grupo y de la semejanza con P y S. Estas variaciones abarcan diversos aspectos lingüísticos: cambios de género y número tanto en el sintagma nominal como verbal, mutaciones de preposiciones o conjunciones, afijos y sufijos, formas y tiempos verbales, sustitución habitual de la afijación *והי-por וי-*, desaparición de la "nota acusativi" y su consiguiente afijación verbal, conversión del estado enfático del nombre en absoluto, etc. Hay que advertir, no obstante, que esos cambios no justifican la atribución, al menos claramente, a un arameo lingüísticamente diferente del representado por el texto base. He aquí, pues, algunos casos de lo dicho:

- 4,18: *בַּעֲבוּרָהִי*] *בַּעֲבוּרִי* M P S.
- 7,1: *יְיֹמָהִי*] *יְיֹמֹי* M P S.
- 6,4: *דָּמָן*] *מָן* M P S.
- 15,24: *יִבְעֻזְנִיָּה*] *יִבְעֻזְנִיָּה יְחִיָּה* M P S.
- 19,8: *חֲשׂוּכָא*] *חֲשׂוּךְ* M P S.
- 19,21: *קְרִיבָא*] *קְרִיבָה* M P S.
- 28,6: *וּבִינְחָא*] *וּבִינְחָא* M P S.
- 37,8: *וּבַמְדוּרָהָא*] *וּבַמְדוּרָתִיהָ* M P S.

Sin embargo, y además de la diferencia numérica que es evidente, la discrepancia con P y S es manifiesta:

8,5: באורנוהי] באורנוהי M ; באורנוי P S.

15,21: חקום] חקום M ; חצלי P S.

12,14: גבר] גבר M ; pero איש P y איש S.

29,16: אגא] אגא M ; pero הויחי P S.

37,4: אכליותא] אכליותא M ; יכלי P S.

Cabría citar también rasgos fonéticos diferenciadores que M constata, como por ejemplo ם por ש ; ם por ה , pero no son muy relevantes.

En fin, como valoración global, nos atrevemos a sugerir, basados en los elementos diferenciadores citados que no excluyen, por supuesto, constantes semejanzas, y partiendo de la hipótesis de situación intermedia entre el grupo I y IV, que M representa un texto de familia diferente a la de C, aunque sin duda emparentada con nuestro texto base.

4.2.5 Grupo IV

Conviene precisar al comienzo del análisis de este grupo textual que la metodología que vamos a seguir, aún acorde con la expuesta al comienzo del capítulo, se ha diversificado más al tener que contemplar los rasgos diferenciadores de los testigos de este grupo con C y lógicamente las peculiaridades propias de sus miembros que son en este grupo cuarto realmente

complejas.

Forman este grupo P, S, SB y A. Todos ellos comparten, formalmente, la característica de ser "sefardíes". También comparten todos algunos aspectos externos, como puede ser el orden de versículos y capítulos. Salvo Amberes, el resto son manuscritos. En otro momento veremos las variantes que se producen entre SB y S, que no son ciertamente muchas ni importantes y en el análisis del grupo textual son poco relevantes. La identidad general entre ambos nos lleva a tratar sólo a S que es el texto que aparece en la edición, pudiéndose aplicar a SB lo que decimos de aquél.

Intentaremos descubrir, pues, cómo estos textos pertenecen a una misma familia diferente a la de los grupos I, II y III, dejando una vez más constancia del terreno hipotético que pisamos.

El apartado de los targumim'aherim muestra ya una seria discrepancia entre nuestros testigos y los otros grupos. Apartando por el momento a A que ha eliminado absolutamente las dobles traducciones, vemos que la cantidad de éstas se eleva en bastantes dígitos en P -60- respecto a C -48- y casi igual -47- en S. Pero aquí sí es reveladora la cualificación de dichos targumim. En efecto, salvo un caso las omisiones que refleja P respecto al texto base se dan también en S, aunque éste haya expurgado más y sólo coincide puntualmente con algún caso de los que

varían en los otros grupos respecto a C (cf cuadro del 5.2). Más significativo es el cómputo de las adiciones de otro targum. Si P añade 15 casos y S lo hace 8 veces, curiosamente coinciden en ocho ocasiones, y, más importante, la mayoría de esos casos -alguno muestra analogía- no están reflejados en los otros grupos textuales. Con todo conviene ya señalar la discrepancia entre S y P en otro aspecto. P incrementa sustancialmente el texto de C y por tanto de los otros testigos e incluso M, con variantes de palabras o frases constatadas en el margen del ms y precedidas de *ki* en un buen número de casos, sin contar, por supuesto, los casos señalados en C con *ki* y que también P manifiesta con el dicho *ki* (cf *ibid.*). Este aspecto que marca ya una distancia con los otros grupos y el texto base, la marca, en general, también con S. Pero se impone una precisión. Hemos dicho "en general" pues ciertamente algunas de esas lecciones *ki* son recogidas en S como variantes no de adición respecto a C, con lo que la relación familiar entre el texto de Alfonso de Zamora y P va tomando cuerpo. Este rasgo de las alteraciones de adición marcadas por P, amén del incremento y variación del targum *aher* y de las variantes de otro tipo que luego constataremos, hacen del texto de París una verdadera "editio critica", altamente valorable, aunque ciertamente "sui generis".

Se imponen en este momento unas palabras sobre el texto de A en lo que al targum *aher* se refiere. Como dijimos

A ha eliminado todo posible rastro de dobles traducciones y siempre ofrece un solo targum para cada versículo, al mismo tiempo que suprime también frecuentemente lugares del texto base que los otros señalan. Parece ser, a tenor de lo que expone Raphaelengius en el tratado de la Políglota citado en el lugar correspondiente, que presidieron esa limitación el 'buen uso' del idioma arameo y la acomodación a TH. Si el primer extremo parece discutible por el escepticismo lingüístico que impone el arameo de los Kétubim, la segunda razón que inspiró a los humanistas de la Regia parece tener mayor verosimilitud. Más adelante examinaremos esta cuestión con mayor profundidad (5.3). Baste señalar ahora que A sigue, en general, el texto de S y que no hay un solo caso en que alguna de las traducciones en los versos en que S tenga varias, no se vea reflejada en A, por regla general la que aparece en primer lugar como texto, que, curiosa[•] mente coincide con la primera también de M, que discrepan en bastantes casos del orden de C y que no siempre es el verso literal (!). La Rabínica, no hay duda, jugó un importante papel en la labor correctora de los eruditos de Amberes y luego se verán más pruebas de ello.

Caso también interesante en este análisis comparativo es el de las omisiones textuales que sufren P, S y A respecto a C y su grupo y en menor medida con N. En efecto, cuantitativamente las faltas de texto de S que alcanzan la cifra al

menos de 108, distan mucho de las del grupo I y, cualificadas, debemos observar que muchas de las de los testigos de éste no coinciden con las de aquél. En este aspecto la labor de S se asemeja, por acomodación a TH, a la de M con quien va en bastantes extremos, pero siempre sobre la base de P que ciertamente rebaja mucho las omisiones como expresión de su riqueza textual. Los ejemplos de estas analogías entre S y P son numerosos (cf 5,17; 5,23; 6,3; 7,12; 8,9; 14,6 y más casos en diferentes vss). También A juega aquí un papel que lo emparenta con S. En efecto, la mayor parte de las omisiones que se dan en S suceden asimismo en A, pero este texto, por la labor de corrección que señalábamos, las ha aumentado holgadamente y muchas de éstas lo hace con M por acomodación a TH y allí donde S se aparta de M manteniendo el texto. En cualquier caso esa cercanía a TH es mayor en A que en M como se puede observar por los casos que éste no omite y lo hace aquél (cf 13,4; 15,10.22.29; etc...). En este apartado es, pues, por un lado S y por otro A los textos más discrepantes de C y su grupo.

El capítulo de las adiciones a C resulta igualmente esclarecedor. P, y sobre todo S, superan ampliamente el número (cf cuadro 4.3) de las que recoge el grupo I e incluso el caso de S también supera ampliamente a M con quien coincide en algunos casos, más ciertamente que con las omisiones del grupo I. Las analogías son igualmente mayores con P cuyo número de adicio

nes tiene, pese a su aparente menor cantidad que S, especial valor pues debe recordarse que a este cómputo habría que añadir, desde el punto de vista textual, las alternativas que en P aparecían tras el signo *kiy* que formalmente fueron antes consideradas. Como vemos también en este punto resalta la expansividad textual de P. A mantiene la misma tónica que S al que sigue en este aspecto una vez más, aunque también aquí con la inevitable acomodación a TH impuesta por la labor correctora de Arias Montano y su equipo. Con todo, al igual que las omisiones, hay ejemplos significativos que sólo tiene S o únicamente atestigua P con lo que no es lícito trasvasar la similitud a la identidad entre ambos en los aspectos considerados.

Los errores comunes hacen más significativa la pertenencia a la misma familia textual de S, P y A, y al mismo tiempo confirma su alejamiento de los otros grupos. He aquí algún caso por vía de ejemplo (6):

- 2,6: .]מסיר P S.
12,9:]מחח ירא דאלהא עבדת P; ... דיני ... S [fem.].
19,29: ! גזיר]רגז P S.
21,7:]לחוד P S.
22,20:]מלמקום P S.
26,7:]ליה P S [masc.].

Más interesante aún resulta el caso de las variantes léxicas que S y P muestran respecto a C y su grupo y en me-

nor medida con M. En efecto, los cambios en estos textos, cabe decir lo mismo de A, se eleva en el caso de P a 161 y en el de S a 256, de los que no menos de 120 son comunes a S y P y como vimos (cf supra) tampoco son desechables los dígitos que establecen la coincidencia con M. A la vista de los números cabe deducir una lejanía de C mayor en este grupo que en los demás y a la vez la analogía entre S y P y por ende A. Veamos algunos ejemplos entre los muchos que se podrían citar:

11,15: [הירין] בכין P S.

16,12: [ואוקימנוני] ושויני P S.

24,10: [מילית] בלא P S.

He aquí también algún caso como muestra de la coincidencia en la variante entre M, P y S:

9,17: [הלפשושי] הלפשושי M P S.

36,30: [נהורי] M מטר ; P S. מיטריה

Sin embargo, no conviene dilatar más la confrontación entre P y S. En efecto, son muchas las variantes entre ambos textos que se explican por acomodación a TH, por la influencia del Tg de Onqelos, del de Yonatán a Profetas o del Talmud Bablí (7).

Algo semejante cabe decir de A respecto a S. Por parecidas razones lingüísticas y sobre todo de acomodación a TH, se ha producido en A una verdadera labor 'correctora' en profundidad del texto de S. Ello nos ha movido, como se verá, a que jus-

tamente se consignen en el aparato de la edición las variaciones que A refleja respecto a S, lo cual nos exonera, creemos, de poner aquí ejemplos que harían más fatigosa la lectura del capítulo.

Lo que decíamos del campo léxico o del significado, cabe aplicarlo a los significantes o cambios morfosintácticos. En efecto, la cantidad de mutaciones en este campo es mucho más elevada en P y S y por tanto en A que en el grupo I, se acerca más a M, aunque lo supera y corrobora la diferenciación textual que venimos preconizando para este grupo IV. Incluso es más significativo por cuanto reflejan, cualitativamente, cambios sistemáticos que se expresan en tendencias lingüísticas. Veamos algún ejemplo de S y P:

7,1: כיומי [היך יומי] ... y así casi siempre.

4,9: ממסר [מן מימרא] ... y frecuentemente de ese modo.

7,6: קלילין [קלילו] ... y así con diferentes verbos.

9,10: ופרישן [פרישן] ... y muchos otros casos.

13,7: כען [כרון] ... con relativa frecuencia

13,20: לקומי [לקדמומי] ... y así casi siempre.

15,34: לצפרא [לצפרא] ... / 20,26: [חשובא] ...

con mucha frecuencia casos análogos.

22,20: סנעו [יחמועו] ... y algunos casos más.

28,13: דמחטיין [דמחטיין] ... y varios ejemplos más.

8,7: ויהי [והות] ... con menos frecuencia.

Como se ve, la flexión nominal o verbal, la sintaxis de la relación genitival, las partículas comparativas o las preposiciones, son otros tantos lugares donde S y P muestran esas inclinaciones de variantes que reseñábamos y que podrían multiplicarse en ejemplificación.

Veamos ahora algún caso de analogía en las variantes entre M, P y S donde también cabe ver cierta sistematización:

4,18: בעברתי] בעברתי ... ; esta afijación es casi regular en S y P; muy abundante en M.

15,24: יבטחוני] יבטחוני ... ; es más frecuente la afijación verbal en estos textos.

19,21: קריבתי] קריבתי ... y así otros varios casos.

La misma diferenciación antes aludida entre P y S se da en este campo lingüístico (8).

Lo mismo que se dijo de los cambios léxicos cabe aplicarlo a los morfosintácticos a propósito de las diferencias entre A y S. Pero es además en este aspecto donde más se aprecia la labor correctora de los humanistas de Amberes. Los ejemplos de acomodación a texto base y M son muy numerosos en detrimento de S y saltan a la vista en la edición crítica que, como señalábamos, marca las diferencias puntualmente. Con todo, no debe olvidarse el carácter general de homologación con S del texto de la Regia.

Antes de pasar a la valoración final, conviene resaltar que la discordancia de S y A respecto a P es mayor en los tres primeros capítulos de los textos. Tal vez Alfonso de Zamora usara una Vorlage diferente para estos pasajes (9) y A, como siempre, sigue por lo general a S. Esa disimilitud se observa en mayores omisiones de S respecto a C, variantes de S que P no manifiesta y algunos rasgos morfológicos que luego van a ser elementos diferenciadores del grupo y que aquí manifiestan discrepancia entre S y P (cf, por ejemplo, ויהי- en S y וי- en P; después ambos וי-).

No podemos concluir el análisis de este grupo sin reafirmar de nuevo el carácter sefardí de sus textos como ya pusiera de relieve el profesor Díez Macho (10). Hay algunos ejemplos en el léxico variante de éstos con respecto a los demás que reflejan un trasunto castellano que debemos poner de relieve por su singularidad. Helos aquí:

3,5: דטורטוס [דטורטוס] P y S que Alfonso de Zamora traduce justamente "in mare Tortose" frente al "Tarsis" del texto de C y los otros (11).

3,15: קורטוריהון [קורטוריהון] S sólo; aquí P coincide con C; Zamora traduce "curias suas", esto es "sus cor-
tes" como el arameo.

28,8: en un Tg que sólo se encuentra en P y S se lee ליונא es decir, el castellano "leona".

Estos casos, huelga decirlo, son también reflejados en A.

Creemos llegado el momento, basándonos en el análisis expuesto hasta el momento, de ofrecer a modo de hipótesis, que no excluye evidentemente cualquier confrontación ulterior, las siguientes conclusiones que, por otro lado, ya ofrecía Díez Macho de forma general (12):

1) P, S (y por tanto SB) y A pertenecen a una misma familia textual, diferente a la de C y grupo I. Por tanto también del que representa P31.

2) También es familia diferente de M y su grupo, aunque la discrepancia es menor que con C.

3) El texto de S, y por ende de SB, no es copia de P sino una recensión.

4) A refleja, en líneas generales, el texto de S, pero ha sufrido una profunda labor de corrección que lo convierte en texto recensionado.

4.2.6 Los textos de Alfonso de Zamora SB y S

Ya hemos aludido que el manuscrito de San Bernardo y el de Salamanca ofrecen un mismo texto y de ahí que todo lo expuesto sobre S pueda ser aplicado a SB. Sin embargo existen diferencias. Los problemas de la vocalización de ambos manuscritos ha sido ya estudiado por Díez Macho (13). Por eso nosotros ofreceremos aquí la lista comparativa de variantes, tanto léxicas, apenas ninguna, como morfosintácticas, despreciando

las matres lectionis o divergencias menores que no resultan relevantes para su caracterización textual.

	SB	S	
מן כל :	מכל /	ותלח :	ותלחא 1,2
		וברם :	וכען 1,11
		כדין :	כען 1,17
		וערבעה :	וארבעת 1,19
		כדין :	כען 2,3
		באנפי :	באפי 2,5
< :	הא כדין /	דעבדן :	דעבדין 2,10
		< :	ית 2,12
דממליל :	ממליל /	על ארעא :	לארעא 2,13
		נהורא :	לנהורא 3,9
		או עם רברביא :	רברביא... 3,15
גבר :	גברא /	מן דעבדיה :	מעבדיה 4,17
		ישוה :	ישוי 4,18
פרעה :	דפרעה /	מאחד :	מאחר 5,13
		אלהא :	אלה 5,17
		דמתילן :	דמחילין 5,23
		פסירי :	פצירי 6,15
		< :	אינון 8,10
		מה :	מאן 2 9,12

שחין	:	דייתחין + סגדין שחין	9,13
ברגיז	:	ברגוז	9,23
דרהט	:	<	9,25
טה	:	*טה*	10,2
יחי	:	רוחי	10,12
יום דינא	:	+ רבא	10,15
במשכניך	:	במשכנך	11,14
וברס	:	וכען	12,7
גבר	:	דחי	12,10
מארי	:	<	12,17
ואיתביינת	:	+ ליה	13,1
יפשיש	:	תפשיש	13,9
זאוא	:	זאזא (!)	14,9
די יחי	:	דיחי	14,14
הובדת	:	הובדחא	14,19
הכקדמאה	:	הבקדמאה	15,7
ברחיזייה	:	ברחיזויי	15,22
דבשיקרא	:	די בשיקרא	15,31
סיפוחי	:	שיפוחי	16,5
בארעא	:	בעפרא	16,15
לגיונא	:	לגוינא (!)	17,6
וזכאי	:	וזכאי	17,8

	ואחתי :	ואחתי	17,14
*עילוי ... ליסטיסיי *	עילוי ... ליסטיסיי :	עילוי ... ליסטיסיי	18,10
	מלרע :	מלרע	18,16
(!)	זאזיה :	זאזיה	18,16
	יומיה :	יומי	18,20
	אלג :	ליה	18,21
	אבעה :	אבעי	19,16
	נקריחא :	ניכריחא	19,17
	אלה :	אלהא	19,21
	פרזלא :	פרזלא	19,24
	פורקניה :	פורקני	19,25
	אין :	אט	20,12
	סאתה :	סאקיה	20,22
	ויחח :	ויחוח	20,23
	+ קרבא :	מזייני	20,24
	קבורא :	קבורתא	21,13
	ינחוי :	ינחוי	21,21
	כנפשא :	בנפשא	21,25
	ואיהו :	ואיהוא	21,32
(!)	המידחל :	המדחיל	22,4
	סן עלמא :	מעלמא	22,16

הא בסוגעא	:	הבסוגעא	23,6
מקדם	:	מן קדם	23,17
(!) אצחיו	:	אצחיו	24,11
(!) תורת אורחא	:	תאורר אורח	24,18
לכי	:	לביח	24,19
מימיניה	:	מן ימיניה	25,2
דמתח	:	דמתא	26,7
אלהא	:	אלה	27,9
עילויה	:	עילווי	27,9
אלהא	:	אלה	27,10
ובטינא	:	וכטינא	27,16
דחעלומא	:	דתעלומא	28,11
והין	:	ואן	28,12
כל דחי	:	דכל חי	28,21
כיומיא	:	כיומי	29,2
הוון	:	הוו	30,3
לשווא	:	למוחלא	30,9
אין	:	אס	31,5
אלה	:	אלהא	31,6
ביונתכונ	:	כיונתיכונ	32,11
עבדח	:	עבד	33,4
אית	:	* אית	33,23

היך צדקתיה :	כצדקתיה	33,26
מלמעבר :	מן למעבר	33,28
וכאורחא :	וכאורח	34,11
ארום :	ארי	34,19
פציעחוי :	פסיעחוי	34,21
< :	* ירהוס *	34,24
דעניי :	* דעניי *	34,28
הא :	אן	35,10
וכדון :	וכדין	35,15
* יומיהון * :	יומיהון	36,11
ודין :	ודינא	36,17
בה מכדקין :	בה מרבקיין	36,19
* תרגום אחר * :	- תרגום אחר	37,1
ארום :	ארי	37,4
עיסבא :	עישבא	37,6
אין :	אם	37,13
אלה :	אלהא	37,15
האן :	אן	38,4
מתקקל :	מתקקיל	38,24
לסוסא :	לסוסיא	39,18
דרברבני :	דרברבניא	39,25
< :	זונביה	40,17

נחירא	:	נחירה	40,24
חמשוך	:	החמשוך	40,25
איפטר	:	האיפטר	40,29
וריוחא	:	וריוחא	41,8
מדליח	:	כלא	42,3
<	:	חוספחא -	42,14
דהוח	:	דהוה	42,14
אבוֹקוֹן !	:	אבוהן	42,15

llemos puesto alguna vez las vocales o signos de puntuación para marcar el contraste. Las demás señales son las utilizadas en la edición crítica: * ... * = margen: < = falta; la admiración señala que uno de los dos corrige al otro o que es especialmente llamativa la lectura.

Tras el repaso de las diferencias de estos dos textos de Alfonso de Zamora, queda patente que ambos son absolutamente análogos y las discrepancias no importantes (la variante léxica es excepcional).

4.3 Cuadro de variación textual

Vamos a ofrecer a continuación los valores numéricos de variación de los diferentes textos respecto a C y que han sido objeto de análisis en las páginas precedentes:

	<u>Omisiones</u>	<u>Adiciones</u>	<u>Var. léxicas</u>
U	13	12	71
Am	29	9	69
An	24	13	79
P32	41	14	71
P31	60	35	115
M	91	23	166
P	54	23	161
S	108	34	256

No hemos hallado los valores de A por ser un texto dependiente de S y no de C, como ya hemos dicho antes.

Una valoración numérica comparativa entre los textos arrojó el siguiente balance:

- Las variantes léxicas del grupo I (U,Am,An y P32) coinciden en 32 casos.
- P31 coincide puntualmente con algún testigo del grupo I en 57 de las 115 variaciones léxicas que constata.
- M va 54 veces con algún testigo del grupo I, 29 con todos ellos. Con P lo hace 60 veces y 76 con S. Nos referimos siempre a los cambios léxicos.

- P y S ofrecen la misma variante que alguno de los testigos del grupo I en 62 ocasiones. Por fin S y P concuerdan entre sí 120 veces aproximadamente al ofrecer a C un término alternativo.

4.4 Stemma Codicum

A modo de conclusión y ateniéndonos exclusivamente a la agrupación e interdependencia textual, ésta es su clasificación que, a modo de stemma al final de la misma, intentamos exponer gráficamente:

- Grupo I:

C: ms base en razón de su superioridad lingüística y textual.

U: ms más antiguo (1.294), del que como parece evidente dependerá C en cuanto a lo esencial, aunque éste último mejora el material.

Am y An: de la misma familia, pero con características comunes propias.

P32: aún siendo del mismo grupo, su distanciamiento es mayor, sobre todo en adiciones y omisiones propias.

- Grupo II:

P31: recensión discrepante de la familia textual anterior. Texto singular por sus errores de todo tipo, por lecturas propias y abundantes omisiones que lo caracterizan.

- Grupo III:

M: familia "a caballo" entre grupo I y IV, pues si bien su texto sigue en general a C, las variantes coinciden habitualmente con P y S.

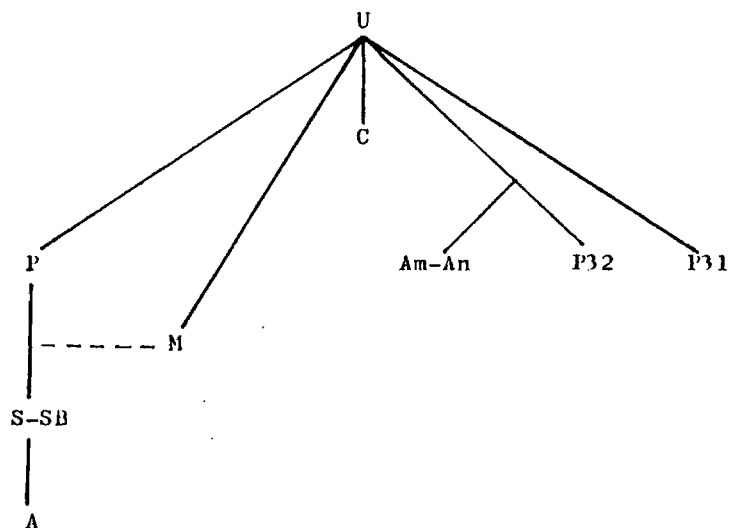
- Grupo IV:

P: es cabeza del grupo familiar que discrepa de los anteriores y que comprenderá a SB, S y A. De gran riqueza textual, incorpora abundantes lecturas y nuevos targumim aherim a texto base. Con los siguientes destacan por su carácter sefardí.

SB y S: mss de Alfonso de Zamora, son recensiones dependientes de P. Ofrecen el texto más distante del ms base.

A: subtipo recensual de S o SB. Fundamentalmente deudor de ellos, pero con labor correctora importante. Editado en la Políglota de Amberes.

STEMMA CODICUM

NOTAS

1. Se hace difícil nominar a todos éstos como "askenazíes". Lo que sí parece claro es que los rasgos paleográficos marcan un comportamiento que no coincide con el que muestran los "sefar-díes".
2. Debemos señalar que todas las cifras de los cuadros son ap-roximadas, dada la dificultad inherente a la precisión humana. En términos estadísticos cabría un error de $\pm 3\%$.
3. Ya Weiss se percató de ello. Cf W. 51 y ss.
4. La edición de Lagarde contiene bastantes errores, algunos de los cuales son corregidos en las páginas finales de su obra. No merece la pena compararlos con M y, en todo caso, el texto de L es de fácil acceso.
5. Ha sido objeto de investigación constante la localización e identificación del texto o textos que hayan servido de base a las Rabínicas. Por lo que se refiere al Tg de Job, debemos decir que no lo es ninguno de los manuscritos que nosotros hemos conocido. Queda, pues, abierto el camino a tal fin.
6. Díez Macho ha estudiado esta familia en el artículo citado, "Le Targum de Job dans la tradition sefardie", donde se pueden encontrar ejemplos de los aspectos que vamos comentando. La base de nuestra aportación en este capítulo del grupo IV está allí. Cf sobre errores comunes pág. 9.
7. No causamos al lector con una lista de ejemplos que pueden ver-se en Díez Macho, art. cit., págs. 13-14 y más exhaustivamente en el aparato crítico de la edición.
8. Cf ejemplos suficientes ibid.
9. Ibid., pág. 21, nota 20.
10. Díez Macho analiza pormenorizadamente el carácter sefardí de la vocalización de SB y S (el ms de San Bernardo es denomina-do M), carácter que se observa en otros rasgos lingüísticos, cf ibid. págs. 5 y ss.

11. Estos ejemplos fueron ya vistos por el prof. Díez Macho en el art. cit., pág. 8. En este Jb 3,5 cree que P sigue a C pues así constaba en la edición del Tg que yo puse a su disposición. Una lectura más atenta del ms de París me llevó a la conclusión de que también P pone "Tortos", como S, por lo que el error del artículo citado no debe ser imputado al ilustre investigador.

12. A lo largo del artículo tantas veces citado.

13. Cf supra, nota 10.

5. EL TARGUM 'AHER

El trabajo de Weiss tantas veces citado dedica al problema de las dobles, triples e incluso cuádruples traducciones del Tg de Job varias páginas (W. 288-293), que hemos considerado aquí con las aportaciones y precisiones que reseñamos.

Conviene señalar, como ya manifestaran otros autores (1), que estos dobles targumim son nota característica del Tg de Job y de Salmos (2), aunque la frecuencia de ellos sea mayor en el primero. Siempre ha despertado interés el origen y las razones de su composición y aún no está cercano, creemos, el fin de la respuesta. Intentamos, por ello, esbozar un poco más el camino de su consecución. Para eso se hacía indispensable partir de los datos ordenados de la edición crítica.

5.1 Fórmulas de introducción de este Tg

Vamos a realizar un breve repaso de los encabezamientos que estas dobles traducciones ponen como introducción en los manuscritos y ediciones.

El texto base, C, utiliza la abreviatura אָל, es decir, אָל אַחֵרָא : "otra lectura" hasta el vs 4 del capítulo 14 a partir del cual usa la fórmula análoga אָל generalmente dentro del cuerpo textual. En el cap 42 pone אָל en letra pequeña y

al margen. Ambos signos abren paso a dobles traducciones de un verso entero, frases de él, expresiones e incluso sólo palabras.

Los mss U, Am, An y P32 colocan generalmente ante el targum'aher la expresión אָל. En algunos casos, muy pocos, el ms U y el An utilizan alguna de las fórmulas rabínicas (cf 36,18; 41,21; 42,11). Am y An omiten a veces la abreviatura y la sustituyen por los dos puntos (:) habituales en la separación de versículos. Esto mismo sucede con mayor frecuencia en P32, ms que además suele ofrecer estas dobles traducciones en letra más pequeña y de menor intensidad que el resto del Tg.

P31 escribe en regla general אָל, también en el interior del texto, aunque alguna vez falta la abreviatura. En algún caso ésta se encuentra en el margen e incluso una vez re seña ese signo sin que exista doble traducción.

Las ediciones ponen א"ח, abreviatura de תרגום אהר, antes del targum'aher. Aparecen también en las impresiones diversas partes del texto entre paréntesis que Gurgin (3) supone serían dobles traducciones u otros targumim. Sin embargo, hay que señalar con Weiss (W. pág 288, nota 1) que es costumbre de tales ediciones poner así aquellas expresiones o frases que al ser midrásicas reciben su separación por ese procedimiento de la traducción que estiman literal. Es parte, pues, de un targum único y no se puede contabilizar como targum'aher. En M (y

así W y L) aparece por error un caso de כ"ח ante el targum rišon (35,19), como queda expresado en el aparato crítico de la edición. Este grupo de textos no tiene palabras o expresiones alternativas que vengan encabezadas por כ"ח.

Los manuscritos SB, S y P escriben siempre la expresión completa חרנוס אחר , siempre remarcada y en los casos de l. mss de Zamora con diferente color frecuentemente. P, como se recordará, posee además numerosísimos casos de lecturas variantes en el margen a las que precede el signo de abreviación ח, נוטא אחריו ; "otra lectura" . Hay algún caso esporádico también en S (cf 42,3).

Por lo que respecta a A debemos rememorar que ha eliminado absolutamente todos los targumim'aherim.

5.2 Cuadro comparativo del Tg'aher

Se ofrece a continuación el cuadro comparativo de los diferentes targumim'aherim que aparecen en los materiales usados en la edición. Se han evaluado todos los Tgs que van precedidos de los signos estudiados. Los signos convencionales que al final se explican dan cuenta de cuándo es traducción doble al vs entero o a una frase, expresión o palabra. Se expresa así mismo el orden que lleva cada texto por referencia a C, ms base. Si no se expresa nada, se entiende que el texto en cuestión sigue al targum rišon de C. A, obviamente, no aparece aquí.

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
15.18	x	x	x	x	x		x	x	x
15.19	a			a	.	a		x	
15.20	x	x	x	x	x	x	x	x	x
15.24	a	a	a	a	a	a		<u>b</u>	
15.27	a	a	a	a	a	a		<u>b</u>	
15.30	b	b	b	b	b	b			
15.32	x	x	x	x	x		x	x	x
17.6								x	x
17.7								c	
18.3		c	c	c	c	c			
18.4	x	x	x	x	x		x	x	x
18.9						b		c	
18.12	x ⁴	x ⁴	x ⁴	x ⁴	x ⁴	x ²	x ²	<u>x</u> ⁴	<u>x</u> ⁴
18.13	x	x	x	x	x		x	x	x
18.16	x	x	x	x	<u>x</u>		x	<u>x</u>	(1)
18.17									<u>x</u>
18.20								c	
19.7								c	
19.23								c	
20.12								c	
20.17	b	b	b	b	b				
20.18								c	
20.23	c	c	c	c	c			c	

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
20.26								c^3	
21.13						c		\underline{c}	
21.24								c	
21.32	c	c	c	c	c				
22.16								\underline{x}	\underline{x}
22.29	a^2	a^2	a^2	a^2	a	a^3		a^2	
23.10								\underline{b}	
23.11	a	a	a	a	a	(2)		a	
24.12	!	c	c	c	c	!		c^2	v
24.18	x	x	x	x	x			x	\underline{x}
24.19	x^3	x^3	x^3	x^3	x^3	x^2	x^2	x	x
24.20							$\frac{1}{x}$		
24.24	x	!	!	!	!	!	!	!	!
25.2	x	x	x	x	x		x	x	x
27.3						c		\underline{b}	
27.6								c	
27.12								\underline{c}	
27.23								c	
28.5								x	x
28.7							\underline{x}	\underline{x}	\underline{x}
28.8						!	\underline{x}	\underline{x}	\underline{x}
28.16									c
28.17	x^3	x^3	x^3	x^3	x^3	x^2	$\frac{x^2}{T}$	x^3	$\frac{x^2}{T}$

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
28.18							$\frac{1}{x}$		
28.19									$\frac{1}{x}$
28.21								<u>c</u>	
28.26						c		c	
28.27								c	
29.7						c			
29.15	x	x	x	x	x		x	x	x
30.2	x	x	x	x	t		x	x	x
30.4	x	x	x	x	x		<u>x</u>	<u>x</u>	<u>x</u>
30.7	c	c	c	c	c			c	
30.8	b	b	b	b	b			c	
30.11	c	c	c	c				x	
30.19		<u>x</u>		<u>x</u>			<u>x</u>	<u>x</u>	<u>x</u>
30.24	x^3	x^3	x^3	x^3	x^3		<u>x^2</u>	<u>x^3</u>	<u>x^2</u>
30.29	c	c	c	c	c			t	t
31.18								x	x
31.23								c	
31.25								c	
31.26	b	b	b	b				b	
31.29								c	
31.30								b	
31.32	b	b	b	b	b				
31.33	!	c^2	!	!	!		t	c!	

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
31.34	!	a	a	!	a	!	!	x	x
31.35	a	a	a	a	c			<u>c</u>	
31.39	1.c				c		t	t	t
32.19	1.c	c ²	c ²	c ²	c ²	t	t	c ²	t
33.18								b	
33.19								c	
33.21								<u>c</u>	
33.22	!	c	c	!	c	t	t	c	t
33.26								c	
33.27	!	c ³ !	!	c!	c ³ !	t ² !	t	<u>c</u> ³	t
34.9	x	x	x	x			<u>x</u>	<u>t</u>	<u>t</u>
34.18								<u>c</u>	
34.21								<u>c</u>	
34.24	!	c ³ c	!	!	c ³	t ²	t	<u>x</u>	<u>x</u> ²
34.26		x	x	x	x		x	x	-
34.31	!	c	!	!	!	!		!	
34.36								b	
35.14	b	b	b	b	b			b	
35.15	c ⁴	c ⁴	c ⁴	c ⁴	c ⁴			a	
36.11								c ²	
36.12		b	b	b					
36.15								<u>c</u>	
36.17	!	!	!	!	c	!	t	<u>c</u>	t

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
36.18		a	a ²	a					
36.19	x	x	x	<u>x</u> ³	x		x	<u>x</u> ³	<u>x</u> ³
36.20	x	<u>x</u>	x		x	x	<u>x</u>	<u>x</u>	<u>x</u>
36.28									?
36.33	x	x	x ³	<u>x</u>	x ³	x	<u>x</u> ³	<u>x</u> ³	<u>x</u> ³
37.1	x	x	x	x	x		x	x	x
37.11	x	x	x		x			<u>c</u> <u>x</u>	
37.12	x	x	x		x		x	x	x
37.16	!	c	c	!	!	!		b	
37.19	b	b	b						
37.20								x	x
37.21	x	x	x	x	x		x	x	x
37.22	x	x	x	x	x		x	x	x
37.23	x	x	x	x	x	x	x	<u>x</u>	t
37.24	x	x		x	x	x	x	x	x
38.10	c	c	c	c	c			c	
38.12	x		↓	↓			x	x	
38.13	x	x			x		x	x	
38.14	x	x			!		x	x	
38.15	x	x	<u>x</u> ⁴	<u>x</u> ⁴	x			x	t
38.23								x	
38.24								c ²	
38.25	x	<u>a</u>	<u>a</u>	<u>a</u>	<u>a</u>		<u>x</u> ³	<u>x</u> <u>c</u>	x

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
38.31		c						c	
38.32								b	
38.36	x	x	x	x	x		x	<	t
38.37	x	x	x	x			<u>x</u>	x	x
39.9	c	c	c	c	c				
39.16		.						b	
39.27								c	
39.19								c	
39.30								c	
40.17	x	x	x	x	<u>x</u>		-	<u>x</u>	<u>x</u>
40.19		a	a		a	b		b	
40.26	1.c	c ²	c ²	c ²	c ²	t.v	v	v	v
40.30	c	c	c	c	c	c		c	
40.32								<u>c</u>	
41.1						c		b	
41.5	c	c	c	c	c	c		c	
41.7		b	b	b				x	
41.10								c	
41.17	a	b	b	b	b	b	t	t	t
41.21	b	a	a	a	a			x	
41.21	b	b	b	b	b			c	
41.23	b	b	b	b				b	
41.25	a	a	a	a	a	a		a	
41.26	b	a	b	a	b	b		b	
41.26	b	a	b	a	a			b	

	C	U	Am	An	P32	P31	M	P	S
42.3									<u>c</u>
42.10	b	b	b	b				b	
42.11	a b	a b	a b	a b	a b	a b		a b	
42.14	x ²	x ²	x ²	x ²	x ²	x ²	x ²	x ²	x ² (3)

-
- (1) El texto de S es análogo al targum aher de C. El texto de éste va como targum aher del vs 17 en S.
 - (2) En este vs aparece la abreviatura א en margen sin el consiguiente targum aher.
 - (3) Cf la edición crítica pues es un vs especial por la diferente composición en los distintos textos.
-

Signos convencionales del cuadro:

x = Indica targum aher a un vs entero. El valor exponencial señala el número de traducciones en ese vs en cada texto. El subrayado (x) habla del cambio de orden respecto a C.

- = Se indica así que no existe targum aher propiamente, pero que el texto es el resultado de la mezcla de los dos targumim.

a = La doble traducción afecta sólo a una frase del vs.

b = En este caso sólo a una expresión.

c = Es la referencia a una sola palabra. Recuérdese que se constata cuando va precedida del signo correspondiente en cada texto. El subrayado tiene para estas letras el mismo significado que para x.

! = Se señala con este signo que existe lo que los otros textos

reflejan, pero no hay abreviatura previa.

- t = Funciona sólo como contraste. Indica que lo que aparece como adición (x,a,b,c) en unos, es el texto solo en los que van marcados por esa letra.
- x̄ = Señala que tiene dos targumim como C, pero uno no es como C.
- b̄ = Caso similar, pero respecto a una expresión.
- = Indica desplazamiento de vs.
- v = Variante respecto a texto o textos de C.
- l.c = Lectio/nes conflata/ae.

- - - - -

Valores numéricos

No entramos en el análisis del cuadro, que fue objeto de estudio en el capítulo anterior para la fijación de grupos textuales. Por otro lado se tiene en cuenta en la discusión que seguirá. Sólo reseñamos aquí los valores cuantitativos reflejados arriba:

- C presenta 48 casos de Tg'aher a vs entero; 9 de a; 13 de b y 11 de c. La suma de éstos último es de 33.
- U tiene igualmente 48 veces Tg'aher con algún caso esporádico de no coincidencia con C. Constata 15 casos de a, 14 de b y, curiosamente, 23 de c. Su suma alcanza 52.
- Am alcanza el número de 47 para la doble traducción de un vs todo manteniendo con U un nivel análogo de coincidencia ambos respecto a C. Aporta 13 casos de a; 16 de b y 18 de c, cuya suma es de 47.
- An tiene para el primer grupo 44 casos, donde la discrepan-

cia ya algo mayor (hay cuatro omisiones respecto a C y dos adiciones). Lleva también 14 casos de a; 13 de b y 18 de c, que sumados ofrecen 45 casos de las diferentes clases de adiciones.

- P32 contempla 42 casos de Tg'aher a vs, pero aquí la discrepancia con C es también más señalada que en los dos primeros (cinco omisiones y una adición). Refleja asimismo 12 casos de a; 9 de b y 21 de c, lo que arroja un total de 42.
- P31 ofrece sólo 14 casos de los que en primer lugar venimos enumerando y, como resulta obvio, las omisiones respecto a C muestran su mayor discrepancia, no observándose ninguna adición sobre el texto base en vs entero. Sí hay 7 casos de tipo a; 6 de b y 9 de c, que en conjunto ofrecen la cifra de 22, sensiblemente menor a la de los anteriores textos.
- M muestra 46 veces ejemplos de doble traducción a vs y a su vez la discrepancia con C es aún mayor (cinco omisiones y el mismo número de adiciones). No ofrece ningún caso de adición de las otras clases precedido por abreviatura.
- P aporta 60 casos de Tg'aher a vs y respecto a C es el texto de mayor discrepancia (quince ejemplos de adiciones y tres de omisiones). También da el mayor número total de adiciones de los otros tipos, 81 ejemplos: 5 de a; 19 de b y 57 de c.
- S muestra una cifra de 47 casos de dobles traducciones a vs entero, pero la discrepancia con C es también importante (ocho omisiones y el mismo número de adiciones). Sólo pone 2 casos de c así constatados.

Concluimos este apartado indicando que esta constatación numérica apunta ya a la diferenciación textual ofrecida.

5.3 Su origen y composición

¿Cómo se produjeron estos targumim 'aherim? Este problema ha suscitado siempre controversias y las discrepancias entre los autores son notorias y fundamentales. Así, Bacher (4) cree que son esas "otras traducciones" obra de un glosador que vive en época tardía (siglos VIII-IX), que, no contento con el Tg que poseía, bien por motivos exegeticos, bien por considerar lo agádico-midrásico, decidió agregar otro Tg lo más literal posible de tal modo que se apartara cualquier alusión midrásica, cualquier intención exegetica e incluso etimologías, en su concepto, inaceptables. Quizás, sigue diciendo Bacher, en el momento de la ordenación del Tg otro autor mezcló las traducciones y puso como primero el Tg elaborado por el glosador y el Tg rišon apareció como Tg 'aher. Así, aparecería ahora en primer lugar el Tg literal y luego el parafrástico (5). La aparición de un tercer Tg la resuelve Bacher con un segundo glosador que haría el mismo trabajo produciendo un Tg aún más literal que el de su predecesor.

Sin embargo, esta tesis del ilustre investigador hay que ponerla hoy en cuestión. Está suficientemente demostrado que la literalidad o parafrasis de un targum no demuestra, por sí misma, la antigüedad del mismo. Pero además, como se puede observar en las propias ediciones y ya Weiss lo hacía notar en su estudio, hay ejemplos de que ambos targumim, tanto el ri-

Šon -que para Bacher sería el "literal"-, como el šaher son literales o casi literales (cf 24,18; 40,17) y, en sentido contrario, tanto el segundo como el primero son midrášicos o agádicos. (cf 4,11; 14,22; 28,5). Por otra parte, hay muchos versículos que só lo tienen un Tg y es midrášico o hay en él alusión al midraš (W. 236, nota 7), sin que haya a su lado otro Tg literal que probablemente, según la tesis de Bacher, el glosador debía haber compuesto. Parece lógico, pues, desechar la teoría de ese investigador.

Criterio totalmente opuesto es el de otro gran estudioso del Tg de Job. Hurgin, en efecto, opina que los targumim precedidos por el signo "n" provienen de la Haggadah o del Talmud Babilí y, por ello, hay que considerarlos como midrašim tardíos que se integran en el Tg e incluso también aquéllos que en las ediciones no tienen esa abreviatura, pero poseen tal carácter. Esto vendría corroborado por el texto de la políglota de Amberes, que como vimos sólo tiene un Tg para cada vs y donde hubiera dos o tres targumim A habría escogido el más literal. Pero se puede objetar también aquí el criterio anteriormente expuesto sobre la no aplicabilidad de la antigüedad al Tg literal por sí misma. Y es que además el propio texto de Amberes tiene alusión al midraš y la haggadah (cf 1,6.15; 2,1; 3,6 ...; W. 291-292, notas 20-21) e incluso a veces entra en él exclusivamente el texto midrášico (cf 5,7; 7,12; 8,13; 37,23; 38,15; 38,36).

Epstein propone un criterio más lingüístico y por ello más interesante para la ubicación histórica de estas dobles traducciones. Se trataría, según él, de analizar las traducciones que el meturgeman hace del texto bíblico y ver si se acomoda más a la significación bíblica o a la misionera e incluso talmúdica (6). Así, resultaría que el Tg rišon conservaría la acepción frecuente en la Biblia y el 'aḥer reflejaría, por vía del glosador o editor en su caso, un estadio posterior de la lengua. Por camino diferente, como se puede ver, llegaría a la misma conclusión que Bacher en cuanto al tiempo y situación de la composición de esos targumim 'aḥerim. Sin embargo, debemos decir con Weiss (W. 168 y 292) que ese criterio es rechazable y esto por doble motivo. En primer lugar, porque hay muchos vs que no tienen Tg 'aḥer que reflejan una traducción en su acepción tardía, a partir del hebreo misionero o cercana a él. Por otro lado, hay casos (cf 18,12) en los que el Tg rišon no conserva la acepción bíblica mientras que sí lo hace el 'aḥer. Pero, debemos añadir nosotros, tal vez tanto la teoría de Epstein como la objeción segunda de Weiss se basan en las ediciones impresas del Tg de Job y convendría repensar el problema a la vista de los datos de la edición crítica. En efecto, sucede a menudo que el orden de los targumim dobles, triples o cuádruples, no coincide entre los mss o entre éstos y las ediciones, con lo cual se objeta la segunda parte de la propuesta de Epstein y por lo que concierne al vs citado se replica a Weiss. Porque, si bien es cierto que en las

ediciones el Tg 'aḥer va en segundo lugar, no es el caso de S, uno de cuyos targumim, precisamente el que conserva la acepción bíblica se coloca en primer lugar, dando la razón, en este caso, a Epstein. Sin embargo, creemos que la primera objeción de Weiss conserva su peso y hay que seguir poniendo en cuestión el principal argumento de aquél. Pero es que además parece lógico no conceder excesiva importancia al criterio propuesto por Epstein, porque no importa tanto el conservar la acepción bíblica de una traducción aramea para fijar su antigüedad cuando en todo caso no va a ser dicha traducción en su conjunto anterior a la época mišnaica. A nuestro juicio, esta última consideración que Weiss no apunta puede dar luz al tema. Si coincidimos con éste al recordar la importancia que para el problema que tratamos tiene el determinar el carácter palestinense de determinados vocablos y ver si éste se cumple o no en todas las traducciones o si su incidencia es mayor en el rišon o en el 'aḥer. Weiss da ejemplos (W. 293, notas 27 y 28) de vocablos sinónimos en las traducciones, uno de los cuales sería especialmente palestinense, pero reconoce que también el Tg Šeni las tiene. Como se ve, es muy difícil encontrar criterios lingüísticos que den absolutamente la razón de la antigüedad de uno u otro Tg y es mayor la dificultad, si cabe, al observar que no existe fijación ni en el rišon ni en el 'aḥer a la vista de la fluctuación en los manuscritos.

Sin perjuicio de un análisis más exhaustivo que en un futuro próximo desearíamos acometer, queremos hacer aquí una consideración final a este problema que tal vez fije la metodología por la que se pueda caminar.

El propio Weiss (W. 290-291) recuerda y hace suya la opinión de Lewin (7), quien cree que las dobles traducciones, en el estado en que actualmente las encontramos, son el resultado de la labor de un copista que al tener ante sí varios mss que, aún coincidiendo en general, mantenían discrepancias importantes, fue colocando éstas en los márgenes del texto que copiaba y con el tiempo fueron incluidos dentro del cuerpo textual indicándolo con las abreviaturas ya conocidas. Creemos que esta opinión de Lewin puede aceptarse e incluso tendría su corroboración si contemplamos el ms P que nosotros ofrecemos. Este texto expresaría precisamente un momento en el que el copista ha puesto ya el Tg^aher de modo intertextual, pero todavía conserva en los márgenes variantes que curiosamente en otros mss han sido intercaladas ya como un segundo Tg (!) (cf cuadro, supra).

Claro está que podríamos seguir preguntándonos: ¿Porqué el copista no introdujo todas las variantes como otro Tg?; ¿Cuándo y qué obligó a la disposición textual que hoy tenemos? Es difícil por el momento dar respuesta a estos interrogantes. Con todo, la sugerencia de Lewin, como decíamos, es aceptable, aunque conviene decir que deja sin solución el verdadero

problema: ¿Porqué y cómo surgen esos targumim'aherim y cuándo lo hacen?

Para la primera cuestión, debe buscarse la respuesta en la propia función del targum, es decir, la doble significación del mismo término como "traducción" y "exégesis bíblica", lo que da luz al problema. Es de sobra conocido que el meturgeman juega con el texto e intenta extraer de él toda su virtualidad significativa. Diríamos, hiperbolizando, que el targum intenta una semiótica del texto de gran alcance. El tarté mišma', las posibilidades de traducción, es algo consustancial al targum y así el texto queda abierto. Teniendo como fin la mayor comprensión, y ésta como último objetivo la comunicación bíblica al creyente, las posibilidades del deraš exprimarán el mayor juego posible en la traducción. De ahí nacerían los frecuentes sinónimos, las traducciones alternativas, la paráfrasis aclaratoria, cualquier intencionalidad ideológica, teológica, histórica, moral... No resulta, pues, extraño que en un libro como el de Job, difícil por sí mismo, enigmático en muchos casos, duro a veces, siempre complejo, los diferentes traductores intentasen vaciar su contenido hasta extraer toda la carga semántica posible. Por otro lado, y ante la posible objeción de porqué ese esfuerzo para un libro de tan poca profusión litúrgica o colectiva, cabría decir que es precisamente el gran tema de Job, con su perplejidad y dificultad en el mundo cultural judío, el que tal vez ha-

ya dado pie a que esos círculos de exegetas trabajasen en él. Creemos, en fin, que ésta, in radice, es la causa inicial de los dobles que hoy contemplamos.

Respecto al tiempo de composición de cada Tg, resulta tan problemático o más que el de la propia composición del texto en general. Cabría, desde luego, aludir a una acumulación progresiva de material desde los primeros siglos de nuestra era hasta más o menos un tiempo no lejano a la finalización del Talmud Babilf. Nos debemos remitir, con todo, a ese estudio posterior que abordaremos, aunque el escepticismo en el resultado resulte por ahora evidente.

Una última palabra sobre la políglota de Amberes. Como se sabe, este texto no transmite ningún Tg aher. El editor, basándose en materiales cercanos a Alfonso de Zamora (cf supra), ofreció un texto que ha eliminado cualquier doble traducción o nota marginalis. ¿Porqué? Díez Macho vería en esta supresión un apoyo a la hipótesis de Goshen-Gottstein según la cual el Tg III de Ester sólo transmitido por Amberes sería el resultado de la eliminación de los targumim aherim o de las paráfrasis del Tg II de dicho libro (8). Caso análogo sería el de nuestro Tg. Así lo creíamos al principio. Pero un análisis más pormenorizado hace inviable, al menos para Job, tal hipótesis. En efecto, el texto de Amberes coincide sustancialmente con S y en gran parte con P, familia textual a la que pertenece. Esto sucede igualmente en el

Tg que preserva Arias Montano cuando hay en los otros Tg aher, pues aquél es el texto de S o una de sus dobles traducciones. Esto excluye cualquier elaboración de los editores de la Políglota que hubiera producido otro texto diferente o al menos uno mutilado o reducido, como quisiera Goshen-Gottstein.

El problema se presenta más radicalmente a la hora de ver el criterio de selección que sigue el editor de la Regia. En principio se podría decir que se intentó preservar el texto más cercano a TH, el más breve y teniendo presente la Rabínica como criterio orientador. Sin embargo, esta afirmación debe tomarse con cautela y, aunque así sea en numerosos casos, son suficientes también los que incumplen tal criterio. A veces, en efecto, conserva el más alejado del TH o el más parafrástico (cf 7,12, a pesar de tener un Tg más corto también S; 14,22;37,11); también alguna vez se aleja de M y presenta la misma mezcla textual de S (cf 34,26) y también 11,4 conserva en S y A y sólo en ellos un texto parafrástico alternativo que es mezcla de los dos que los otros mss tienen. No falta tampoco algún ejemplo de preferencia de A por vocablos más alejados de TH coincidiendo con S (cf מלאך por שריו ; BH: בכור , 18,13). El criterio orientador de la Rabínica estriba fundamentalmente en que habitualmente el texto de A se acerca al primero que transmite aquélla y de él, a veces, copia para eliminar paráfrasis (cf 15,10), pero siempre, recuérdese, sobre la base textual de S. Sin embargo no

deja de haber ejemplos de no conservación del orden de M (cf 18,16; 24,19...). Y es que fundamentalmente, insistimos, el texto de A es siempre uno de los que transmite S y en casi todos los casos el primero de Alfonso de Zamora.

De aproximadamente cincuenta casos de Tg 'aher que representa S (cf supra) no menos de diez demuestran disimilitud con la tendencia que se apuntó al principio. Con todo, la cercanía a TH, la tendencia a abreviar el texto, la huida de la paráfrasis, parecen criterios, con las limitaciones aludidas, que el editor de la Regia tuvo en cuenta. Pero la base previa estaba ya en Alfonso de Zamora.

Creemos, en fin, que lo dicho hasta aquí puede esbozar otra dirección, al menos en el texto de Job, sobre el complejo campo de los targumim 'aherim.

NOTAS

1. R. Le Déaut, Introduction à la Littérature Targumique, Roma, 1.966 y allí citas.
2. No tiene razón Epstein cuando afirma que el Tg de Job es un caso especial al respecto. Cf op. cit., pág 108.
3. Op. cit., pág 105.
4. Op. cit., págs 218 y ss.
5. Bacher habla generalmente de los targumim de las ediciones que pocas veces tienen más de un Tg aler.
6. Op. cit., pág 70; W. 292.
7. M. Lewin, Targum und Midrasch zum Buch Hiob, Mainz, 1.895, págs 11-15 y 47.
8. Art. cit., pág 16.

6 CARACTER LINGUISTICO DEL TARGUM DE JOB

No vamos a entrar en este apartado en un estudio general ni pormenorizado de la problemática lingüística del Tg de Job, investigación que justificaría por sí misma otra disertación y que por otro lado prolongaría ésta en exceso. Por lo demás el trabajo de Weiss tantas veces citado dedica dos extensos capítulos (el 1, especialmente su apéndice de casi 30 páginas y el 7 de casi 50) a los diferentes pormenores de la lengua aramea de nuestro libro, a sus relaciones con TH y concomitancias y divergencias con los otros tipos de arameo de los Targumim. Por ello, nosotros hemos contrastado sus principales afirmaciones con el trabajo que se desprendía de la edición y vamos a indicar los aspectos importantes que vimos corroborados y en algún caso ampliados por esa realización.

Desde un punto de vista gramatical y lingüístico hay que hacer notar que, aunque dominante, no es un arameo palestinese puramente occidental. Como en los otros targumim a Ketubim hay elementos claros del arameo oriental en la lengua del Tg de Job (W. 1, 1.98). Hemos visto antes cómo en algunos mss -P y S por ejemplo- aparecían al lado de caracteres del arameo galilaico (el sufijo וֹ-) otras formas que son evidentemente influencias de la lengua talmúdica (וֹ-). Intentamos por otro lado hacer un análisis sistemático, a partir del trabajo

de A. Tal (1), reseñado y puntualizado por Díez Macho(2), en el que fuimos comparando diferentes características de la lengua en los distintos textos. El resultado de las primeras exploraciones fue desalentador. Lo que en dos capítulos parecía sugerir una tendencia de comportamiento (por ejemplo, la ; final de la 3a. persona pl. de los verbos ם"ו, o determinadas partículas, etc., como elementos discriminantes), era desmentido en los siguientes o la asistemización se producía dentro del mismo párrafo. Por ello, y a reservas de una ulterior profundización, no parecen destinados a un fin demasiado lúcido tales caminos. Con todo, creemos que se puede afirmar el origen palestinese del Tg de Job, pero con abundantes influencias orientales que apuntan a una cierta, al menos, mixtificación.

Por lo que se refiere a la relación de nuestro Tg con los targumim al Pentateuco, parece claro que las palabras y expresiones que aparecen también en el Pentateuco, al ser traducidas en nuestro Tg, siguen a los targumim a aquél, incluido Onqelos. Cuando hay más de una traducción a determinada palabra, una puede ser como la de Onqelos, mientras las otras son como algunas de las de los targumim "yerusalmi" al Pentateuco (w. 87 y ss.).

Otro punto interesante es la relación entre nuestro Tg y el de Salmos. Hay que corroborar aquí la impresión generalmente admitida (3) de la afinidad lingüística entre ambos

y esto evidentemente por la similitud de palabras, expresiones y frases que son traducidas con esa semejanza y en muchos casos de forma idéntica. Sin embargo, los casos, suficientes sin duda, de disimilitud y diferencias, autorizan a poner en duda la proposición de algunos autores sobre una misma autoría para los dos Targumim (W. 93 y ss.).

La relación entre el Tg de Job y el texto masorético del hebreo es objeto de estudio en todo un capítulo del trabajo de Weiss (W. 7, 104 y ss.), por lo que no entraremos aquí en ese importante tema. Sólo queremos resaltar dos aspectos importantes. El primero destaca que la Vorlage del traductor arameo está muy cercana al texto masorético y, en cualquier caso, nuestro arameo de Job es poco importante para la historia del texto hebreo. La segunda consideración atañe a un aspecto que Weiss destaca y nosotros quisiéramos enfatizar. Nos referimos a la importancia que el método interpretativo del meturgeman tiene a la hora de discernir sobre los ejemplos que aparentemente podrían suponer una versión diferente de la generalmente transmitida. En muchos casos es evidente que es la exégesis del targum, su propia aplicación hermenéutica, la que da razón de esa diferencia respecto a TH. Con todo, a veces resulta difícil la decisión.

El problema de los préstamos lingüísticos y neologismos en el Tg de Job es tratado también por Weiss (W. 75 y

ss.). Hay 55 palabras tomadas de diferentes idiomas, sobre todo del griego y del latín, algunas de las cuales son específicas de nuestro Tg. Debemos añadir nosotros aquellas palabras que reflejan los textos de P y S, cuya procedencia es "castellana" (cf pág. 79).

NOTAS

1. A. Tal (Rosenthal), Lešon ha-Targum le-Nebi'im Rišonim w-mamadah bi-klal nibey ha-aramit (The Language of the Targum of the Former Prophets and its Position within the Aramaic Dialects), Tel-Aviv, 1975.
2. En: "VI. Nuevas aportaciones para el conocimiento de la lengua de los Targumim", uno de los prólogos a su obra Neophyti 1, t. V Deuteronomio, Madrid, 1973.
3. Le Deaut, op. cit., pág 132 y ss.

7 EL TARGUM DE JOB DE QUMRAN Y EL TARGUM II

No podíamos pasar por alto una breve referencia al Tg de Job que Qumrán proporcionó. En efecto, este Tg, descubierto en la cueva 11 de Qumrán, atrajo enseguida la atención de los eruditos por las perspectivas histórico-críticas que iba a abrir en la investigación. No es extraño, pues, que estos últimos años, sobre todo tras la publicación de la "editio princeps" en 1.971 (1), hayan visto aparecer innumerables libros y artículos consagrados a este tema (2). El propio texto fue revisado ya más de una vez (3). Su importancia lingüística ha sido muchas veces puesta de manifiesto, pues enriquece notablemente nuestros conocimientos sobre el arameo palestinese en el período intertestamentario.

Una comparación con nuestro Tg, el llamado "Targum 2" por oposición a éste de Qumrán, parecía, desde aquella perspectiva, indispensable. Fitzmyer ha emprendido este camino y en una primera aproximación, interesante y profunda pese a su brevedad, dedica unas páginas al tema (4). Por su parte el tan citado Weiss hace lo propio en un apéndice del capítulo de su tesis (W. 16 y ss.). Ambos, por separado, llegan a conclusiones parecidas. Entre ellas queremos resaltar la más evidente: la diferencia entre los dos targumim. En palabras de Fitzmyer esa disimilitud sería radical desde dos perspectivas: "a) the choic

of entirely different Aramaic synonyms in Targum II to render the Hebrew words; b) the number of clearly isolable words or phrases that reflect early and late translations. In so many of the latter instances the Qumran Targum has the form or the word that one would expect in the first century B.C. or A.D., whereas the Targum II has forms and words that are easily paralleled in later Jewish Palestinian Aramaic of the classic targumin, mi-drashim, and talmudim" (5). Diferencia fundamental, por otro lado, que Weiss señala y recalca el otro investigador es la literalidad del de Qumrán respecto al Tg que nosotros hemos estudiado.

Como ejemplo de esa marcada disparidad entre ambos targumim, puede verse el estudio cuantitativo y cuadro comparativo que Fitzmyer ofrece en su estudio (6). Este autor inicia también el trabajo de relación lingüística sistemático que, como el mismo indica, es sólo un avance de futuras investigaciones. Por eso nosotros no hemos intentado seguir su análisis. El mismo indica que su trabajo puede verse limitado por no disponer de una edición crítica de ese Tg 2 de Job (7). Confiamos que con el excelente de Weiss y nuestro modesto estudio pueda proseguir esa interesante investigación.

NOTAS

1. J.P.M. Van der Ploeg y A.S. Van der Woude, Le Targum de Job de la Grotte XI de Qumrán, Leiden, 1971.
2. La Bibliografía puede verse en cualquiera de las revistas especializadas en el tema y especialmente en B. Grossfeld, A Bibliography of Targum Literature, Cincinnati-New York, 1972, y siguientes ediciones y boletines. También en W.
3. M. Sokolov, The Targum to Job from Qumran Cave XI, Ramat-Gan, 1974 y F. García Martínez, Corpus Qumránico, Fundación Juan March, sin fecha.
4. "Some Observations on the Targum of Job from Qumran Cave XI", CBQ 36 (1974), págs. 516-523.
5. Art. cit., pág 517.
6. Art. cit., págs 517 y 523.
7. Art. cit., pág 522.

- 123 -

8. EDICION CRITICA

8. EDICION CRITICA

8.1 Metodología

La edición crítica es exhaustiva. Es decir, procura incluir todas las variaciones, adiciones o cualquier otro elemento importante que se de en el contraste de los textos.

Se ha procedido de la siguiente manera: Se nota en el aparato crítico todo (variante, adición, omisión) lo que no tiene el texto base. Es decir, siempre que no se exprese lo contrario, los diferentes textos reflejan la misma lectura, sea correcta o no, que el ms base. De ahí que la proposición que se haga para C vale lo mismo para los textos que con él coincidan.

La discrepancia o variante se nota tras el lemma y a continuación va la sigla del ms o edición que las posea.

El orden del aparato conserva, generalmente, la cercanía textual del texto base que vimos en el análisis que precedió a la edición, a saber: tras el lemma vienen primero los mss U, Am, An y P32 por ese orden; luego el P31; tras ellos M; finalmente P, S y A por este orden.

Debemos hacer una salvedad importante. El texto de Amberes (A) funciona por contraste a S. En consecuencia, siempre que no se exprese lo contrario, A coincide con S. Cuando no es así se marca la variante o su coincidencia con texto

base con la sigla A correspondiente.

Debe señalarse también que el ms base recibe un tratamiento "quasi" diplomático. Es decir, procurase trasladar cual viene en el códice. De ahí la conservación de sus virgullas, abreviaturas, tachaduras, etc.. No así en los casos obvios, en los demás manuscritos.

Debe igualmente notarse que la numeración de versículos y capítulos sigue a BH.

Se marcan, al menos, además los siguientes aspectos: alteraciones de orden de los vss y/o de Tg aher; metátesis de palabras o frases e incluso letras; señalamiento de los textos que van en margen, sea en el texto base o en los demás; errores de copista en los textos del aparato...

Nuestra labor correctora o clasificadora se ubica así: para el texto base a continuación del lemma sin más; para el resto de los textos entre corchetes en su lugar correspondiente.

Se indican también las palabras griegas y algunas de otros idiomas significativas.

Una última advertencia. Las letras que se señalan como dudosas (·) en el texto base, no necesariamente lo son en el resto de los textos. Si hay duda o dificultad, se señala. El paréntesis se reserva para enmarcar la segunda mano de P31.

8.2 Abreviaturas, signos y notas

Las principales abreviaturas las damos en latín por ser de uso más habitual en el ámbito internacional. Estas y los signos suelen ser los convencionales.

- ı ˙ indica que la letra es dudosa o está dañada. Cuando el punto va solo señala que hay letra, pero es ilegible.
- ꝛ letra que necesita corrección y que, sin duda, se ha equivocado por una similar.
- ı ı signos de abreviación.
- ıııı palabra errónea, así en los mss.
- ... indica texto (en general remite al anterior)
- *...* señala que el texto va en margen.
- [] indica que en el ms hay espacio en blanco.
- ? nos preguntamos por el sentido o razón del vocablo que lo precede.
- : así en los mss; suele indicar un texto o palabra variante; a veces un Tg aher.
- ! llama la atención el texto o vocablo por su rareza o interés.
- v. vs verso o versículo.
- c cum.
- cf confróntese
- ut como ...
- + additum.
- < deest.

alt lect	altera lectio.
delt	deletum.
deld	delendum.
desid	desideratur.
cet	cetera (se refiere siempre al resto de mss).
dif lect	dificili lectu.
emend	emendandum.
emendt	emendatum o emendata.
lect fac	lectio facilitans.
lect conf	lectio conflata.
loc	loco.
inf	infra.
prim	primo.
prob	probabiliter.
leg	legendum
met	metatesis.
sec	secundo.
sic	
tert	tertio
q	qui, quod.
seq	sequitur
sup	supra
spat	spatium.
text	textus (se refiere a ms base o a que el ms citado

o el impreso lleva lo que se expresa como texto y no como Tg aḥer.

(...) alia manus de P31.

לא לין otra lectura, Tg aḥer.

נא otra lectura.

ת"א Tg aḥer.

תרגום אחר Tg aḥer.

8.3 Siglas

El texto base, se recuerda, es el de C (Ec. 5.9 de Cambridge).

U Urbinati I.

Am B 35.5 (inf.) de la Ambrosiana.

An n° 72 de la Angelica.

P32 Parma n° 32.

P31 Parma n° 31.

M Niqra*ot Gēdolot.

P n° 110 de París.

S n° 2 de Salamanca.

A Políglota de Amberes.

BH Biblia Hebraica de R. Kittel, 16a ed., Stuttgart, 1971.

8.4 TEXTO Y APARATO CRITICO

- 130 -

C A P I T U L O I

- 1 גבר הוה בארעא דעוץ איוב שמה ווהו גבל הוהא שלים וחריץ
וחיל מן קדם ייי ועדי מן ביש.
- 2 ויתלילו ליה שבעא בנין וחלת בנין.
- 3 ווהו גיתוהי שבעא אלפין דעאן מן אלפא לכל ברא וחלת אלפין
גמלין מן אלפא לכל ברחא וחמש מאה פרנה דחורין לגרמיה
וחמש מאה אהזין לגרם אחת^הא ופולחנא סביעא לחדא ווהו
גברא הוהא רב בנכסין מן כל בני מדינחא.

XX

- 1 גבר [גברא P31 / בארעא דעוץ] בארעא ארמיניא / S [גבל] גברא omn /
דחיל [דחל M ; ורחילא S BH c / מן קדם ייי] ייי desid
P32 ; דיין S / ביש] בישא S .
- 2 ויתלילו [ואחילדו U ; ואחילידו M Am ; ואחילידו An ;
ואחילידו P32 P31 S / שכעא] שכע M P32 Am ; שכע P31 An S /
וחלת [וחלחא S / בנן] בנן [בנח^הprim , בנן emend^t sic P31 ;
בנתא S .
- 3 גיתוהי [גיתיה M BH S c / שכעא] שכע Am ; שכע P31 An ;
שכע S BH c / דעאן [דען M / מן אלפא לכל ברא] < S BH c /
וחלת אלפין גמלין [וחלת אלפין דגמלין P31 ; וחלת אלפין
דגמלין M ; וחלת אלפי גמליא S / מן אלפא לכל ברחא] ... אל^ה(א)
... P31 ; < S BH c / טאה] טאה P31 BH c / פרנה] פרין U
Am P32 ; פדען An ; פדנין M P31 ; זוגין S lect fac /
דחורין [דחורי S / לגרמיה] < S BH c / לגרם] לגריס An ; < S
BH c / אחת^הא] lect emend^t אחתיה M An Am U ; אחתיה
P32 ; אנחתיה P31 ; < S BH c / סביעא] סגי S / לחדא] < U
Am An P32 S BH c / הוהא] הוהא An / רב בנכסין] רב בנכסין
An P32 ; עתיר S / מן כל] כל P31 desid ; מכל S M /
מדינחא] מדינחא M .

4 ואזלין בננהי ועבדין שירותא בית גבר יומיה עד משלים
יומי דשבעתא ומשדרין ומזמנין לחלת אחווחיהון למיכל
ולמשחי עמהון.

5 והוה ארום שלימו יומי שרוחא ושדר איוב וזמנינון ומקדים
בצפרא דמסיק עלוון סכומי כולהון ארום אמר איוב דילמא
חבו בני וארגיזו קדם אלהא ברעינהון היכדין יעביד איוב
כל יומי שבעתא.

XX

4 ואזלין [והוה אזלין cf BH S / כנוהי] בנוי M / שירותא [שתיא
cf BH S / בית גבר] בי גבר An Am U ; בגבר [בי גבר leg
P31 / יומיה] יומי (ה) P31 / ער...דשבעתא [< BH S / c משלם /
משלם An P32 ; משלים P31 / * יומי *] יומי M U ; An Am <
P31 P32 / דשבעתא [שבעתא P31 ; שבעא M / ומשדרין] ומשדרין (י)
P31 ; ושליחין BH S / c / ומזמנין [וקרין BH S / c / אחווחיהון]
אחווחהון P32 Am U ; אחיותהון An ; אחווח(הון) P31 ; אחיותהון
M ; אחיותהון S / למיכל [למיכול An U ; למיכל leg] / Am
למשלי [למשחי P32 An / עמהון] עימהון P32 .

5 ארום [כר S M / שלימו] מחזיקין S / שרוחא An Am U
M P31 P32 ; משתיא BH S / c / וזמנינון [וזמנינון] וזמנינון
U [leg ; וזמנינון S An Am ; וזמנינון P31 ; וזמנינון M
ומקדם [ואקדים BH S / c / ומסיק] ומסק M Am ; והוה מסיק BH S
/ c [עלוון] עלוון M / סכומי [מנין S / כולהון] כלהון P31 Am
דילמא [דלמא M U ; דילמא P32 ; מאיס S / חבו] חבוון P32 An Am U
P31 M / בני [בניי An Am U P31 P32 An Am / וארגיזו] ולא צלו
S / קדם אלהא [קדם יהוה M P31 ; בשמא דיני S / ברעינהון]
ברעינהון U ; ברעינהון P31 An Am ; ברעינהון P32 ;
בליביהון BH S / c / היכדין [הכריין An Am U P31 P32 An Am ; כדין S /

- 6 והוה יום דינא בריש שזא ואתו בני מלאכי למקום בדינא קדם ייי
ואתא אף לחוד סיסנ' במיצעיהון למקום בדינא קדם ייי.
- 7 ואמר ייי לשטנא מנן אח אחי ואחיב סטנא ית ייי ואמר מן שוט
בארעא למבדק בעובדא בני נשא ומן מהלכא בה.
- 8 ואמר ייי לסטנא איפשר דשויתא לבבן על עבדי איוב ארי לית
דיכמיה בכל ארעא דעממי גבר שלים ותריץ דחיל מן קדם ייי
ועדי מן ביש.

יעבדי] יעסד M An P32 desid ; עבדי P31 / יומי שבועתא] יומי
שבועתא P31 ; יומיא c BH S M .

- 6 יום דינא] יומא דינא P31 ; ביומא דדינא M ; + רבא S / בריש שזא
c BH S / בני] כתי M ; כיתי S / מלאכי] מלאכיא om / למקום
למיקום An Am P32 ; למקל P31 ; למיקם S / בדינא] c BH S <
ואתא] ואחי M / אף] lect comp ; < P31 M *אף S* / לחוד] < S /
סיסנ' סטנא An Am U P32 P31 M ; שטנא c BH S / במיצעיהון]
במיצעיהון An ; במצעיהון Am U ; במצעיהון P31 ; במיצעיהון M ; כיניהון S /
למקום בדינא קדם ייי] < P31 M BH c ; למיקום ... An P32 ; למיקם
קדם ייי S.
- 7 לשטנא] לסטנא An Am U P32 P31 M / מנן] סנאן S / ואחיב ... בה]
ואמר שזא קדם ייי מלשפש בארעא ולמיזל בה c BH S / ואחיב] ואחבא /
ית ייי] קדם ייי M / ולמבדק] ולמבדק U ; למיבדק] P32 / בעובדא] בעובדי
An Am U P32 P31 M / נשא] אנשא M.
- 8 לסטנא] לשטנא S P32 / איפשר] אפשר M / לכבך] < P32 ; לכך M ; ליבך
S / על עבדי] בעבדי M / ארי] ארום An Am U P31 P32 M / לית] <
P32 / דיכמיה] דכמיה M P31 An ; דכוחיה S / בכל ארעא] בארעא An P31
M BH c / דעממי] < S BH c / גבר] גברי An [sic] / דחיל] דחל M ;
ודחילא] cf 1,1 S / ביש] כישא cf 1,1 S .

- 9 ואחייב סטנא ית ייי ואמר איפשר דמגן דחיל איוב מן קדם ייי.
- 10 הלא מימרך שללתא אמטולא * ואמטול ביחיה * ואמטול כל דיליה מן חזור חזור עובדי ידוהי ברכתא וגיתוהי תקופו בארעא.
- 11 וברס אושיט כדון מחת ידך וקריב בכל דיליה אין לא על באפי מימרך יגזונך.
- 12 ואמר ייי לסטל הלא כל דאית ליה מסר בידך לחוד לוותיה לא חושט ידך ונפע סטנא בהרמנא לן קדם ייי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 9 סטנא [שטנא /S ית ייי] קדם ייי S M איפשר דמגן [איפשר למגן P31 / האפשר די למגן M ; הא מגן S BH c / דחיל איוב] איוב דחל M / מן] < S/ .
- 10 הלא ... בארעא [הלא אנת אגינחא בדיליה ובדיל אינש ביחיה ועל כל דיליה מחיזור חיזור עובדי ידוהי ברכתא וקיניניה נפיש בארעא S BH c / מימרך [במימרך P31 / שללתא] שלילחא [P31 Am / אמטולא] [אמטולחיה leg] ; אמטולחיה M P31 P32 An AmU / אמטול ביחיה * [< P31 An ; ואמטול אינש ביחיה P32 Am ; ואמטול אנש ביחיה U ; ואמטול ביחיה M / דיליה] די ליה M / ידוהי [ידוהי M / כרכתא] כרכתא [P31 P32 An Am U / וגיתוהי] וגיתוהי M / תקופו [תקופו P31 M .
- 11 וברס [וכען S ; וברס A / אושיט] אושט P31 / כדון [כען S / מחת] < S BH / וקריב [וקרב An ; ואנזיק S / דיליה] די ליה M An / על ... יגזונך [קימר יצלי S / על] lect conf ; < omma / באפי [באנפי omma / יגזונך] [ירגזונך leg met emend] ירגזינך P32 An Am ; ירגזונך P31 U M .
- 12 לסטל [לסטנא P31 P32 An AmU ; לסיטנא M ; לשיטנא S / הלא] הא S M / דאית ליה [דיליה S / מסר] < P31 S BH / מסיר M / לוותיה [לוותיה M Am U / חושט] חושיט P31 M P32 AnAm / ידך [+ למינזק S / סטנא] שטנא S / בהרמנא [בהרמנא Am ; < S BH / מן קדם ייי] מן קדם ייי P31 .

13 והיה יומאִתְחֵלֵלֵי שְׁעָתָא וּבְנוּהֵי וּבְנִתְיָה אַכְלִין וּשְׁחִיין חֲמַר בְּבִית
אֲחוּהוּן בּוֹכְרָא.

14' וְעֻזְגַּד אַתָּא לֹחַ אִיּוֹב וְאִמְרַת תּוֹרִיחָא הוּאֵה כְּרִיין וְאֲתָנָא רַעֲזָן עַל
סְטְרִיהוּן.

15 וְנִפְלַח בְּחֻקֵּי לַיְלִית מַלְכָּה *שְׁכָא* וּמְרַגְד וּדְבַרְחָנוּן וִית עוֹלִימִיא
קְסֵלוֹ אוֹכְלוּסִיא לִפְתַּגְס דְּחַרְבַּ וְאִיאֲחֻזְבִּית לְחוּד אַל לְבַלְחוּדִי לְחוּאֵה לֶךְ.

xxxxxxxxxxxxxxxx

13 יוֹסָא אֲחֵחֵלֵי שְׁעָתָא [יוֹס אֲחֵחֵלֵי שְׁעָתָא Am U P32 An P31 P ; אֲחֵחֵלֵי
יוֹסָא שְׁעָתָא [met] M ; יוֹמֵי אֲחֵחֵלֵי שְׁעָתָא S / וּבְנוּהֵי] בְּנוּ [וּבְנוּ
M [leg ; וּבְנוּי S P / וּשְׁחִיין] וּשְׁחִין S M / חֲמַר M .

14' וְעֻזְגַּר [וְעֻזְגַּר M Am / לֹחַ] לֹחַ [לֹחַ / P32 חוֹרִיחָא] חוֹרִיחָא P32 ;
חוֹרִחָא S P P31 ; חוֹרִיא M / הוּאֵה] הוּאֵה P U ; הוּוּ P31 / כְּרִיין]
רְדִיין leg ; רְדִיין S P P31 An U ; רְדִין M / וְאֲתָנָא] וְאֲתָנָן
חֲמַס / רַעֲזָן] רַעֲזָן S / סְטְרִיהוּן] סְטְרִיהוּן S P32 An .

15 וְנִפְלַח [וְנִפְלַח P31 / כְּחֻקֵּי] כְּחֻקֵּי P31 An U ; כְּחֻקֵּי S P M ;
כְּחֻקֵּי P32 Am / מַלְכָּה] מַלְכָּה P31 P ; מַלְכָּה S / *שְׁכָא*] *שְׁכָא* ut BH ;
omn < / וּמְרַגְד] זִמֵּי prob leg ; וּמְרַגְד] זִמֵּי prob leg P32 U ;
זִמְרַגְד P M An Am ; זִמְרַגְדִּי P31 ; זִמְרַגְד S / עוֹלִימִיא] עוֹלִימִיא M ;
עוֹלִימִיא P31 (א) / קְסֵלוֹ] קְסֵל P32 An Am U ; אוֹכְלוּסִיא] אוֹכְלוּסִיא
P32 ; אוֹכְלוּסִיא Am ; אוֹכְלוּסִיא An U ; אוֹכְלוּסִיא S P M P31 /
לִפְתַּגְס] לִפְתַּגְס S / וְאִישְׁחֻזְבִּית] וְאִישְׁחֻזְבִּית P32 ; וְאִישְׁחֻזְבִּית An P ;
וְאִישְׁחֻזְבִּית U ; וְאִישְׁחֻזְבִּית S Am ; וְאִישְׁחֻזְבִּית P31 ; וְאִישְׁחֻזְבִּית M / אַל]
אֲנָא חֲמַס / לְבַלְחוּדִי] לְבַלְחוּדִי Am ; לְבַלְחוּדִי An ; לְבַלְחוּדִי P31 U ;
לְבַלְחוּדִי P32 / לְחוּאֵה] לְחוּאֵה Am .

16 עד כדון דין ממלל ודין אחא ואמר אשל מן קדם ייי נפלח מן שמיא
ואוקיח בענא ובעוליממא וגמרתנון ואישתזוביה לחוד אנה לבלחודי
לחואה לך.

17 עד כדון דין ממלל ודין אחא ואמר כשדאי מניאו חלתא רישי אוכלוס
ואתפשיטו על גמלי ודברתינון ועולימיא קסלו לפתגם דחרב ואשתזוביה
לחוד אל לבלחודי לחואה לך.

18 עד כדון דין ממלל ודין אחא ואמר בנך ובנתך אכלין ושחיין חמר נביח
אחוהון בוכרא.

xxxxxxxxxxxxxxxx

16 כדון [כדון leg / S [דין / דא / ממלל] ממליל / S An Am U
אשחא [אשחא M P31 P32 An AmU / S / ואוקידת] / P32 desid
בענא [בענא P32 / S / ובעוליממא] ובעולימיא / S P P32 An AmU
ובלימיא P31 ; ובעולימיא / M / וגמרתנון] וגמרתנון / M / ואישתזוביה
ואישתזוביה leg ; ואישתזוביה P32 ; ואישתזוביה An ; ואישתזוביה U ;
ואשתזוביה Am ; ואשתזוביה P31 ; ואשתזוביה M ; ואשתזוביה P ;
ואשתזוביה / S / לבלחודי] לבלחודי An Am U ; לבלחודי P P31 P32 ;
בלחודי / S / לחואה] לחואה Am ut v. 16.

17 כדון [כדון S P31 ; כדון A / דין] / P < / ממלל] ממליל / S P An
כשדאי BH ut ; כשדאי M P31 An U / מ / רישי אוכלוס] רישי אוכלוסין P32 ;
רישי אוכלוסין / S P M An Am U ; < אוכלוסין P31 S BH c / ואתפשיטו]
ואיתפשיטו S P An Am ; ואיתפשיטו P32 ; ואיתפשיטו M / גמלי] גמליי P32 ;
גמלי (א) P31 ; גמלי cet / ודברתינון] ודברתינון leg ; ודברתינון P31 U
S ; ודברתינון P P32 An Am / מ / ובעולימיא] ויה ועולימיא U ;
ויה עולימיא S P P31 An ; ועולימיא P32 Am ; ויה עולימיא / M / קסלו]
קסילו P31 / לפתגם / לפתגם P32 ; לפתגם P31 / ואשתזוביה] ואשתזוביה
P32 ; ואשתזוביה P An U ; ואשתזוביה Am ; ואשתזוביה P31 ; ואשתזוביה / S
לחוד [אף / S / אנה / om / לבלחודי] לבלחודי P32 An Am U ;
לבלחודי P P31 ; בלחודי / S / לחואה] לחואה Am ut v. 16 ;
+ אנה ני delt et deld .P31

- 18 עד כרון דין ממלל ודין אתא ואמר בנך ובנתך אכלין ושחיין חמר בבית אחוהון בוכרא.
- 19 והא זעפא רבא אתא מסטרי מדברא וקריב בארבעתיה זויין דביחא ונפל על עולימא ומיתו ואישחזבית לחוד אנא *לבלחודי* לחואה לך.
- 20 וקס איוב ובזע יח מעיליה וספר יח רישיה ונפל על ארעא וסגיד.
- 21 ואמר ערסילאי נפקית מן כריסא דאמי וערסילי איתוב חמן לבית קבורחא מימרא דייי יהיב ומימרא דייי ובל דיניה נסיב יהא שמא דייי מברך.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 18 כרון [כרון leg / S [דין / P < / ממלל] ממליל / S P / ושחיין [ושחן P31 ; ושחן cet / בבית] ובבית Am.
- 19 רבא [רבא P32 / אתא] אתיא U Am P32 M P / מסטרי P32 / ושחן [ושחן An Am U / בארבעתיה זויין] בארבעתי זוייתא Am ; בארבע זויין An ; בארבעתי זויין P31 ; בארבע זויין M ; בארבעתי מזויין P ; בארבעת זוייה S ; בארבעא זוייה A / על [desid P32 / עולימא] עולימא P31 ; עולימא M / ואישחזבית [ואישחזבית P32 An ; ואשחזבית Am ; ואשחזבית U ; ואשחזבת P31 ; ואשחזבית M / לחוד] P31 desid ; אף S / *לבלחודי* [לבלחודי P32 An Am U ; לבלחודי P P31 ; לבלחודי M ; בלחודי S / לחואה] לחואה 16 . Am ut .
- 20 רישיה [רישי An .
- 21 ערסילאי [ערסיליי An ; ערסילאי U ; ערסילי M ; ערסילאי S P / מן כריסא מכריסא S P P32 Am U ; מן כרסא M P31 / דאמי] ואימיה [sic An / וערסילי] וערסילאי An Am P32 An ; וערסילאי U ; וערסילי M ; וערסילאי S P / איחוב [איחוב M P31 An ; אתיב [sic P / לבית] לבי S P / יהיב] יהב S P An Am U ; *יהב* * P31 / ומימרא דייי] < P31 / S ; וכל דיניה [S P < BH c ; וביח ... cet / נסיב] נסיב P31 An U ; יתנסב + ויליה P ; וכד מתנסיב S / יהה] יהי P M / שמא [שמיה S ; cet .

22 בכל דא לא חב איוב ולא סדר מלי מטעא קדם ייי.

XXXXXXXXXXXX

22 חב] חב / An / סדר] מסדר M ; הדר P / S / מלי] מלי An P31 P32
P / S / מטעא] מטחא prob leg ; מטחי An ; מטחא U P31 P32 Am
S ; מטחי M.

C A P I T U L O I I

- 1 והוה יום דינא רבא יום שיבוק טורחניא ואתו כיתי מלאכיא למיקום
בדינא קדם ייי * ואחא אף סטנא במצעהון למיקום בדינא קדם ייי*.
- 2 ואמר יהוה לסטנא היך מנן את אחיה ואחיה סטנ יח יי; ואמר למשוט
בארעא למברק בעובדי בני נשא ומן מהלכא בה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 שיבוק] שבוק S M U / טורחניא] טרחניא M / כיתי] כתי M U / למיקום] למיקום] למיקום P M An U ; למיקום P31 / קדם] קדם] P31 / *... * / *... * ; S* ; cet in text / אף] לחור P M P31 An / טטנא] טטנא Am ; סיטנא / במצעהון] במצעהון P An ; במצעהון] P31 ; במצעהון] M ; ביניהון] / למיקום] למיקום P M An U ; למיקום] S P31 .
- 2 לסטנא] לסיטנא S / היך מנן] הי מנן AnAmU ; A P P31 AnAmU ; המנן] P32 ; < מנן M ; אי מנן] / אחיה] lect conf ; An < ; אחיה] אחיה] S P M P31 U ; אחיה] P32 Am / ואחיה] ואחיה] P31 / טטנ] סיטנא S ; טטנא] cet / יח ייי] קדם יהוה M / למשוט] מן למשוט] M P31 An ; כן למשוט] P32 Am ; מלמשוט] / א בארעא] + אחינא] P31 / למנדק] למיבוק] P An / בעובדי] בעובדיה] An ; בעובדי] cet / ומן מהלכא] וממהלכא] S P .

3 ואמר יי לטסנא איפשר דשויתא לך על עבדי איוב ארום לית דכמיה
בכל ארע דעממי גבר שלים ותרין דחיל מן קדם יי ועדי מן ביש
ועד כדון הוא מחקף בשלימותיה וגריחא מימרי ביה לסלעא-מוחיה
מגן.

4 ואתיב שטנא ית יי ואמר אורא טטול מורא וכל די גבר לבר נש
ימסור מטול נפשיה.

5 ברט אושיט כדון מחח יך וקרב לגרמיה ולבשרי אין לא באנפי מימרך
ירגזינך.

xxxxxxxxxxxxxxxx

3 [לטסנא] לסיטנא /S איפשר [אפשר /M דשויתא] דשויתך [דשויתא leg
/Am [לך] לינך /S P An / על עבדי] בעבדי /M [דכמיה] דיכמיה P32
P ; די כמיה [sic] An ; דכמיה M U ; דכוותיה /S [בכל ארע]
[בארעא omn BH c / דעממי] דעמי /P [דחיל] דחול /P [ביש]
[ביש leg] An / ועד] ועוד /M [כדון] כען /S [מחקף] מחקף
leg ; מיחוקף P An ; מחוקף S P32 Am U ; מחקף P31 M /
[לסלעא-מוחיה] לסלעמותי U ; לסלעמותיה .cet

4 [שטנא] שטנא P M P31 P32 Am U ; סיטנא /S ית יי] קדם יי M
/S P [אנברא] איברא leg ; אי ברא [איברא leg] An ; איברא Am U
S P P32 ; אברא /M P31 / מטול] אמטול /M [אנברא] /ut supra
גב] < omn / ימסור] ימסור An / מטול] אמטול M.

5 [ברט] וברט S P P31 An Am U ; וברוס [וברוס leg] P32 /
[אוש] אוש [sic] An ; אושט P31 / וקרב] וקריב P31 M P31 U /S
[ולבשרי] ולבישריה An P32 P31 ; ולבשריה P Am U ; ולבשריה M ;
[ולנפשיה /S אין] אמ P31 / באנפי] באנפיה An ; באפי /S [ירגזינך]
ירגזינך U ; cf 1,5 .

- 6 ואמר ייי לסטנא הא הוא מסגר ביוך לחוד ית נפשיה נטור.
- 7 ונפק סטנא בהרמנא מן קדס ייי ומחא ית איוב בשזנא בישא מן פרוס רגליה ועד מוקדיה.
- 8 ונסיב ליה שיחר לאיתקסטא ביה והו' יתיב במצעא קטמא.
- 9 ואמרת ליה דינה איתחיה עד כדון את מתוקף בשלימותך בריך מימרא דיי ומית.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 [לסטנא] /S [הא הוא] An; הוא < /M [מסגר] מסיר leg ; מסיר M P31 ; מסור cet / נטור] נטר P31 M.
- 7 [סטנא] סיסנא /S [בהרמנא] בהרמנא [סטרוס] An ; < BH A / בשזנא [בשיחנא] An Am U /S P M P32 [מן שרסת] מטרסת M ; מן פריסת S / רגליה] ריגליה An P32 /P [מוקדיה] מוקדיה An.
- 8 [ונסיב] ונסב An P31 / [פיחר] פיה [sic] An ; שחר M Am / לאיתקסטא] לאתקסטא [סטרוס] M Am U ; לאיתקלפא + * * P31 / והו' [הוא חמס / יתיב] יתיב M ; יתיב [leg] A [במצעא] במצעא An Am U P31 P32 / S P ; באמצע M / קטמא] קטמא An Am P32 S P.
- 9 [דינה איתחיה] אתחיה דינה met P31 ; דינא אתחיה Am ; דינא איתחיה An ; דינה אחיה M U ; < אתחיה BH A / מתוקף] מתקף * * P31 ; מתקף M ; מיתוקף S P Am / [בשלימותך] בשלימותך (ך) P31 / ומית] ומית P31 P.

10 ואמר לה היכמה די ימללון חל מן נשיא דעבדין קלנ מביח אבהתהון
היכדן אח ממלל^k לחוד ית סבא נקבל מן קדם ייי וית כישא לא נקבל
ככל דא לא חב איוב בספורותהי ברם ברעיוניה הרהיר במלין.

11 ושמעו תלחא חכרי איוב ית כל בשזא :הל דאחח עלוהי כד חמון ית
ללני פרסדיהון דיבישו ולחגס סעודתהון איתהפין לבשרא חייא וחמר
מישזיהון איתהפין לדמא ואתו גבר מן אתריה ובי האד זכוחא איתפציו
מן אתר דמזומן להון בגיהנם אליפו דמן חמן ובלוד דמן שוח וצנפר
דמן נעמה ואחחברו כחדא למיעל למינד ליה ולנחמותיה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

10 היכמה] הכמא P31 ; היכמא P M ; הי כמא S ; היכמה A / די ימללון]
דין [sic] ממללון An ; די מללון P32 U ; דממללון P Am ; די ממללון
M A ; דמללון S / חל] חדא חמס / נשיא] נשיא An / דעבדין] דעבדון U
Am An P31 / קלנ] קלנא חמס / מביח] מביח M ; בית S P / אבהתהון]
אבהתהון P32 ; אבהתהון P31 / היכדן] היכדין P An U ; הכדין P32 Am
M P31 ; חא כדין S / ממלל^k] ממללא leg ; ממללא חמס / נקבל] נקביל S /
נקבל] נקביל S P32 / בספורותהי] בספורותהי U ; בספורותהי Am ; בספורותהי
P32 ; בספורותהי An ; בספורותהי M ; בספורותהי P31 ; בספורותהי P ;
בספורותהי S / ברם ... כמלין] < BH A / ברם * ברם * P32 / ברעיוניה]
ברעיוניה M ; ברעיוניה P / הרהיר] הרהיר P32 ; הרהיר S M P31 Am /
כמלין] כמילין An P32 S .

11 איוב] דיוב S ! כשתא] כישתא An P32 P31 M P / חל] חל חדא חמס /
עלוהי] עלווי S ; עלוי P / כר ... לדמא] BH A c / חמון] חמין S /
ללני] אלני leg ; אילני חמס / פרסדיהון] met ; פרסדיהון P31 An P ;
פרסדיהון Am ; פרסדיהון cet / דיבישו] דיבישו P32 ; דיבישו P31 ;
די יבישו M / ולחגס] ולחס leg ; ולחס P M P31 P32 An Am U ;
ולחיס S / סעודתהון] סעודתהון S / איתהפין] אהתפין Am U ; דאחחברו P31 ;
אחחברו M ; דאיתהפין S P / לבשרא ... איתהפין] < BH S c / לבשרא]
לבישרא An U ; לבישרא M P32 / חייא] חיא M P31 /

מישתייהון איחהפיק לדמא ואחו גבר מן אחריה ובי האא זכוחא איחפציו
לן אתר דמזומן להון בגיהנס אליסז דמן חמן ובלדד דמן שוח וצופר
דמן נעמה ואחחברו כחדא למיעל למינד ליה ולנחמוחיה.

12 וזקפו ית עיניהון מן רחיק ולא אישזמודעוהי וארימו ית קולהון ובכו
ובזעו גבר מעילוהי וזקון עפל על רישיהון לציה שמיא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

מישתייהון [משתייהון M P32 An U ; משחיון Am ; משתייהון P P31 /
איחהפיק [אחסיק Am U ; דאחהפ(ר) P31 ; אחסן M ; דאיחהפיק P /
מן אחריה [מאחריה M / ובי ... בגיהנס] < BH A c / ובי האא
ובי היא leg ; ובי היא P32 Am ; ובהיא P31 ; וביהוא An U ;
ובהא S M ; ובהוא P / איחפציו [איחפציו An P32 ; אחפציו Am ;
אחפציו M P31 U / אתר [אחרא P31 / דמזומן] דמזמן P Am ; מזומן M ;
דמזמין S / להון [ולח Am / כגיהנס] לגיהנס An ; כגהנס M / אליסז
+ החיסני cf BH P / דמן חמן] דמן חיסן S P P31 An Am U ;
דימן חיסן M / דמן שוח [די מן שוח M / וצופר] וצפר P32 An ; וצפר P /
דמן נעמה [דמן נעמא cf BH P31 ; די מן נעמה M / ואחחברו]
ואיחחברו S P P32 An / למיעל [למיחחס / למינד] למנד S P M /
ליה [עלוהי S An ; *ליה *P31 ; עלוי P .

12 מן רחיק [מרחיק P31 / אישזמודעוהי] אשי M Am U ; אישזמודעוהי An /
ית < omn / קולהון [קלהון חס / גבר] + ית S P / מעילוהי
מעיליה חס / וזקון [ורקון leg ; ורקון Am An P32 ; וזקון
[ורקון leg] U ; ורקון S P M / רישיהון] רישהון M .

13 ויחיבו עימיה לארע שבקא יומין ושבעא לילוחא וליח * דמליל *
דעמיה פתגם ארום חמון ארום סגא כיבא לחל.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

13 עימיה [עמיה M P31 Am U / לארע] אל ארעא A ; לארעא חוס /
שבקא [שבקא P An Am U ; ושיבקא P32 ; ושבעא P31 / לילוחא]
לילוחא Am ; לילוחא P32 An U ; לילוחא M P31 ; לילוחא P S /
* דמליל * [דמליל P An ; דמליל P31 P32 Am U ; די ממלל M ;
ממליל S ; דממלל A / דעמיה lect emendat ; עימיה An P32 P S ;
עמיה M P31 Am U / פתגם [פתגם S / ארום] ארי S / חמון] .
דחמון M ; חמו S / ארום] ארי S / סגא P32 ; רב S / כיבא]
P desid / לחל] לחדא חוס .

C A P I T U L O I I I

- 1 בחר כן פתח איוב ית פומיה ולטיט ית יומיה.
- 2 ואחיב איוב ואמר
- 3 יהובר יומא דאיתליוח ביה ומלאכא דממני על עבור ליליא דאמר
איתקרא גבר.
- 4 יומא ההוא יהי קובלא לא ית בעיניה אלהא מן לעילא ולא חישע
עלוחי שטרטא
xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
- 1 בחר [מן בחר An P31 M P / כן] כדון [ו pro י] U ; כדון An
P32 / M פתח [פתח leg] P / ולטיט [ולטיט M .
- 2 ואחיב [ופיזם S .
- 3 דאיתליוח [דאיתליוח P32 ; דאיתליוח Am met ; דאיתליוח M U ;
דאיתליוח^(יח) P31 ; דאיתליוח P ; דאיתליוח S / ומלאכא עובר] A <
BH c / דממני [דממנא P31 ; די ממני S M / על על om /
עבור] עיבור An P32 P S / ליליא [ליליא M A / ואמר] די ואמר M /
איתקרא [איתקרא leg ; איתקרא An P32 P ; אחרי Am ; איתקרא P31
S ; אחרא M U / גבר] גברא An P31 S .
- 4 . יומא [ימא P / קובלא] קובלא An ; קבלא Am P31 M S ; " קבלא P /
לא יתבעיניה [לא איתבעיניה] U [א pro י] ; לא איתבעיניה^(י) [sic] P31 ;
לא יתבעיניה M / אלהא [אלה U / מן לעילא] מן שמיא לעילא U ; מלעילא
An ; מלעילא Am P S ; מן לעלא M / חישע [חישע M / עלוהי] עלוהי M
.P

- 5 יטננון יחיה חשוכא וטולי-מוחא חשרי עלוהי עננא יבעחון יחיה
היך מריג'י יום צע' דאיצטער ירמיה על חורבן בית מקדשא ויונה
באיטלקותיה בימא דטורטוסא.
- 6 לילי ההוא ידבריניה קיבלא לא יתייחד עם יומין טבין דשל' במניין
רישי ירחין לא ייעול.
- 7 הא ליליא ההוא יהי צערא לא תיעול רננא דחרנגול ברא למקלסא ביה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 יטננון [יטנפון / S U / חשוכא] חשוכ' (א) / P31 / וטולי-מוחא [וטולימוחא
S P31 P32 ; וטולי מוחא / cet / עלוהי] עלוי / P M / עננא [עננה / P32
יבעחון יחיה] יבעחונה / P31 / יום [יומא / M / מריג'י] lect emendt ;
מרירי חמס / צער ... דטורטוסא [< BH A / c / צער'] צערא חמ / omn /
דאיצטער [דאצטער / M P31 Am U / חורבן] חרבן / An ; ה'ו'ן / P / ביח]
< S / מקדשא [מקדשא / P An Am U / באיטלקותיה] באטלקותיה P31 Am U
M / בימא [ביומא / P31 / דטורטוסא] ; דטורטוס An Am U ;
P31 P32 ; דטורטוס M ; דטורטוס ! S P .
- 6 לילי' [לילא An Am U ; ליליא / cet / ידבריניה] ידברניה / M U / קיבלא
קבלא S M Am U ; קבלה / P31 / יתייחד [יתייחד / An U P31 M S ;
יחד / P / יומין] + יומין [sic] / P / דשל' [דשחא / omn / במניין]
במניין P31 ; כמנין / S P M / ירחין [ירחייא An ; ירחיא P31 Am U
S P M ; ירחי / P32 / ייעול] יעול S M P32 Am U .
- 7 יהי [יהא .U An Am U / S / לא * לא * / P31 / תיעול] < P31 ;
תיעול M ; תיעול / cet / דחרנגול ברא למקלסא [< BH A / c / ברא] <
P31 / למקלסא [למיקלסא P31 .

- 8 ילסטון יתיה נביא דלסטגן יומא דפורענותא דאטמוסן למדכר
בתערותהון אלייוותהון.
- 9 יחשכו¹ ככבי נשן שינדיה יפתכי לנהול ולית ולא יחמי בתמרי
קרצתא.
- 10 ארום לא אחד פרחי וליסחי דהינון דשי כריסא וסמר עמלא מן
עייני.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 8 ילסטון יתיה [ילסטגן יתיה An ; ילסטוניה M / נביא] נביא Am ; נביא
P ; נביא cet ; < BH A c / דלסטגן] דלסטין leg ; דלסטין Am U
An P31 P32 S P ; די לטטין M / דאטמוסן] ετολμος ; דאיטמוסין
An P31 P ; דאיטמוסין [eto met] P32 ; דאיטמוסן Am
U ; דאיטמוס M ; דאיטמוסין S / למדכר] למדבר An ; לאזכר M ;
S ; למדכר det בתערותהון] נאיתערותהון S P P32 An ; נאחער(ה)
P31 ; נאחערותהון cet / אלייוותהון] איול יתהון [sic] +
P31 ; אלייוותהון P32 Am ; אלייוותהון An ; אלייוותהון M U ;
אלייוותהון S P .
- 9 יחשכו¹ . lect emendt ; יחשכו P32 ; יחשכו cet / ככבי] כוכבי
U An P32 P31 M S / שינדיה] שיריה leg ; שיריה Am U An P32
P31 M ; בורקיה S P / יפתכי] lect emendt ; יסתכל S ;
יתסחי cet / לנהול] לנהרא Am ; לנהורא U An P32 P31 S ;
M ; לאורה P / ולית] ולית Am An P32 P31 ; < M ; ולא אית
P ; ולא איתי S / בתמרי] בתמרי U ; בתמורי cet / קרצתא] קרצתא U
Am An P32 P31 P ; קרצתא S .
- 10 פרחי] פרחי [sic] An ; פרחי U / וליסחי] וליסחי An ; דלחתי M ;
ולסחי S / דהינון] דהנון M Am U ; * אינ' * P31 ; דאינון S /
כריסא] כריסא U An Am P32 P31 P ; כריסא M / מן עייני] מעייני P32 ;
מן עייני An ; מן עייני M S P31 .

- 11 למה לא מרחמא אימות מן כריסא נפקיח ואתנגיד.
12 מה דין אקדימו יחי רכוביא ומא אחדא ארום אוניק.
13 ארום השזא שכביח ואשדוך דמכית בכך ינוח לי.
14 עם מלכיא ויעטי ארע דמשכללין צדיין להון.
15 או עם רברביא דהב להון דיממליא קורטוריהון סימא.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 11 למה] למא U Am An P31 M P / מרחמא] רחמא A ; מן רחמא / cet
אימות] אמות M / מן כריסא] מכריסא + כד P31 P ; מכרמא + כד M ;
+ כד S / ואתנגיד] ואיחנגיד An P32 P S ; וחנגד M ; ואתנגיד A .
12 מה דין] מדין An S ; מא דין P31 P / רכוביא] זכוביאי [leg']
An ; זכוביא M / ומא] ומה U An P32 M S / אחדא] lect emendt
; חדיא M P Am U ; חדייא An P32 S ; חדיא] (יג) P31 / אוניק
אניק Am ; איניק M S .
13 שכביח] שכביח U M / בכין] בכין An P32 P S .
14 עם] עם P32 / יטעי] יטעי P31 / ארע] ארעא om / צדיין] צדיין M A ;
צדיא S .
15 או עם] או עם P32 ; S < ; או עם A / דהב] דהב M P S / דיממליא]
די מליין P31 P32 An ; דימליין U ; דמליין Am ; דמליין M A ;
די ממליין S P / קורטוריהון] קרט רהון [קרטרהון] leg An ; קורטוריהון Am ;
קורטורסיהון U del ; קורטוריהון S .

16 או היך נפלא דיטמיע במעיינא לית אימער דאיהי היך סגלא דלא
חמן נהור אוריחא.

17 חמן רשיעי דעבדי חתובא פסקו רגוז גיהנם וחמן ינותון חלמידיא
דאשתלהי חילהון באוריחא.

18 כחדא אסיריא שליו לא שמעו ינקי בלרא קל אמורא.

19 יעקב דיאיתקרי דרדק ואברהם דיאיתקרי קשיש חמן הוא ויצחק עבדא
דיי דנפק בחורין מן כופתא מן קירים דידיה.

xxxxxxxxxxxxxxxx

16 נפלא [ניפלא An P32 P ; נפילא S U / דיטמיע] דטמיע /omn
במעיינא [במעיינא An ; במעיונא S M / אימער] אמער / M P An
דאיהי [דאימי An ; דאיהי U P32 P31 M / סגלא] lect emendt ;
סלייא S P P32 ; סליא cet / נהור [נהורא P31 / אוריחא] אוריחא
P32 ; וריחא [sic] P31 ; < BH A . c

17 רשיעי [רשיעיא M / דעבדי] דעבדי / S M P P31 / חתובא [חתובא An ;
חיובתא S / רגוז] רגוז / A M / גיהנם [גיהנם An ; גהנם S ; גהנם M /
חלמידיא] חלמידי S P / דאשתלהי [דאשתלהי An P32 S ; דאשתלהי /
חילהון] חילהון M / באוריחא [באוריחא P32 .

18 אסיריא [אסירי + מדרשיא An P M S / שמעו] + קל P31 / בלרא [בי
רבא leg ; ביח רבא M ; בי רבא cet / אמורה] אמורה M

19 יעקב [קסן יעקב An U P32 / דיאיתקרי] דיאיתקרי M P31 An U ;
דיאיתקרי cet / ואברהם [ואברהם An / דיאיתקרי] ut supra / קשיש
קשיש S / עבדא [עבד P32 / חורין] חורין P31 / מן כופתא מן [מכיפחא
מן + קדם P ; מכיפחא מן + קדם יי S .

- 20 למה יהב ללעי נהורא וחי למרירי נפש.
- 21 דאורכנ למותא וליתוהי וחפסיין ליה מן טומעיא.
- 22 דהוו חזן לדיצא השא יחדו ארום ישלחון בית קבורחא
- 23 כל אילן מרירחא לגבר די ארחה טטמרא וטליל אלהא אמטולחיה.
- 24 ארום קדם סעודתי תנחתי חיעול ונתוך היך מוי אכליותי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 למה [למא P31 Am U /P יהב] יתן P31; יהיב M /ללעי] לליעי S /
- 21 [דאורכנ] דאורכין P31 S P M /למותא] למותא U; למות P32 /
וליתוהי] ול' (תוהי) P31; וליתוי P M / וחפסיין] lect emendt ;
וחפסין om / מן טומעיא] טומעיא S P .
- 22 [דהוו] דהוה An ; דהוון A / חזן] חדין M / יתרון] יחדון om /
בית] בי P .
- 23 [אילן] איליין An ; אילין P31 Am S P ; אליין P32 U ; אילין M /
מרירחא] מןיךחא P31 U ; מרירחא P An ; מרחא M / די ארחה]
די ארחה P32 An Am U ; דאורחיה S P P31 / מטמרא] מטמרא
P An / וטליל] וטלל M / אמטולחיה] אמטולוחיה S .
- 24 [קדם] קדם P31 / סעודתי] סעודחא P / תנחתי] תונחתי P32 An Am U
S P P31 / חיעול] חעול M / ונתוך] ונתון S P M An Am U ;
ונתיך P32 ; ונתון P31 / מוי] מימי S / אכליותי] אכליותי U ;
אכליותי An met .

- 25 ארום דלוחא דליחית ואחא לווחי ומה די דחילית ייתי לי ;
- 26 לא שליית מבשורת דחורי ואחנן ולא שדוכיח מבשורת דיקיחא ולא נחית מבשורתא דגמליא ואחא רוגזא על בשורתא דבניא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 25 דלוחא [דלחא] sic U ; *דלוחא * P / דליחית [דלחית leg ;
דלחית חס / ואחא] ואחא U An Am P32 M P / לווחי [
לווחי U P31 M / ומה] ומא P31 P / די דחילית [די דחילית U
P32 ; דרלחית M ; דחילית S ; דרלחח A .
- 26 שליית [שליית Am ; שלוחי U P31 ; שלוחי + ולא שליח S /
מבשורתא [מבשורתא U An Am P32 P31 ; מבשורתא M P /
ולא [לא P31 / מבשורתא] מבשורתא AnAmU P32 P31 S ; מן כסורתא M ;
מבשורתא P / דיקידחא] דענא U ; + דען P31 ; דיקרתא M ; + דעאן P
/ S [נחית] נחית P31 M P / מבשורתא [מבשורתא S P M /
ואחא] ואחא S / כסורתא [כסורתא S P M .

- 154 -

C A P I T U L O I V

- 1 ואחיב אליפז זמן חימן ואמר.
- 2 העל נסיון שתגמא דמט לווּתך תשזלהי ולמעכבא במילין מן יכול.
- 3 הא כסנתא סגיעין וידיא דחלשיא תקיפתא.
- 4 די-חקל בחובא יקימון מליך וארכוביא דחמסן בעבירחא תחייל.
- 5 ארום כדון תיחי לווּתך וחשזלהי חמסי גבך ואיתבהלתא.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 חימן [ח'מן An.
- 2 נסיון [ניסיון P32 / שתגמא [שתגמ'א (א) P31 / דמט' [דמטא חמס' / לווּתך]
לוּתך M P31 P32 Am / תשזלהי [חשלהי P32 / ולמעכבא [ולמיעקבא U
במילין [במיליא Am P32 P31 P32 S P ; כמליא M An U / מן [מאן Am
S P / יכול] ייכול P.
- 3 כסנתא [כסנח S An Am / וידיא [וידייא P / דחלשיא [חלשיא M ;
דחלשייא P / תקיפתא [תקפתא M.
- 4 די-חקל [דיתקל AmU An P32 ; דחק' (לין) P31 ; דחקל S P M / בחובא
ח'ן P / מליך [מלייך S P P32 An ; מלייך Am ; מלייך P31 /
וארכוביא [וארכובייא An Am / בעבירחא [בעבירחא An ; בעבירחא M /
תחייל [תחייל M.
- 5 כדון [כדון leg S / לווּתך] לוּתך S M P31 Am U / ותשזלהי
ותישזלהי An P32 ; + ח'י' P31 / חמסי [חמסי An Am P32 / גבך]
< P32 / ואיתבהלתא [ואיתבהילתא SP32 ; ואיתבהלתא M Am U ;
ואיתבהילתא P31 / ואיתבהלתא P.

- 6 הלא זחלתך סכויך סברך ושלנמות ארחתך.
- 7 אידכר כדון מאן הוא זכאי כאברהם הובר והאן תריצי כיצחק ויעקב איחכחדו.
- 8 היכמא חומיתי דרא דטובענא עבדי שקר ופלחי טעוחא ליעות ישחלמון כמיניה.
- 9 מן מימר אלהא יהובדון ומן זעפא דנחיריה ישחיצון.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 סכויך [סיכוייך S P An ; סכוייך P32 U / סברך] סיכורך Am P32
S P ; סכוייך P31 U / ושלנמות [ושלנמות leg ; ושלנמות An Am U
S P31 P32 ; ושלמות P M / ארחתך] ארחתך An U P32 P31 P M
.S
- 7 אידכר [אדכר M P31 U / כדון] + הוא Am ; כדין 5 S cf v / מאן
מן M U / הוא] < M / זכאי [וזכאי An ; דזכי M ; דזכאי S P ;
דכיי P31 / והאן] ומאן Am sic ; והן P31 ; ואן S P / תריצי
תריצין M / איחכחדו [איחכחדון Am ; איחכחדון An ; איחכחדו M P31 U .
- 8 היכמא [היכמא P An ; היכמא M P32 ; הכמא P31 / דחמיתי] די חמיתי
M / דטובענא [דטובענא P31 (א) / שקר] שקרא M / טעוחא [טעוחא Am ;
טעוחא An P32 ; < S P M / ליעות] לעות M / ישחלמון [ישחלמון M /
כמיניה] כמיניה M.
- 9 מן מימר [ממימר S P / אלהא] אלוה An / ומן זעפא [ומזעפא S P /
ישחיצון] ישחיצון Am .

10 אכליות עשו דמחיל לאריא סרפא וקל * ארום * דמחיל לשחלא מרחתינ
כרכנא וחטופיהון ורברבניהון דמחיל(לין) לליתא מחפרשין למכוז
בזתא;

11 היכמה דאריא יהובד מדלית עדא היכדין יהובד ישמעאל מדלית זכותא
ובנוי ליסטיח^ח איחפרישו מן ארחן חריצן

10 אכליות [אכלית /S עשו] דעשו U; עשון [עשו leg P31] ; דשעיר M /
סרפא [סרופא P31 / וקל] וקלא M / * ארום * [* ארום * An Am < ; *דעמלקאה *
P32 ; דליה M ; ארום S P P31 / לשחלא] לשיחלא U An Am P32 /
מרחתינ [מחתינ P31 ; מרחתינ M / כרכנא] כרכיא leg ; כרכיא P32 ;
כרכיא S P P31 An Am U ; כרכיא M / וחטופיהון] בחטופיהון P31
M P ; בחטופיהון S / ורברבניהון] ורברבנוי omn / דמחיל(לין)]
דמחילין omn / מחפרשין] מחפרשין P32 ; מחפשיין P31 ; איחפרשון P ;
יחפרשון S / למכוז] למיכוז P P32 An U ; למיכוז P31 ; לסכוז M ;
מיכוז S / בזתא] ביזתא S P31 P32 An Am U .

11 // P sec loc // היכמה ... חריץ] וישמעאל דמחיל לאריותא
יהובד מדלית זכותא ובנוי כליסטיסא דאיחפרשו מן ארחן חריצין / A S
היכמה [היכמא P U ; הכמא P31 / דאריא] דארייא P32 / עדא ... מדלית [
P < / עדא] עדא cet / היכדין] הכדין P31 Am U / זכותא] סרפא P /
ליסטיח^ח [λσιστῆς ; ליסטיסייא An ; ליסטיסיא P32 Am U ; לסיסי
P31 ; לסייא M ; דליסטיסא P / איחפרישו] איחפרשו An P32 P ;
אחפרשו M Am U ; יחפרשון P31 / מן ארחא] מן אורחא U ; מן אורחן
P P31 P32 ; מן אורחין M / חריצין] חריצין M P P31 .

12 וישמעאל דמחיל לאריא יהובד מדליח זכותא ובנוי דלוט דמחילין
ללוחא מחפרשא מקהלא.

12 ולוחי פתגם איתאמלר בנסיר ואלפיח אודני קצת דאיתמצי מניה.

13 במחשבא מן חזווחא דליליא כד נפיל שינחא על בני נשא.

14 דלוחא ערעני ורחיחא וסוגעי איברי דליח.

12 < A S / וישמעאל. וישמעאל M; וישמעאל P / לאריא] לאריון M;
לאריון P / דמחילין] דמחיל M / לליחא] לליחא omn / מחפרשא
יתפרשון omn / מקהלא] מן קהלא P31 Am U

12 ולוחי] ולוחי P32 An U; ולוחי M / פתגם] פתגם S / איתאמלר]
יתאמר An; יתאמר P31 Am U; יתאמר M; יתאמר P32 S; יתאמר P /
בנסיר] בנסיר P32 U; כחכיף S P / ואלפיח] ואלפיח P M P31;
ואליפא S; ואלפיח A / דאיתמצי] דאיתמצי M P31 U; דאיתמצי /
מניה] מיניה S P P31 P32 An Am .

13 במחשבא] במחשבא omn / מן חזווחא] lect emendt;
חזווחא P32 desid; בחזווחא U; מן חזווחא P31 An Am; דמן
חזווחא A M; מחזווחא P; מחזווחא S / דליליא] דליליא P31;
בליליא A M / נפיל] lect emendt; נפיל P32 An Am U;
נפיל P31 S; נפיל P M / שינחא] שינחא M / בני] בר S.

14 ערעני] ערעני omn / וסוגעי] וסוגעי S / איברי] איברי P32 An
P; אברי U; אברי M Am; אבריה P31 / רליח] רליח P An .

- 15 וזיקא על אפי יעבר מצלהכא עלעולא בשרי.
- 16 יקום ולא אשמרדע חזויה דמו לקבל עיני חשיי וקל פונון אשמע.
- 17 אכריז ואמר האיפשר דבר נש מאלהא יזכי ואין מן מאן דעבדיה ידכי גבר.
- 18 הן בעבדוהי נביא לא יימן ובאזגדוי ישוי עילא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 15 אפי [אפי U P32 P31 / יעבר] יעיבר Am An P32 P S / [בשרי]
בישרי P32; בסרי M.
- 16 אשמרדע [אשמרדע An P32 P S / חזויה] חזויה U An P32 P S ;
חזויה P31 / לקבל] לקביל U An P32 P S / עיני] עיני Am
P32 ; עיני An ; עיני P / חשיי] חשיי Am P ; חש M / פונון]
פונון U ; פונון P31 P S ; סוגעין A M .
- 17 אכריז] אכריז An ; איכריז P31 ; אכריז M / האיפשר] האפשר P31 P ;
אשר M / נש] נש P / מאלהא] מן אלהיה An ; מאלה P32 An U /
יזכי] יזכי An P S ; ידכי P32 / ואין] ואן An ; אס M ; ואס S /
מן] < S / מאן] < S M / דעבדיה] מעבדיה S ; דעבדה A ; דעבדיהששע / ידכי]
יידכי P An ; יזכי Am / גבר] גברא S .
- 18 הן] הא An P31 P M S / בעבדוהי] בעבדוי S P M / נביא] נביאיא
Am ; נביאיא An P32 P M S ; נביא^(ג) P31 / יימן] יימין An M
S P ; יימן P31 / ובאזגדוי] ובאזגדוהי An ; ובאזגדוי P32 ;
ובאזגדוהי Am ; ובמלאכוי S P / ישוי] ישווי An ; ישוה A .

- 19 אף כל דכן רשיעיא דשריין בקבורת סינא די בעפרא שיחיוסיהוון
ידכיכנוון קדם חולא.
- 20 מצפר לרמ^ש משחפין מן דליח משוי להון ארכא לעלמין יהובדון.
- 21 מדלית זכוחא בהון איתנסיל סעיד מנהון ימותון ולא בחכמתא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 19 אף < om / דכן [דכין / M / רשיעיא] על רשיעיא P32 / דשריין [דשריין U An Am P32 P31 S / סינא] סנא M / די בעפרא [דבעפרא An / שיחיוסיהוון] שיחאסיהוון An P M P32 S ;
שחאסיהוון U ; שיחמיהוון P31 / ידכיכנוון [ידכיכנוון An Am P32 P
P ; ידכנוון P31 ; ידכנוון M ; ידכיכנוון S ;
- 20 מצפר [מצפר S / לרמ^ש] לרמשא S ; לרמ^ש cet / משחפין [משחפין
leg ; משחפין [ס pro פ] Am ; משחפין P M ; מחמון S ;
מחמין A / מן דליח [מדלית S P / לעלמין] לעלמא U An Am P
P32 P31 M P ; לעלמ S / יהובדון [יבדון P31 S ; ייבדון P .
- 21 מדלית [הלא מדלית S P M An Am / בהון] להון A M ; לון P
S / איתנסיל [איתנסיל U ; איתנסל S An ; איתנסיל P31 ;
אנטל M / מנהון] מינהון P P32 / בחכמתא [בחכמתא P Am .

- 161 -

C A P I T U L O V

- 1 קרי כדון האית עני לך ולמן מן קדישא תחפני.
- 2 ארום לשטיא יקמול רגוז קניס ושכרה חמית סיננא דברייתא.
- 3 אנא חמית שטיא דינציב ולטמית מדריה בתקף.
- 4 מתרחקן בנוי פורקנא לעלם דאחי וישחפון במעלנא דגיהנם ביום דינא רבא ולית דפאצי.

- 1 [ולמן] ולמאן [S P P31 P32 Am / מן קדישא] מקדישא S P Am ; מן קדישא An P31 M / תחפני] היתפני P32.
- 2 [לשטיא] לטטיא P31 / יקמול] יקמול S P Am / רגוז] רגוז P31 ; רוגזיה M / קניס] קניס leg στυλος ; קריס P31 U ; וקריס Am ; קריס S An ; קריס P32 ; וקריס P M / ושכרה] ושכרה leg ; ושכרא Am U ; ושכרא P P32 An ; ושכרא S P31 ; ושכרא M / סיננא] סיננא U ; סננא S P M / דברייתא^M] דברייתא P31 Am U ; דברייתא S An ; דברייתא P P32 ; דברייתא M.
- 3 [חמית] חמית Am U P31 P32 An P M / שטיא] שטיא P31 / דינציב] דינציב S P31 U ; דמנציב M / ולטמית] ולטמית S Am / מדריה] מדריה חמס / בחכף] בחכף leg ; בחכף P M An Am U ; בחכף S ; בחכף P32 ; בחכף^Q P31.
- 4 [מתרחקן] מתרחקין leg ; מתרחקין חמס / פורקנא] פורקנא חמס / לעלם] לעלם חמס / וישחפון] וישחפון S P M An ; וישחפון P31 / במעלנא] במעלנא S sic / דגיהנם] דגיהנם M / ביום] ביום Am / רבא] רבא S < ; רבא A / דפאצי] דפצי P31 M.

- 5 די חצדיה כפנים ייכלון ופולמוסין במאני זיינא ידברוניה ויבזון
לסטיסין נכסיהון.
- 6 מסול דלא נפיק מן עפרא שקר ומן אדמתא לא ירבי ליעות.
- 7 ארום בר נש לליעות איתיליד וסופוהי היך ניצין דנתריין מן
גומריא ומתגבריין הכדין יעוף :

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 כפנים [כפיגין P31 P32 Am ; כפינים U ; כפיני S P M / ייכלון]
ייכלון [S P32 U / במאני] במני P31 M / זיינא] זינא P31 ; זינא
[S P M Am / ידברוניה] אידברוניה An ; ידברניה U / ויבזון]
וייבזון An / לסטיסין] : אףאף ; ליסטיסין P32 ; ליסטיסין An
P ; ליסטיסי S ; לסטיסין A / נכסיהון] ניכסיהון P32 .
- 6 מסול [ארום M / דלא] לא M / נפיק [נפקה P32 / מן עפרא] מעפרא M /
ליעות [לעות M .
- 7 / / S P tert loc ; M sec loc ; A <
[בר נש] בר נש An sic / איתיליד [איתיליד Am ; איתיליד M P31 U /
וסופוהי [וסופיה P32 ; וסופ' (ה) P31 ; וסופוי P / היך] יהיך P32 /
ניצין [גיציין prob leg ; גיציין AnAmU P32 P31 P ; נצין text
M emend ut ; גיסיין [סקס] S / דנתריין [דנתכין P An U ;
דנתכין + * רוחזין * P31 / ומתגבריין] ומתגבהין An Am U P M P32 An
S / הכדין [היכדין S M An / יעוף] ייעות [ייעוף leg] ;
עוף S .

לא ארום בר נש למלעי באורית איחברי ובני מזיקי בגובהא יסוסון :

לא ארום בר נש למלעי במזונניה אחיליד וגומרינ דגיהנס מתלקין
מן פתגמי אוריחא.

8 וברם אנא אתבע אולפן מן חקיקא ולאחא אשוי מלחי.

9 דעבר רברבן ולית סכום ופרישן עד דלית מניין.

10 דיהב מטרא על אפי ארעא דישראל ומשדר מיא על אפי מחוזי עמיא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

// S P M primo loc ; Am tert loc ; P31 < לא
למלעי [למילעי S P P32 / באורית] באוריחא חמס / איחברי
אחברי M Am U / מזיקי [מזיקא Am / בגובהא] בגבהא Am / יסוסון
יסוסון [S Am] S Am [pro s] .

// S P Am sec loc ; A M P31 < לא
למלעי [למילעי S P P32 / במזונניה] במזוני U / אחיליד
אחיליד S P P32 An Am / דגיהנס [דגיהנס Am / מן] + קים
S P / פתגמי [פתגמי S P32 / אוריחא] אוריחא P32 .

8 וברם [ברטט S P M P32 An Am / מלחי] מילחי S P P32 An Am .

9 דעבר [עבר M / סכום] סוף S / ופרישן [פרישן M / מניין] מניין
P32 ; מנין S M P31 .

10 דיהב [די יהב An U ; דיהיב S P31 / מטרא] סיטרא An P P32
S / אפי] + על An / מחוזי [מלי sic P31 ; מחוז S / עמיא]
עמיא S M P31 Am .

- 11 מסול לשואה מכיכי לרומא ואוכמי מסכינחא חקפו פורקנא.
- 12 דבטיל מחשכהון דמצראי חכימו לאבאשא לישראל ולא עבדא אידהון מלכת חכמהון.
- 13 מאחד חכימי פרעה בחכמהון *מלכת * איצטגנונהי עומקניא^א אוחת עליהון.
- 14 ביימס יארעון חשוך והיך בליל ממששין בטהר,

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 11 מסול < P BH S c / לשואה] לשואה P32 / מכיכי] + אולצנא
Am An M P A ; + ארעא P31 ; + אולצא S / מסכינחא] מסכנחא
Am An S ; מסכנחא P31 / חקפו] חקפי S ; חקפו A / פורקנא]
S. פורקנחא .
- 12 דבטיל] דבטל M / מחשכהון] מחשכוהון U / לאבאשא] למכאשא Am U
An P32 S / אידהון] אידהון P31 / מלכת] סילכת Am An P32
P / חכמהון] חוכמהון P .
- 13 פרעה] דפרעה S ; פרעה A / בחכמהון] בחכיפותהון M ; בחוכמהון] P /
*ומלכת *] ומילכת Am An P32 S P ; ומלכת cet / איצטגנונהי]
איצטגנונהי P32 An Am ; אצטגנונהי U ; אצטגנונהי P31 ;
אסתגנונהי M ; אסתגנונהי S ; איסטגנונהי P / עומקניא] עומקניא^א
leg ; עוקמניא An P31 M ; עומקניא U met, emend ut text
Am P32 ; עוקמניא [מ proג] S P ; עקמניא A / אוחח] אוחח Am
M ; אחיב S .
- 14 ביימס] ביומס P32 ; בימס cet / יארעון] יערעון S M / חשוך] חשוכא
P32 / בליל] ליליא M ; בליליא cet / ממששין] ימששוון P32 M ;
ימששוון Am ; ממששין S / בטהר] בטיהרא om.

- 15 ופרק עמיה מקטיל דפומהון ומן יד מלך חקיף עמא חשיכא.
- 16 והוח למסכיל סברא ונכלח דרשעי טפוח פומיה.
- 17 הא טוביה דאברהם גברא חסידא די יכסניניה אלהא ואנת ישל מרדחא דשדי לא חתחוק מנך.
- 18 ארום הוא מייתי כי-בא ומעיל סמחירא ימחא וידוהי מסילן.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 15 מקטיל] מן קטילא / M P32 An Am U ; מן קטלא P31 ; מקטילא / S P / דפומהון] דפומה(ון) P31 ; דפמהון / P / ומן יד] ומיד S ; ומן יד A / מלך] מליך P32 S .
- 16 והוח] והוח P31 / למסכיל] למסכוא S M ; למסכוא / cet / סברא סבירא U ; סיכרא / S P P32 An / ונכלח] וניכלה P31 P32 An ; ונכלחא Am ; ומלכחא / S / טפוח] טפוח Am P An ; טפוח P31 P32 S ; טפית / M / פומיה] lect emendt ; פומה M An ; טפח P ; פומיה cet .
- 17 טוביה] טוביה U / גברא] < P32 / חסידא] < S P BH c / די יכסניניה] די יכסניניה Am ; די יכסניניה U ; דיכסניניה M ; דיכסניניה S / אלהא] S An / ישל] ישראל / om / מרדחא] lect emendt ; מרדחא / om / חתחוק] חתחוק S P An Am ; חתחיק / M / מנך] < om BH c .
- 18 מייתי] מיחי S M An / כי-בא] טחא S ; טכאה A ; כיבא / cet / ומעיל] ומעל M / סמחירא] סמחרא P31 ; סמחירחא / S / ימחא] ימחא P32 An U ; ימחי S P M / וידוהי] וידוי M ; וידון] [י p r o] / P / מסילן] מסילן S P M An U ; מסין M .

- 19 בשיח עקתינן יפצינך ובשביעה לא יקרב בך ביש.
- 20 בכפן דמצריס פרקן מן מוחא ובקרבא דעמלק מן קטלה סייפא.
- 21 בניזקא דלישן דבלעס חנסר ביני עננא ולא תוחל מן חבל מדיינאי
כד ייתי.
- 22 לחבל סיחון ולאולצן מדברא תגחך ומן משרית עוב דמתיל לחיות
ארעא לא תיזחל.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 19 יפצינך [יפצנך U / ובשביעה] ובשביעה S U ; ובשבע Am ; ובשבעית
An ; ובשביעה^(א) P31 / יקרב] יקריב S M / בך] בך M.
- 20 בכפון [בכפנא P / דמצריס] מן מצראי U ; דמצראי An Am P31 P32
S P / פרקן [פרקן leg] S ; פרקן A / מן מוחא] סמוחא M /
ובקרבא [ובקרבא^(א) P31 / מן קטלה] מן קטילה An P31 ; מקטול M ;
מקטילה S P / סייפא] סייפא M ; חרבא BH S c.
- 21 בניזקא [בניזקא P31 U ; במיזקא [מפרס נ] S P / דבלעס] בלעס U
P32 Am / חנסר] חיספר An ; חספר cet / עננא] ענניא P32 ; ענניא
An U P31 M P ; עממיא S / חדחל] חידחל P32 ; ח'חל An ;
חדחל cet / מדיינאי] מדינאי P31 M P S.
- 22 ולאולצן [ולאולצן An ; ולאוליס [ולאולצן leg] S ; ולאולצן A / ומן משרית]
ומן משריית P31 P32 Am ; ומן משריית U ; מן משריית An ; וממשריית
P ; וממשריית S / לחיות] לחית P31 P32 S ; לחיית An ; + רכא M /
ארעא [דארעא M / חידחל] חדחל U An Am P31 M P S.

- 23 ארום עס לוחי אבניא דאיתיהיבו בפומכי בתקלא קיימך וכנענאי
דמתילין לחיות ברא אשלימו עמך.
- 24 וחידע ארום שלם בית אולפנך וחזמן מדור בית מקדש ולא
חתנזיק.
- 25 וחידע ארום סגיעין בנך ובני בנך היך עשכא וחקלא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 23 אבניא [אבנא U An P32 P31 M P S / ראתיהיבו] דאיתיהיבו U
An Am P31 M / בפומכי [בפומבי leg ῥαμσο ; בפומבי U Am
P32 P31 M ; < P S BH c / בחקלא] חקלא / Am קיימך [קיימך M /
דמתילין] דמתילי U An Am P32 ; דמתילו P31 / לחיות] לחיה
P32 / אשלימו] ואשלימו P31.
- 24 וחידע] וחידע P32 ; וחידע / cet / שלם] + במשכו S P P31 An ;
שלים U / אולפנך [אולפנאך U / וחזמן] וחזמן S P U ; חזמין M /
מקדשך [מקדשך P U ; מקדשא P31 ; An text dif lectu ;
משכנך M / חתנזיק] חתנזיק P32 Am ; חתנזיק P31 An U ; חתנזיק M
S ; חתנזיק P.
- 25 וחידע] וחידע P P32 ; וחידע / cet / ובני בנך] P31 / היך]
הי S P ; היך A / עשכא] עשכא U Am P31 Am ; עשכא P32 ;
עשכא An ; כעשכא P ; כעשכא S.

26 חיעול בשלימות שנייך בכוכא לבית קבורח^א היך מיסק גדיש^א
בערניה.

27 הא דא שטעטל יתה היכדין היא קבל יתה ואנת דע לך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

26 חיעול [חעול M / בשלימות] בשלמות P31 Am / שנייך M P31 /
כוכא [כוכא U ; An text dif lectu / לבית קבורח^א]
לבית קבורחא P32 An Am U ; לבית קבורח^א (א) P31 ; לקבורחא M ;
לבי קבורחא S P / מיסק [מיסק M U / גדיש^א] גדיש P32 ; גדיש^א U ;
גדישא S ; גדישא A ; גדישא cet / בערניה [בערניה P32 An Am
.S P P31

27 שטעטל [שטישנא S P P31 P32 An / cet / יתה]
יתא [א proקה] P32 / היכדין [הכדין M P31 P32 Am U /
קבל יתה] קביל יתיה P32 ; קביל יתה S P P31 An Am U ;
קבלנה M.

-170-

CAPITULO VI

- 1 ואחיב איוב ואמר.
- 2 מאים מיחקל יחקל רוגזי ואיחרגושי במסחחא יסלון כחדא.
- 3 ארום כדון יתיר מן חלא דימא יתיקר בגין כן מלני אישלהין.
- 4 ארום גיררי שדי בהדי די אירסיהון שזיית רוחי ביעותא מן קדם אלהא יסדרון לקבלי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 2 מיחקל [מחקל U Am P31 M S / יחקל] ייחקל P / ואישחרגושי [ואתרגושי U ; ואירגושתי P31 ; ואתרגושתי M ; ואיחרגושתי S P / במסחחא] במסחחא S P P31 .
- 3 יתיר [< S P / מן חלא] מחלא M / דימא S P / יתיקר [יתיקר P32 An Am ; אחיקר U ; איחיקר P31 / מלני] מליי leg ; מיליי P32 An S P P31 ; מיליי Am ; מליי U ; מליי M / אישלהין [אשלהין U ; אשלהין P31 ; משלהין M ; אישלהין P S .
- 4 גיררי [גיררי M ; גיררי P / די אירסיהון] די אירסיהון U Am ; די אירסיהון P32 An ; די ארסהון P31 M ; דאירסיהון S P / שחית [שחית P M / ביעותא] BH cf ; בשחא An Am ; בישחא P31 ; ביעותא cet / מן] דמן S P M / קדם] + ייי Am / אלהא [אלה S P / לקבלי] לקיבלי P32 ; לי S P .

- 5 האיפשר דמכריס מרודא עלויה דיתאה אין ינזה תור על אספסחיה.
- 6 האיפשר דאיתאלף דליח ביה צרוך מדליח דמקשי עליה אין אית סעים בריר מחאלם :
- 7 האיפשר דמחאכל חבשילא מדליח מילחא אין אית סעמא בחלבוך ביחא וחלמונא :
- 8 כמה דליח איפשר דמחאכל ליפתא בלא מלחא היכדין לית סעמא לאסיא דבריר ליה מרעמוחא :

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 5 האיפשר [האפשר P M / דמכריס] דמכריס M P32 An. Am U ; דמכרו P31 ; דמכרו S ; דמכרו [דמכרו leg / A [מרודא] מרודא P31 ; מר... P31 P32 An Am עלויה] עלויה P dif lectu ; עלויה M U ; עלויה P31 P32 An Am עלויה] ינזא P31 ; ינזא S P / דיתאה] דתאה M / אין] היר M ; אס S P / ינזא] ינזא P31 ; ינזא M / חור] חורא om / אספסחיה] אספסחיה An ; איספסחיה S .
- 6 < A M // האיפשר [האפשר P / דאיתאלף] דאיתאלף + מילא U ; דאיתאלף + מלין Am ; דאיתאלף + מילא An ; דאיתאלף + מילא P31 ; דאיתאלף + מילא S P / עליה] עלויה P ; עלי זואי ? S delt / סעים] סעים U : P31 P32 An Am ; סעמא S P / מחאלם] מחאלם An ; מחאלם P32 : < P31 < A M text // האיפשר [האפשר M ; האיפשר P / דמחאכל] דמחאכל An ; דמחאכיל P P32 ; דמחאכיל S / חבשילא] חבשילא < Am / מילחא] מילחא M U ; מילחא Am / סעמא] סעמא M Am ; סעים P / ביחא] כעתא M / וחלמונא] וקילמונא An Am ; וחלמונא P32 ; וחלמונא S P .
- 7 < A M P31 // כמה] כמה U P32 Am S / דמחאכל] לאחאכלא U ; לאיתכלא Am ; לאיתכלא An P32 S / ליפתא] ליפתא U ; ליפתא An ; ליפתא P32 Am / בלא ... מרעמוחא] בלחמא היכדין לית סעמא

לֵאָ כִּמָּה דְּלֵא מִחֹאכֵל מִיָּדֵי בִּשְׁשׁ בְּלֵא מִלִּחָא הַכְּדִין לִית טַעמָא כְּרִירָא בְּמֵרִי

חֵלְמִיא.

7 סְרִיבַת לְמִקְרַב בְּהוּן נִפְשֵׁי הַיְנוּן מִתְחַשְׁבִּין הֵיךְ זִוְזְחִיא לְסַעוּדְחִי

לֵאָ סְרִיבַת לְמִקְרַב בְּהוּן נִפְשֵׁי הַיְנוּן עֵבְדוּ יִחִי אִיסְתַּנִּים וְהוּת מִשְׁחִיא

לְסַעוּדְחִי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

בְּמֵרִיר חֵלְמִיא S q seq / cf מִלְחָא [מִלְחָא P32. An ; מִלְחָא P /
הַיְכָדִין [הַכְּדִין P P32 Am U / מְרַעֲמוּחָא [מְרַע סוּחָא U sic ; P <
לֵאָ < A S // כִּמָּה [כִּמָּא U P31 P32 / זֵלָא [דְּלִיחָ P31 / מִחֹאכֵל
מִיחֹאכֵל חֵלְמִיא P An ; מִחֹאכֵל U P31 P32 / מִלְחָא [מִלְחָא M U ; מִלְחָא (א)
P31 / הַכְּדִין [הַיְכָדִין P An / בְּמֵרִי [M < ; מִי P / חֵלְמִיא [חֵלְמָא
U ; דְּחֵלְמוּנָא M.

7 S P Am sec loco // A text; סְרִיבַת [סְרִיבַת P32 / לְמִקְרַב
לְמִיְקָרְבָא P32 / בְּהוּן [< U Am P32 An M / נִפְשֵׁי [לִי Am /
הַיְנוּן [הַיְנוּן M / מִתְחַשְׁבִּין [מִתְחַשְׁבִּין P32 / זִוְזְחִיא [

זוּחָא U ; זוּרְחָא Am ; זוּרְחָא P32 An ; זוּרְחָא P31 ; זוּרְחָא S P M ;
לֵאָ S P Am primo loco // P31 A < ; סְרִיבַת [סְרִיבַת P32 / לְמִקְרַב
לְמִיְקָרְבָא P32 / בְּהוּן [M Am < / הַיְנוּן [הַיְנוּן P32 An Am P /
עֵבְדוּ [עֵבְדִין M / אִיסְתַּנִּים [אִיסְתַּנִּים P M Am U ;
אִיסְתַּנִּים An / וְהוּת [וְהוּת P32 An S / מִשְׁחִיא [מִשְׁחִיא S M Am U ;
מִשְׁחִיא P32 An .P

- 8 מן יהב וחיתי שילחי וסברי יהב אלהא.
- 9 ושרי אלהא וממסכן יחי יחיר ידיה ויעזר יחי.
- 10 ותחי עוד דא תנחומחי ואבוע ברתיתא ולא יחוס על רשיעא ארום לא אינשיתי מלי קרישא.
- 11 אין מה חילי ארום אוריך ומה סופי ארום נגידנא נפשי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 8 מן [מאן / S P Am / יהב] יתן P31; יהיב P M / שילחי] שאלחי Am;
שילחי S P P31 / וסברי] וסיברי An P32 P / יהב] יהיב U; יהב
An; יתן M P31 / אלהא] אלוה An P32.
- 9 ושרי] ושרי P31 / אלהא] אלוה An / וממסכן] ממסכן U; וממסכן met
P32; לממסכן M / יחיר] יחר S P An / ידיה] ידוי S / ויעזר]
ויעזר M.
- 10 ותחי] ותחא U P32 / עוד] <חוס / תנחומחי] תנחומחי P / ואבוע]
ואבוע An P32; ואיבוע Am; ואיבוע S / ברתיתא] ברתיתא P /
ולא יחוס על רשיעא] על רשיעא ולא חס S met / ולא] ולא cet /
יחוס] יחוס Am / על רשיעא] על רשיעא U An P31 P; <Am;
על רשיעא] P32 / אינשיתי] כסיחי An Am P31 M S P; כסיחי
[P32] P32; אכחית U / מלי] מלי An Am P32 P31 S P.
11 אין] <חוס / מה] מא U P32 / ארום] ארי P31 / אוריך] אוריך P31 /
ומה] ומא U P31 / נגידנא] נגדנא S P M / נפשי] נפשי leg
P31.

- 12 אין הגב חילא והיך אבניא חילי אין בשרי קרים כנחשא.
- 13 המדליח סיועי בי וחכמתי איחזרחת מני.
- 14 לגברא דימנע *מן* חבריה חסדא וזחלת שדי ישבק.
- 15 אחי בזזו היך נגוד נחלא היך מפקנות מצדי נחליא עבריין.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 12 אין [Am < ; אמ U An / הגב] < M ; היך / cet / והיך] < S P P31 ;
היך / M / אבניא] ואבניא S P P31 / חילי] חלי P31 / אין] אמ S /
בשרי] כשרי M P31 P32 An U ; בישרי P Am / קרים] קרים leg ;
קרים P32 Am U ; קריין] קרייס leg P31 ; קיים P / כנחשא] כנחשא
omn.
- 13 סיועי] סי' dif lectu P ; טייע A / וחכמתי] וחכמא An Am U
; S P31 P32 ; וחוכמא P M / איחזרחת] אחרחת P31 Am U ;
איחזרחת S P An / מני] מיני S P An.
- 14 לגברא] לגברא P31 ; לגבר S P / דימנע] דימנע omn / *מן* חבריה]
מחבריה S P P32 ; עס חבריה P31 ; מן חבריה cet / חסדא] חיסרא
S P32 / ישבק] ישבוק S P M P32 Am U.
- 15 אחי] אחי An Am P32 ; + P / כזזו] כוזו P31 ; כוז' lectu
/ P dif / היך נגוד] כנגוד S P / היך מפקנות] כמפקנות S P /
מצדי] מצדי A M / נחליא] דנחליא Am.

- 16 דשחימן מן צינתא עליהון אחייל תלגא.
- 17 היכדין דר דטובענא בעדן דחכו אישורבבו איתגמרו כריחחיה איתמחיין מן אחריהון.
- 18 מטול דמקלקלין אסריטיי אחיהון סלקון ללמא ויהובדון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 16 דשחימן [דשחימן / S P M P31 An / מן צינתא] מן צנתא M Am U ;
מצינתא / S P / אחייל [אחייל Am ; אחייל P An ; אחייל P31 ;
יתחיל M A' .
- 17 הכדין דר דטובענא [< BH M c / דר] < P31 / דטובענא [טובענא P An
S / בעדן] כעידן Am An P32 P31 S P / דחכו [דחכו leg ; דחכו
P31 ; דחכו cet / אישורבבו] אישורבבו met P32 ; אישורבבו Am U
M P31 / איתגמרו [איתגמרו met, leg ; איתגמרו P32 An ; איתגמרו U
Am P31 M / כריחחיה] כריחחיה M / איתמחיין [איתמחיין leg ; איתמחיין
Am U [id] ; איתמחיין P31 ; איתמחיין M ; איתמחיין P ; איתמחיין S met /
אחריהון] אחריהון P31 .
- 18 אסריטיי [אסריטיי lect emendt אסריטיי Am ; אסריטיי P31 An
S ; אסריטיי U P32 ; אסריטיי M / אחריהון] אחריהון P32 An U
P M P31 / אורחחון S / סלקון [סלקון S P M P31 / ללמא]
לדמא P31 .

- 19 איסחכיו איסרטי תימא הלכתא די זמרגד סכרו להון .
- 20 בהיתו ארום איתרחיצו בשעוהון אתו לגבה ואיכסיפו .
- 21 ארום כדון הויתון דמיין ליה חמיתון חברא ודחילתון .
- 22 הבקושטא אמרית הבו לי ומן נכסיהון שיחדו אמטולתי .
- 23 ושיזבו יתי מן יד מעיקא ומן ידיהון וזקיפי פריקו יתי .

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 19 איסחכיו [אסחכיו P31 U ; איסחכיו Am ; אסחכו M ; איסחכיו S / איסרטי [αῤῥα ; איסרטי P32 ; אסרטי U ; אסרטי A M P31 ; איסרחי [pron ט S / הלכתא] הילכתא P31 P32 ; הליכתא M / די זמרגד [דזמרגד S P M P32 ; דזמרגד P31 .
- 20 איתרחיצו [איתרחיצו M P31 Am U / בשעוהון] בשעוהון An Am P32 / אתו [אתון P31 / לגבה] לגוה P31 / ואיכסיפו [ואיכסיפו Am U P31 ; ואיכסיפו An P32 S .
- 21 כדון [כען S / דמיין ליה] כלא הויתון S P M An ; בלא הויתון U ; לא הויתון P32 Am ; ולא הויתון P31 / ודחילתון [ודחילתון S P P31 ; ואתהלחון M .
- 22 הבקושטא [הבקושט P32 ; הא בקושטא S / ומן נכסיהון] ומן נכסיון Am P31 M ; ומן ניכסיון P32 ; ומנכסיהון A P ; ומניכסיון S / שיחדו [שחדו omn / אמטולתי] אמטולתי A .
- 23 ושיזבו [ושיזבו S P P31 An U ; ושזבו Am ; ושזבוני M / יתי] < M / מן יד [יד < Am / מעיקא] מעיקא Am / ומן ידיהון [ידיהון S P M P31 desid ; ומידהון P ; ומידהון S / מריקו] פרוקו P31 P M S .

- 24 אליפו יחי ואנא אשוק ומה דשנייחי אסכלו לי.
- 25 מה בסימן אינון מלין חריצן ומה דכשר לכסנא יכסן מנכון.
- 26 איפשר דלכסנא במליא אנון חשיבין ולקיבליה אימתלו מלי יאושא.
- 27 רגזווא על יתום תשדון ותחשלוך על חבריכוך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 24 אליפו [אלפו /Am /ומה] ומא P P31 U / דשנייחי] דשליחי M P31
S P / אסכלו] אסכלו P31 ; אסכילו M.
- 25 מה] מא P P32 / בסימן] בסימן An ; בסימן [ט פוקס] A ; בסימן
cet / אינון] הינון P P32 An Am ; הנון A M U / מלין]
מילין An P32 P31 P / חריצן] חריצן om / ומה] ומא P32
P ; ומן M.
- 26 איפשר] אפשר M P31 / במליא] במליא An P32 P31 M ; במילי
S P / חשיבין] חשיבין M P31 / ולקיבליה] ולקיבלא An Am P32
P P31 ; ולקבלא S M U / אימתלו] אימתלו P32 ; אימתלו Am
P An ; אמתלו cet / מלי] מלי An Am P32 P31 S P / יאושא]
אושא S ; יאושא A.
- 27 רגזווא] רגז leg ; רגזו U An Am P32 ; רגז P31 ; רגזו M
S P / יתום] יתום M P31 P32 U ; יתום P An Am ; יתום S
תשדון] תשדו(ן) P31 / ותחשלוך] ותחשלו(ן) P31.

- 28 וכדון שרו אסתכלו בי וקדמיכון אט אכזב.
- 29 חובו כדון לא תהי רשעא ותובו חוב לדכיוחי בה.
- 30 האית בלישני שקר ואין מוריגי לא יחביין רגושא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 28 וכדון] וכדו P31 An U / שרו] שרון / S / אסתכלו] איסתכלו An Am
An U P32 ; S P P31 / אסתכלו] / אט] אין P31 S P / אכזב] אכזיב An U
P32 ; אכזב M Am ; אכזב P ; אכזיב S.
- 29 כדון] כדון / S / תהי] תהא P31 Am ; תהי / S / רשעא] רישעא An
S P P32 ; רשעא / M / לדכיוחי] לדכאוחי P31 An Am ; לדכאוחי
S M P32 ; לדכאוחי P.
- 30 בלישני] בלשוני S ; בלישני / A / שקר] רשעא U ; ושעא P32 ;
רישעא An Am S P ; רשעא / M P31 / ואין] אין / M / מוריגי]
מוריגי P31 / יחביין] יחבין / M / רגושא] רגושאחא U ; רגושיותא Am
רגושאחא P An.

- 180 -

CAPITULO VII

- 1 הלא חילא לכר נש עלוי ארעא והיך יומי אגירא יוסוהי.
- 2 היך עבדא דשאיף סוליא והיך אגירא דמודיק סוטריה.
- 3 היכדין איחחסניה לי ירחין למגן ולילון דליעות חשיבו לי.
- 4 אין שכביח ואמריח אימתי אקום ונדרי^ח ברמשא ושבעית נידוח שינחא עד עידן שטרפרא.
- 5 לבש בשרי מורני וגרגשו^ח רעפרא מושכי רטש ואחימסי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 עלוי [עלוי S P P31 P32 An Am / והיך יומי] וכיומי S P ; יומי P31 / יוסוהי S P M .
- 2 דשאיף [דשאך M / סוליא lect emendt ; סולא om / והיך אגירא] והי כאגירא S P ; A ut text / דמודיק [דמוקיך S P P31 / סוטריה] סטריה M .
- 3 An hic vs 4 //היכדין [הכדין P P31 P32 Am U / איחחסניה] אחחסניה M P31 U / ולילון [זלילון S P P31 P32 An Am / דליעות] דלעות M .
- 4 An hic vs 3 //שכביח [שכביח S M U / אימתי] אמתי P31 / אקום [אקום S P P32 An Am U / ונדרי^ח] ונדריח om / ושבעית [ומבעיה P31 / נידוח] נדוח M P31 Am U / שינחא [שנתא M Am U ; שמשא^ח + רשנחא^ח P31 / עידן] עזו M U ; < P31 .
- 5 בשרי [כסרי M U ; כיסרי P32 An / מורני] מורני P / וגרגשח^ח [וגרגישחא M P31 P32 An Am U / וברגשחא^ח M ; וברגשחא^ח S P / מושכי] מושכי M P31 P32 ; מישכי S P / רטש [רטש legטט ; רטש M ; רטיש id] ; רטיש P / ואחימסי [ואחמסי M P31 U ; ואיחמסי cet .

- 6 יומי קלילו יותר מן גרדיית מחי ופסקו מדליח סברא.
- 7 אידכר וארום היך רווחא חיי לא חתוב עייני למחמי טב
- 8 לא חסכי יחי עינא וחמ"א יחי עיינך במימרי ללא איתי.
- 9 היך כמה דפסק עננא ואזיל הכדין דנחית לביח קבורתא לא ייסק.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 יומי [יומי P P31 U / קלילו / קלילין S P / יותר] יחיר P32
P P31 S P ; < M / מן גרדיית [מן גרדיית M P31 An ; מגרדיית P
S / מחי] מחו U / סברא [סיברא An P32 S.
- 7 אידכר [אדכר M P31 U / היך רווחא] הי כרווחא S P ; A ut text ;
חחוב [חסוב An / עייני] עיני S M P31 Am U ; עייני An ; עייני
P32 / למחמי [למיחמי Am P32 S.
- 8 חסכי [חיסכי Am / עינא] עינא P ; עייני S ; עינא A / דחמ"א [דחמי
P31 ; דחמי ; דחמי cet / עיינך] עינך M An U / כפימרי [
ני P31 / ולאיתי ! U ; ולא יחי An ; ולא איתי Am sic ; ולא איתי
] [ולא איתי leg P32 ; ולא איתי cet.
- 9 היך כמה [היכמה An Am / היכמא P31 U ; הכמה P32 ; הכמא M ; הי
כמא S P / דפסק] דפסק An Am U P32 P31 S P / עננא [חננא An U
S P M P32 ; סננא [ס proח P31Am / ואזיל] ואולי M / כדין]
היכדין An ; כן S / דנחית [דנחוח P31 / לבית] דבית An ; לכי P M
S / לא [ולא P31 / ייסק] יסק An Am U P32 P31 M S.

- 10 לא יתוב חוב לביחיה ולא אישמודעיה חוב אחריה.
- 11 לחוד אנא לא אמנע פומי אמליל בעקת רוחי אשיחה במריר נפשי.
- 12 היך כמצראי דאחייבו למטמע בימא דסוף אחייבת אנא אין כפרעה
רשיל דאישזנק במצעיה בחוביה ארום תמני עלוי מטרא
לא היכמא רבא דמחרף לקיציא אנא אין לותן דאיסימוס לאיחודא
ארום תשוי עלוי נטורא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 10 [לביחיה] לביחיה P32 U / אישמודעיה [אשח' M U ; ישחמו(דעיויה)
P31].
- 11 [לא] < P32 / אמליל [אימלל An ; אמלל U P31 P32 Am / בעקת]
P dif lectu ; בעיקת S / אשיחה BH cf ; אשיח om.
- 12 P sec loco // היך כמצראי [הכמצראי P32 Am P31 P M S ; הא
כמצראי U ; הכמיצראי An / דאחייבו] דאחייבו U Am ; דאחייבו An
S P P32 ; דאחייבו P31 / למטמע [למטמע S pro] An ; למיטמע
P32 ; למטמע M P31 ; למיטמע S / אחייבת] אחייבת An P32
S ; אחייבת P31 Am ; אחייבת M U / אין כפרעה] אי(ן) כפרעה sic
P31 / רשיע] < om / דאישזנק] דאשזנק U Am ; דאישזנק P31 /
במצעיה] במיצעיה An An P32 P31 P ; במצעיה M / בחוביה] < S P /
עלוי] עלוי Am ; עלי An P31 P M S / מטרא] מיטרא An ;
לא < P31 A ; P primoloco // רבא] + אנא M / דמחרף] דמחרף U Am
M P32 ; דמחרף An ; דמחרף S P / לקיציא] לקיציא M ;
לקיציא S / אנא] < M / לויחן] לויחן S / דאיסימוס]
דאיסימוס U ; דאיסימוס M ; דאיסימוס [leg] S / לאיחודא]
לאיחודא U ; לאיחודא Am ; לאחודא M / עלוי] עלוי Am ; עלי cet /
נטורא] נטירא M.

- 13 ארום אמריה תנחמינני דרגשיה יסובר במילי בית משכני.
- 14 וחברתני בחלמיא ומן חזוניה תבעיה יתי.
- 15 ובחרת שנוקא לא שדוקא לא סרנוקל נפשי מוחא מן קיום גרמי.
- 16 רחיקת ולא לעלם איחא פסוק מנן ארום למא ימיי.
- 17 מה בר נש ארום חרביניה וארום חשוי לוותיה לבך.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 13 תנחמינני [תנחמינני U P31 M / דרגשיה] lect emendt ; דרגשיה ;
omn / במילי [במילי U ; במילי P31 ; במילי M .
- 14 ומן חזוניה [ומן חזוניה U ; ומן חזוניה P31 ; ומחזוניה M ;
ומחזוניה P ; ומחזוניה S / תבעיה] תבעה P31 M P S .
- 15 שנוקא לא שרנוקא לא סרנוקל [שינוקא לא שירנוקא לא סרנוקא
P32 An Am U ; שנורא לא שירנוקא לא סרנוקא P31 ; שרנוקא ,
< M alt lect ; סרנוקא *i שינוקא לא שירנוקא *a P ;
שינוקא , < S alt lect / קיום] קיום P31 ; קיום cet / גרמי]
גרמי P31 P32 An U .
- 16 רחיקת [רחיקת U S P M An / ולא] דלא M P31 An ; לא S P /
איחי [אחי M P31 P32 / פסוק] פסוק Am ; פסוק S P M / מנן] מני
leg ; מני P An ; מני cet / ימיי] יומיי U P32 Am P ; יומיי
An ; יומיי P31 ; יומיי S M .
- 17 מה [מה M P31 P32 Am / חרביניה] חרביניה M U / לוותיה] לוותיה U
M P31 P32 Am / לבך] ליבך S P P32 .

- 18 וחטערינייה לצפול לשעתא הבחניניה.
- 19 כמה לא חפסוק מני לא חרפי יחי עד דאיבלעידא רוקי.
- 20 חבית דמה אעביד לך נסיר בר נשא למה שויחני למארע לך והויחי עלי למסול.
- 21 ומ דיר לא חשכ מרודי וחעבר יח עויחי ארנס כדון לעפרא אשכוב וחחבענני ולא איחיחי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 18 וחטערינייה וחטעריניה M U ; וחטעריניה S / לצפול [לצפריא om / הבחניניה] חבניניה M P31 U .
- 19 < An Am // כמה [כמה S M P31 / לא S ; לא A / חפסוק] חקבל P32 ; חשב P31^(P) ; חשבוק P ; חשבוק S M / מני [צלוחי P32 ; מיני P / לא] ולא S P P31 / חרפי ... רוקי] < [*חסד חצי חפסוק * in ms P32 / חרפי יחי] חשבוקני U ; חשלינגני S P P31 ; חשלנגני M / דאיבלעידא] lect emendt ; דאבלע S P M P31 U / רוקי] רוקאי U ; רקי M .
- 20 [מה lect emendt ; ומה U P32 ; ומא Am ; מא P P31 ; מה cet / אעביד] אעבר M ; + *i איכמה * P ; אעביד S / נסיר] נסריה M / בר] דבר M / למה [למא P M P31 Am / למארע] למרע P31 .
- 21 ומ דין] ומא דין P P31 Am ; ומדין S ; ומה די A et cet / לא] < P32 / חשבוק] חשבוקני U ; חשבוק cet / וחעבר] וחעיבר An Am P32 ; וחעב' P31 / עויחי] עויחי S P32 An Am U ; עויחי M P31 / לעפרא] לעפרא (א) P31 / אשכוב] אישכוב Am / וחחבענני] וחחבענני P31 P32Am ; וחבענני S An ; וחחבענני P / ולא איחיחי] ולא איחא leg ; וליחיחי] Am [id] ; וליחיחי] U ; ולא איחיחי] An P32 ; ולא איחיחי S M P31 ; ולא איחיחי P .

C A P I T U L O V I I I

- 1 ואחיב בלוד דמן שוח ואמר.
- 2 עד אימח המלל אלין וזעפא רבא מימרי פומך
- 3 האיפטר דאלהא יעוה דינא ואין שדי יקלקל צידקא.
- 4 אס בניך חבו קדמוהי ושדרנון באחר מרדיהון.
- 5 אין אנה תקום בצלו קדם אלהא ולוח שדי תצלי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 2 אימח [אימחי / P M / המלל] תמליל Am An P32 P / S P ; cfBH
כאליין P32 Am U ; כאיליין P An ; כאיליין S P31 ; כאליין M /
רבא [רבה P31 / מימרי] פמרי P / פומך] פמך P.
- 3 האיפטר [אפטר M ; האפטר P ; האיפטר cet / דאלהא] דאלהא An S /
יעוה [יעוה Am P32 P31 ; יעוה An ; יעקס A P M ; יעקב +
יקלקיל S lect conf / יקלקל] יקלקיל S / צידקא Am U
M ; צדקה P31.
- 4 אס [אין Am An P32 P31 M / בניך] בניך Am U P32 P31
S P / חבו [חבוך Am / קדמוהי] קדמוי M P31 ; קדמוי S P
ושדרנון [ושדרנון Am An P32 P / באחר] באחר Am P31 /
מרדיהון [מרדהון Am An P32].
- 5 אין [אס S / אנת] אנת amom / תקום [תקום Am U An P32 P31 M ;
תצלי S P / אלהא] אלהא S An / ולוח [ולוח Am P32 P .

- 6 אין בריר וחריץ אנת ארום כדון יחגבר עלך ושלם יאיין צדק.
- 7 והות שירותך זעיר וסופך יסגא מלחדא.
- 8 ארום שיאל כדון לדר קדמאי וזמן לפשפש אבוזוהון.
- 9 ארום מאתמלי אנחנא ולא נדע ארום היך טולא יומנא עלוי ארעא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 [איין] אס / S [אנת] אה S P M An / כדון [כדון] leg [An / עלך] + יחגבר / P31 / ושלם lect emendt ; P32 Am U וישלם / cet / יאיין] יאייה P31 P32 An Am U ; יאות M ; P / S [צדק] צידק P32.
- 7 [והות] והוה U An Am P32 P31 M BH cf ; / ויהי S P / זעיר] זער M / יסגא [יסגי S P Am / מלחדא] leg ; לחדא om.
- 8 [שיאל] שיול U An ; שייל P32 ; שאיל S Am ; שיל P31 ; שאל M ; שייל P / כדון] כען S / לדר] לדרא S / קדמאי] קדמאי M ; קדמא S / וזמן] וביין U An Am P32 BH cf ; וכון An P31 P ; וכיין A M ; < S / למשט] לפישטיש U ; לפישטוש P32 P31 ; למשטוש P M An Am ; A ; ופשטיש + לסוף S.
- 9 [מאתמלי] מאיתמלי An Am P32 P31 S / נדע] נידע S P Am / ארום] < S P ; ארום A / היך טולא] הי כטולא S P ; היך טולא A / עלוי] עלוי S P P31 P32 An Am .

- 10 הלא אינון ילפונך ויימרון לך ומרעיונהון יפקון מלין.
- 11 האיפשר דאיתגאי גומיא בלא כיסנא יסגא אחזא בלא מיא.
- 12 עד דהוא בפורתיה ולא אחוליש וקדם כל עסנא ייבש.
- 13 היכדין איסרטי כל דשליין אלהא וסבר מדילטור חהובד.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 10 אינון] הינון P An ; אנון M U / ויימרון] וימרון M / ומרעיונהון] ומרעותיהון An ; ומרעותהון + מרעיונהון M ; ומליבהון S / מלין] מלין S P P31 P32 An .
- 11 האיפשר] היפשר Am ; האפשר M / דאיתגאי] דאיתגאי U ; דאיתגאי Am ; דאיתגאי P31 ; דאיתגאי M ; דאיתגאי S P / גומיא An ; גומיא S Am ; גומא M / כיסנא] כסנא [ב pro נ] U ; כיסנא An Am P ; כיסנא P31 A ; נא M ; כיסניא S / יסנא] יסני Am / אחזא] cf BH ; עקא P An U .cet
- 12 דהוא] דהוא P31 ; דיא הוא M / בפורתיה] בפורתיה leg ; בפורתיה P31 ; בפורתיה M ; בפורתיה S / ולא] לא A M / אחוליש] אחוליש P31 U M ; אחוליש S P P32 An ; אחילייט] אחילייט [ט pro ש] Am / עסנא] עשנא An P ; עסנא S P32 Am / ייבש] יבש P31 ; ייבש P .
- 13 היכדין] הכדין P P31 P32 Am U / איסרטי] אסרטי ; יסרטי An ; אסרטי M / כל] < P31 / דשליין] דשליין M / אלהא] A U S P32 Am ; אלהא] A U S P32 Am / דילטור] delator ; דילטור S P / חהובד] חהובד S .

- 14 די תזוח סיכוריה והערך בית מטוחא רחצניה.
- 15 מסתמך על ביתיה ולא יקום יתקף ביה ולא יחקיים.
- 16 רסיב הוא קרם מדנח שמשא ועל פיראניה ינקותיה יפוק.
- 17 האיפשר דעל איבר שרשוהי חרשין בי אבניא ייעיין.
- 18 אין יסלעניה מן אתריה ומכדב ביה לא חמיה יתך.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 14 די תזוח [דיתזוח S P32; ד(לי)זוח P31 / סיכוריה] סכריה P32 U
M / ביה] כי U An Am P31 S P M / מטוחא] סטונתא U ;
סטויאתא An Am ; סטויאתא P32 ; סטויאתא A M P31 ; סטויאתא P ;
סטוחא S met / רחצניה] רחצניה An Am P32 P31 M P S .
- 15 מסתמך] מיסתמך S P32 / ביתיה] בייתיה U / יתקף] יחוקף An Am U
S P P31 P32 ; ותתקף M / יחקיים] יחקים M .
- 16 שמשא] שימשא S P P32 Am / פיראניה] פירינניה M P32 Am U ;
פירינניה cet / חוקף A M .
- 17 האיפשר] < M A BH e / דעל] על P31 A BH e ; די על M /
שרשוהי] שרשוי M ; שרשוי S P / חרשין] חרשין * יענדור * An /
בי] בית M / ביעיין] lect. emēndt ; נעייין] יעייין U [leg
P32 An Am ; יעניין] יעניין M ; יעניין S P .
- 18 אין] אמ M / יסלעניה] יסלעניניה leg ; יסלעניניה] id P32 Am ;
יסלעניניה] P An ; יסלעניניה] M P31 ; יסלעניניה] S /
מן אתריה] מאתריה S / ומכרב] ומכריב M P31 P32 An Am U ;
ומכזיב] S / לא] ולא U P32 / יתך] יתך U .

- 19 הא הוא חדות ארחתיה ומן עפול חורן ילבבלון.
20 הא אלהא לא ירחיק שליט ולא יתקוף ביד מבאשין.
21 עד דימלי חוכא דפומך ושעוחדך היך יבבא.
22 סנאך ילבשון בהל ומשכנא דרשיעי ליחיהי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 19 חדות [חדות An P32 / ארחתיה] ארחתיה P32 ; ארחתיה cet /
ומן עפול [ומן עפול An Am U P32 P31 M ; ומעפול S P /
חורן [אורן P31 ; אורן M / ילבבלון] lect emendt ; ילבבלו M ;
ילבבלון cet .
- 20 אלהא [אלה An S P / ירחיק] ירחיק An Am U P32 P31 / יתקוף
יתקוף An Am U P32 S P ; יתקוף M P31 / מבאשין [מבאשין P31 .
- 21 עד [< P / דימלי] דימלא U P32 P ; דימלא An ; די ימלא S Am ;
די מלא M / חוכא [בחוכא S / דפומך] פומך M P31 S ; דפומך P /
ושעוחדך [lect emendt ; ושעוחדך S An Am U ; ושעוחדך P32 ;
ושעוחדך P31 ; ושעוחדך M ; ושעוחדך P .
- 22 סנאך [סנאך S P32 / בהל] בהתא חמס / ליחיהי [ליחיהי P .

- 192 -

CAPITULO IX

- 1 ואחיב אירוב ואמר.
- 2 ברם בקושטא ידעית ארום היכנא ומה יזבה בר נש עם אלה.
- 3 אין יצבי למנציה עמיה לא יחבניה חדא אלף.
- 4 חכים לבא ואלים חילא מאן אקשי לוותיה ואשלים.
- 5 דמסליק מלכיא דתקיפין היך טורלי ולא ידעו די הפכנון ברוגזיה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 .U <
- 2 בקושטא [בקשטא P31 / ארום] < Am / היכנא [הכנא P31; הכרין + * נא
היכנא * P; היכדין S / ומה] ומא P31 Am / יזבה] יזכה leg ;
יזכי M P31 Am U; יירכי An; יזכי P32; יזכי S P / אלה]
אלה S P An; אלהa cet.
- 3 אין] אס M An / יצבי] צבי P31 / למנציה] lect emendt; למינציה An
S P32; למנציה cet / עמיה] עימיה P31 P32 An / לא] ולא P31 /
יחבניה] יחיבניה M P32 An Am; יחיבניה P M P32 An Am; יחבניה S.
- 4 חכים] הכימא M / לבא] ליבא M P31 P32 An Am / מאן] מן U
M P31 P32 An Am / לוותיה] לוותיה M P31 Am U / ואשלים]
ואשלם M.
- 5 דמסליק] דמסלק M P31 Am / מלכיא] מלכייא P32; < M / דתקיפין]
תקיפין M; דקיימין S / היך טורלי] היך טוריא M P31 An Am; היך
טוריא P32 U; כטוריא P; כטוריא S / ולא] דלא P31 / ידעון] ידעון
P31 / די הפכנון] די הפכנון U; די תשכינא] די תשכינא P31 P32 An; ארום
הפכנון M; די הפכנון P Am; דהפכנון S.

- 6 דמרגיז * ארעא * אוראהא ועמודהא מחרפפין .
- 7 דאמר לשמשא ולא ידנח ואמסול כוכביא יחתום בענני .
- 8 דמחח שמיא בלחודיה ומסיל על רום חקוף ימא .
- 9 דעבד עש כפלא וכחמיא ואדרני שטרי מזלל בסטר דרומא .
- 10 דעבד רברבן עד דליה סוף ופרישן עד דליה מנין .

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 * ארעא * [ארעא מומס / אוראהא] מן אחרהא P32 An Am U ; מאתרה
S M P31 ; מאתריה P / ועמודהא [ועמודהא / P32 An / מחרפפין]
מחרופפין P32 .
- 7 לשמשא [לשימשא S P P32 / כוכביא] כוכביא * U ; כוכביים An / יחתום]
יחתם P31 .
- 8 דמחח [דמחח P31 (ח) / בלחודיה] בלחודיה S P M An / ומסיל [ומסיל
S P P31 P32 An U ; ואטייל Am / ימא] שמיא P31 .
- 9 דעבד [דעבד P31 / כפלא] כפלא leg ; נפלא S M U ; ניפלא An Am
P P32 / וכחמיא [וכימחא met, leg ; וכחמא [id] U ; וכימחא [id]
Am ; וכחמא [id] P31 ; וכימחא S P P32 An / וכימא M
ואדרני [ואדרוני M P31 U ; ואדרוניה Am ; ואדרוני cet / שטרי]
קחצסא ; שיטריה An ; שיטרי P32 An / מזלל [מזלל Am U
P32 An ; מזליא P M P31 / מזל מוליא S / בסטר] בסטר P31
- 10 דעבד [דעבד S / ופרישן] פרישן S P / מנין [מניין P32 An Am U
P P31 .

- 11 הא יעבר עלי בשמי מרומא ולא אחמי ויחלוף ולא אחביין ליה.
- 12 הא יחחוף אנוש מן עלמא ומן יחבייניה מאן יימר ליה מה את עביד.
- 13 אלוה לא יחיב רוגזיה מן רשיעיא תחותיה דייחן אימתנייא
דמסחייעין בסוגעא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 11 הא [הן P32 An Am U / יעבר] יעיבר An Am P32 S ; יעבר P /
עלי [עלאי P / בשמי מרומא] < S BH c / אחמי [אחמי + יחיה S /
ויחלוף] ויחלף P32 An Am U P31 P32 ; ויחליף S / אחביין [אחבין
M ; איחביין S ; אחבין A / ליה] לי [ליה leg] Am.
- 12 הא [הן Am / יחחוף] יחחף Am U ; יחחוף P31 / אנוש [אנוש] M U ;
אינוש cet / מן עלמא] בעלמא M ; מעלמא S P / ומן [ומן S P /
יחבייניה] יחבייניה leg , met ; יחבייניה M U ; יחבייניה cet /
מאן [ומן Am ; מן M P31 P32 U / יימר] ימר An U ; אמר Am
P32 / מה] מא P31 Am ; מאן ! S ; מה A.
- 13 אלוה] אלוה S P M P31 Am U ; אלוה An / מן רשיעיא] מן רשיעיא
P32 ; מרשיעיא S P P31 ; < S BH M c / תחותיה] תחותיה P31 ;
תחותיה A P M / דייחן] דייחן P31 An P ; שיחן + רשיעיא M ;
שיחן S ; דייחן A / איפתנייא] איפתנייא An U ; איפתנייא An
P32 ; איפתנייא P31 ; גיפתנייא M ; אופתנייא S P / דמסחייעין]
דמסחייעין P32 ; דמסחייעין M.

- 14 כל דכן ארום אנא אתיבניה אבחר פתגמי עמיה.
- 15 דאין זכייח לא אחיב למאן דדאין יתי אזלי.
- 16 אין קריח ואתיב יתי לא אאמ'ו ארום יצית קלי.
- 17 דעד חוטי בונחא מדקדק עמיה ואסגי הלפשושי מגן.
- 18 לא ישבקנני לאחבא רוחי ארום ישביעני מרוריא.
- 19 אין לחילא עלים הא הוא ואין לדינא מאן יסהיד עליי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 14 כל [אף כל M / ארום] < P32 / אתיבניה [אתיבניה An Am P32 P / S / אתיבניה P31 / אבחר] איבחר Am / פתגמי [פתגמי An P32 P ; פתגמי S / עמיה] עמיה An P32 P.
- 15 זכייח [זכיה U M ; זוכאיה P31 ; זכאיה S / למאן] למן P31 M / דדאין [דדאין P31 ; דדין M / יתי] + אנא U / אזלי [איצלי An.
- 16 אין] אס S ; אין A / קריח [קריח An S P / אאמ'ו] אימין Am U An S P M ; אימין P32 ; אהימין P31 / קלי [לקלי M.
- 17 בונחא [בונחא om / מדקדק] מדקדק P31 / עמיה] lect emendt ; עימי An ; עמי cet / ואסגי [אסגי An / הלפשושי] הלפשושי P32 ; הלבושי P31 ; הלבושי S P M.
- 18 ישבקנני [ישבקנני An Am P32 P / ישביעני] ישביעני S P Am ; ישביעני P31 ; ישבקנני M / מרוריא] מרוריא P M P31 An ; מרוריא P32 ; מרוריא S ; מרוריא A.
- 19 אין] אס S M P32 / הא] < P31 / מאן] מן P31 P32 An Am U / יסהיד [יסהיד An ; יסיר] * יסהיד * P31 / עליי] עלי P31 Am U S M ; עליה P32 ; עלאי P.

- 20 אין זכאי אנא פי יחיבנני שלים אנא ומקלקל יחי .
- 21 שלים אנא לא אנדע נפשי ארחק חיי .
- 22 תוא מכילתא היא ליה בגין כן אמריח שלים וחיוב הוא משיצי .
- 23 אין ברגוז ימית בתכף כד מתמססין זכאין ירוך .
- 24 ארעא אחמסרת ביד חייבא מן קדם דיינה יחפי זכורחא אין לא דיכי מן הוא .

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 אין [אס An / זכאי] זכוי P An ; זכי M ; איזדכי S / אנא < S /
פי [פומי P31 P M S / יחיבנני] יחיבנני An Am P32 P31
S P ; יחיבנני M .
- 21 אנדע [אינדע An Am P32 S P / ארחק] ארחק P An ; ארחיק U
S M / חיי P32 desid .
- 22 חדא + היא S ; A ut text / מכילתא [מכלתא Am ; מילתא P31 ;
מכילא M / ליה] < M ; P sup lin ; לי A / אמריח [אמריח An /
וחייב] וחיב M .
- 23 אין [אס S / ברגוז] ברגוז P31 ; ברוגוז M ; ברגוז S ; ברגוז A /
ימית [ימית An Am U P32 ; ימות M / בתכף] בתכף P M An U
S ; כחקיף P31 P32 / מתמססין [מתמסין S / זכאין] < P32 / ירוך
ירוח leg ; ירוך P31 ; ירוך cet .
- 24 אחמסרת [אחמסריח Am ; אחמסרת An P32 P31 S P / חייבא] חייבא M
S / קדם + יהוה M / דיינה [דיינה P32 ; דינהא M ; דיינהא cet /
זכורחא] cf BH lect emendt ; זכותי U ; זכויי An Am P32 ;
זכוחא cet / דיכי [דכי P31 S / מן] מן P An .

- 25 וימי קלולו יותר מן סול עופא דרהט ערקו לא חמון סבאחא.
- 26 חלפין עם אלפיא דטעינין מגדיא היך נישרא דטאים על מיכלא:
- ל חלפון היך ספינין קלילין דמרי דבבו דאזלין למכז היך נישרא דטאים על מיכלא.
- 27 אין אימר אחינשי מליי אשכק רוגזי ואחגבר.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 25 וימי [יומיי An U ; יומי M Am ; יומוי P32 ; ויומיי P P31 ; יומיי S / קלילו] + מני P32 ; קלילין S / יותר] יתיר P M P32 S / סול] עול [ע pro ס] S ; סול A / דרהט] דרהט An Am U S P31 P32 / לא] ולא P32 / סבאחא] סבאחא An P31 M P32 .
- 26 חלפין [חלפון An U S P P32 ; חלפון + היך ספינן A / עם אלפיא] עם אלפיא An Am P31 S P ; עם אילפ א יא P32 sic < / A ; דטעינין [דטעינין An ; די מענון S P ; דטעינין A / מגדיא] מיגדיא An Am U P P32 / נישרא] נשרא M P31 Am U / דטאים] דטייס An ; דאטיש P31 met ; דטיש M ;
- ל [A MP31 An < // חלפון] חלפין Am / ספינין [ספינן S P / דמרי] דמרי Am [leg / דבבו] ככו [דבבו leg] Am U ; ככו [id] S P / למכז] למיכז S P P32 Am U / נישרא] נשרא Am U / דטייס [דטייס P / מיכלא] מיכליא P .
- 27 אימר [אמר P31 / אחינשי] יתנשי U ; יתינשי P32 Am ; איתנשי S An ; אחנשי cet / מליי] מיליי Am P31 P32 ; מילי An S P ; מלי M . / אשכק [אשכק An Am U S P P31 P32 An Am U / ואחגבר] + ל אנוח U An ; + ואנוח Am ; ואחגבר P31 ; ל ואנוחי * P .

- 28 כנשית כלהון צעריי ידעית ארום לא חזכי יחי.
29 אנא איתחייב למא דין ללמא אילעי.
30 אין אישזגית במי חלגא ודכיית באהלא ידי.
31 הידין בשחוטא חטמשנני ומרחיק יחי כסוחי.
32 ארום לא בר נש דכמי לתיב יחי נעול כחדא בדינא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 28 [כנשית] כנישית U Am P32 P31; + *נא רחילית * P; רחילית /S
[כלהון] כולהון U An P32 P31 M / צעריי [צערי M S / ידעית]
ידעת M P32 / חזכי [חזכי Am; יזכי S; חזכי A.
- 29 [איתחייב] איתחייב U Am P32 P31 P /S [למא] למא An P32 /S
[ללמא] ללמא An; ללילמא /S [אילעי] אלעי U P31 M.
- 30 [אישזגית] אשזגית U P31 P; אסחיית M / ודכיית [ודכיית P31;
ודכאית M / באהלא] באהלא P32 / ידי [ידעי U An P32 P.
- 31 [הידין] הכדין P31; היכדין S M; הידיין P / בשחוטא] בשחוטא U
An Am; בשחוטא P; בשווח /S חטמשנני [חטמישנני U; חטמישנני
An; חטמישנני S P32 Am; חטמשנני P31; חטמישנני P / ומרחיק
ומרחיקו om / כסוחי] כסוחי leg; כסוחי P P32 Am U; כסוחי
.cet
- 32 [דכמי] דיכמי U An P32 P / לתיב יחי] lect emendt;
יחיב יחיה U P31; יתיב יחי An Am; אחיב יחיה P32 S; אחיבניה M;
לתיב יחיה P / נעול] ניעול U An P32 P31 S.

- 33 לא אית בינל מכסינן ישוי ידיה על תרווינא.
34 יעדי מעלווי מחתיה ודחלתיה לא תבעת יתי.
35 אמליל ולא אידחל מניה ארום לא היכנא אנא כהדיי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 33 בינל [ביננא תמס / תרווינא] תרווינא M P P32 Am U ; תרווינא
An ; תרוונא S P31 ; תרוינא A.
34 מעלווי [מעלי U An P32 M S ; מעלאי Am ; מעילווי P31 ; מעליי P /
תבעת] תבעית M P Am .
35 אמליל [אימלל U Am ; אימליל An ; אמלל M P32 / אידחל] אדחל U Am
[S M P P31 P32 / מניה] מיניה An Am P31 P32 S P / היכנא
הכנא M ; הכא S / כהדיי [כהדיי S M Am] .

- 201 -

CAPITULO X

- 1 אחבזריה נפשי בחיי אשבק עלי מליי אמליל במרירות נפשי.
- 2 אמר לאלהא לא חחייבנני אודע יתי מטול מה חנצי עמי.
- 3 הזקן קדמך ארום חיטלוט ארום תרוק ליעות יודך ועל מלכת זרשיעל' אופעתה.
- 4 העיינין היך בישל לך אין כחמי בר נש חחמי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 אחבזריה [אחבזריה P32 U ; איחבזיית P An ; אחבזיית P31 ; אחבזת M ; איחבזית S / אשבק] אשבוט חסמ / מליי [מליי P P31 P32 Am ; מליי S An ; מליי M / אמליל] אמלל M P31 U ; אימליל S P An ; אימלל Am.
- 2 אמר [אימרו חסמ / לאלהא] לאלה S An / חחייבנני [חחייבנני An Am S P P32 ; חחייבנני M / מה] מא P P31 / חנצי [חנצי An P32 / עמי] עימי P32 ; בי S.
- 3 החקן [החקין חסמ / חיטלוט] חטלוט S P M P31 Am U / תרוק [תרוק P M Am ; תירחק S / ליעות] ליעות M / מלכת [מלכת An Am S P P31 P32 / רשיעל'] רשיעיא S P P31 P32 An U ; רשיעי Am ; רשיעי M / אופעתה [אופעתה An Am U P P31 P32 ; אופעתה S M.
- 4 העיינין [העינין S M U ; העיני P31 / היך] + בר P31 An ; כבר M S P / בישל [בשרא M Am ; בישרא S An U ; בישרא P32 ; בשרא P31 P / כחמי] כחמי S / חחמי [חחמי S.

- 5 הכיומי בר נש יומיך אין שנייך היך יומי גברא.
- 6 ארום תבעי לעויחי ולהובי תתבע.
- 7 על מנדעך ארום לא אתחייב וליח מן יוך פאצי.
- 8 ידייך ציירו יחי ועבדו יחי, כחוא חזור חזור וסלעמית יחי.
- 9 אידכר כדון ארום היך סינא עבדחני ולעפרא תחיב יחי.
- 10 הלא היך חלבא אחיכחא יחי והיך גבוננין קרישחא יחי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 הכיומי [הא כיומי S / יומיך] יומיך P31 M ; יומך P / שנייך]
שניך M ; שינייך S.
- 6 תבעי [חיבעי An Am ; התבע P32 v. cf fin לעויחי] לעויחי U
S P31 Am ; לעוויחי An ; לעוויחי P32 P / תתבע] תתבעי Am ;
תבעי P32.
- 7 מנדעך [מנדעא + * P31 * ; מנדעך S / אתחייב S Am ;
אתחייב M / פאצי] פצי An P31 M.
- 8 ידייך [ידיך P Am ; ירך M P31 / ציירו יחי] lect emendt ;
צירוני M ; ציירו יחי cet / חזור חזור] חזור חזור S / וסלעמית]
וסלעמא lect emendt ; וסלעמית [וסלעמא leg] An ; וסלעמא
S P M P31 P32 Am U ; וסלעמא S.
- 9 אידכר [אדכר M P31 U / היך] איך M / סינא] סנא M / תחיב יחי]
תחיבנני M.
- 10 הלא] < P31 / היך חלבא] כחלבא S / אחיכחא] סנחא M ; סניחא P / S
והיך] דהיך An / גבוננין] גובנין met , leg ; גובניא An ; גובנין
cet / קרישחא] קרישחא An Am P31 P32 M P S.

- 11 משכא ובשרא אלבישחא יתי ובגרמא וגידיא אישתייתני.
- 12 חיי וחסדא עבדתא עמי ודוכרנך נסרת רוחי.
- 13 ואלין אפילווא בלבך ידעתי ארוס דא גנך.
- 14 אין חביח ונסרתני ומן חובי לא תזכי יתי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 11 משכא [מישכא S / ובשרא] ובישרא S P P32; ובישרא An; ובשרא U
M P31 / אלבישחא יתי] אלבשחא יתי P Am; אלבשחני M; אלבישח
יחי S / ובגרמא] וביגרמא An; ובגרמא P32; ובגרמא cet /
וגידיא] ובגידיא U; ובגידיא P32; וגידיא M / אישתייתני] אשתייתאני
U; אישתייתאני An Am; אשתיית יתי P32; אשתייתני A M P31;
אשתייתני P; אישתייתאני S.
- 12 וחסדא [והיסדא S / עבדתא] עבדתא An Am P32 S / עמי] עמי P32;
יחי P31 / ודוכרנך] ודוכרנך M / נסרת] נסרת U / רוחי] יחי S;
רוחי A.
- 13 ואלין] ואלין U; ואלין P31 Am; ואלין An P32 P / אפילווא]
נסרת S / בלבך] בלבך P32 An P; בלבך M; כליבך S / ידעתי]
lect emendt; ידעתי omn / דא] דין Am.
- 14 אין] אם P32 / ומן חובי] ומחובי S P / חזכי יתי] חזכי יתי Am
P31; חזכני M.

- 15 אם חבית חביל עלי מן יום דינא רבא וזכיתי לא אזקוף רישי מן
קדם חייבל דאסבע חיסוד ואחמי סגופא.
- 16 וארים ידיה היך אריא תצוד יתי ותחוב תנכיין בי.
- 17 תחדית סהדיך לקבלי ותסגי רוגוך עמי מתחלפן מחזותא ומתחילין
גבאי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 אם אין [Am U / S P M P32] חביל [חבל M; חבול S P / עלי] עלי
עלי [Am / יום] יומא U; < M / רבא > S; רבא A / וזכיתי] וזכותי
An U; ואזכותי P32; וזכייא P31; וזכית S / רישי] רישיה
P31 / חייבל] חייבא P31 Am; חיביא M; חייביא cet / חיסוד
חיסוד M U; חיסוד /et ואחמי] ואיחמי S An Am / סגופא
lect emendt ?; סגופא P31 U; סגופא P P32 An Am;
סגופי M; סיגופי S.
- 16 וארים] וארוס P31 Am U / ידיה] ידיך A / ותחוב] ותחוב Am
P An / חנכיין] תידיין leg; תידיין P An Am; תנדיין U
P31; תדין M; תדיין S.
- 17 תחדית] תחדת S M P32 / סהדיך] סהדיך M; סיהדיך S / לקבלי]
לקובלי P U; לקיבלי S / רוגוך] רוגוך P31 / עמי] עמי P An;
בהדי M / מתחלפן] מתחלפין S / מחזותא] מחזותא leg; מחזותא
[proxi] P31 P32 An Am U; מחזותא M; מחזותא S P / ומתחילין]
ומתחללן [ל proxi] A; ומתחליין P32 met; מתחילין M / גבאי]
גבי M.

- 18 ולמה מן רחמא אפקתני אחנגיד ועיינא לא תסכי יתי.
19 היכמא ולא הויתי איהי מחיל מן כריסא לבית קבורח איתעל.
20 הלא קלילין יומי ופסקין ושווה רווח עלי ואנוח זעיר.
21 עד לא איזיל ולא לתיב לארעא חשוכא וטולא דמוחא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 18 [ולמה] ולמא P M Am U / מן רחמא] מן רחמך U ; מרחמא S P / אפקתני
אפיקתני Am An P31 S P / אחנגיד] איתחנגיד An Am P32 P31
S / ועיינא] ועינא U P31 M P S / תסכי יתי] תסכנני M.
19 [היכמא] היכמה An P32 M ; הכמא P31 ; כמא P ; כמה S / איהי
אהי P31 M S / מחיל] מטיל An ; < M BH c ; מטול S ; מחיל A /
לבית קבורח] P32 desid ; לבי קבורחא P31 M ; לבית קבורחא cet /
איתעל] אתעל M U
20 [יומי] יומי U Am An P32 P31 P / ופסקין] ופסקין leg
An ; ופסקן M / ושווה] ישווה U Am ; ישווה An ; ישווה leg
P32 ; שוי P31 ; ושוי M S ; ושוי P / רווח] < M BH c / עלי
לי An ; עלי P / ואינוח] ואינוח U Am An P32 ; ואסחה sic ? S ;
ואנוח A.
21 [לא] ולא M / איזיל] איזל M P31 / לחוב] lect emendt ;
איחוכ An Am S P31 ; אחוב] cet / לארעא] לארע U Am An P32
P31 S P / דמוחא] דמוחא (א) P31.

22 ארעא דחמורהא היך קבל סולי מוחא ולא סדרי יחוב בני נשא
ומפעעא היך קבל.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

22 ארעא [ארעא] ארעא [ארעא] ארעא [ארעא] ארעא [ארעא] ארעא [ארעא]
P M ; דחמורהא Am ; דאמורהא [א pro] S ; דחמורהא / A
קבל [קבל] קביל Am U / S P P32 An Am U / סולי מוחא [סולימוחא] An
P31 P32 / סדרי] סדר P32 ; סדרי / P31 / יחוב] יחוב Am U
An P32 ; + בה P31 ; יחוק [יחוב leg] M [] < P ;
יחוב + בה / S ומפעעא] + בערי P31 ; + בערע / S [קבל]
קביל Am U An P32 .S

CAPITULO XI

- 1 ואחיב צנפר דמן נעמה ואמר.
- 2 הדמסגי מליא לא יתוחב ואין בר נש מרי ספון יזוכי.
- 3 כדבוביך גובריא משחקין ודחיקתא וליח דמכסיף.
- 4 ואמרת דכי אולפני ובריר הויחי בעינך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 צופר [צטר An / נעמה] נעמא P31 An ; נעמח P.
- 2 הדמסגי [הא דמסגי U ; ה דמסגי Am ; דמסגי B P P31 ; אפשר דמסגי A M / מליא] מילייא P32 An ; מיליא S P Am / יתוחב [יתוב An / ואין] ואס S / מרי [מארי S / ספון] סיפון An Am P31 P32 ; שפון A M ; ציפין [סיפון leg] S / יזוכי [יזוכי + * זר * P31 lect emendt ; יזוכי M.
- 3 כדבוביך [כידבוביך [כדבוביך leg] Am ; קדי זוביך] P32[id ; כדיבויך [כדיבויך leg] P31 ; כדבוביך [כדבוביך leg] S / גובריא [גברייא P32 An Am ; גבריא P31 U / ודחיקתא] ודחיקתא A P An Am ; ודחיקתא U ; ודחיקתא S P32 ; ודחיקתא P31 ; ודחיקתא M / דמכסיף] דמכסף M.
- 4 ואמרת [וחימר An Am P32 M P S / דכי] דקי P31 / בעינך] בעינך P.

- 5 וברם מן יתן אלה ממלל ויפתח שפוחתיה עמך.
- 6 ויחזי לך כסוייך דחכמתא ארום בכופלא לחכמתא *ודע* ארום אנשי לך אלה מעוויך.
- 7 האיפשר דפישפשׂ אלה תשכח אין עד סיפי שדי תשכח.
- 8 כגבהי שמיא מה את עביד באוריית דעמקא מן שיאל מה את ידע.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 מן [מה P32 ; סן] P31 ; מאן / P אלה [אלה P32 ; אלה P An lect emendt / S ממלל [ממליל U P31 S P / ויפתח] ויפתח [ויפתח P32 ; שפוחתיה P31 / שפוחתיה] שפוחתיה P31 U ; שפוחתיה P32 ; שפוחתיה Am ; סיפוחתיה An ; שפוחתיה M ; שפוחתיה P ; שפוחתיה A / עמך [עמך P32 S .
- 6 כסוייך [כסוייך P31 P32 Am ; כסוייך An ; כסוייך A M ; כסוייך S / דחכמתא] דחכמתא (א) P31 ; דחכמתא P M / בכופלא / בכופלא M ; בכופלא S ; בכופלא A / לחכמתא [לחכמתא P M P32 / *ודע* [ועד חס / אנשי] ישני P32 / אלה [אלה P32 ; אלה An ; מעוויך S P / מעוויך An Am U ; מעוויך P32 ; מעוויך M ; מעוויך P ; מעוויך S ; מעוויך A .
- 7 האיפשר [אפשר M ; האושר P / דפישפשׂ] דפישפשׂ P31 P32 U ; דפישפשׂ cet / אלה [אלה An ; אילהא Am ; אלה S P / סיפי] סיפי P An ; סופי P31 .
- 8 כגבהי [כגבהי An Am ; כגבהי cet / מה] מה [מה P31 U / עניד] עניד [עניד M P32 Am U / באוריית] באוריית P32 Am ; באוריית cet / דעמקא [דעמקא (א) P31 ; דעמקא cet / שיאל] שיאל P32 ; שיאל An U P31 P32 An U ; שיאל P31 P32 U / מה [מה P31 P32 U / ידע] ידע P32 An U P31 .S P P31

- 9 דנגירא יחיר מן ארעא משחת^ה ופתיה יחיר מן ימה.
- 10 אין יחליף ויחוד שמיא בענני קיכנוש משריין ומן יחיבניה.
- 11 ארום הוא חכים גברא שקר ואיפשר דחמי שיקרא ולא יחביין.
- 12 וגבר חכים יתחכט לביה ועילא מרווא היך בר נש אחיליד :

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 9 מן ארעא [מארעא P ; מארע S / משחת^ה] משחא P An U ; מסחא
P32 ; משח(חה) P31 ; משח(ה) cet / ופתיה] ופתיה P32 U ; ופתיה
P Am ; ופתיה A / מן ימה] מ'מא P ; מן ימא cet .
- 10 יחליף [יחלוף A M / ויחוד] ויחוד S M P31 / ויכנוש] emendt
lect ; ויכנוש P P31 ; ויכנוש cet / משריין] משריין An Am U
S P ; משריין M / ומן] מן M ; ומאן S / יחיבניה] יחיבניה An Am
.S P P32
- 11 גברא [גברי חמס / שקר] שקרא M / ואיפשר^ה] ואיפשר P31 ; ואפשר M ;
ואושר P / דחמי] דחכים P31 / שיקרא] שקרא P32 Am U ; שקר M /
יחביין] איחבין An ; אחביין P31 ; אחבין M
- 12 חכים [חויך S P M / יתחכט] יתחכט Am / לביה] לביה P P32 An
S / מרווא] דמרווא M / היך בר נש] קבר אנש P31 ; כבר נש S P /
אחיליד] lect emendt ; יחיליד P31 An U ; יחיליד P32
P ; יחיליד Am ; אחיליד S M :

§9 ובר נש מפלפל ידייק ועולם מסרבן דאיחכסן גברא רל מתעבד.

- 13 אין את כוונת לבך וחפרוש לווחיה בצלו יוך.
- 14 אין שקר ביוך רחיק יחיה ולא חשרי במשכניך עלאי.
- 15 ארום הידין חוקוף אפיין בלא מום ותהוי סגין מחבולא ולא תיחזל.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- §9 < P31 A // מפלפל [מפולפל S / ידייק] ידייק M ; נדייק P ; יריי
S / ועולם [ועלט U ; ועילט P ; ועולים S/רל] רבא om/mתעבד [מתעבד
P An ; דאתבן M / מתעבד] מתעבד P An ; מתעם P32 ; יתעבד S.
- 13 כוונת [כוונתא U An P32 ; כיוונת Am met ; כוינתא S P P31]
כונתא M / לבר] ליבר An P32 S P / וחפרוש [וחפרש An Am ;
וחיפרוש P32 ; וחפרוש M P31 / לווחיה] לווחיה U M P31 / ירך]
ידין M.
- 14 רחיק יחיה [ארחיק יחח P31 ; רחק יחיה M ; רחקה S P / ולא] ואל
Am BH c / במשכניך [במשכנך Am P32 P31 M / עלאי] עולאה U ;
עילא Am P32 ; עילה Am ; עולא P31 ; עולא A M ; עילתא P ;
עלתא S.
- 15 הידין [הדין P32 ; בכין S P / אפיין] עינג Am ; אף P31 ; אפיין
M ; אפן S P / בלא] דלא U An P32 P31 M P / ותהוי [ותהוי]
P32 ; ותיהוי P / סגין [סנין] פ [pro] P31 ; סמן [סנין leg]
S ; סנין A / תירחל [תירחל U Am P31 M S.

- 16 ארום את ליעות חתיגשי היך מוי דעברו תזכר.
- 17 ומטהרא יומיך יקום גושמך דחלר בגרישחא דפיעפועא דהלכת' היך צערא חהוי.
- 18 ותחרחץ ארום אית סבר ותחקין ביח קבורחא לרוחצו השכוב.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 16 [ליעות] לעוח /M [חתיגשי] תיחנשי P32; חנשי P31; חנשי cet / תזכר] תירכר An P32 P S.
- 17 [ומטהרא] ומיטהר P32 An; ומטהר cet / יומיך] יומיך P32 U
[M P31 / גושמך] גושמיך S / דחלר] דהלך A M; דחליד cet /
בגרישחא] גורגשחא U; כגריגושחא P M / דפיעפועא] דפיעפועא Am U
M; דפיעפועא P P31; דפיעפועא S / דהלכת'
דחיכלא Am U P32 P31; דקיבלא P An; דקבלא S M / צפרא]
כצפרא S; צפרא A / חהוי] תיהוי P.
- 18 [ותחרחץ] ותחרחץ Am An P31 M; ותחרחץ P32 / ארום] ארום (ס)
P31; ארום cet / ותחקין] ותחקין P31; ותחקין + *k̄ ותחלל * P /
ביח] בי P31 M P S / לרוחצו השכוב] לרוחצן שכוב + k̄ ותחלל
לאחר לבית מסרויך U; לרוחצן שכוב + k̄ ותחלל אתר לבית מסרויך
P32 An; לרוחצן שכוב Am; לרוחצן השכוב + k̄ ותחלל אתר לבית
מישרך P31; לרוחצן השכוב M; ותשכוב לרוחצן S met

- 19 ותרבע וליח זמניד וישחרון אפייר סגיעין.
- 20 ועיני רשיעא חשיצ'א ושזכותא הובד מנהון וסברהון מפחי נפש.
-
- 19 ותרבע) ותרבע P P32 An / וליח) ולא M / אפייר) אפר M P31 S / סגיעין) סגיאין S.
- 20 ועיני) ועיני Am ; ועיני M / רשיעא) רשיעא P32 ; רשיעא M / חשיצ'א) lect emendt ; חשיצון M An U ; חשצון Am ; חשיצון P32 ; ישצין P31 ; ישצון S P / ושזכותא) ושזכותא / P / וסברהון) וסבריהון U ; וסברי(הון) P31 ; וסברתהון M ; וסברהון P ; וסבריהון S / מפחי) מפח M.

- 215 -

C A P I T U L O X I I

- 1 ואתיב איוב ואמר.
 - 2 בקושטא ארום אתון חברין ועמכון חסוף חכמא.
 - 3 לחוד לי לבא דכוותכון לא פריש אנא מנכון ועס מן לית דכמת אלין.
 - 4 חוכא לחבריה איהי קרי לאלהא ועני יתיה וחייך לזכאה ושלמא.
 - 5 בעור בסיר לעשו דמן במחשכא רחיצ מעחד לאין עזעה רגלא.
לין בעורא דבסיר לרשיעא דמן מחשכא שליז מכוון להרפחקי זימנא.
- xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
- 2 בקושטא + נדעיה / S אתון + עמא / P חברין [חכמא / omn
חכמא [חוכמא P M .
 - 3 לבא [ליבא S P Am / דכוותכון [דכוותכון U ; דכוותהון P32 An ;
דכוותהון A Am ; דכמתכון M ; דיכמתכון P / מנכון [מינכון P32
P31 P / מן [מאן S P Am ; *מף P31 / דכמת [דיכמת P32 An
P31 / אלין [אלין S M U ; אליין P An Am ; אליין P32 .
 - 4 איהי [אהי M P31 U ; איהי P / קרי [קרא Am ; דקרי S P M /
לאלהא [לאלה S P P31 An / ועני יתיה [וענייתיה sic P31 /
וחייך [יחכיך ? sic P31 ; חיר BH M / cf / ושלמא [שלימא M .
 - 5 < A ; S M sec loco // בעור [בעורא M / לעשו [לעשור P31 ;
לעשו [לעשו leg M ; עשו S P / דמן [מן P31 / במחשכא [מחשכא
U An Am P32 S P M ; מחשבן P31 / רחיצ] + שליז ברס הוא
U An Am P32 P31 M ; שליז ברס הוא [רחיצ < S P / לאין
עזעה [לאידעזעות S P P32 An Am ; לאדעזעות P31 U ; לאדעזעה
M / רגלא [ריגלא P P32 An Am ; ריגליא S .
- לין S M prim loc // A text ; בעורא S P M ; בעורא
cet / דבסיר [דיבסיר P An / לרשיעא [לרשיעיא S P / דמן [מן
+ מחשכא [מכשכא M [ch] ; מחשבא / cet / שליז [שליז] +
ברס הוא מלחד sic An ; שליז P31 / מכוון [מיכוון An ; מכוון M
A ; מכוין S / זימנא [דימא P31 P32 An Am U ; זמנא M ;
זימנא S P .

6 ובני ישמעאל דשליזן במשכניהן יחמסרון לבזוזין ועמוני ומאבאי
דשריין לרחצן יחמסרון ביד רשיעיא ומרגיז אלהא היך פרעה דאייתי
עלוויהון אלהא מחתא בידיה.

7 וברם שאל כדון בעירי וילפונך ועופא דשמיא ויחוי לך.

8 או מליל לארעא וחלפונך וישחעון לך נוני ימא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

6 ובני עשיו דשליזן במשכניהון יחמסרון לבזוזין ובני ישמעאל דרחיצין
יחמסרין לשאר אומיא דמרגיזין אלהא דכמתהון דזמן אלהא כיריה + ת"א
ובני ... [ut text] M // ובני [בני S P / דשליזן]
דשליזון P32 Am ; דשליזן M ; דשליזן S P P31 / לבזוזין]
לבסוזין + *ז* [lect emendt] P31 / ועמוני [ועמוני / omn
דשריין [דשריין M An / לרחצן] לרחצן S P P32 An Am U ;
לרחצן (ן) P31 / ביד רשיעיא [בירי רשיעי P32 ; ביד רשיעא Am
ומרגיז [ומרגיזין P32 U ; ומרגיזין P31 An Am ; דמרגיזין M
S P / אלהא] א' P32 ; אלה P31 An ; אלוה M ; קדם אלהא P ;
קדם אלה S / פרעה [פרע^(ה) P31 / דאייתי] דאתי An ; דאיחי P31 ;
דאיחיה M / עלוויהון [עלוהי S P31 P32 An Am U ; M <
עלוי P / אלהא] < P32 Am ; אלה S An ; אלוה + עלוהי M / מחתא
מחא Am ; + אלהא P32 / בידיה [בדיה M.

7 [שאל] שיוול P32 ; שאיל An ; שיל M ; שייל S P / רשמיא [די שמיא P.

8 [או] * או P31 / מליל [מלל M P31 / וחלפונך] וחלפונך M U ;
וחלפונך cet / וישחעון] וישחעון An.

9 מאן לא ידע בכל אלין ארום מחת ידא דאלהא עבזח דא.

10 דבידיא נפש' כל חי ורוחא כל בשר גבר.

11 הלא אודנא מלין חבחן ומוריגא מיכלא יטעם ליה.

12 בקשישא חכמתא ונוגרא יומין ביונחא.

13 עמיה חכמתא וגבורחא דיליה מילכא וביונחא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

9 מאן [מן U An M P / לא] < P32 / אלין [איילין U P P32 ; איילין S Am ; אליין An ; אילן P31 / מחת ידא] מחא ידא P31 ; סימרא S P / דאלהא An ; דיהוה M ; ייי P ; דיי S / עבזח] עבזא P31 / דא] דנא P32 .

10 דבידיא [דבידיה leg ; די בידיה M P31 U ; דבידיה cet / נפש] נפשחא M ; נפש S P ; נפש cet / כל [דכל חמס / חי] דחי S / כל [דכל חמס / בשר] בשר M .

11 אודנא [אודניא Am / מלין] מלין An P31 P S ; מלין U met ; P32 Am / מיכלא] < P32 ; דמיכלא S P ; מיכלא A / יטעם] יטעם P32 .

12 בקשישא [בקשישא U An M P32 ; בישישא cf BH P31 sic ; בקשישי S P / חכמתא] חוכמתא P32 Am / ונוגרא] ובנוגרי P31 ; ונוגרי cet / ביונחא] ביונחא M .

13 עמיה [עימיה U An M P32 S / חכמתא] חוכמתא P M Am / מילכא] מילכא M U / וביונחא] וביונחא M .

- 14 הא יפגרי ולא יחבני יסגור על גבר בקבורתא ולא יתפתח.
- 15 הא אחיד במי^K ומתייבשין וכד יסלחנן ומתהפכין בארע.
- 16 גבה עושנא וחכמתא דיליה שלי ומשלי.
- 17 דמוביל מרי מל^K משחלשלין ונגידי^A יחלעב.
- 18 שושילת דמלכל משרי ואטר קסור^U בחרציהון.
- 19 דמוביל רברבניא כד משחלשלין וחקיפיא מקלקל.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 14 יפגרי [יצדי חמס / יסגור] יסגר S P P32 An Am U / גבר [leg ut text] איש גבר P32 ; אנש P ; אינשא S / בקבורתא [בקבורתא]
- An .
- 15 אחיד [אחי(ד) P31 ; אחר M ; יחוד S / במי^K] lect emendt ; במיא חמס / ומתייבשין [ומתייבשין S M P31 U / יסלחנן] יסלחנן S P An Am / ומתהפכין [ומתהפכין P31 ; מתהפכין M / לארע] לארעא חמס .
- 16 גבה [גביה חמס / וחכמתא] וחכמתא M P P32 Am / דיליה [די ליה M .
- 17 מרי [מארי S / מלכ^K] מלכיא U Am P32 ; מלכיא + כד cet / משחלשלין [משחלשלין P / ונגידי^A] ונגידיא U Am P32 ; ונגידיא cet / יחלעב [יחלעב Am ; יחלעב M met ; יחלעיב S .
- 18 שושילת [שושילתא M P31 P32 An Am ; שולשלתא U ; שולשילתא P / דמלכל] דמלכיא חמס / קסור [קסור חמס .
- 19 דמוביל [דמוליק M P31 P32 Am U / כד משחלשלין] כדמתא M .

- 20 מעדי קשוט שנווחא די מהמנין וסעט סביא יסלק.
- 21 שדי בסרנוחא על סרכיא וחקוף מלכיא מחליש.
- 22 מגלה עמיקחא מן חשוכא ומפיק לנהורא סולי מוה.
- 23 מפיש לעממא ומאכד יתהון משטח מצדחא לאומיא ודברנון.
- 24 מעדי חכמת לבא דרישי עמא דארעא וחטעינון בלמא וליח ארחא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 20 מעדי [מעדה U An P32 / קשוט] < P32 BH c / שפוחא [שפוחא U ספוחא U P31 ; סיפוחא Am P32 ; שיפוחא An S P ; ספוחא M A / די מהמנין] בי מהימנין U An P32 ; כד מהימנין Am ; מן מהימנין P31 ; ממהימנין M S P / וסעט [וסעט Am An P32 S / יסלק] יסליק S P .
- 21 סרכיא [סרכייה An / מלכיא] חקיפיה M / מחליש [מחלש M P31 S .
- 22 מגלה [מגלי M P32 / ומפיק] ומפן M / לנהורא [לנהורא P32 ; לנהור S P / סולי מוה] סולימוחא An P32 P31 ; סולי מוחא .cet .
- 23 לעממא [לעמיה P / ומאכד יתהון] ומאכדנון M / מצדחא [מצדחא M / ודברנון] ודברנון S P An P32 ; ודברנון Am ; ודברנון P31 .
- 24 חכמת [חכמת P32 / לבא] ליבא + לגויס [cf v. 23] ; P32 ; ליבא S P / דרישי] רישי S P ; דרישי A / עמא [עמא P31 ; דעמא P ; עממיה S A / דארעא] < S / וחטעינון [וחטעינון] וחטעינון [וחטעינון U ; וחטעינון An [id] ; וחטעינון Am P32 ; וחטעינון P31 ; וחטעינון M ; וחטעינון S P / דליח] וליח P31 / ארחא [ארחא P31 P32 Am U ארחא P31 S P M .

25 ממשיך חסול ולא נהורא ותחענון היך רוי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

25 ממשיך [ממשיך An ; ימשיך M / חסול] חסוך M ; חסוכא cet /
ולא [ולא P32 Am AnU / ותחענון] ותחענון P32 Am ;
ותחעינון An ; ואתינון [ותחעינון leg] P31 ; ותחענון M ;
ותחענון S P / היך רוי] היך רוי P32 ; היך רוי P ; כרוי S.

C A P I T U L O X I I I

- 1 הא כל חמא עיני שמעית אודני ואחביינת לה.
- 2 היך מנדעתכון ידעית לחוד אנא לא פריש אנא מנכון.
- 3 כרם אנא לוח שדי אמליל ו^dגכסנא עם שדי אצבי.
- 4 וברם אחון מחברי שקר כמאסי אלל ומורדקא דפלטיה סכינא הכדין כל²הון.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 כל [כולא U An Am P32 P31 M P; כלא S / חמא] חמא /omn
עיני [עייני S P / שמעית] שמעה P31; שמעה /cet אודני אודני
P / ואחביינת] ואיחביינת S P P32 An; ואחביינת M / לה] ליה
Am < S ; לה A.
- 2 היך [היך S / מנדעתכון] מנדעכוון U An Am P32 P31 M P /
לחוד] אוף M / לא] לית M / מנכון] מינכוון P32.
- 3 לוח] לווח P32 / אמליל] אימליל U An; אמליל P31 M / ו^dגכסנא
lect emendt ; ומכסנא U An Am P32 P31 M; ומכסנא
[ו pro נ] S / עם] עם P32 / שדי] אלה P31; אלה M A /
אצבי] איצבי Am An P32.
- 4 כמאסי] כמסי U Am; כמסן P31 / אלל] אליל M P31 S /
ומורדקא ... סכינא] < A BH e / ומורדקא] ומורדקא P31 ;
דמורדקא P met; דמורדקא] דמורדקא [log S / דפלטיה] דפלטיה
P31; דפלטייה S P / סכינא] סכינא P31 / הכדין] וחכדין
P31 / כל²הון] lect emendt ; כלכוון Am; כולכוון cet.

- 5 מן יהב משזוקי השזקון וזוא לכזן לחכמא.
- 6 שזיעז כדזן מכטנזתי ומצזתי שזוזתי אזיזר.
- 7 איפזר דקדס אלז אזזן ממליזן עיל^כ ולוזזתי תמללזן נכילוזא.
- 8 איפזר דאנפוהי חיטבוזן אין לאלהא תנצזן.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 מן יזב] מן יזב P32 ; מן יזב An ; מי יזן P31 ; לוי M ; מן
יזב P ; מן יזן S / משזוק] lect emendt ; משזוקי Am U
; M P32 An P31 ; דמשזק M ; משזוק S P / זזא] זזתי M P32 ;
זזתי S P An / לכזן] *לכזן * P31 / לחכמא] לחכמא P32 ;
לחכמא P M.
- 6 שזיעז] lect emendt ; שזיעז omni / כדזן] כעז S P / ומצזתי]
ומצזת S M P31 / שזוזתי] lect emendt ; שזוזתי An U ;
שזוזתי P32 ; שיפוזתי S P Am ; שזוזתי A M P31.
- 7 איפזר דקדס אלז] איפזר דקדס אלז Am U ; איפזר דקדס אלז An
P31 ; איפזר דקדס אלז P32 ; הלאלז M ; הקדס אלז P ; הקדס אלז
S / אזזן] < S BH c / ממליזן] חמללזן S BH c / עיל^כ] עילא
U Am An P32 ; עילא P31 ; שקר S P M / ולוזזתי] ולוזזתי U
Am P31 M / חמללזן] חמללזן] P31 / נכילוזא] נכילוזא U ;
נכילוזא M ; נכילזן P ; נכילזן S.
- 8 איפזר דאנפוהי] האפזי M ; האנפזי P ; האנפזי S ; הז אנפוזי A /
חיטבוזן] חטבוזן U Am An P31 S M / לאלז] לאלז P31 An U
S ; לאלז Am / חנצזן] חנצזן] P32 An.

- 9 איפשר דחקין ארום יפשפש יתכול אין היך דמתלעבא בבר נש
תחלעבון במימריה.
- 10 מכסנא יכסון מנכון אין בטומרא אפוהי תסכון.
- 11 הלא באזדקפותיה על כורסי דינא רחמ^א תבעת יתכון ודלוחתיה יפיל
עלויכון.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 9 איפשר [דאיפשר Am ; < S P M / התקין] דחקין P32 An Am U
P31 / יפשפש [תפשפש P ; יפשפיש S / יתכון] יתכון omn / אין] אין
[אין U [leg / היך] + כמא P31 / דמתלעבא [כמתלעבא S / במימריה]
ביה M.
- 10 יכסון [יכסין S P P31 ; יכסן M / מנכון] מינכון P32 ; יתכון
P31 S P M BH / cf [בטומרא] בטומ^א P32 / אפוהי [אפוי P M
S / תסכון] תיסכון P32 An .P
- 11 הלא מספיה תבעת יתכון ודלוחתיה יפיל עליכון + תרגום אחר הלא ...
[ut text] P // / הלא [הלא (א) P31 / באזדקפותיה] כאיזדקפותיה
P32 An ; באזדקפותיה U ; באיזדקפותיה P Am ; באדקפותיה
[רי pro] S ; באזדקפותיה A / רחמ^א lect emendt ; רחיתיה
S P M An Am U ; רחיתיה P31 P32 / תבעת] + י An /
ודלוחתיה [רחיתיה M ; ודלוחתיה cet / יפיל] יפיל S M U ; יפיל
P31 An / עליכון] עלויכון P32 ; עלויכון P31 An Am ; עלויכון
S P M U .

- 12 דכרניכוֹן מחיל לקטס אגב סינא גביכוֹן.
13 שתוקו מני ואמלל אנא ויעבר עלי מדעס.
14 הא אין מטול מה אטול בשרי בככאי ונפשי אטוי כיד על גב ידיי.
15 הא אין יקטלינני קדמוהי אצלי ברם ארחתי קדמוהי אכסין.
- 12 דכרניכוֹן] דוכרניכוֹן S P P31 An Am U ; דוכרנכוֹן P32 ;
דכרנכוֹן M / מחיל] מחנל An / לקטס] לקטמא M / אגב] לגב M /
סינא] טנא M .
- 13 שתוקו] שתקו M / מני] מיני P An / ואמלל] ואימליל An Am U
SP P31 / ויעבר] ויעיבר S P P32 Am An ; ואעבר^(י) emendt
P31 lect / עלי] עליי P / מדעס] מידעס S P An Am .
- 14 הא אין] cf BH ; < omn / מה] מא P Am U / כשרי] כשרי M U ;
בישרי P / בככאי] בככיי P31 P32 ; בככי M ; כשי] S BH c /
אטוי] איטוי An Am / כיד] כד emend [כד leg] P32 An U ;
כד cet / ידיי] ידיי Am ; ידני M .
- 15 יקטלינני] יקטלינני P31 U M / קדמוהי] קדמיי An sie ; קדמיי P31
M ; קדמיי S P / אצלי] איצלי An / ארחתי] ארחתי P ; ארחתי
cet / קדמוהי] קדמיי P31 M ; קדמיי S P / אכסין] איכסין An
P32 ; אכסן [ב pro] P31 ; אכסן M ; איכסן S P ; אכסין A .

- 16 לחוד הוא לי לפורקנא ארום * לא * לקדמוהי דילטור ייעול.
- 17 וקבילו מקבל מלחי ותוניי באודניכוון.
- 18 הא כרוון סודרית דינא ידעיה ארום אנא אזכי.
- 19 מן הוא דינצי בהדיי ארום כרוון אשוק ואיחנגיד.
- 20 לחוד חרתיין לא חעבר עמי הידיין מן קדמך לא אטמר.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 16 לחוד [+ לי / An / לי] < P32 Am / לא *] לא חמ / לקדמוהי [cf BH ; קדמוהי P31 P32 An Am U ; קדמוי M ; קדמוי S P / דילטור / דילטור An / ייעול] יעול S P M P32 Am U .
- 17 וקבילו מקבל [שמעו וקבילו M P31 An U ; קבילו קבלא Am ; וקבילו בקבלא P32 ; שמעו קבילו S P / מלחי] מילחי P32 An Am P31 / ותוניי [ותוניי Am U ; ותוניי P32 ; ותוניי P An ; ותוניי (י) P31 ; ותוניי M ; ותוניי S ; ותוניי A]
- 18 אנא [+ < לא P32 An U / אזכי] איזכי S P An ; אזכי M Am .
- 19 מן [מאן S P Am / דינצי] דינצי P31 U ; דינצי P / בהדיי [בהדאי Am ; כהדיי [ח סקח] P31 ; בהדי S M / כרוון] השתא M / ואיחנגיד [ואחנגיד P P31 Am U ; ואחנגד M .
- 20 חרתיין [חרתיין S P / חעבר] חעבר S P P31 P32 An U / עמי [עמי P32 An P / הידיין] בכיין S P / מן קדמך [מקדמך P32 ; מן קדמך S P / אטמר] איטמר S P31 An Am .

- 21 יודך מעלוי ארזיק וזחלתך לא חבעיה יחי.
- 22 וזרקא ואנא אחיב או אמליל ותחיבנני.
- 23 כמה לי עויין וחובין מרודי וסורחני אודע יחי.
- 24 למה שכינתא חסלק ותחשכנני לבעיל דבבא לך.
- 25 איפער דטרפא דשקיף חתבר ויה גילא יביש חרדף.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 21 מעלוי [מעלוי S P31 P32 An Am ; מעלוי P / ארזיק]
אירזיק An; רזיק Am; ארזק S M U ; הרזק P31 / תבעיה [תבעת P31
.S P
- 22 וזרקא [וזרקי S M P31 Am ; וזרקי P An / אחיב] אחיבנך / S
אמליל [אימליל P32 An U ; אמליל M P31 Am / ותחיבנני]
lect emendt ; ותחיבנני M U ; ותחיבנני An ; ואחיבני
Am ; ותחיבנני S P P32 ; ותחיבנני P31 lect emendt .
- 23 כמה [כמה P P32 / עויין] עויין S P31 Am U ; עויין P P32 ;
עויינין An ; עיין M / וחובין [וחובין omn / אודע] אחיב +
* אודע * P ; אחיב S ; אודע A .
- 24 למה [למה P Am / שכינתא] lect emendt ; שכנתך M Am ;
שכינתך cet / חסלק [חסלק S P An / ותחשכנני] ותחשכנני Am
S P P32 An / לבעיל [לבעיל M P31 Am / דבבא] דבבו U .
- 25 איפער דטרפא [הטרפא S M ; אוושר דטרפא P / דשקיף] דתקיף +
* * P31 lect emendt / גילא [גילא M / יביש] יביש P32 An
S P M / חרדף [חרדוף M An] .

- 26 ארום חכתוב עלי מרירחא ותורתינני עויית סליותי.
- 27 וחשוי כיד בשיע רגלי ותנסור כלהון אסרטי על סמיוני רגלי
חירשום.
- 28 ואיהו היך רקבובית יחבלי היך לבוש דגמרה זחיל.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 26 חכתוב [חכתוב [log P32 / מרירחא] מרירחא An ; מרירחא
/ P / ותורתינני] ותורתינני U ; חורתינני S P32 Am ; ותרחנני M
עויית [עויית P32 ; עויית An ; עויית S M P31 ; עויית P .
- 27 כיד [ניר U ; כד P M / בשיע] בשיע P / רגלי [רגלי Am U
P31 ; ריגלי An P32 / ותנסור] ותנסור S P An /
כלהון [כולהון M P32 An U ; כול(הון) P31 / אסרטי] emendt
; P P32 An Am ; אסרטי U ; אסרטי lect ;
; אסרטי M P31 / S / על [ועל P31 / סמיוני] סמיוני U ;
סימאני Am ; סימיוני S P P32 An / רגלי [רגלי U ; ריגלי
[רגלי lect emendt P31 / חירשום] P P32 An Am
חירשום om.
- 28 ואיהו [ואיהו An ; והוא S P M / רקבובית] רקבוביא P31 ;
ריקבובית S / דגמרה [דגמריה om / זחיל] זחיל P31 .

- 230 -

C A P I T U L O X I V

- 1 בר נש דאחיליד מן אחתא גגג * גוץ * יומין ושבע רוגזא.
- 2 היך ציצא נפק ואחמלל וערק היך טולא ולא יקום.
- 3 לחוד על דין פקח עיינך ויחי תעיל בדינא עמך.
- 4 מן יתן דכי מן גבר דאסתאב בחובין אלולפון אלהא דהו' די שבוק ליה :

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 דאחיליד [דאחיליד P An Am ; דאחיליד P32 / אחתא] אחא U Am ; אחא P P32 An ; איחתא P31 / גזז [גזז P31 Am U ; גזז P32 An < / cet ; גזז P31 P32 An Am < / cet] גוץ ; גוץ P31 P32 An Am < / cet] ושבע P31 .
- 2 היך ציצא [היך ניצא A M P32 An Am Ukt ; היך פא * ציצא * emendt P31 ; הי כניצא P ; היך כניצא S / ואחמלל] ואחמולל P31 U M ; ואיחמולל S P P32 Am ; ואיחמולל An / ולא] < P31 .
- 3 פקחח [פקחח M / עיינך] עינך S P M P31 U / בדינא] לדינא M / עמך] עימך P32 .
- 4 מן [סאן S P / יתן] יהב S Am / מן] < S P / גבר] גברי (א) P31 / דאסתאב] דיסתאב P P32 An Am ; דסתאב P31 ; דאיסתאב S / אלולפון] אילולפון A P32 An ; אילולפון Am ; אלולאפון P31 ; אלולפון M ; אילולאפון P ; אילולפון + אילהין confl S lect / אלהא] אלה S An / דהו] דהו + חר S P P32 An U ; דהוא Am ; דהוא + מדכי ליה P31 ; די הוא + חר M / די שבוק] ישבוק Am ; וישבוק P31 ; די ישבוק M .

לין מאן יתן מטמא שנטמא בחטאו והלך אחר יצרו והיך יטהר אלא
הקבה נותן לו רוח בדיבה ומטהרו בחשובה.

5 אין לא יתב סריגיין יומוהי מניין ירחוהי גבך גזירחתוהי
גבדחא ולא יעבר.

6 פסוק מיניה ויפסוק מחתיה עד דיקבל סוטריה היך כאגירא ביומיה.

7 ארום אית לאילנא סבר אין יחקץ וחוב ישבשכ וינקותיה לא חפסוק.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

לין < P32 P31 M A S // מאן [מי U Am ; מי: sic An /
מטמא [טהור Am / שנטמא [שניטמא An / והיך [היך An Am U / אלא
דא An / נותן [נתן U .

5 יתב [יתיב An Am U P32 ; יחוב cet / יומוהי [יומוי A P M ;
יומין [יומוי leg S / מניין [מיניין P32 ; מנין S M / ירחוהי
ירחוי [S P M / גזירחתוהי lect emendt ; גזירחתוהי U
An ; גזרתוהי Am ; גזירחתוהי S P32 ; גזרתיה : sic P31 ;
גזרתו M ; גזירחתו P ; גזירחוי A / עבדחא [עבדחא S P M Am /
יעבר [יעיבר An Am P32 P31 S ; ייעיבר P .

6 פסוק [פטיק M / מיניה [מניה M U * ; מיניה * P31 / ויקבל [דקביל
U ; די יקבל P ; דיקביל S / היך [S P < / כאגירא [אגירא P31 /
ביומיה [ביומוי P ; ביומיה cet .

7 לאילנא [לאילן S P / יחקץ [יתקץ An P32 / וחוב [ועוד P31
c BH ; חוב M / וינקותיה [וינקותיה P32 ; וינקותיה P31 /
חפסוק [יפסוק Am ; חפסוק P32 .

- 8 אין מיחסיב בארעא שרשיה ובעפרא יסוף נצביה.
- 9 מן הָלִיח מוי ילבלב ויעבד זאזא היך נציב.
- 10 וגברא ימוח ויחמקמק ואיחנגיד בר נש ואן הוא.
- 11 אולו מיא מן ימא דסוף והדרן לבית כנישהוון ויורדנא אחנגב ויחייבש קל ארונא דייני והדרו על בית פרצדיה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 8 אין [אם U / מיחסיב] מחסיב S P31 U ; מחסב M ; מיח' lectu
P dif / שרשיה] שרשיה P M P32 An Am U / נצביה] ניצביה
.P P32 An
- 9 מן הָלִיח] lect emendt ; מן הנייה A P32 An Am U ;
מן הנייה P31 ; מן הניח M ; מהנייה P ; מהמייח S / מוי
P32 / ויעבד] ויעבד P31 ; ויעבד S / זאזא *] זאזא * P31 ;
זאזא *] זאזא * P ; זאזא S ; זאזא A / נציב] נצבא A M .
- 10 וגברא] וגבר S P / ויחמקמק] *] וירחק * P / ואיחנגיד] ו c
cf BH ; יחנגיד A P31 U ; יחנגד A P32 An Am ;
M ; איחנגיד S / ואן] והן P31 P32 An Am U .
- 11 מיא] מוי S P M / מן מיא] מימא S P / והדרן] והדרו omn /
לכיה] לכי P31 / כנישהוון] כנישהוון M ; כנישהוון S P / אחנגב]
אחנגיב M Am U ; איחנגיב cet / ויחייבש] ויחייבש P32 An U
A M P31 ; ואיחייבש Am ; ואיחייבש S / קל... פרצדיה] < P31
c BH / קל] קדס omn / בית] < P / פרצדיה] פרצדיהוון Am U
P32 ; פרצדיהוון M ; פרצדיהוון P An ; פצינהוון S ; פצינהוון A .

- 12 ובר נש שכיב ולא יקוט עד זמן שמי ולא יחערון רשיע' ולא
מחערין מן בית' דמכיהא.
- 13 מן יתן בבית קבורחא חסמינני חסמרינני עד דיחוב רוגזן חשוי
לי גזרה וחדכרינני.
- 14 אין ימות גברא רשיעא האיפשר חזיי מטול היכנא כל יומי חילי
אוריך עד דייחי חלופי חיי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 12 שכיב [שכב P32 ; שכיב P31 / זמן] דליח S P M / שמי' [שמי' (א)
P31 ; שמיא cet / ולא] לא S P M An / מחערין [מחערין Am ;
מיחערין P32 / מן בית'] מן בית P32 An Am U ; מחסן P31 ;
מבית S P M / דמכיהא [דמכיהון P32 An Am U ; A P P31 P32
דמכהון M ; דאיחערון S .
- 13 מן יתן [מי יתן An Am BH c ; מן יתן P31 ; לוי M ; מאן יתן
S P / בבית] בבי P31 P / חסמינני [חסמני U ; חיסמינני P32 ;
חסמני M ; חסמינני S P / חסמרינני [חסמרינני U ; חיסמרינני
P32 ; חסמרינני S P P31 An ; חסמרינני M / דיחוב] די יחוב
U ; די יחוב P32 An / לי] < P / גזרה [גזירא om / וחדכרינני]
וחדכרינני M P31 U ; וחדכרינני P An .
- 14 האיפשר [האפשר P31 ; אפשר M ; האושר P / דחיד] lect emendt
דחיי ! U ; דייחי An Am P32 P31 P ; דיחי A M ; די
יחי S / היכנא [הכנא P31 An / יומי] ימי S / רייחי [דיחי M /
חלוסי] חילופי S .

- 15 תהי קרי ואנא אחיב לך לעובדי אידך חרגג.
- 16 ארום כדון ספיעותי תמני לא חנטור על סודחני.
- 17 חחיס בספר דוכרני^א מרודי וחחבר על עויתי.
- 18 וברם טור נפיל ייתר וטינר מסחלק מן אחרא^ה ;
- לין וברם לוס דאיתפרש מאברהם דמתיל לסור רם נתר וחקיפא סליק איקר
שכינתיה מן סדום דהוא אחריה.
- 19 אבניא שיפי מיא שטפא כחוא עפרא דארעא וסבר בר נש הובדתא

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 תהי [תהא S / קרי] קרא S / לעובדי [לעבדי P32 / אידך] אידך U
An ; אידייך P32.
- 16 [פסיעותי] פסיעתי U P32 ; פסעתי An ; פסיעתי M P31 ; פסיעותיי
P / תמני [תמנה P32 An U .
- 17 [כספר] < An / דוכרני^א] דכרניא M ; דוכרניא cet / עויתי [עווייתי
An ; עוייתי U Am P ; עוייתי P32 .
- 18 [נפיל] נפל M / ייתר [יתר U P31 M / מסחלק] מסחליק An Am S /
מן אחרא^ה [lect emendt ; מאחריה S P ; מן אחריה cet ;
- לין < A // דאיתפרש [דאיתפרש M U / מאברהם] מן אברהם Am ; מאב(רהם)
P31 / דמתיל [דמי S P / רם] רב S / נחר [נחר S / נתחפא]
דתקיפא S / סליק [סליק S / איקר] יקר S / שכנתיה [שכנתיה U
M Am / מן סדום] סדום P31 desid ; מסדום S P M .
- 19 שיפי [שיפי An ; < P32 ; שייפו P P31 ; שיפא M ; שאיפו S /
מיא] מיא P / כהא [כהא met P32 / דארעא] דארעא (א) P31 /
הובדתא [הובדתא S ; הובדתא A .

- 20 חשלמניה לעלמא ויזיל משני קלסחרי' וחשדריניה.
- 21 שרין ביקר בנוהי ולא ידע ומצטער ולא אחביין להון.
- 22 ברם בשריה עד לא יסתחם גוללא עלוהי כאב ונפשיה^ה שבעתא יומי מתאבלא עלוהי מתאבלא בבית קבורתא :

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 חשלמניה [חשלימניה P31 U ; חשלימניה P32 An ; חשלמיניה Am
S P / לעלמא] לעלל P31 / ויזיל [ויזיל S P U ; ויזיל Am
P31 / משני] BH c ; מחני חמ / קלסחרי' ; κρυσταλλος
U An Am P32 ; קלסחוריה P31 S P ; קלסחוריה M / וחשדריניה]
U P31 M .
- 21 שרין [שרין U An P32 P31 / בנוהי] בנוי S P M /
ידע [ידע An P M / ומצטער] מצטערין P32 ; ומצטערין An Am U
P31 A P M ; ומצטערין S / אחביין] מתביין P31 ; יתבין M ;
S P יתביין .
- 22 // M sec loc [בשריה] בסריה M U ; ביסריה P32 ; ביסריה An
S P ; בסרי'ה P31 / יסתחם] איסתחם S / עלוהי [עלוי P ; עילויה
S ; עלוה A / כאב] כאיב S Am ; סאיב P / ונפשיה^ה] ונפשא M ;
U / שבעתא יומי מתאבלא] BH A < c / שבעתא] שבעתא U
Am An P32 P ; שובעתיה P31 ; שבוע S / יומי] יומי P31 /
מתאבלא] איבלא P ; אבלא cet / עלוהי [עלוי A P M ; עילויה S /
מתאבלא] מתאבל P31 / בבית] בני P31 S P .

לין לחוד בשריה מן רחשא עלוהי כאיב ונפשיה בבית דינא עלוהי
מחאבלא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

לין < A P31 ; M primo loc // לחוד בשריה [לחוד בשריה
U ; לחוד בשריה An ; לחוד ביטריה P32 ; ברט בשריה M ; לחוד
רוחשא P ; דרחשו S / מן רחשא [מן ריחשא An Am U P32 S P /
עלוהי [עלוי P M ; עילויה S / כאיב [S M / ונפשיה]
ונפשיה om / עלוהי [עלוי P M ; עילויה S .

- 238 -

C A P I T U L O X V

- 1 ואחיב אליפז דמן תימן ואמר.
- 2 האיפשר דחכימי יחוב דעתא דדמי לזעפא וימלי מן רוח קדומא כריסיה.
- 3 דמכסין במילין דלא יילף ומליא דלית מששא בהון.
- 4 לחוד אח אין תשיש דחלחא תבצור מילחא מן קדס אלהא.
- 5 ארום יאלף סורחנן פומך וטהי בחיר לישנא דחכימי.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 ואחיב [ויען
- 2 האיפשר [האפשר M ; האושר P / דחכימי] דחכימיא P32 U ; דחכימא cet / יחוב] יחיב leg ; יחיב omn / מן רוח [הוך רוח M ; הין רוחא S P / קדומא] קידומא An P32 ; קידומא (א) P31 ; דקידומא P S / כריסיה] כריסיה + בהון S ; כרסה A ; כריסיה cet .
- 3 דמכסין [המכסין] ה pro [P32 ; דמכסן M / במילין] במלין Am U ; יליף M / דלא הן P31 ; ולא M / יילף] ייליף S P An Am ; יליף M P31 / ומליא] ומליא S An Am ; ומלייא P / מששא S ; מששא A .
- 4 תשיש [תפש M / דחלחא] דחילחא P31 / תבצור] תיבצור P32 ; תיבצור An ; ותבצור M ; תבציר P ; ותבציר S ; תבצר A / מילחא מלתא U S M An / מן] S P M An < .
- 5 יאלף [יאליף S / פומך] פומך P / וטהי] ותרעי S / בחיר] בחיר emendat lect P31 ; בחר M ; < S / לישנא] לישן S / דחכימיא M ; חכימין S .

- 6 יחייבנך פומך ולא אנא וסיפונך יסהדון בך.
- 7 הקדמי אדם בל אבא ואמא אתילידו וקדם גלמאזא איתברית*.
- 8 איפער דברז אלה* חשמע ואספי לוח* חכמתא.
- 9 מה ידעך ולא נידע חתביין ולא גבנא הוא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 יחייבנך [יחייבנך S P An Am ; יחייבנך M / פומך / P סמך / P
וסיפונך [וסיפונך U ; וסיפונך S P32 Am ; וסיפונך An ; וסיפונך
M P31 ; וסיפונך P ; וסיפונך A.
- 7 הקדמי [הקדמי leg ; הא בקדמי [ב פוק כ] U ; הא בקדמי Am U
M P32 An ; הא בקדמי P31 ; הקדמי P ; הקדמי S ; הקדמי
A / בל [בלא חמס / אנא] איבא P / ואמא [ואמא S P P32 ; ובלא
אמא P31 / אתילידו [אתילידא Am U ; אתילידתא P32 An ; אתילידתא M ;
אתילידתא S P ; אתבריתא P31 / גלמאזא [גלמאזא P32 An ; גלמאזיא
Am ; גלמא P31 M ; גולמא S / אתבריתא*] אתבריתא P31 Am U
M ; אתבריתא cet.
- 8 איפער [האיפער S An ; האיפער P31 ; אפער M ; האושר P / דברז] די
ברז P32 ; דיכדן An ; דב* lect emendat^(r) / P31 אלה* [אלה S An ;
אלק P32 ; אלה cet / ואספי] ואספת M / לוח* [לוח* S P An ;
לוח* P32 ; לוח* cet / חכמתא] חוכמתא P M.
- 9 מה ... הוא* מה ... הוא* U / מה [מה P31 Am / ידעת] ידעת
P U / נידע [נידע U P32 P31 M ; נדע An / חתביין] חתביין M /
גבנא [גבנא + *עמנא* [נ פוק כ] P31 ; עימנא S.

- 10 לחוד דאברהם דסיב ויצחק דקשיש סמכו בנא ויעקב דרב מאבוך
יומין :
- לין לחוד אליפז דסיב ובלדד דקשיש בהדנא וצופר דרב מאבוך יומיא.
- 11 הזעיר מנך תנחומיא דאלהא וממלא בניה חזי למהוי גבך.
- 12 מה יילפונך רעיונך ומה מרמזין עינך.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 10 דאברהם [lect emendt ; A M < ; אברהם / cet / דסיב] סיב M
A / ויצחק] ויצח P31 ; A < / דקשיש] דקשיש A M / סמכו] M <
A ; סמכו / P met / ויעקב] A M < / דרב] ורב M ; רב A /
מאבוך] מן איבך P ; מן אבך S / יומין] יומיא An P31 P32 M
S ; יומיא Am ;
לין A < // ובלדד] ובלדד lect emendt / בהדנא] P31 < ;
דהיכנא S / מאבוך] מן איבך P ; מן אבך S / יומיא] יומין U Am
An P31 P32 M.
- 11 מנך] מינך Am An P32 M P ; ממך P31 sic / תנחומיא] נחמא
omn / דאלהא] ראלה S An U / וממלא] ומלא omn / בניה] בניח
An P31 P32 S / חזי] חוי [ו pro ז] U P32 / למהוי]
למהוי S P32 ; למלא M / גבך] גבר S An ; גבר A.
- 12 מה] מא P Am / יילפונך] ילפונך M U ; ילפינך An P32 ; ילפונך
P31 ; יילפינך S P / רעיונך] רעיונך P31 / ומה] ומא P Am /
מרמזין] מרמזין P31 met / עינך] עינך An Am P31 P32 P.

- 13 ארום תחיב לאלהא רוחר וחהנפיק מפומך מלין.
- 14 מה בר אנש ארום יזדכה וארום יזכי יליד איתא.
- 15 הא בקדישא עלאי לא יהימין ואנגלי מרומא לא זכאן קדמוהי.
- 16 אף כל דכן מרחק ומטאב בר נש ישחי היך מוי עוולתא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 13 [לאהא] לאלה $S P31 An U$ / וחהנפיק] וחהנפיק $M P31 U$;
וחהנפך P / מסומך] מספך P / מלין] מיליא $P32$; מליא M ; מילין P .
- 14 [מה] מא $P31 Am$ / אנש] נש $S P M P31 An$; אינש Am /
יזדכה] יזדכי $S P P31 An Am$; יזכי M / יזכה U
 $P31$; ידכה $P32$; יזדכי $S M$ / יליד] ילוד $S M P32$ / איתא]
דאתא U ; דאיתא $P32 An Am$; דאתא $P31$; אתתא M ; דאיתתא S .
- 15 [בקדישא] בקדישי $U Am P32 An M S$; בקדישין $P31$; בקדישו BH
 $P cf$ / עלאי] עילאי $P An Am$; עילאה $P32 P31$; עילא S /
יהימין] מתימן [מתימן leg] $P31$; יהמין M / ואנגלי]
ואינגלי S / לא] *לא * $P31$ / זכאן] זכו $P32$; זכאין $S P M$ /
קדמוהי] קדמוי M ; קדמוי $S P$.
- 16 [אף] $BH c$; omn / ישת] ושתי $An U$; דש $P31$; שתי M ;
דשתי $S P$ / עוולתא] עולתא $U Am An P32$; עלתא $P31$;
עילתא $P M$; עילתא S .

18 די חכימי יחוון ולא מכדכינ מן מסוֹחַ דאבהתהון :
אָס דשכטוֹ' דיעקב חכימין יתבן ולא כסיאו מן מה דאליפתהון
אבהתהון.

19 להון לבלחודיהון אתיהיבת ארעא ולא עבר חילונאי ביניהון :
אָס ולא עבר עשו דהו חילוניי ביניהון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

18 די חכימי [די חכימין P32 ; די חכימיא M ; דחכימי P ; דחכימין S /
מכדכינ] יכדבון Am / מן מסוֹחַ [מן מסוֹחַ (א) P31 ; מפסורחא S P ;
מן מסורחא cet / דאבהתהון] דאבהתהון M :
אָס < A P31 // דשכטוֹ' [דשכטוֹ' leg prob ; ואי דאמרי דשכטוֹ' U ;
; דשכטוֹ' S M An Am ; דשיכטוֹ' P P32 / חכימין] חכימיא
; omn / יתבן] יתבון Am ; יתבון S P U ; יתבון P32 An ;
יתבון M / כסיאו] יכסוֹ' M ; כסיאונון P / מן מה [ספה M ; מן <
P / דאליפתהון] דאליפתהון U ; דאלפתהון An ; דאלפתהון Am ;
דאלפתהון P32 ; דאלפתהון M ; דאלפתהון P ; דאלפתהון S / אבהתהון]
* אבהתהון * P ; אבהתהון .cet

19 לבלחודיהון [לבלחודיהון M / אתיהיבת] אתיהיבת P32 ; אתיהיבת
S An / ארעא * ארעא * An ; + דישראל S ; ארעא A / עבר] + עשו
דהוא S P32 ; עבר A / חילונאי] חילונאי U ; חילוניי M / ביניהון]
במציעהון M P31 An U ; במציעהון P32 An :
אָס < S M P32 An U A // ולא ... ביניהון] ארעא דישל ולא עבר
עשו דהוא חילוניי ביניהון P31 ; להון לבלחודיהון אתיהיבת ארעא דישראל ולא
עבר עשו דהוא חילונאי ביניהון P.

- 20 כל יומי רשיעא הוא מתפס ומנין שנייא אחטישו לתקיפא ;
לין כל יומי דעשו רשיל מורכין ליה דיעכד חותבא ולא חבך ומניין
שנייא איטמרו לישמעאל תקיפא.
- 21 קל דלוחיא דגיהנם באודנוהי כד שריין צדיקי בשלמא בחיי
עלמא בזוזת ייחיניה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 רשיעא [רשיעא lect emendt / P31 מתפס] מתפס P32 Am ;
מתפס S M ; מתפס P / ומנין [ומניין P32 An Am U / P
שנייא] שנייא S M P31 Am U / אחטישו [אחטישו P32 An Am
S ; אחטישו [ן pro] P31 ;
לין A < // יומי [יומי P32 U ; ימי M / רשיל] רשיעא חס /
ליה [ל P31 / דיעבד] דיעבד P31 ; דיעבד S / חותבא [חותבא
M P31 An ; חותבא S P / חבך] lect emendt ; חבך
[חבו leg] U ; חבו P32 An ; חב S P M Am ; חב P31
ומניין [ומניין P31 ; מנין M ; ומנין S / שנייא] שנייא Am U
S M P31 / איטמרו [איטמרו M U .
- 21 קל [קול P32 / דלוחיא] דלוחא P32 Am / דגיהנם] emendt
lect ; בגיהנס S P P31 P32 An U ; בגיהנס Am ;
בגהנס M / באודנוהי [באודנוהי P32 ; באודנוהי M ; באודנוהי S
שריין [שריין M / עלמא] עלמא P31 / בזוזת [בזוזת An Am U
P31 P32 ; בזוזת M ; בזוזת P ; ביזזת S / ייחיניה]
ייחיניה U ; ייחיניה M P32 .

- 22 לא יהימין בחיוהי למחוב מן חשוכא ואיטמוס הוא לקסילין
בחרבא.
- 23 מנדר הוא למזונא האן הוא ידע ארוס נעתד כידיה יום חשוכא.
- 24 יבעחון יתיה עקא ומעוקא מחזרין יתיה היך מליך דאיטימוס
ליגלוגריק :

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 22 יהימין [יהימון / בחיוהי] בחיוי P M ; בדחיוייה S sic ;
< A BH c / למחוב [למיתב Am ; למתב An ; למיתוב P32 ;
למיתב P31 S ; למתב P M / חשוכא] חשוק S P / ואיטמוס
ואיטימוס M U ; ואיטימוס An Am P P32 ; ואיטימוס P31 /
לקסילין [לקסילין An P31 P M S / בחרבא] בחרב P31 .
- 23 למזונא [למזוניה P31 ; למזון S P / האן] הר *הן* emendt
lect P31 ; אן S P / ידע [ידע An / נעתד] מעחד M P31 U
S P ; ניעתד An P32 / כידיה [כידיה leg ; בידיה omn / יום]
P32 .
- 24 יבעחון יתיה [יבעחונה S P M / ומעוקא] ומעוקא P32 An U ;
ומעיקא Am P31 M S / מחזרין יתיה [יחזרונה M / מליך] מליך
P31 / דאיטימוס ליגלוגריק [ἔστωμος ... ; דאטימוס ליגלוגדיק
U ; דאיטימוס ליגלוגדיק Am ; דימעחד דאיטימוס ליגלוגדיק confl
lect An ; דאיטימוס [ס pro ס] ליגלוג דיק [ליגלוגדיק leg]
P32 ; דאיטימוס ליגלוגדיק P31 ; דאיטימוס ליגלוגדיק M ; די מעחד
לאיסחחרא בליגיונין + §1 דאיטימוס ליגלוגדיקי * P ; דמעחד לאסחחרא
בליגיונין S .

לין היך מליך דעתך לאיסתחרא בלגיוני.

25 ארום אושיט לאלהא ידיה ולוח שדי יתגבר.

26 ירהוט לוחיה בתוקפא באקושי רום חריסוהי.

27 ארום חפא זיננייה בשומניה ועבד רוטבא עלוי כפלא :

לין ארום אישתני דמותיה בשומניה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

לין < A S M ; ni P sup v. // דעתך דאעתך Am U ;

דימעך An ; דאיתעך P32 ; דמעך P31 / לאיסתחרא [לאסתחרא U ; להסתחרא P31 / בלגיוני] בלגיוני Am U ; בלוגיוני An ; בלגיוני P32 ; בגליוני P31 met .

25 ארום [מטול M / אושיט] דאושיט M / לאלהא [לאלהא] S P31 An /

ולוח [לוח An Am U P32 ; ולוח P / יתגבר] אתגבר P31 .

26 ירהוט [ירהט An P31 / לוחיה] לוחיה An P32 S P / בתוקפא [

< P31 ; בתוקפיה S ; בתקפא A / באקושי] באקושי Am ; בקושי M / רום [ריש S / חריסוהי] חריסוהי [צ pro] P31 ; תרסוי M ; חריסוי S P .

27 חפא] + * ni אישתני דמותיה בשומניה * P ; חפא An Am / זיויה [

אפוי M / רוטבא] + z An / עלוי [עלוי P31 ; עילוי S P :

לין < A S M ; ni P sup v. // אישתני U .

- 28 ועבדא שכונאן בקרויא צדיא דלא ייתב בביתא דלא אחיבו בהון דאיתעדו לדגורין.
- 29 לא יתער ולא יתקיים עותריה דקרא ולא יתמח לארעא מנהון ולחיליהון טבא דדחן ואבירס.
- 30 לא יעדי מן חשוכא שיבשיה חיבש שלהובית ויעדי בזעמא דפומ¹ דאלוא :
לין במימל פומא.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 28 ועבדא [lect emendt ; ועבד תמס / שכונאן] שכונא P31 ; שכונן M ; שכונאין S / בקרויא [בקרויא P P32 An ; בקרוין M / צדיא] צדיין S P32 An Am U ; צלין P31 ; צדין M ; צדיאן P / דלא [דלא P32 Am U ; < cet / ייתב] ייתב P P32 An Am ; יחב cet / בביתא [בבתיא P32 ; בתיא P31 ; בבתיא cet / אחיבו] איחבו S P31 An Am U ; יתבון M ; ייתבו P / כהון An ; להון S P M / דאיתעדו [איתעדו U ; דאיתעדו P31 ; די איתעדו M ; איתעדו S P / לדגורין] ליגורין P M P32 An Am ; ליגורין P31 ; ליגורין S.
- 29 יתער [יתער M / יתקיים] יקום Am ; יתקיס M / עותריה [עתריה M / דקרא] < A / יתמח [יתמח P31 ; יתמח M met / מנהון] מינהון P32 / לחיליהון ... ואבירס [< BH A c / ולחיליהון] ולחלהון U ; ולחלהון P P31 P32 An Am ; ומלין M ; ולא להון S.
- 30 יעדי [יעדי Am / חשוכא] חשוך S P / שיבשיה [שבשיה M U / חיבש] חיביש U ; חיביש Am / שלהובית [שלהובית תמס / ויעדי] ויעדי P32 / דפומ¹ [דפומיה P ; דפומי An ; דפומיה cet / דאלוא] דאלוא S ;
לין < S P M // A פומא [פומיה P31 Am U .

- 31 לא יהימין בר נש דבשיקרא תעי ארום שקרא תהי פירוגיה.
- 32 בלא יומיה תחמלי קבורתא⁷ ועוביה לא תהוי עבופיא ;
לין עד לא יומיה תחמלי סיבתיה וכילחיה לא תהי גנוניה.
- 33 יחיר היך גופנא ביתריה ויטלוק היך זיתא ליבלוביה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 31 יהימין [יהימן P31 An Am U / בר] כבר M / דבשיקרא [דבשקרא
/ Am P31 An U ; די בשיקרא P ; נשקרא A / תעי] טעי Am
; שקרא [שיקרא An S P P32 / פירוגיה] פרוגיה M P31 ;
פירגיה S ; פירוגה A.
- 32 תחמלי [תחמלי An / קבורתא⁷ lect emendt ; קבורחיה Am U
S P P32 An ; קבורת⁷ (ה) P31 ; קבורחא M / ועוביה] ועובי
An ; ועוביה Am / תהוי [תהוי An ; תהי M P31 Am ; תהוי
; P32 ; P text dif lectu ; תהי S / עבופיא] עבופיית P32 ;
עבופיא P
- לין < A P31 // יומיה] יומי M An / סיבתיה [סיבתיה] כ pro כ
/ S An ; סבתיה M / וכילחיה [וכילחיה M Am / תהי] תהא P32 /
גנוניה [גנונא P32 An Am U ; גננא M ; בניחא S.
- 33 יחיר [יחרתמס / ביתריה] בותריה S P P31 P32 An U ;
בוסריה M Am / ויטלוק [ויטלוק P31 / ליבלוביה] ליבלוביה Am U
P31 ; ליבלביה M.

- 34 ארום סיעת דלסא לצערא ואשא גמרח משכני שודא.
- 35 דחשלין ליעות וממליין שקר ורעיוני כריסיהון מחניין ניכלא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 34 סיעת [סיעא P31 / דלסא] lect emendt , דלטר leg ; דלטר P31 ;
דילטר cet / לצערא] לצער P S / ואשא] ואישא S Am / משכני]
משכני P31 / שודא] שודא S P M P32 An Am U .
- 35 ליעות] לעות M / כריסיהון] כורסיהון An U ; כריסהון P31 ;
כרסהון M ; כורסיהון P / מחניין] מחניין leg ; מחכין Am U
מחליין P31 ; מחניין M / ניכלא] נכלא M U .

- 250 -

C A P I T U L O X V I

- 1 ואחיב איוב ואמר
 - 2 שמעיה כאילין סגיעתא מנחמין דליעות כלכון.
 - 3 האיח סוף למילי זיקא או מה יבסמנך ארום תחיב.
 - 4 לחוד אנא דכווחכוו אמליל הלואי איח נפשכון חילופי נפשי אחבר עליכון במליא ואטלטל כמו רישי.
- xxxxxxxxxxxxxxxx
- 1 איוב [זאיוב [איוב [lēg] P32.
 - 2 שמעיה [שמעה [M / כאילין [כאיליין An Am P32 S ; כללין P31 ; כאילין / M / סגיעתא [סגיא P31 ; סגיעתא / M / מנחמין [מנחמי P32 / דליעות [לעוח P32 ; דלעות / M / כלכון [כולכוו An U P31 P32 S P M.
 - 3 למילי [למלי U M / מה [מא P31 P / יבסמנך [יבסמינך Am P32 M S P ; יבסימינך An ; יבסמינך [כ p r o ב] P31.
 - 4 דכווחכוו [דכמחכוו An U P31 S ; דיכמחכוו An P ; דיכמחכוו P32 ; כוחכוו / M / אמליל [אמלל An U P31 P32 An / הלואי [לווי An ; לוי / M / אית [דאיה / M / נפשכוו [נפשכוו (נ) P31 / חילופי חלופי An U P31 P32 An Am M / אחבר [אחביר S / במליא [במליא An Am P31 P32 An S / ואטלטל [+ לכוו An ; + עליכוו M P31 ; ואניד לכוו P ; אניד עליכוו S ; ואניד עליכוו A.

- 5 אחזי לכוך במו פומי וטלטול שווחאי יחמנע.
- 6 אין אמליל לא יחמנע כיבי ואפסוק מה מני יזיל.
- 7 לחוד כדון שלהיני צדיחא כל כנשחי.
- 8 ונפקני לטהיד הוה ואקים לאסהרא עלי כדבובי על אפני.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 5 אחזי לכוך אחוי לכוך leg ; אחוי לכוך An P32 P ; אחזיק
לכוך U ; אחוי עליכוך P31 ; אחילכוך A M ; אחוון עליכוך S /
במו פומי [במופמי sic P31 ; במו פמי P / וטלטול] וטלטול An
P32 P ; וטלטול lect emend^(s) P31 / שווחאי] סווחתי U ;
שיפוחאי An ; שווחתי Am ; שיפוחאי P32 ; סווחי P31 M ; שיפוחי
P ; שיפוחי S / יחמנע] יחנצע P31 .
- 6 אמליל [איטלל An ; אמלל P P31 P32 Am U / יחמנע] יחמנע
P32 An Am ; יחפוק M / כיבי] כאבי P32 ; < P31 ; כיבי P /
ואפסוק [ואיפסוק S / מה] מא P / מני] מיני An P / יזיל] יזיל
P P32 An Am U ; יזיל A M P31 ; יזיל S .
- 7 כדון [כדון] [יפרו] P / שלהיני] שלהיני P P32 An Am U
S / צדיחא] צדיחא An / כנשחי] סיעתי חמס .
- 8 ונפקני [ונפקני leg ; ונפקני S P M P31 U ; ונפקני cet /
לטהיד] לטהר An / לאסהרא] לטהרא S / עלי] על P32 / כדבובי]
כדבובי [כ pro ב] S P32 An Am ; כדבובי P ; כדבובי A /
אפני] lect emendt ; אפני P31 An Am U ; אפני P P32 ; אפני S .

- 9 רוגזי חבר ונסר לי דבבו עמס עלי בכָוהי היך אזמל חריף עינייה עלי.
- 10 פחחון עלי פומהון בחסודא מחו ליסחאי כחודא עלי קנסא מתמלאין.
- 11 ימסרינני אל להאי לוח מרי זידנא ועל ידיהון דרשיעי ממרטט יחי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 9 רוגזי [רוגזיה S P M P32 An U ; רוגזי(ה) P31 / חבר] כתבר /U [דכבו] בבו S P An ; דכבו /A [עמס] עסי M ; עאס S P / בכָוהי [בככוהי leg ; בככוהי S P An Am U ; בככוהי P31 < ; בככוהי + מעיקי M ; בככוהי S P / היך אזמל] היך אזמיל P32 An ; היך אזמל Am ; היך איזמל P31 ; כאיזמל P ; כאוזמיל S / חריף] חרף Am / עינייה [עיינייה P Am ; עיניי An ; עינווי A M .
- 10 פחחון [פחחון An met ; פחחו S P P32 ; פחחין M / פומהון] פטהון /P [בחסודא] בחיסודא S P P32 Am / ליסחאי [ליסחאי] ליסחאי P31 ; ליסחאי M ; ליסחיי P ; ליסחיי S / קנסא] בנסא leg ; כניסא [כ pro ב] Am ; בנסא S P M P31 An .
- 11 ימסרינני [ימסרינני M P31 U ; ימסרינני Am / אל להאי] אלהי U /P31 An ; אלהא A M P Am ; אלְי P32 ; אלה S / לוח] לוח P32 / מרי [מארי S / זידנא] זידנא A M ; זדנא S P / ידיהון] ידי A M / דרשיעי [דרשיעון] דרשיעון [ו pro י] M ; < S ; דרשיעין A / ממרטט] מרטט P32 ; ממרטט S P P31 .

- 12 שלוא הויתו ודעדקינני אחד בקודלי וחברניני ואוקימנני ליה לפלגיסא.
- 13 יחזרון עלי גיררוהי יקסע כוליותי ולא יחוס ישדי לארעא מרחתי.
- 14 יתקפינני תקוף על אפי תקוף ירהוס עלי היך גברא.
- 15 שקא חייסיה עלוי משכי ופלפליה בעפרא איקרי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 12 [שלוא שליוא M P31 An Am U ; שליני S P32 / ודעדקינני]
ודקנני [ודעדקני leg U ; ודקינני An ; ודקינני Am ;
ודקינני P32 ; ודקינני [leg M / אחד] ואחר M P /
בקודלי [בקודלי P31 P32 / וחברניני] וחברניני M U ;
וחברניני P / ואוקימנני] ואוקימנני P31 An Am ;
M ; ואוקימנני P32 ; ושויני S P / לפלגיסא P31
P.
- 13 [עלי] עליי P / גיררוהי P31 ; גררו [גררוי leg M ;
גיררוי S P / כוליותי] כוליותי U ; כוליותי M P31 An Am ;
כוליותי P M P31 P32 An Am [מרירתי] .
- 14 [יתקפינני] יתקפני M P31 An U / תקוף 2 < P / ירהוס] ירהוס
P31 / עלי] עליי P / היך גברא [היך גברא P31 P32 An Am
S ; הי כגיברא P.
- 15 [שקא] שקא M P31 P32 An U / חייסיה] חייסיה M / עלוי] עלוי An
P31 P32 / ופלפליה] ופלפליה P31 ; ופלפליה S ; ופלפליה
cet / בעפרא] בארעא S ; בעפרא A / איקרי] איקר P32 .

- 16 אפי מטשטשין מן בכיחא ועל חמורי סולי-מוחא.
- 17 על דלית חטופין בידי וצלוחי דכיא.
- 18 ארעא לא חתפין אידמי ואל^כ יהא אתר לקבלוחי.
- 19 לחור כדון האית בשמיא מטהדי ומטהיד עלי במרומי.

xxxxxxxxxxxxxxxx

- 16 אפי [אפי / P P32 An Am U מטשטשין] מיטשטשין P An ;
מטשטשין(ן) P31 ; מטשטשין [מטשטשין leg S] ; A ut text ;
בכיחא [בכוחא M ; בכיחא P / ועל] על An / חמורי [חמורי U ;
חמורי An Am P31 P32 An Am ; חמורי S M / סולי-מוחא]
סולימוחא P32 ; סולי מוחא cet.
- 17 חטופין [חטופא M / בידי] בידיי U An Am P31 P32 S P /
וצלוחי [*וצלוחי * P31 / דכיא] דכיא P31.
- 18 חתפין [חתפין [ו pro] U P ; חתפי Am / אידמי] אדמאי S ;
אדמי cet / ואל^כ [lect emendt , ולא leg ; ולא חמ / * יהא *]
יהא U An P32 ; יהי Am P31 M A ; חהי P ; תיהי S /
לקבלוחי [לקבילוחי U An Am P32 ; לקבילוחי P31 S P ;
לקבלתי M.
- 19 האית [דאית M / בשמיא [בשמ(א) P31 / מטהדי] מטהורי An / ומטהיד]
ומטהד Am / עלי [על P32 ; עליי P / במרומי] במרומיא P31 M ;
במרומס S.

- 20 פליטי חברי קדם אלהא זלגז עיני .
- 21 והאיפער דמכסן בבר נש עם אלוה היך אינש עם חבריה .
- 22 ארום דשני מניין אחיין ואסרטיא דלא איחוב איזיל .

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 פליטי [טרקליטי leg παράλαητος lect emendt ; טלקטריי
; Am [id] פליטי ; P32 An [id] U [leg טרקליטי]
An Am U חבריי [חבריי / M טרקליטי ; S P P31
[P32 P31 P32 / אלהא / S P An אלה / זלגז / Am / עיני]
; P An עיני ; P32
- 21 והאיפער [האיפער U An Am P32 ; האפער P31 ; אמער M ;
P31 Am U אלהא [אלוה / S P M P31 Am בר [בבר / P אינוער
; M ; אלה S P An ; אלף P32 / היך] והיך M / אינש] אנש M U ;
P31 .
- 22 ארום [+ מסול U ; מסול cet / מניין] סנין S M / אחיין] אחיין M ;
; S P P32 An Am ואסרטיא ; απρᾶτα / ואסרטיא
/ ואסרטי P31 ; ואסרטי M / איחוב] איחוב An ; אחוב M P P31 /
איזיל] איזיל M P31 Am .

- 257 -

C A P I T U L O X V I I

- 1 נפשי מחבילא יומי דעיכו קבורן מתקנן לי.
- 2 אין לא מחלעבין עמי ובפירוגיהון חבית עיני.
- 3 שוי כרון ערב יחי עמך מן הוא לירי יקום.
- 4 ארום לבהון אשיתא סוכלחנו מסול לא תחרורם.
- 5 למטליג על אחוית חבריא ועיני בנוהי השחציון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 מחחבילא] חבילה P31; מחחבלא M; חבילא P; חובלה S BH / of
יומי] יומי P P32 An Am U; יומי P31 / דעיכו] דעכון Am;
דעכו U; ועיני + * דעיכו * P31; דועכו S / קבורן] קובריון U /
מתקנן] מתקנן P P32 An Am .P
- 2 עמי] בהדי M / ובפירוגיה] ובפרותגיהון sic P31 / עיני] עיני P.
ערב] עריב P An; ערוב S / מן] מאן S P P31 Am / יקום] יקרב
S P P31; יקום M.
- 4 לבהון] ליבהון P; לביהון S / אשיתא] אשיתא P32 An Am U
S M; אשיתא P / מן סוכלחנו] מסכלחנו M; מסוכלחנו S P /
היכנא] הכנא P31 P32 An / תחרורם] + להון Am U; חרורם + להוי
An; +להוי P32; חרורם + להון P P31; חרורם + להום M; חרורם
+ יתהון S.
- 5 למטליג] lect emendt; למטלג M; למטליג cet / אחוית] אחוית
An / חבריא] חברייתא P32 / ועיני] עיני P31 P32 An Am U
S P / בנוהי] בנייהי [leg] P32 An Am U; בנוי] cet /
השחציון] השחציון An Am U; הישחציון P32; השחציון P31;
השחציון S P M.

- 6 ועדני למחלין בעמא וגיהנס מן לגיו אהי .
- 7 וכהיח מן רגוז עייני וקלסחירי היך טולא כולהון .
- 8 ישחוקן חריצי על דא וזכאי על דילטור יתגבר .
- 9 ויאחד בדין חריץ ארחתיה ודכי אידיא יוסוף לאתחילא .

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 ועדני [ועדחני / S / למחלין] למחלין M P31 ; למחלין / P
בעמא [בעממא / S P31 Am / וגיהנס] וגיהנס Am ; וגהנס M ;
ובגיהנס S ; וגהנס A / אהי [אהי P31 ; אהי + חרגום אחר ועדני
למשלט בעמין רשיעין ובגיהנס מלגוא אהי P ; אהי + חרגום אחר
ועדני [met] למשלט בעמין סגיעין רשיעין ובגיהנס מלגיונא [?]
אהי S ; ת"א < A .
- 7 וכהיח [וכהיח A M ; וכהיח S / מן רגוז] מן רגוז M ; טרגוז P
/ S / עייני [עיני S M P31 U ; עייני P32 ; עייני / P / וקלסחירי]
; וקלסחירי U ; וקלסחירי An P32 ; ואיכריי P31 ;
וקלסחירי M ; וקלסחירי + *j ואיכריי P* ; וקלסחירי S / כולהון]
Am .
- 8 וזכאי [ודכי M / דילטור] דילטור P32 ; דלט' (ר) P31 .
- 9 ויאחד [ויוחד S P M P32 An Am U ; ויוחד S / כריץ]
lect confl ; צדיקא leg ; צדיקא S M P31 An Am U ; צדיקי P32 ;
< S P / חריץ] < M / ארחתיה [ארחתיה P32 ; ארחתיה / cet / אידיא]
אידיא P An Am ; אידי M / יוסוף [יוסף P / לאתחילא] לאתחילא
Am S P P32 An Am .

- 10 וברם כלהון תובו איתו כדון לא אשכח בכון חכים.
- 11 יומי עברו רעיוני אתבשילו לוחי לבי.
- 12 ליליא היך יומא ישון נהור קריב מסלקין מן קדם חשוכא.
- 13 אין אנא סביר דבית קבורחא ביחי בחשוכא מאכית שיווי^ה.
- 14 לשווא קריתי אבא אנת אמי ואחתי לריחשא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 10 כלהון [כולהון S M P32 An U ; כולכון P31 / חוכו] חחובון
M / איתו [ואיתו U ; ואחו P31 A ; אתמו; S/לא] ולא A M U /
אשכח [P31 desid / בכון] בהון An.
- 11 יומי [יומי U P32 An Am / רעיוני] רעיוני P32 U ;
רעיוני An / אתבשילו [איתבשילו An S ; בשילו P32 / לוחי] לוח
P32 / לבי [לבכי M ; ליבי S P .
- 12 היך יומא [היך ימא An M ; כימא P ; לימא S / נהור] נהורא
M ; ניהור S / מן קדם [מקדם P / חשוכא] חשוך S P .
- 13 אין [אס U An P31 S / סביר] סבר P M P31 / דבית [דבי^ה
P31 ; דבי S P M / מאכית] מאכית [ב סרסכ] U ; מאלה An /
שיווי^ה [lect emendt ; שוי U ; שיווי S P Am ; שיווי
P31 P32 An ; שויי M .
- 14 לשווא [לשחא S M ; לשוא P P31 / ואחתי] lect emendt ;
ואחתי An Am U ; לאחתי + לריביה P32 sic ; ואחתי P31 M
S ; ואחוטא P / לריחשא] לריחשא M .

- 15 והאן דיכזי סבארי ומתינחי מאן יסכינ^ה.
- 16 סנדו לביח קבורחא חחחן אין כחדא על עפר^א שרן.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 [והאן] והן P31 ; ואן S ; והאן A / דיכזי [דיכזי S ; דיכזי A / סבארי]
סאברי P32 ; סברי P M Am ; סברי P31 ; סיברי S / מאן [סן U
M P31 P32 / יסכינ^ה] ייסכנה U ; ייסכינה P An Am ; יסכינה
P31 P32 ; יסכנה M ; יסכינה S.
- 16 סנדו [סברי U ; סנדי S / לבית] לבי P31 P M P / קבורחא [קבורח
P31 / כחדא] כחד S / עפר^א [עפר^א U An P M P32 ; עפר
P31 S / שרן] שרן [שרן leg] S ; שרן A.

- 262 -

C A P I T U L O X V I I I

- 1 ואחיב בלדר זמן שוח ואמר.
- 2 אימתי חשוון הרפתקי למליא תחבינון ומן בחר כן נמלל.
- 3 מה דין אחשבנא היך בעירא טמעל בעיניכוך.
- 4 דמצער נפשיה ברוגזה איפשר דאמטולחך חשבוק ארעא וסינר יתחלק מן אחריה :

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 2 אימתי [עד אימת M ; עד אימתי cet / הרפתקי] הרפתקי P31 met ; הרפתקי [הרפתקי leg] S ; הרפתקי A / למליא] למיליית P32 ; למיליית P Am ; למליית An ; למליית P31 ; למיליית S / תחבינון [תחבינון M ; תחבינון S / ומן בחר] ומבחר A M ; ומאן S / כן [כדון S P32 An Am U ; *כדון* P31 ; כן P sic / נמלל] נמליל S P P32 An Am .
- 3 מה דין [מדין S P31 An U ; מא דין M P Am ; מה דין A / אחשבנא] אחשבנא S P P32 An ; אחשיבנא P31 ; אחשבנא M / בעירא [בעיר S P P31 P32 An Am U / טמעל] טמענא + אטנפנא P32 An Am ; טמענא + אטנפנא U ; טמענא [met] + אטנפנא P31 ; טמענא S P M / בעיניכוך] בטחמיכוך P31 U M P ; במיחמיכוך cet .
- 4 דמצער [דמצעיר S / נפשיה] נפשיה P32 / רוגזה [רגזיה An ; ברוגזיה cet / איפשר] איפשר S M P31 ; אוושר P / דאמטולחך] דאמטולחך M ; דאמטולחך cet / תחבוק] תחבוק S P P31 P32 U ; הישחביק An / ארעא] + מלמיחב S / יתחלק] איסחלק An :

לא זריד נפשיה לגרמיה איפשי דאמטולתך חתינשי ארעא מן למיחב
וחקיטא יסחלק מן אתריה.

5 לחוד נהור יטפי ולא ינהר גיה נהורי^ה.

6 נהור חשך במשכנ^{יה} ושרג^ה אמטוליה יטפי.

7 יתקון פסיעת חוקסיה וחטלוקיניה מלכתי^ה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

לא < P31 A // זריד P / איפשי אשר M ; אושר P /
דאמטולתך דאמטולתך U ; דמטולתך M / חתינשי תינשי P32 ;
חתינשי cet / מן למיחב מן לסחב M U ; סלמיחב S P / מן אתריה
מאתריה S P.

5 נהור נהור P31 / רשיעי רשיעי P31 ; רשיעי M / גיה גיה
An ; גיץ P ; גיץ [נסק ג] S / נהורי^ה נוריה S P M cet.

6 במשכנ^{יה} במשכניה חוס / ושרג^ה ושרגיה חוס / אמטוליה אמטוליה
P M U An Am P32 ; אטולתי [desid] P31 ; אמטולתיה P M
S.

7 יתקון יתקון U ; יתקון An Am P32 ; יתקון M ; יתקון
S P / חוקסיה חוקסי An / וחטלוקיניה וחטלוקיניה M P31 U ;
וחטלוקיניה An P32 / מלכתי^ה מלכתי^ה S M U ; סילכתי^ה Am
P P32 An ; מלכתי^ה P31.

- 8 מטול דאישטודר במצוח ברגלוהי ועלוי סריגתא יטייל.
- 9 יתיחד בתקלא דפוחא יתקון עלוי ככריא.
- 10 טמיע בארל אחליה ואוחזתיה עלוי שבילא.
- 11 חזור חזור יבעתניה אתרגושין ד,מחברד'ו לריגלך'.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 8 דאישטודר] דאשטודר M Am U ; ישתודר P31 / במצוח] כמצותא תמס /
ברגלוהי] בריגלוהי P32 An ; ברגלוי A M P31 ; כריגלוי P ;
כרגלא S / ועלוי] ועילוי S P P32 An Am / סריגתא] סריכתא
P31 ; סרגתא M ; סריגותא S / יטייל] ימפטייל emendt
P31 lect ; יטיל M.
- 9 יתיחד] יתייחד P32 Am ; יתאחד P31 ; יאחד M ; יתחד S P
בתקלא] בתקלא P31 / דפוחא] דפוחא P31 M / יתקוף] יתקופו M /
עלוי] עלוהי U ; עלווי S P31 / ככריא]
ככריא U sic ; סכריא Am ; כיכריא P32 ; נייכריא ? An ;
צהוונא + איל עילוי כביא P31 ; גכריא M ; ביכריא + נא צהוונא *
P ; ליסטיסי S ; ניכריא A.
- 10 בארע] בארע(א) P31 ; בארעא cet / אחליה] אשליה leg ; אשליה U
S ; An P32 P31 P31 M P31 A ; איסוניה S / ואוחזתיה] ומצודתיה S ;
ואוחזתה A / עלוי] עילוי S P Am ; עלי P31 / שבילא] שבלא P31 .
- 11 חזור חזור] חזור חזור S / יבעתניה] יבעתוניה M P32 An Am
S P ; יבעתניה P31 / אתרגושין] אתרגושין S P P32 An /
ד,מחברד'ו] lect emendt ; דמחברין U ; דמחברין P31 Am ;
דמיתברין [ד <] An ; דמחברין P32 ; ומחברין + יתיה M ; ומחברין
[ד <] P ; ומחברין S / לריגלך'] לריגלוי leg ; לריגלוי P32 An
P ; לרגלוי cet .

12 יהי כפין כיד בוכר^u וצער^u מכוין לאינתחיה :

לין יהי כופין בענינוחיה וצער מזומן לסוטריה :

לין יהי כופין חוקפ^l וחברא איטמוס לדופניה :

לין יהי לכופין ותביר מעחד לגביה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

12 < A / loc sec P ; loc tert S // יהי [יהא P32 /
כפין [כפן / M / כיד בוכר^u] lect emendt ; ביד בוכריה leg ;
ביבוכריה U ; בוכריה [כיד <] Am ; cet / מכוין [
מכוון S P P32 An Am ; מכון / M P31 / לאינתחיה] לאנתחיה U
: M P31 Am

לין loc prim SP ; A // יהי [יהא P32 / כופין] כפן M ; כפין
cet / בענינוחיה [באנינוחיה omn / וצער] וטעדא P31 ;
וצער / cet / מזומן [מזמן U An Am P31 P / לסוטריה]
לסטריה : M P31 Am U ; cet

לין < P31 M A ; loc quart P ; loc quart S //
יהי [יהא P32 / כופין] כפין omn / חוקפ^l חוקפיה omn /
איטמוס [ετομοε] ; איטמוס An Am P32 P / לדופניה] לדופניה
: S ; לחנפיה P32

לין < P31 M A ; loc tert P ; loc sec S // יהי [
יהוי U An Am P32 / לכופין ... לגביה] כפין מעחד לגביה
וצער מזמן לסוטריה P / לכופין [כפין U ; לכפין An P32 ;
לכפין + בנוהי cf inf Am ; כפין + בענובא [בענובא leg] S.

- 13 ייכול בוצנון דחפיון למושכיה יגמור בנוהי מלאך מוחא :
- לין יגמור כחדא חקוף משכיה וגמא בנוהי שירווי מוחא.
- 14 יתגזר ממשכניה רוחצניה ותובלניה למליך רגושאחא.
- 15 חשרי אינתחיה במשכניה מדליחיה ליה ויבדר על מדוריה גופריחא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 13 ייכול [יכול P / בוצנון] בוצנין leg ; בוצנין P32 Am U
A M P31 ; בוצין S P An / דחפיון [דחפין M / למושכיה]
למשכיה P M P31 P32 Am ; למישכיה S An / יגמור [יגמר An
P31 S P M / בנוהי] Am cf v.12 ; בנוי S P M / מלאך
מלאכא Am / מוחא [רמוחא A Am]
- לין < P31 A // יגמור [ייכול M Am ; יגמר S P An / כחדא]
כטרא M ; < P ; בהוא S ? חקוף [יחקוף S / משכיה] מישכיה S
וגמר [יגמר M P U ; < S / בנוהי] בנוי S P / שירווי [שרווי M,
שרוי S .
- 14 יתגזר [יתגזיר S P P31 / רוחצניה] רוצניה P32 ; < P31 /
ותובלניה [ותוביליניה S P P32 An Am ; ותובילניה P31 U /
למליך [למלך S P M / רגושאחא] רגושאחא S P M P32 ; רגישאחא P31.
- 15 אינתחיה [אנתחיה M U ; איחחיה P32 / מדליחיה] מדליחיה An Am U
P32 ; מדלחה P31 ; מדליחיה M ; דליח S / ויבדר [ויחבדר P31 /
מדוריה] מד P text dif lect... / גופריחא [גפריחא S P32 An .

- 16 מן ארעא בנוהי ישזיצון ומן שמיא יתגזר אוברדיניה :
לין מלרע שרשוהי מחייבשן ומן לעיל יתמולל זאזיה.
- 17 דוכרני^ה הובר מן ארעא דישראל ולא שטא ליה על אנפי אישקיי.
18 יהדפוניה מנהרא לחשוכא ומן חבל יגלדיניה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 16 [P P32 sec loc ; ת"א 17 v. S < A // מן ארעא]
מארעא / M / בנוהי [בנוי S P M / ישזיצון] / ישזיצון / P31 / ומן
שמיא [ומשמיא / M / יתגזר] איתגזר P An ; תגזר / S / אוברדיניה
lect emendt ; אוברדיניה תמס :
לין [P P32 prim loc ; P31 < A S text // שרשוהי]
שרשוהי Am ; שרשוזי P ; שרשוזי S ; שרשוהי A / מחייבשן]
יתייבשן An U ; יתייבשן Am P32 S P ; יתייבשון M / ומן] דמן
U P32 / זאזיה [זאזיה] S [pro] ; זאזה A .
- 17 דוכרני^ה [דוכרניה M ; דוכרניה cet / מן ארעא] מני ארעא [מן
ארעא leg] M ; + הובר מן ארעא P32 sic ; מארעא S P /
דישראל [דישראל An P32 P31 ; < BH A M c / שטא] + ישראל
S / אנפי [אפי S P / אישקיי] אשקיי U P31 S P ; אישקיה
P32 ; אשקוי M ; + ת"א 16 v. S cf .
- 18 יהדפוניה [+ יהדפוניה sic U ; יהדפוניה P31 P32 / מנהרא]
מנהר S P BH c / לחשוכא [לחשון S P BH c / ומן חבל]
ומחבל S P M / יגלדיניה] lect emendt ; יגלדיניה U ; יגלדיניה
P32 An Am ; יגלדיניה cet .

- 19 לא בר ליה ולא ביר ב^m בעמיה ולית משיזב ביתוביה.
- 20 מטול יומיה איצטדיאו בתראי וקדמאי אחזון עילעולא רתיחא.
- 21 וימרון לחוד אלין משרית עולא ודין אתר דמן דלא ידע אלהא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 19 בר] ביר חמס/ ביר בר^m] ביק בריה U ; בר ביר P31 ; ביר ברא
 cet / ולית] ולא Am / משיזב] משיזב P M Am U ; משיזב
 cet / ביחוביה] ביחוביה Am U An P32 P31 .P
- 20 יומיה] יומי S ; יומה A / איצטדיאו] אצטדיאו Am U An P31
 M ; איצטדיו P / בתראי] בחריה P32 / וקדמאי] וקדמונאי M /
 אחזון] אחזון S P M P31 / עילעולא] עלעולא M An Am U ;
 P < cf vb q seq ; S < / רתיחא] M < ; P *^m k עלעולא * .P
- 21 וימרון] c BH S < ; ויימרון cet / אלין] אליין Am U ; אליין
 P P32 An ; אליין S P31 / משרית] משרית S P An ; משריית
 P32 Am ; משריית P31 / עולא] עולה Am U P32 ; עולא P31 ;
 עולא S P / דמן] דמאן Am An P32 S P / ידע] יידע Am U
 S P An ; P32 < ; ידע P31 / אלהא] אלה An ; אלוך P32 ;
 S ; לה אלהא A .

- 270 -

C A P I T U L O X I X

- 1 ואחיב איוב ואמר.
- 2 עד אימתי תקנטון נפשי וחשפונני במליא.
- 3 דנן עשר זמנין תכספונני לא תבוהון תשמודעון לי.
- 4 וברם בקושטא שליחי גבי תביח שלוחי.
- 5 אין בקושטא עלי תרברבון וחכסנן עלי חסודי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 2 אימתי [אימה / M תקנטון] תקניטון P32; תסקטון P31 lect emendt ;
תנקטון / S M met / וחשפונני [וחשפונני P31] ; וחשפונני / P
במליא [במליא An Am P31 P32 .S P
- 3 עשר [עטר / M / זמנין] זימנין An P31 P32 / P חכספונני [
חכספונני P32 / חשמודעון] חשמודעון An Am P31 P32 M P .S
.S
- 4 וברם [ברם / P שליחי] שגיהי .S
- 5 בקושטא [בקושט S P / עלי] עליי P / חרברבון [lect emendt ;
חרברבון P31 P32 Am U ; חרברבון S P M An / וחכסנן]
וחכסנן An / עליי] עליי P / חסודי [חסודי U ; חיסודי An Am
.S P P31 P32

- 6 ידעו השזא ארי אלהא חספני וברככי עלי אחזר.
- 7 הא אקבול מן קדם חסוף ולא אחותב איצלי ולית דינא.
- 8 איסרטי חטר ולא אעבר ועל שבילי חשוכא ישוני.
- 9 איקרי מעלוי אשלה ואערו כלילא דרישי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 ידעו [יידעו P32 Am ; דידעו An ; דעו P31 A P / ארי] ארום
חמס / אלהא [אלה S P An / וברככי] ? ; זכריכיה ?
An ; וכירייכי ? Am ; וכירייכיה ? P32 ; וכריכיה ? U
ומדייניה ? P31 ; וסריגיה S M ; וכריגיה [וסריגיה leg] P /
אחזר [אחזר P32 Am U ; אחד S .
- 7 אקבול [אקבל M ; + *אנא איבעי* P / מן קדם] מקדם P ; < BH S / c
ולא [ולא P31 / אחותב] איתותב Am An P32 P31 S / איצלי
אצלי S P M P31 An U .
- 8 איסרטי [אסרטי U P31 M / אעבר] איעבר An P31 ; איעבר Am
S ; אעיבר P P32 / שבילי [שבילי U An Am P32 P /
חשוכא] + 'ה P31 ; חסוף S P M / ישוני [ישוני An Am .
- 9 איקרי [יקרי P31 / מעלוי] מעילוי An Am P31 ; מעילווי P32 ;
מעלי S P / כלילא [כלילא Am ; כלילא] כ proכ] P31 ; כלילא
P31 lect emendt ; כלילי M .

- 10 יצדינני חזור חזור ואזיל ואטיל היך קיסא סברי .
- 11 וחקף עלי רוגזיה וחשבינני ליה היך מעןקוהי .
- 12 כחדא ייחון אוכלוסייהון וכבשו עלי ארחתהון , שרון חזור חזור למשכני .
- 13 אחיי מעילוי ארחק ויודעי איך עברו חלונאי מני .

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 10 יצדינני [יצדינני M An ; יצדינני P31 ; אדינני S ! ; יצדינני A / חזון [חזון S / חזון (ר) P31 ; חזון S / ואזיל [ואזיל S P32 An U ; ואזיל M P31 Am / ואטיל [ואטיל Am ; ואיכול [leg prob ut text] P31 ; ואטיל U An P M P32 / היך קיסא [היך קסא M ; כקיסא A P ; כקיסא [leg] S An / סברי] .
- 11 וחקף [וחקף S Am / וחשבינני [וחשכני U ; וחשכני M / ליה] לה P31 / היך מעוקוהי [היך מעיקוהי leg ; היך מעיקוהי An Am U M P32 ; היך מעיקוהי P31 ; כמעיקוי S P / ייחון] + עלי S ; ייחון A / אוכלוסייהון [אוכלוסייהון An Am U P32 M P31 A ; אכלוסיי P ; ארחתהון] ; ארחתהון S P31 P32 An U / שרון [שרון lect emendt ; שרון An U ; שרון P32 ; שרון cet / חזור חזור] חזון Am ; חזון חזון S .
- 13 אחיי [אחיי S M P31 / מעילוי [מעילוי M U ; מעלי S P / ארחק [ארחק M / ויודעי [וידעי SM.P32 ; וידעיי P31 ; וידעיי + כרט P / איך עברו] היך עברו U ; אין עברו P32 Am ; איתעבידו P31 ; איתעבידו M / חלונאי [חלונאי S P M P32 An Am ; חלונאי P31 .

- 14 פסקו קרובי ומיודעי אנשיוני.
- 15 דירי ביתי ולחינתי לחלונאי יחשבוני היך בר עטמין הותי במחמיהון.
- 16 לעבדי קריתי ולא יחיב בפומי אבעי מניה.
- 17 רוחי נוכריחא לאיתתי ואתחננית לבר מעי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 14 קרובי [קרובי P Am U ; קרובי P32 An ; קריבי S M P31 / ומיודעי] ומיודעי P32 U ; ומודעי An ; ומנר(עאי) P31 ; ומידעי M ; ומידעי P ; ואשמודעי S / אנשיוני] אתשיוני P31 ; אנשיוני P.
- 15 דירי [דירי P31 P32 An Am U ; דארי S / ביתי] בייחי Am / ולחינתי [ולחינתי S P P32 An U ; ולחינתי [pro נ] M / לחלונאי] לחלונאי U ; לחלונאי M Am ; לחלונאי P31 An ; לחלונאי / S P P32 / יחשבוני] יחשבוני S P M An ; יחשבוני P31 / היך בר [כבר S P / הותי] הלתי P31 ; הותי cet / במחמיהון] במחמיהון S P32 ; במחמיהון P P31.
- 16 יחיב [יחיב + יחי S / בשומי] בפסי P / אבעי] אבעה A P An ; אבעא M ; איבעי S / מניה] מיניה S P P32 An Am ; מיני P31.
- 17 לאיחתי [לאנחתי S M Am ; לאחתי P31 ; לאינחתי P / ואתחננית] ואיחחננית P P32 An / לבר] לבני P31 / מעי] מעי An Am P P31 ; מיעי S.

- 18 לחוד ינקיא רחוק ממרי איקום ומללין מני .
- 19 רחוק יתי כל אינשי רזי ודין דרחימית אהפיכו בי .
- 20 במשכי ובבשרי אידבקת גרמי ואשחרית במשך כבני .
- 21 חוס' עלי חוסו עלי אהון חברי ארום מחחא מן קדם אלהא קריבא בי .

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 18 : לחוד < P32 / ינקיא [ינקיא An P32 S ; ינקיא P31 / ממרי] פיגורי [מימרי leg P32 ; סימרי cet / איקום] אקום U P32 P31 M P / S ומללין [ומללין P32 P31 / מני] מיני .P An Am
- 19 רחוק [רחיקו P31 / יתי] מני S / אינשי [אנשי M U / דרחימית] דרחמיח P32 ; רחמיח P31 ; די רחמיח M ; די רחמיח A / אהפיכו [איחהפכו S P An ; איחהפיכו P32 ; אהפכו M .
- 20 ובבשרי [ובבשרי U P31 M ; ובבשרי An / אידבקת] אדבקת U ; אדבק'ה P31 ; דבקת M BH cf / גרמי [גרמי P / ואשחרית] ואשחרית U ; ואשחרית P32 An S ; ואשחריות P31 / כנאי [sic , ככי leg ; ככני [ככי leg] U ; כסוי An ; ככאי A Am ; ככיי P32 P31 ; ככי M P ; בישרי S .
- 21 חוס' [חוסו lect emendt ; חוסו omn / עלי] * עלי P31 ; עלי P / חוסו עלי [חוסו עלי P ; < S ; חוסו עלי A / חברי] חבריי U P32 P31 An Am / מן קדם אלהא [מן קדם אלהא] מן קדם אלהא An ; דיהוה M ; מקדם אלהא S P ; מקנס [ר pro ד] A / קריבא קריבא An ; קריבא S P M .

- 22 למח חרדפוני זכמת אלה ומבשרי לא חשבוען.
- 23 מן יהב דיכי ויכתבון מליי מאן יהב בפיתקא ויחרשמון.
- 24 בקולמו פרזלא ובכרכמישא לעלמ בטינרא יחפסלון.
- 25 ואנא ידעית דיפריקית קיים ומן בחר כדין פורקניה על עפרא יקום.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 22 למח [למח leg ; למח S P32 An Am U ; למח cet / חרדפוני] ;
חרדפונני S M P31 An ; חרדפוני P / דכמת [דיכמת S P P32 /
אלה [אלה S An ; אלץ P32 ; אלה cet / ומבשרי] ומבשרי M P31 /
חשבוען [חשבוען M P31 P32 U .
- 23 מן [מאן S P P32 An Am / יהב] יהיב U ; יחן S P BH c /
דיכי [יחי M ; הכא * \bar{a} דיכי * P / ויכתבון] ויכתבון P32 /
מליי [מילייא S P P32 Am ; מילי An ; מלי M / מאן] מן M U ;
מן P31 / יהב [יהיב S U ; יחן S BH P31 c ; ייהב P / בפיתקא]
בפתקא M P31 U ; בפיתקא P .
- 24 בקולמו [בקולמו leg, ἀλαμνος ; בקולמו [pro s] An Am U ;
P32 ; בקולמו [id] P P31 ; בקולמו S M / פרזלא] דפרזלא M ;
מן פרזלא S / ובכרכמישא [ובכרכמישא S P M An ; ובכרכמישא P31 /
לעלמ [לעלמין P ; לעלמ S ; לעלמ cet / בטינרא] בטינרא U /
יחפסלון [יחפסלון An met ; יחפסלון P31 ; יחפסלון S P M .
- 25 דיפריקית [lect emendt ; דפרוקי P31 ; דפרוקי cet / קיים]
קיים M / ומן בחר [ובחר S P / כדין] כדון P31 ; כן S P /
פורקניה [פורקני P31 ; פורקני S ; פורקנה A / על עפרא] עלי S .

- 26 ומן בחר דאיתפח משכי חהי דא ומבשרי אחמיה אלה.
- 27 די אנא אחמי לי ועייני חמון ולא חלונאי שלימו כליותי בעובי.
- 28 ארום תימרון מה נרדוף ליה ועקר מילתא נשכח ביה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 26 / P ומן בחר] + כן / P דאיתפח] דאתפח S M P31 U ; דאיתפח / P
חהי דא] חהא דא P32 An U ; חהלדא P31 sic / ומבשרי] ומבשרי
M P31 U ; ומבשרי P32 / אחמיה] lect emendt ; אחמיה U
אחמיה P31 An Am ; אחמיה] [leg P32 ; אחמי +
חוב P M P31 Am U ; אחמי + חוב / אלה] אלה
; P M P31 Am U אלוך P32.
- 27 / Am די אנא] דאנא S P P31 P32 An Am U / אחמי] אחמי Am
ועייני] ועייני An U ; ועייני P31 P32 M / חמון] יחמון M
ולא חלונאי] ולהלונאי An ; ולא חלונאי U ; ולא חלונאי Am
U ; ולא חלונאי P32 S P ; ולא חלונאי P31 / שלימו] שלימו
P31 / כליותי] כוליתי P31 ; כליתי M ; כוליתי S P / בעובי]
בעובי An ; בחובי S ; בעובי A.
- 28 תימרון] חמרון P31 M / מה] מא P / נרדוף] נרדף S M P32 U
ועקר] ועיקר S P P31 An Am U / מילתא] מילתא S M U /
כיה] ביה P ; ליה S ; בה A.

29 דחולו לכון מן ק' חרבא ארום כד רגיו אלהא על טורחנחא מגרי
קטלין בחרבא מן בגלל דחדעון דדיין קושטא הוא מרי דינא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

29 דחולו [דחילו / P / מן ק'] מקדם A P ; מן ק' P31 ; מן קדם cet /
כד רגיו [כד רגיש P32 ; רגיו [כד < P31 ; בדרגיו [ב סרוככ]
כד גזיר S P met ; כד רגז / A אלהא [אלוך P32 ; אלה S P /
מגרי [מגרה P32 / קטלין] קטלין U ; דקטלין P31 ; קטלין P M /
בחרבא [דחרבא An Am U P32 M ; בחרבא P31 / דחדעון]
דחידעון An P32 S P ; דחידעון A M / דדיין [דדיין An P32 /
דיין M / קושטא [קשום S P M / הוא < P32 / מרי] ומרי P32 ;
מארי S.

- 279 -

C A P I T U L Ó X X

- 1 ואח"כ צופר זמן נעמה ואמר.
- 2 מטול דרעיוני משיבין לי ומטול דחישותי בי.
- 3 מרדחא דכסופי אשמע והיך פרח מן ביונתי יחיבנני.
- 4 הוא ירדחא מן אולא מן עדן דיסתוי בר נש עלוי ארעא.
- 5 ארום בועת רשיעי שציא בעגל וחדות דילטור עד שעתא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 צופר [צפר U / נעמה] נעמא An P31.
- 2 דרעיוני [דרעיוני U P32 ; דרעיוני An ; דרעיוני P / משיבין]
משיבין S P32 Am U ; משיבין cet / לי] < P31 / דחישותי [דחישותי
S U ; דחישותי Am / בי] < An.
- 3 מרדחא [מרדחא Am met / דכסופי] דכסופי An P32 P31 S P /
והיך פרח [והיך פרחא U Am An P32 ; ורחא P31 ; והיך פוחא M ;
וכוחא S P / מן ביונתי] מביונתי S P / יחיבנני [יחיבנני Am U
M ; יחיבנני P32 ; יחיבנני P31.
- 4 ירדחא [lect emendt ; ירדחא A P31 ; ירדחא cet / אולא] אולא
M P31 / מן עדן [מן עידן An Am ; < P31 ; מעידן S P / דיסתוי]
דיסתוי U ; לשתוי An ; לשתוי^(ח) P31 ; דאסתוי A M ; דאסתוי met
S / עלוי [עליוני An Am P32 ; עליוני (י) P31 ; על S P .
- 5 כועת [כועת *+ כועת * lect emdt P31 / שציא] שציא U ; שציא
P31 Am ; שציא P An ; שציא M ; שציא S / בעגל [בעגל An /
וחדות [וחדות S P32 An U / דילטור] דילטור P31.

- 6 אין ייסק לצית שמיא זוקפיה ורישה לעננא ימטי.
- 7 היך ריעימא לעלם יהובד חמותי יימרון האן הוא.
- 8 היך חילמא יסום ולא ישבחוניה ויגלי היך חזיונא ולייליא.
- 9 עינא די סקרתיא ולא תוסיף ולא טוב תסכיניה אחריה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 אין [אס An / ייסק] An < ; יסוק P32 Am U / ורישה] ורישה חמס / לעננא] לענני P31 / ימטי] * ימטי * P31.
- 7 ריעימא] lect emendt ; ריעימא P32 An U ; רעיא Am ; ריעיא P31 ; רעיה M ; רעיה S / לעלם] לעלם P31 ; לעלמא cet / חסוהי] חסוי S P M / האן] הן P31 ; הא [האן leg] S ; האן A.
- 8 היך חילמא] היך כחולמא U ; הי כחילמא P32 An Am ; היך חלמא M P31 ; כחלמא S P / ויגלי] ויבלי [ב pro ג] P31 ; יגלי M / היך חזיונא] היך חזונא M ; כחזונא S P.
- 9 עינא] עיינא An Am / די סקרתיא] דסקרתיא U ; דסקרתיא An P32 S P P31 ; דסקרתיא Am ; סקרתיא M / ולא] לא An Am U P32 S P P31 / ולא טוב] * ולא טוב * P31 ; ולא חופ] ולא חוב M [leg / תסכיניה] תסכניה M U ; תסכיניה [תסכיניה leg] P32 ; תסכיניה P.

- 10 ובנוהי ירעעון כד חזינן מסכינין וידוהי משלמין תקוף צעריה.
- 11 גרמוהי איחמלין חיוליה ובהדיה על עפרא חשכב.
- 12 אין מתבטא בפומיה בשתא יכדביניה חרות לישניה.
- 13 יחוס עלה ולא ישכקינה ויכסינה במצע מוריגיה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 10 ובנוהי [בנוהי P31 P32 An Am U ; בנוי S P M / ירעעון]
ירעשו(י) [leg prob ut text] P31 ; ירעון S / כד חזינן]
כד חזינן [ו pro ז] P32 An U ; כד חזינן P31 ; < S P M /
מסכינין [מסכינין M P31 ; כמסכינין P ; כמסכינין S ; כמסכינין A /
וידוהי [וידוי S P M P31 / משלמין] משלמין M An .
- 11 גרמוהי [גרמוי S P M / איחמלין] אחמליין P31 U ; איחמליין
P P32 An Am ; אחמליאו M ; איחמליין S ; אחמליאו A /
חיוליה [sic ; חייליה P32 An U ; חיליה M ; חילויה S P /
ובהדיה [ובהדיה omn / תשכב] תשכוב M P31 Am .
- 12 אין [אס S Am U ; אין A / מתבטא] תבטיס P ; תבטיס S / בפומיה
lect emendt ; בפומיה (ה) P31 ; בפומיה P ; בפומיה cet / בשתא
בישתא M U P31 P32 Am U / יכדביניה] יכדבנה M U ;
יכדביניה Am ; יכדביניה (ה) P31 ; יכדביניה + *ij ימנעינה * P ;
ימנעינה S / לישניה] לישנינה P32 .
- 13 יחוס [יחוס Am / ישכקינה] ישכקנה M P31 U ; ישכקנה An
P32 / ויכסינה] ויכסנה M U / במצע [במצע P31 (צ) .

- 14 מיכליה במעיינוהי מתהפך אירסא דחורמניא בגויה.
- 15 נכסין יסלעס ופלט יתיה דמכריסיה יתרכניה אלהא.
- 16 רישי חורמנא יינק תקטלניה לישן חיויא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 14 מיכליה [מיכליה lect emendt ; ליוכליה An ; מיכליה cet / במעיינוהי [במעיינוהי An ; במעיינו (הי) P31 ; במעוי P M ; במעוי S / מתהפך [מתהפך S U ; מיחהפך P32 ; אחהפך M Am ; איחהפך P / אירסא [ארסא M / דחורמניא [דחורמנא S P P31 ; דחורמנין M .
- 15 נכסין [נכסין P32 ; נכסיט P31 / יסלעס [רסלעיס An P ; רסלעס cet / ופלט יתיה [ופלט (נון) P31 ; יפלט יתיה M / דמכריסיה [lect emendt ; מכריסיה U ; ומכריסיה An Am P31 P32 ; מכרסיה M ; ומכריסא S ; מכריסה A / יתרכניה [יתרכיניה Am . S An P31 P32 An / אלהא [אלה S An .
- 16 חורמנא [חורמניא omn / יינק [יינק S P P32 An Am U ; ינק P31 / תקטלניה [תקטיליניה Am ; תקטיליניה S P An ; תקטיליניא P32 ; תקטליה P31 / לישן [לישן M / חיויא [חיויא An ; דחיויא P32 ; חויא P31 M ; חיויא P ; תניניא S .

- 17 לא יזכי למחמי בטופ' נהרות נחליא דמן דובשא ולואי ;
לין דשומנין וגובנין.
- 18 מיחייב ליעות חורנא ולא יגמר היך מוזלא פירווגיה ולא יעאכל.
- 19 ארוט רעע עסקא מסכינא ביחא אנט ולא בנא יחיה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 17 יזכי [ידכי P31 P32 Am / למחמי] למחמי S P P32 An Am ;
< P31 / בטופ' [בטופ' P P32 Am U ; בטופ' An ; בטופ' P31 ;
; A M ; S < / נהרות] נהרות P P31 P32 Am U ;
נהרות S / נחליא] נחליא An ; נחליא P31 / דמן דובשא [דמן
דובשא P31 ; דמובשא S P / ולואי] ולואי P32 ;
ולואי An ; ולוי + (ולואי) M sic ; ולואי S P ; ולואי A :
לין < P31 A S P M // דשומנין [דשומנין U .
- 18 מיחייב [מחייב חמס / ליעות] לאות M / חורנא [חורנא S ; A < /
ולא] לא S P ; ולא A / היך ... יעאכל [כדעתייה מחייב שלחופיה
ולא ידוץ M ; כדחוקפיה מחייב מיניה לא יבוע P ; כדחוקפיה
מחייב מיניה ולא יבוע S / מוזלא [מוזלא P31 An Am U / P32
ולא] לא P31 / יעאכל [lect confl ; יעאכיל] An U
P32 ; יעכיל P31 ; + חרגום אחר מחייב ליעות חורנא לא גמר
כדעתייה מחייב ' ' ' ' ' לא ידוץ P .
- 19 רעע [רעע / פסקא] פסקא P32 An Am ; עסקא M ; עסקא S P /
מסכינא [דמסכינא M ; דמכיניא P ; דמסכינא S / בנא] יביין Am .

- 20 ארום לא ידע דיהי שליו בכריסיה בגושמיה לא ישחזב.
- 21 ליח משיזב למיכליה מטול היכנא לא יוריק טוביה.
- 22 כד תחמלי סאתיה יתפרע מניה כל אידא דלעי תיחניה.
- 23 יהי לממלי כריסיה יגרי ביה חקוף רוגזיה ויחית עלוהי מטרי
- דפורענותא בשלדיה :
- לין בקרביה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 20 ידע [ידע U An P32 / P / דיהי] דהא P31 / שליו [שליו U / בכריסיה] בכריסיה M / בגושמיה [בגושמיה An / ישחזב] ישחזב U S P P32 An Am ; ישחזב P31 M.
- 21 משיזב [משיזב U An P32 ; משיזב Am ; דמשיזב S P P31 ; משזב M / למיכליה] למיכל(ליה) P31 ; למכליה M / היכנא] הכנא P31.
- 22 כד [< M / תחמלי] תחמלי An / מניה [מיניה P31 P32 An Am S P / אידא] ידא S P / ולעי [לעי U ; ולעי P32 An ; דלעי P / תיחניה] תיחניה S P P31 An Am ; תיחניה P32.
- 23 יהי [יהא P31 P32 / לממלי] לממלי S P An / כריסיה] כריסיה M / רוגזיה [רוגזיה omn / ויחית] ויחית S U ; ויחח M ; ויחית A / עלוהי [עלוי S P M / מטרי] מטרין M P31 U ; מטרי An ; מיטרין P32 An ; מיטרא P ; מטרא S / דפורענותא] דפורענותיה P32 ; M < ; דפורענות S P / בשלדיה] בשלדיה P31 ; בקרביה [לינ cf] S : לין < A S M P31 * * P // בקרביה] * בקרביה * P.

- 24 יעירוק מן זיני פרזלא חשלחפניה קשל דכרכומא.
- 25 שלף ונפק מן חיקא וברקא במרירחיה ויהלך עלוהי דחיליא.
- 26 כל חשוכא סמיע לטשיו^לחיה חגמריניה נור גיהנס דלא נפיה ישרי משויב במשכניה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 24 יעירוק] ייעירוק An; יערוק M P31 / מן זיני] מן זיני Am
P32 ; מן זיניה P31; מזיני S P ; מזיני + קרבא /A פרזלא]
דפרזלא /S P31 [חשלחפניה] חשלחפניה An Am P31 P32
/ S P [קשא] קשא חמס / דכרכומא] כרכומא P31.
- 25 מן חיקא] מן חיקא Am; מחיקה M ; מחיקא /S P [במרירחיה]
ממרירחיה U ; ממרירחיה Am; ממרירחח M / ויהלך] יהלוך M;
ויהליך /S P [עלוהי] עלוי P M / דחיליא] דחיליא Am; דחיליא
. S P
- 26 חשוכא] חשוך /S P [לטשיו^לחיה] lect emendt ; לטשייחיה
Am U ; לטשיו^לחיה Au ; לטשייחיה P32 ; לטשייחיה P31 ;
לטשייחיה S M ; לטשייחיה /P חגמריניה] חגמריניה M U /
גיהנס] דגיהנס An ; גיהנס Am ; גיהנס P32 ; דגהנס M / נפיה]
נפח P32 S ; נפיה /P ישרי] + *נא יחבאש + נא יחבכר + נא
ייחבר* / P [משויב] משויב S P P32 An U ; משוב M /
כמשכניה] כמשל(ניה) P31 ; במישכניה P.

- 27 יפרטמון אנגלי מרומא סורחניה ודיירי ארעא יקומון למבאשא
ליה.
- 28 יטלטל עבור ביחיה משדייה וחמריה מזולפן ביום רוגזיה.
- 29 דין חגלק אדם בר נש רשיעא מן קדם ייי ואחסנת מימרה מן אלהא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 27 ודיירי [ודיירי M / יקומון [יקימון U / למבאשא] לאבשא P31 /
ליה < An.
- 28 יטלטל [יטלטל S / עבור [עיבור S P P32 An U / משרייה] משחיה
leg ; משחיה S P M U ; משה^(ה) / P31 [מזולפן] מן דלפן [מזולפן
leg [P32 Am ; מזולפין P31 ; מזולפין S / ביום] ביוםא M /
רוגזיה [דרוגזיה M.
- 29 חילק [lect emendt ; חלק P31 ; חילק P ; חולק cet / אדם בר נש]
lect confl ; אדם < S P M P31 An / מימרה] מימרון [קפרה]
U P32 Am ; מימרה P31 ; מימרה cet / מן] + קדם S M / אלהא]
אלה S An.

C A P I T U L O X X I

- 1 ואתיב איל ואמר
- 2 שמעו וקבילו מלתי וחהוי דא תנחומותיכון.
- 3 סכולן יתי ואנא אמליל ומן בחר דמלילית חדוך.
- 4 הברס אנא לבר נש מלתי ואין מדין לא תתיעק רוחי.
- 5 איחפניאו לווחי ושחוקו ושוון אידא על פומא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 איל [איוב leg; איוב omn .
- 2 שמעו [שמיעו An U ; שמעו P P32 ; שמועו P31 / מלתי] מילחי
/ S P M P31 P32 An Am / וחהוי [וחהוי]
תנחומותיכון [תנחומתכון P32 An ; תנחומתכון Am ; תנחומתכון P31 ;
תנחמתכון A M ; תונחמתכון P met .
- 3 סכולן [סכולו leg; סכולו S P M P31 P32 / אמליל] אמלל U
/ S P M P31 Am ; אימליל P An / ומן בחר [וסבחר + כן S P
דמלילית] דמלילו P32 ; דמלליה M / חדוך [אידהר [אידהר leg] Am ;
חיהר [חדוך leg] P31 An ; חדוך [ר pro] P32 ; חדוך [הפרס]
P M .
- 4 הבקס [אפשר M ; הא ברס A / אנא M / מילחי] מלתי P31 An U
P M / מדין [מה דין S P32 ; סא דין P / תתיעק] תתיעק Am
An P32 ; חתיע P31 ; חתעי A M ; חתיע P ; חדעי S .
- 5 איחפניאו [פנו אחפניאו U BH cf ; אחפניאו An ; אחפנו P31 M
A ; איחפניו S P / לווחי] לווחי S M P31 Am U / ושחוקו [ושחוקו
P31 / ושוון] ושוואו An ; ושוו P / פומא] פמא P .

- 6 ואין דכרית ואחבהלית ואחז בשרי רחיתא.
- 7 מא דין רשיעא ייחון איתקפו לחוד קנו ניכסין.
- 8 בניהון מכוון קומיהון עשהון ובני בניהון למחמיהון.
- 9 בתיהון שלם מדלית דלוחא ולא מחת אלוה עלויהון.
- 10 תוריה ניבטון ולא יפקין חשיזיב תוריה ולא תחכל.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 ואין [ואם An U / ואחבהלית] ואיחבהלית P32 ; ואיחבהלית An P
[ואחז / S ואחז] ואחד leg ; ואחד An Am U P32 M P S / בשרי]
כטרי U P31 M ; ביטרי An P32 .
- 7 מא דין [מדין An P31 M ; מה דין An U P32 S / רשיעא] רשיעא
P32 ; רשיעא cet / ייחון] יחון M ; ייחון S BH cf / איתקפו]
אחקיסו U M ; אחקפו P31 / לחוד] לחדא P S / ניכסין] נכסין U
M P31 An Am .
- 8 מכוון [cf BH ; מכוון P31 ; מכוין P M ; מכוונין S ; מכוון A /
קדמיהון] קומיהון P / ובני < P31 / למחמיהון] למחמיהון An Am .
- 9 שלם [שלמא An U P32 An P P31 S / מדלית] דלית M / ולא] וליח
M P S / מחת] מחא [leg S ; מחת A / אלוה] אלהא Am U
P31 M P ; P32 ; אלה S / עלויהון] עלויהון An Am P32
S P P31 .
- 10 תוריה] + מקטיה S ; A ut text / ניכסין] מכסין leg ? ; נכסין U
Am P31 ; ניכסין P32 ; מכסין An P M A ; מקסין S / יפקין]
lect emendt ; יפקטון An U P32 A ; יפקטין An P ; יבלט M ;
יפקטיו S / תשיזיב] תשיזיב An P32 ; תשיזיב P31 ; תשיזיב M / תוריה]
lect emendt ; תורינינה [תורחיה leg S ; תורחיה Acet / ולא ...]
* ולא ... P31 / תחכל] תחכיל An P31 .

- 11 ישגדרון היך ענא סלייהון ורוביהון יטפון.
- 12 יטלון תופין וכנרין ויחדון לקל אבובא.
- 13 גמרין בטבא יומיהון ובמרגועא שיול יתברון.
- 14 ואמרו לאלהא זור מיננא ולמחכס ארחתך לא צבינא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 11 ישגדרון [lect emendt ; ישרון omn / היך ענא] כענא / S P
סלייהון [סליהון An U P32 P31 M S / יטפון] יטפון
leg ; יטפון omn .
- 12 תופין [תופין] טופין [ט pro ת] An ; טפין [id] P31 ; כתפין M ;
כתופין S / וכנרין [וכנרין P32 P31 S ; וכנרין An / לקל] ... לקל *
P31 .
- 13 גמרין [יגמרון M Am / יומיהון] יומיכון [כ pro ת] An / ובמרגועא
ובמרגיעא S An ; ובמרגועא^(י) + לא ובשעא P31 ; ובשעא + *נא
ובמרגועא * P / שיול יתברון [An desid . / שיול]
שייול P32 ; לשאל Am ; לבי קבורתא P M P31 ; קבורתא S ; קבורא
A / יתברון [נחתין S P M P31 U .
- 14 ואמרו [ויימרון S / לאלהא] לאלהא S An / מיננא M An U /
ולמחכס [ולמיחכס An P32 / ארחתך] אוריחך P ; אורחך cet .

- 15 מה שדי ארום נפלחנייה ומה צורך אית ארום נצלי במימריה.
- 16 הן לא אישחר טוביהון בידיהון מלכת רשיעי רחק מני.
- 17 * כמה * שרגא דרשיעי יספי וייחי עליהון חברהון עדבין יפלג ברובזיה.
- 18 יהוון היך חבנא קדם זעפא וכמוזא דיטלטינייה עלעולא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 מה [מא / P / נפלחנייה] נפלחנייה M U ; ניפלחנייה P P32 ;
נפלחנייה (ה) P31 / ומה [ומא / P / צורך] צורך leg ; צורך P M An
S / אית + ביה M / נצלי [ניצלי P32 / כמימריה] במימר (ה) P31.
- 16 הן [הא חמס / אישחר] אישחר U ; אשחר An ; אשחר P31 ;
ישחר M ; אישחר S / טוביהון כיריהון [בידיהון טוביהון P31
S ; בידיהון טוביהון P / מלכת] מילכת S P P32 An Am ; ומילכת
P31 / רחקת [חחרק U ; רחיק S / מני] מיני P S An Am .
- 17 * כמה * [כמה A P P31 P32 ; cet / יספי] יספי An /
חברהון [c BH ; חברהון S P M / יפלג] יפלג S P .
- 18 יהוון [יהון S P M P31 / היך חבנא] היך חבנא An Am P32 ;
חבנא P ; כחיבנא S / קדם [קד P31 / וכמוזא] וכמוזא P31 /
דיטלטינייה [דיטלטינייה M U ; די טלטינייה An ; דיטלטינייה P31
P ; יטלטינייה S ; דיטלטינה A / עלעולא] עלעולא S .

- 19 אלהא יסשי לבנוהי צערי^ה יפרע לווחיה וידע.
- 20 יחמון עינוהי חבריה ומן רוגזא ושדי ישחי.
- 21 ארום מה רעותיה בכיחיה בתרוהי ומניין ירחוהי איתפליגו.
- 22 האיפשר די לאלהא יליף מנדעא והוא שמי מרומא דיין.
- 23 דין ימות בתקוף שלימותיה כוליה שליו ושאנן.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 19 אלהא [אלוה U ; אלוף P32 ; אלה S An / לבנוהי] לבנוי P M
[/ צערי^ה] צעריה om / יפרע [ויפרע S P BH c / לווחיה]
לווחיה U An Am P31 M / וידע [ויצליף U ; וידע P.
- 20 עינוהי [עינוי S P M / חבריה] חבריה [ה pro] An ; כידיה
חבריה P32 ; חבריה M / ומן רוגזא] ומן רוגזיה M U ; ומרוגזא
P ; ומרוגזיה S / ישחה S P An U.
- 21 מה [מא P / בתרוהי] בתרוי P M S / ומניין [ומניין An P32 ;
ומניין P ; ומנין S M / ירחוהי] ירחוי P M ; ירחוי S /
איתפליגו [איתפליגו M P P31 U.
- 22 האיפשר [האפשר M P31 ; האושר P / די לאלהא] די לאלה An U ;
דלאהא P M Am ; די לאל P32 ; לאלה P31 ; דלאל S / יליף]
ייליף P P32 An U ; ילף M / שמי [שמי^(י) P31 / דיין] דאן M ;
דאין S P.
- 23 בתקוף [בתקיף S / שלימותיה] שלימותא M / שליו ושאנן] שאנן
ושליו P P31 ; שריך ושליו M ; שאנן ושליו S BH c.

- 24 ניזוהי איתמליא חלבא ומוקרא דגרמוהי פטיס.
- 25 ודין ימות בנפשא מרירא ולא אכל בסבתא.
- 26 כחדא על עפרא שכבין וריחשא חחפי עליהון.
- 27 הא גליין מחטבתיכון וזימאנין דעלי תחשלוון.
- 28 ארום תימרון האן בית ארכונא והאן פריסא דמשכניה רשיעא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 24 ניזוהי [כיזוהי leg ; כיזוהי P31 ; כיזוי M ; כיזוי + ni *
חידוי* [n pron] P ; ניזוי [n pro ב] S / איתמליא emendt
[איתמליאו M P31 Am U ; lect ; איתמליאו / cet / דגרמוהי]
דגרמוי S P M .
- 26 כחדא [כחד' (א) P31 / וריחשא] וריחשא S / חחפי [חחפה An ; תחמא
P32 .
- 27 הא [הן M / גליין] קדמי desid ; +קדמי P31 An U BH c ;
+ קדמוי P32 ; + קדמי Am ; גלין + קדמי M ; + קדמוי S P /
מחטבתיכון [מחטבתיכון /omn / וזימאנין] lect emdndt ; וזימנין
S M P31 An U ; ודמינין Am ; וזימנין P32 / תחשלוון]
יתחשלוון P32 met .
- 28 האן [הן P31 ; אן S P / ארכונא] αρχων / והאן [והן P31 ; ואן
P M P31 Am U / פריסא] פריסא M / דמשכניה] דמשכניו S P
S / רשיעא [רשיעא S P31 An Am U ; דרשיעא M ; רשיעי P .

- 29 הלא שאלחון עדי אורחא וסימניהון לא תשמודעון.
- 30 ארום ליום חברא יחמנע ביש ליום יחזייתא יתעלון.
- 31 מאן יחוי קדמוהי והוא עבד ומאן ישלם ליה.
- 32 ואיהו לבית קבורתא יתעל ועל גדישנן נעיר :
- לא יוחי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 29 שאלחון [שאילחון P31 P32 ; שילחון M ; שילחון S P / עדי]
עלי P31 / אורחא [אורחא P / וסימניהון] ὁμοῦ ; וסמיונהון
S P U ; וסמיוניהון P32 An ; וסימניהון Am ; וסמיוניהון
P31 ; וסמניהון M / תשמודעון [תשמודעון leg ; תשמודעון An U
.P M P31 P32
- 30 ליום [ליום P31 / חברא] חברא P31 ; חבירא M / יחמנע [יחמנע S /
יחזייתא [חזייתא Am ; יחזייתא P31 ; רנזחא M ; רנזחא S P /
יתעלון] יתעלון S P An .
- 31 מאן [מן M U ; מי P31 / יחוי] יחוי An ; יחמי [יחוי leg] P31 /
קדמוהי [+ אורחיה desid ; + אורחיה P31 P32 Am U ; קדמוי +
אורחיה M ; קדמוי + אורחיה S P / ומאן] ומן U ; ומי P31 ; מן M ;
מאן S P .
- 32 ואיהו [ואיהו S An ; והוא M / לבית קבורתא] לקבורתא P32 Am U
P31 ; לקבורן P M An ; לקבורן S / יתעל [יתעל P32 An S P /
גדישנן [lect emendt ; גדישן S ; גדישנן cet / נעיר] יעיר M :
.S P M P31 < לא

33 בסימו ליה גרגישמא דחקלא ובחרוהי כל בר נש נגיד וקדמוהי
דליח מניין.

34 והיך תחמונני למה ותיובתיכון אישאר בהון שקר.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

33 בסימו [בסימו An ; בסימן M / גרגישמא] גרגשתא M / דחקלא [דחלא
A M P31 / ובחרוהי] ובחרוי P M ; ובחריה S / כל בר נש
ללזר * כל * בר נש sic P31 / נגיד] ינגיד P32 An Am U
P31 ; ינגוד S P M / וקדמוהי [ולקדמוהי P32 ; וקדמוי P
S / דליח] lect emendt ; וליח P31 An ; ליח cet / מניין]
מיניין P31 ; מנין S M .

34 והיך [דואיך P32 ; דואיך S / תחמונני] תחמונני P31 ; תחמונני
[תחמונני leg P ; תחמונני S / למה] למא תמוס / ותיובתיכון
lect emendt ; ותיובתיכון An U ; ותיובתיכון P32 ;
ותיובתיכון cet / אישאר] אשחר M P31 Am U ; אישחר cet /
בהון [בכון S / שקר] שיקרא S P .

- 297 -

C A P I T U L O X X I I

- 1 ואחיב אליפז דמן חימן ואמר.
- 2 האיפשר דלאהא יאלף בר נש וכד יאלף איפשר דעליהון משגח.
- 3 העיסל איח לשדי ארום תזכי ואין ממון ארום תשלים ארחחך.
- 4 המלדחל מנך יכסנינך ייחי עמך בדינא.
- 5 הלא על בישחך דסביעא וליח סוף לעוייתך.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 1 דמן [דמין An .
- 2 האיפשר [האפשר P31 ; אפשר M ; האושר P / דלאהא [דלאהא An S ;
לאלק P32 / יאלף [יאליף P32 ; יליף S P / בר נש] גבר M /
יאלף [יאליף P32 U ; ילף M ; ייליף P ; יליף S / איפשר] אפשר M ;
אושר P / דעליהון [דעלוהון U ; דעלויהון P31 .
- 3 העיסל [העסקא P M U ; העסקא / cetact / חזכי [חיזכי An S / תשלים]
תשלם S M P32 / ארחחך [ארחחך M .
- 4 המלדחל [lect emendt ; המרחל U ; המדחיל M P32 An Am ;
המדחיל P31 ; המידחל P ; המדחיל S / מנך] סינך P32 An Am
S P ; עמך P31 / יכסנינך [יכסננך U ; יכסינך P32 P31 ; יכסנך
M / עמך] עימך P .
- 5 בישחך [בישחך Am ; כשחך An / דסביעא [דסביעא S / סוף] כסוף An /
לעוייתך [לעוייתך P P32 U ; לעוייתך An ; לעוייתך S M .

- 6 ארום חמשכן אחר מגן זָלבושין דערטילא'ו חשלא.
- 7 לא מיא למשלהי חשקי ומן זָפין חמנע לחמא.
- 8 וגבר נצחן ליה ארעא וסביר אפין יחיב בה.
- 9 ארמלחא שידרתא סריקא ואירעת יתומי חשפף.
- 10 מטול היכנא חזרנחך פוחין ויבהלונך ולוחא בחקיף.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 אחר [אחור P31 M / זָלבושין] lect emendt ; דלבושין An ;
ולבושין /cet / דערטילא'ו] דערטילאין P M P32 An Am U ;
דעלאין P31 ; דערטולאין S.
- 7 למשלהי [מישלהי P ; משלהי S / ומן] + ומן P32 sic / זָפין] כפין
leg ; כפין P32 An U S P P31 ; כיפין Am ; כפן M.
- 8 נצחן [ניצחון S / ליה] דיליה S / יחיב] יחיב S P U ; ייחב Am ;
יחב A.
- 9 ארמלחא [ארמלון S P / שידרתא] lect emendt ; שרתא P31 Am U
P M ; שידרתא P32 An ; שלחח S ; שלחח A / סריקא [סריקאחא Am
An ; סריקאחא cet / יתומי] יתימי S P P31 / חשפף P32 ;
חשפף M.
- 10 היכנא [היכנה Am ; הכנא P31 / חזרנחך] lect emendt ; חזרנחך U
S M P32 ; חזרונחך P An Am ; חזרנחך P31 / ויבהלונך]
ויבהלינך S P P31 ; ויבהלנך M / בחקיף] בחכיף leg ; בחכף M ;
בחיף cet.

- 11 או בחשוכא תשרי ולא חחמי וסוגעת מיא חחסינך.
- 12 הלא אלהא בגבהי שמיא וחמי ריש כוכביא ארום זקופו.
- 13 וחומר מה ידע אלה^a האיפשר דילהא אמיסתא ידין.
- 14 ענניא סמיר ליה ולא יחמי וחקוף רומא די שמיא יטייל.
- 15 הארחתא דהוה מן עלמא חנטור די טיילו אינשי שיקרא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 11 בחשוכא [בחשך S P / חחמי] תיחמי P32 S / חחסינך [חחטנך U
M ; חחטנך An .
- 12 אלהא [אלה S / בגבהי] בגובהי U An P32 P31 M P / זקופו [זקפו
P31 ; זקופו S M .
- 13 מה [מא P31 P ; מאן S ; מה A / ידע] יידע U An Am / אלה^a [אלה
S An ; אלוף P32 ; אלהא cet / האיפשר] האטער P31 M ;
האושר P / דילהא [די להאל U An P32 ; די לה אל An ; דלקביל
P31 ; דלהלא M ; דלהאל P ; דלהאל S / אמיסתא] אפסתא P31 ;
לאמיסתא M .
- 14 סמיר [סמורט U An Am P32 P31 ; סחור P BH cf ; סחיר S /
וחקוף [ובחקוף P31 ; וחקיף P M / רומא] רומא P31 / די שמיא
דשמיא חמס / יטייל] יטייל M .
- 15 הארחתא [האורחא U An Am P32 P31 M ; הארחא S P / דהוה מן]
דהוא מן P31 ; דמן S P / חנטור] חנטור P32 / די טיילו [דטיילו
U An Am P32 S P ; די טיילו M / אינשי] אנשי U M P S /
שיקרא [שקרא U An P31 M .

16 הנון חשע מאה ושכעין וארבע דר¹ דאיתבען לאחברא² בלא עדנהון
וכד איחגלי עובדיהון כישא היך נהרא אשטיו ואיחכסס בתהומא
שיחאסיהון.

17 ודרא דטובענא דאמרי לאלהא זור מננא ול¹ יעביד שדי להון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

16 הנון ... שיחאסיהון] דאיתכטילו סן עלמא בלא עידנהון בארעית
נהרא אחדגופיה P31; דאתכטילו סן ארעא בלא עדנון בארעית נהרא
אחיר גופהון M; טובענא דאיתכטילו סעלמא בלא עידנהון בארעית
נהרא אחיר גופיהון + תרגום אחת P ut text; cf inf, P; דאיתכטילו
... S [utP]; דאתכטילו סן עלמא בלא עדנהון בארעית נהרא אחיר
גופהון //A

הנון] הינון S P P32 An Am / ושכעין] ושובעין P / וארבע
וארבעא U / דר¹] דרייא P32; דריא cet / דאיתבען] דאתכעו U;
דאיתבעו cet / לאחברא²] לאחברא Am U; לאיחברא S P An;
לאיברא P32 / עדנהון] עידנהון S P32 An Am; dif lectu;
P text / איחגלי] אחגלו Am U; איחגליאו P32; dif lectu;
P text; אחגליאו S / בישא] בישיא om / אשטיו] אישטיו Am
P32; אישטיו P; ישטופו S / ואיחכסס] ואתכסי U; ואתכסה
Am; ואיחכסי P32 / שיחאסיהון] שחאסיהון U; < S.

17 ודרא] דרא P31; < S M / דטובענא] טובענא P; < S M / דאמרי]
דאמרו P31; דאמרין S P M / לאלהא] לאלה S An / מננא] מיננא
Am P31 P32 S P; מיננה An / ול¹] וטא P M Am; וטה cet /
יעביד] יעבר Am U P32 P31 M.

- 18 והוא מלא בתיוהו סבא ומלכת רשיעיא רחוקת מני.
- 19 יחמון בנוהי דנח צדיקיא ויחרון ונח זכאי יחייך להון.
- 20 אין לא יחמנעו מלמקום ומותריהו גמרת אשתא.
- 21 אליך כדון עמיה ותשחלם בהון עללחך סבא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 18 מלא [מלי S P M P31 U / סבא] טובא חסו / ומלכת] ומילכת Am
; S P P32 Am ; ומלכתהון /M רשיעיא] רשיעיא ; S P P32
דרשיעיא / M מני] מיני An.
- 19 יחמון [יחמון / P בנוהי] < BH A M c ; בנוי / S P / רנח] דנח
[דנח P32 An [leg ; < P31 A M BH c / צדיקיא] emendt
lect ; רצדיקיא P31 ; צדיקא P ; צדיקיא /cet / ויחרון] ויחרון
/ An / ונח] < A M / זכאי] זכי P31 ; וזכא M ; וזכאי A
; ידחייך] lect emendt ; ידחייך U ; ידהי [ידחייך leg] An
ידחייך P32 ; ידהיך P31 ; ידחייך M Am ; ידחייך / S P / להון]
להון P31.
- 20 אין] אמ /S / יחמנעו] יחמנעון P31 ; אחמניעו A M ; פנעו / S P
מלמקום] מלמיקום P32 Am ; מלמיקם P31 ; מלמקום [מלמקום leg
S ; מלמקום A / ומותריהו] ומותריהון S ; ומותרהון /cet / אשתא
אישתא S P P32 An.
- 21 אליך] אלף /M / עמיה] עימיה S P P32 An ; עמ' (ה) P31 /
ותשחלם] ותשחלים Am U ; וחישחלים P32 ; חשלים P ; וחשלם / S
עללחך] עללחא S ; עללחך A / סבא] סיבא P32 ; טובא M.

- 22 גמר מפומיה אוריחא ושווי ממרוהי בלבבל.
- 23 אינ חתוב עד שדי חתבני תרחיק עוליה ממשכנך.
- 24 ושווי על עפרא כרך תקיף והיך סינר דנחלא דאופיר.
- 25 ויהי שדי כרך תוקפך ומן כסף תקוף רומא דילך.
- 26 ארוס הידין על שדי תחפרנץ וחזקוף קדם אלה⁸ אפייר.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 22 גמר] + כדון P31 M / מפומיה [/ P / ושווי] ושו [leg] / S P M / P31 / מפומיה [סימרוהי P31 P32 An ; מיסרוי S P M / בלבבל] בליבכך An ; על ליבכך S P ; cet .
- 23 חתבני [חתבני P32 ; חבני^(ת) P31 / תרחיק] תרחק P M P32 / עוליה] עיליחא P P32 An Am ; עליחא U ; עוולחא P31 ; עולחא M ; עלחא S / משכנך] משכניך An .
- 24 ושווי] ושו [leg] sup P31 cf / והיך] ידייר S ; והיך A / סינר] סינרא M / דנחלא] דנחליא + דהבא M ; דנחליא cet / דאופיר] אופיר S .
- 25 ויהי] ויהא An P31 ; והיה BH P32 c / תוקפך] תקיטר U .
- 26 הידין] הידיין P ; היכדין S M / תחפרנץ] תחפנק P31 ; תחפרנק cet / אלה⁸] אלהא U P M P31 Am ; אלה S An ; desid ; P32 / אפייר] אפיר U P32 An Am ; אמך M .

- 27 תצלי קדם ייי ויקבל מנך ונדריך חשלים.
- 28 וחגזר מימרא ויקס לך ועל ארחתך ינהר נהורא.
- 29 ארום דרא דאיחמכיך במימרך יתעביד גיורתך ודשוה בסורחנא

תפרוק :

לין ודשוה במסכינחא תפרוק :

לין ודשוה בעיני כרייחא יפרוק.

xx

- 27 P31 desid // קדם ייי] קדמוהי An BH cf ; קדמוי M ;
קדמוי S P / ויקבל] ויקביל S Am / מנך] מינך An Am P32
S P / ונדריך] ונדרייך Am ; ונידרייך An ; ונידריך S P .
- 28 וחגזר] וחגיגזר An P32 ; וחגזר S P P31 / ויקס] ויקס P31
ויקום S M / ארחתך] אורחתך חמס/ ינהר] יוהר [ופרקו] U ;
ינהר P31 ; cet .
- 29 דרא] דרא S ; < A BH c / דאיחמכיך] דאחמכיך U P31 ; דאמאן
M ; דאמאן P ; דאיחמאיך S / במימרך] < M BH c / יתעביד]
יתעבד An P31 M P / גיורתך] גיורתך U An Am P32 P ; גיורתך
S ; גיורתך A / ודשוה] ודשוה U An Am P32 S :
לין < P32 S M A ; tert loc P31 // במסכינחא] במסכנותא An Am
P31 ; במסכינחא U ; במסכנותא P :
לין < S M A ; prim loc P31 // דשוה] ודשוה U An P31
P ; דישוה Am / בעיני כרייחא] וענוותן P31 / יפרוק]
תפרוק P Am ; תפרוק + & [sec loc] ודשוה וענוותן תפרוק P31 .

30 ישיב גבר דלחיהי זכאי בזכותך וישתיזיב בכירות איך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

30 ישיב [ישיזיב S P P32 Am U ; ישיזב P31 ; ישיזב M /
דילחיהי [דילחוי A P M / זכאי [זכי P31 / כזכותך < P31 ;
כזכותך / P וישתיזיב [ואישתיזב P An ; וישתיזב P32 P31 ;
ואשתיזב M ; ואישתיזב S / בכירות [בכירות P32 ;⁶⁾ בכירות P31 /
איך [אידיך S P P32 U ; איך An ; * איך * P31 ; יך M .

- 306 -

C A P I T U L O X X I I I

- 1 ופזם איוב ואמר.
- 2 לחוד יומא מריר מחת חקפת על תונחתי.
- 3 מאן יגזור אינדע ואשכחיניה איתא עד מדור בית מוקדשיה.
- 4 אסדר קדמוהי דין ופומי אמלי מכסנות.
- 5 אינדע מליא דיתבינני ואחביין מה יימר לי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 ופזם [ואתיב חמס.
- 2 יומא [יומא An P M S ; + דין /P31 מחת] ומחתי An ; מחתי
cet / חקפת] חקפת S.
- 3 מאן [מן M P31 U ; מה P32 Am / יגזור] יגור [ו P31 /
אינדע] אנדע M U / ואשכחיניה] ואשכחיניה U ; ואשכחיניה P32 ;
ואישכחיניה P / איתי] איתי P32 / בית] בי Am / מוקדשיה] מקדשיה
S P31 P32.
- 4 קדמוהי] קדמוי M ; קדמוי S P / ופומי] ופמי P / אמלי] אמלל Am
P32 ; אמליל M ; יחמלי S P ; אמלי A / מכסנות] מכסניוחא An
S ; מכסניוחא^(כז) met ; P31, emendt ; מכסניוחא P ; מכסניוחא .cet
- 5 אינדע] אנדע P M P32 U ; ואנדע /P31 מליא] מלייא An ;
מליא P31 P32 Am ; מליין S P / דיתבינני] יתבינני U ;
יתבינני Am ; ייתבינני P32 ; דיתבינני M An ; דיתבנני^(י) P31 ;
דיתבינני S P / ואחביין] ואחבין M ; ואחביין P / מה] מא P.

- 6 הא בטוגעי חילא ינצי עמי לא ברס הוא ישוי חיגרא כי.
- 7 חמן תריצת ותקין עמיה ואשזיזיב לעלמא מימרי דיני.
- 8 הא למדינחא אהלך וליתוהי ולמערבא ולא אחביין ליה.
- 9 צפונא במעבדיה ולא אחמי כד מכיין דרומא ולא אחזי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 הא בטוגעי [הבטוגעי M P31; הבטוגעא S; הא בטוגעי A / חילא] חילא lect emdt P31 / עמי] עימי An P32 / ישוי] ישוי An / תיגרא] תגרא M Am U.
- 7 תריצת] תריצת P32 An Am U; תריצת S M P31 / ותקין] תקין P31; יתקון S / עמיה] עימיה An P32 S; עמי M / ואשתזיב] ואשתזיב Am; ואשתזיב M P32; ואשתזיב P An; ושח(זיב) P31; ומשתזיב S / מימרי] ממרי U; מן מרי Am P31 A; מדדאין M; מו מארי S P / דיני] יתי M.
- 8 למדינחא] למדינחא M P31 / אהלך] cf BH; אהלך M; אטייל P S / וליתוהי] וליתוי P M / אחביין] אחביין An; אחבין M / ליה] לי Am.
- 9 צפונא] צפונא S P P32 Am; צפונא(א) P31; בצפונא M / אחמי] אחמי An S / כד] כך An / מכיין] מכיין [כ pro] P32 An U; מכריין S P31; מכבן M; מכויין A / אחזי] אחזי Am; אכזי M; אחמי P.

10 ארומ גלי קדמוהי ארחא דעמי בחן יתי היך דהבא אפוק.

11 באיסתוריה אחדת רגלי ארחתיה נטרית ולא עדית :

לין ולא צליית.

12 פוקדנא דסיפוחוהי לא אעדי מגזירחא אטישית מימרי פומיה.

13 והוא יחידאי ומן יתביניה ונפשיה רגגת ועבות.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

10 גלי קדמוהי [גלי קדמוי S M ; ידע + \tilde{a} גליא קדמוי * P /
ארחא [אורחא ומס / דעמי [רלמי An ; דעמי P P32 / בחן] כחיין
P31 / היך] *היך * P31 / אפוק [אטיק An P M P32 .

11 באיסתוריה [באסתוריה U ; באיסתוריה P P32 Am ; באסתוריה
P31 ; באסתוריה M ; בארחה דתקנא S ; באסתוריה A / אחדת]
אחזה P32 P31 P32 cf BH ; איחמי S P ; אחדת A / רגלי [ריגלי
S P32 ; ריגליי P / ארחתיה [אורחתיה U An P M P32 S ;
*אורחתיה * P31 / עדית] צליח M :

לין ; A S < ; cf sup M < * ; ולא * sic sol P31 ; * \tilde{a} צליח * P.

12 פוקדנא [פקדנא U / פיקדנא An / דיספוחוהי [שפוחוהי U ;
ושפוחוהי An ; דשפוחוהי Am ; דשיפוחוהי P32 ; דספוחיה P31 ;
דספוחוי M ; דטיפוחוי P ; דשפוחוי S / לא] ולא ומס /

13 מגזירחי [מגזירחיה P32 ; מגזרחי M P31 / אטישית [אטישית P31 /
מימרי [מימריה P31 / פומיה] פומי P31 S ; פומוי A M ; פמי P ;
והוא [ואין הוא M / יחידאי [יחידיי P / ומן] ומי An ; ומאן P
S / יתביניה [יתביניה M U ; יתביניה cet / רגגת [ריגגת An ;

רגיגת S.

- 14 ארום ישלים כיד בקמיחא גזירתי ודיכמתהון סגיעין עמיה.
- 15 מטול היכנא מן קדמוהי אתבהיל אתביין ואחול מניה.
- 16 ואל רכיך לבבי ושדי בהיללני.
- 17 ארום לא איחמגריח מן קדם חשוכא ומן קדמי סמר קיבלא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 14 ישלים [ישלם S P M / כיד בקמיחא] כד בקמיחא U ; כד בקמיחא An ; כדבקדמיחא P32 Am ; P31 < ; היך בקדמיחא M ; כיד בקדמיחא P ; כד בקדמיחא S / גזירתי [גזירתי P M / ודיכמתהון] ודכמתהון S M Am ; ודכמתהון P31 / סגיעין [סגיעין S P An / עמיה] עימיה S P P32 An .
- 15 מטול [מטול חמוס/ היכנא] הכנא P31 ; דהיכנא M / מן קדמוהי [מן קדמי M ; מקדמי S P / אתבהיל] אתבהיל P An ; אתהל M / אתביין [אתביין S An Am ; אתביין M / ואדחל] ואידחל S An ; ואדחול P31 ; ואדחל P / מניה] מיניה P31 P32 An Am .
- 16 ואל [ואלה P M P31 ; ואלה S / רכיך] רכיך M / לבבי] לבי P31 S ; ליבי P / בהיללני] lect emend ; בהלנני M ; בהילנני .cet
- 17 איחמגריח [איחמגריח P P32 U ; איחמגריח P31 met ; איחמגריח M id ; איחמגריח [איחמגריח leg] S / מן קדם] מקדם A / חשוכא] חשון M S P / ומן קדמי סמר] ומן קדם אפי סמר U ; ומן קדם סמר Am P32 An ; ומן קד אפי סמר P31 ; ומן קדמי סמר P / קיבלא] קבלא M U .

- 311 -

C A P I T U L O X X I V

- 1 מה דין משדי לא איתשישו עדניא ודחכימין יחיה לא חמון יומוהי.
- 2 דרא דטובעל חחומי ישון עדל אנסו ורעון.
- 3 חמל דיחמי ידברון ומשכנין חור ארמל.
- 4 יצלון חשוכי מן ארחא כחוא איטמרו מסכיני ארעא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 מה דין [מדין P M P31 An U / איתשישו] איתשישו M P31 U / A ; איתשישו S met / עדניא [עדניא P32 An Am ; S P P31 / ודחכימין] ודחכימין An ; ודחכימין P32 met ; ודחכימין P31 / יחיה [יחי M / חמון] חמין M ; חכמין [חמין leg / S] יומוהי] ימוי S P M .
- 2 דרא [+ דרא An ; S M < ; ודרא P / דטובעל] S M < ; דטובענא cet / דחומי] די חחומיא P P32 Am ; די חחומיא [ה pro ח] An ; דחחומיא P31 U ; חחומיא S M / עדל] עדנא חמס / אנסו] אנסו Am ; אנסון P31 M .
- 3 חמל [חמרא חמס / דיחמי] דיחמא P31 / ומשכנין] ימשכנון חמס / ארמל] ארמלחא Am ; ארמלא cet .
- 4 חשוכי] חשיכי S P M P31 / מן ארחא] מן אורחא P32 Am U / M P31 ; מאורחא S P / איטמרו] אטמרו M P31 U / מסכיני] מסכיני S M / ארעא] ארל P31 .

- 5 הכדין כמרודיא במדברא נפקו בעובדיהון בישיא מקדמין לביזתא במיטרא אנס ליה מזונא לטלי.
- 6 בחקלא ולא דילהון חצדין וכרמא רשיעיא יכסחון.
- 7 ערטילאי יביתון מדלית כסותא ולית להון חופאה בקורה.
- 8 מקלוחא דטוריא מיטמשיין ימדלית משרוי גטפו סינרא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 5 הכדין [היך דין M ; הא S P / כמרודיא] כמרודיא [בס qro כ] U ; מרודיא Am / במדברא + הכדין P ; + והיכדין S / בעובדיהון] לעובדיהון M ; כעובדיהו P / בישיא [בישיא P / לביזתא] לבזתא Am ; לבזא M ; לביזא S / במיטרא] met? ; כמטרא U ; במיטרא An ; כמיטרא P32 ; כמטרא M P31 ; כמיטרא P ; דמישכח [דמישכח leg / S] אנס [אנים U ; S P < / לטלי] לטליי S P P31 P32 An U ; לטלייה Am ; לטלייה M.
- 6 בחקלא [חקלא An / ולא] מדלא M ; בלא P / דילהון] דלהון P31 U M / רשיעיא [רשיעא P31 ; דרשיעי M ; דרשיעיא S P .
- 7 ערטילאי [ערטי M ; ערסולאי S P / יביתון] יביתו A M / מדלית] דלית M / ולית [ודלית A M / להון] ליה S P An ; להון A / חופאה [חופ(אה) P31 / בקורה] כיקורא An ; כקורא S P M P31 Am U .
- 8 מקלוחא [מקילוחא S P32 An ; מקילוחיא P ; מקלוחיא M / מיטמשיין] מטמשיין M P31 U / ימדלית [מליה An ; ומדלית A M ; מדלית cet /] משרוי [משרוי leg] משרוי An ; משרוי leg / S ; משרוי A / סינרא [סנרא U .

- 9 יאנסון מביח יתם ועל ענייא ימשכנון.
- 10 ערטילאי אוליכו מדליח כסות וכפינין נטלו מנהון עזמרא.
- 11 ביני אושווהון יעצרון משה מעצרתא עצרו ומריהון אצהיו.
- 12 מן קרתא בני נשא נהקין ונפשט קטלין בחרבא חצלי חכעי דאלה לא ישוי חובה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 9 יאסון [ואנסון P31 P32 An Am U ; יאנסון M S P / מביח]
מבוח / מ יתם [יתם M P31 ; יתם S / ענייא] ענייא M P31 U
S ; ענייא P / ימשכנון [ממשכנין M .
- 10 ערטילאי [ערטילאי S P P31 ; ערטי M / מדליח] בלא S P /
כסות [כסו M P31 / וכפינין] וכפינין Am ; וכפינין M / מנהון]
מנהון P31 P32 .
- 11 ביני [מיני An / אושווהון] אושווהון Am ; אושווהון P31 ;
אושווהון M ; אושווהון S ; אושווהון A / אצהיו] אצהיו leg
; prob ; אצהיו P32 An Am U ; אצהיו P31 ; אצהיו M ;
אצהיו S P ; אצהיו A .
- 12 מן קרתא [קרתא S P M / קטלין] קטלין P31 U ; קטלין M /
חכעי ... [חכעי Am U ; חכעי P32 An ; חכעי < ... M ;
* חכעי + האווסר ... P ; < + האיפטר ... S / דאלה]
דאלה M P31 P32 Am U ; דאלה S An ; דאלה P / ישוי]
ישוי An / חובה] חובה P31 .

- 13 הינון הוון במרודה באוריחא לא אשתמודעו ארחחיה ולא אחיתבו בשכילוהי.
- 14 לאורחא יקום קטולא יקטל ענייא וחשוכא ובליליא היך גנבא.
- 15 ועינא דגיורא נטר^ח נשף ליליא למימר לא חמסכינני עיינא וסמור אפיא ישוי כלפי לעיל.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 13 הינון [הנון M U / הוון] הו Am ; הון M / במרודה]² מורדין An ; במרדין M ; במרודין cet / כאוריחא] דאוריחא S ; כאוריחא A / אשתמודעו] אשתמודעו An P32 P ; אשתמודעו P31 ; אשתמודעון M / ארחחיה] ארחחיה An U P32 P31 M P S / אחיתבו] אחיתבו An ; אחיתבו Am P32 ; יחיתבו S P ; אחיתבו A / בשכילוהי] בשכילהי P31 ; בשכילוי S P M .
- 14 לאורחא] לאורא S / קטולא] קטול^א P31 / יקטל] יקטול U P32 M ; P31 < ; יקטיל S / ענייא] עניא U Am An P32 P31 M S / וחשוכא] וחשיכא P31 M P / ובליליא] + יהא A ; + יהי cet / היך גנבא] היך כענבא U ; כענבא S P .
- 15 ועינא] ועיינא U / דגיורא] דגיופא S Am ; דגיופא P32 ; דגיופא M / נטר^ח] נטר^ח P31 ; נטר^א S ; נטר^ח cet / ליליא] S P < BII / c חמסכינני] lect emendt ; חמסכינני P31 P32 Am ; חמסכינני P / עיינא] S ; חמסכינני U M ; חמסכינני [pro] An ; חמסכינני P / עיינא] עינא S P M P31 An Am / אפיא] אפיא P32 .

- 16 האיק בחשול בתיא ביממא מתחמין להון לא ידעו נהורא.
- 17 ארום כחדא צפרא דמי להון היך סולא דמותא ארום אשמודע פורענות סולא דמותא.
- 18 קליל הוא למשוט על אפי מיא חוהי ארוזא שעיעתהון בארעא ולא אחפני אורח כרמיא :
- לין קלילא ושעיע ארחהון בארעא ולא יסכי שבילי כרמיא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 16 האיק [ה'יק P31 ; האק M ; האיס P / מתחמין] מתחמין M / להון [+ בגנזיא An Am U P32 M / לא S ; לא A / ידעו] ידעי An Am P32 .
- 17 אשמודע [אישמודע S P P32 / פורענות] פורענ' (ה) P31 ; פורענותא S P / סולא] דסולא S P32 Am U .
- 18 S sec loc // למשוט [למישח [ת proct] M ; למשוט S ; למשט A / אפי] אנפי An / חוהי [חוהי An Am U P32 P ; חהי P31 ; חהי + ליט M ; תאורר S ; תהיליט A / ארוזא An Am U ארוזא P31 P32 M ; אורחת P ; אורח S ; ארוזא A / שעיעתהון [שעיעותהון S P / ולא] לא A M / אחפני [יתפני An Am U P31 P32 ; יסכי S M ; ייסכי P / אורח] שביל M ; שבילי S P inf : cf
- לין < An Am U P31 M A ; S prim loc // ושעיע] ושעיעא An Am U / ארוחתהון [ארוחתהון S P P32 An U ; אורחתהון / בארעא] בארל P32 / ולא] לא P / יסכי [ייסכי An ; יתפני P : cf sup ; איחפני S / שבילי] אורח S P sup .cf

19 צחיא לחוד חומל אנסין מימי חלגא ושיול חבו:

לין היך צחוחא וחומא דאנסין מימי חלגא וליחיהון היכדין לשיאל
איתנשא שאול אחייבו:

לין מטול דאיבטילו אפרשוחא מעשרייא דאיתפקדו בעדן חומא בקייטא
איתמנעו מנהון מימי מטרא בעדן סיחוא וחלגא לביח קבורתא
איתחייבו.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

19 צחיא [צהיא An Am P31 S ; צהייא P / לחוד] ולחוד U Am
An P31 M S P / אנסין [אנסין leg] אנסין [An ; אנסיו
S P ; אנסו A / חומל] חומתא חמ / חלגא] + היך צהוחא וחומא
דאנסין ממי חלגא וליחיהון הכדין לשייול אתנשין [cf inf P31
+ וליחיהון היכדין לשיול אתנשיאו M / ושיול] < U Am An
M P31 ; שיול S P / חבו] < U Am An P31 ; דאחייבו M ;
: S P איתחייבו

לין < P31 sup cf ; A < // צחוחא] צהוחא An P32 S ; צהוונא
P / דאנסין [אנסין M / היכדין] הכדין S P Am U / לשיאל]
לשאל Am ; לשייול P32 ; לשיול cet / איתנשא] אתנשיו U Am ;
איתנשיאו An prob met ; איתנשיו P32 ; אתנשיאו M ; איתנשו
S P prob met / שאול] שייול P32 ; < S P M / אחייבו]
: S P < ; M ; דאחייבו P32 An ;

לין < M v20 cf ; A / דאיבטילו] דבטילו חמ / אפרשוחא [אפרשוחא (א) P31 /
מעשרייא] ומעשרא חמ / דאיתמקרו] דאיתמקרו U Am P31 / בעדן]
בעידן An Am P32 S P / בקייטא [דקייטא P31 ; דקייטא cet /
איתמנעו] איתמנעו U Am ; איתמניאו An ; איתמנעו P31 ;
איתכלייין S P / מנהון] מינהון P32 P ; בהון P31 / מימי] <
P32 / מטרא] מיטרא An P32 S P / בעדן] בעידן U Am An
P32 P31 S P / סיחוא] סיחוא P32 P ; < P31 ; סיחוחא

- 20 אכזראין דנשיאו לרחמא מסכינין אחבסימו לריחשא חוב לא
איזכר ותחבר היך קיטא עולחא.
- 21 דמירעי עקרה דלא חליד וארמלא לא יוטיב.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

S / וחלגא [חלגא P31 / לכית] לבי P31 / קבורחא [קבורחא(א)]
P31 / איחייבו [אחייבו P31 Am U ; אכייבו An .

- 20 דנשיאו [די נשיאו P ; דינשיאו S / מסכינין] מיסכינין An ;
מסכינין S M / אחבסימו [איחבסימו An P32 P S / לריחשא]
לריחשא M / לא [לא P31 / איזכר] יזכר An U P32 M A ;
ייזכר An ; חבר [del] + * יזכר * P31 / ותחבר [ותחבר An
S P P32 ; + * ואחברת * P31 / קיטא [קיטא An / עולחא]
עילחא An U P32 P31 M P ; עיליתא S ; עילחא + חא
מטול רבטילו אפרשותא דמעשר דאחמקרו בערן חומא דקיטא אחמנעו
מנהון מימי מטרא וחלגא לכית קבורחא אחייבו M, לינ 19 v. cf .
- 21 דמירעי [דמירע S P An Am ; דמיינע [די pro] P32 ;
דמרע M / עקרה [עקרא An Am U P31 M P ; עקרא S / דלא]
לא P31 S / חליד [חילד M ; חיליד P ; חלר S / וארמלא]
וארמלחא S M / יוטיב [יוטב P31 .

- 22 ונגד גבריא בחייליה יקום ולא יהימין בחיי.
- 23 יהב ליה חיבותא לרחיץ ויסתמיך ועינוהי על ארחיהון.
- 24 זקופו כזעיר וליחוהי חייל ואתמכיכו והיך כל דעברו אפרעו
במיא רחיחין :
- לין קלילו במיא רחיחין טפוין דמדיינין והיך דיש שובלא יחמלון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 22 ונגד] ונגיר P32 P31 M / גבריא] גיבריא An P32 S ; גיברא
P / בחייליה] בחייליה P31 An M S / יקום] + נח
P An Am ; + נח] נוח leg P32 / יהימין] יהימין Am ;
יהלן An ; יימין] יהימין leg P31 ; יהימין M / בחיי] בחייה
S ; בחיי A.
- 23 יהב] יהיב M / חיכותא] חיכותא S P M Am ; סיכותא An /
ויסתמיך] ואיסתמיך S ; ויסתמיך A / ועינוהי] ועינוי S P M /
ארחיהון] אורחיהון P M P32 An U ; אורחיהון S.
- 24 זקופו ... לין ... יחמלון] אוריכו כזעיר פון וליחווי רשיעא
ואתמכיאו ככל מה יתקסעון וכריש שובלא יתקספון M / זקופו]
זקופו S / כזעיר] מזעיר P31 ; זעיר S / וליחוהי] ולחוהי An ;
וליחווי P / הייל] לחייבא P31 ; חייבא cet / ואתמכיכו] ואתמכירו
P [ואתמכיכו leg U ; ואיחמכיכו An Am P32 ; ואיחמכיו P
S / כל] + סא P31 P ; + סא S / דעברו] דעבירו S / אפרעו]
איחפרעו An P32 P S / רחיחין] רחיחין Am :

25 ואין לא קשום דיכי הן הוא מאן דיכרבינגני וישוי כל
הות עיקר מלחי.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

לין לינ An Am U קלילו [קלילו // seq omn sine
P P31 ; קלקלו / S במיא [ובמיא S P P31 / רחיהין]
רחחין Am ; רחייכין P32 / טטוין [טטוין leg ; טטוין Am U
P31 P32 ; טטוין S P An / דמדוינגנין [דמדוינגנין Am ;
דמדוינגנין An ; דמדוינגנין P32 ; דמדוינגנין P ; דמדוינגנין S /
יחמללו] יחמללן P ; יחמללון .cet
25 קשום < S P / דיכי [דכי S M / הן] האן P P32 Am U
A ; אן S / מאן [מן M P31 U ; < S P / דיכרבינגני]
An Am ; דיכרבינגני M U ; lect emendt
S P32 ; די יכרבינגני P31 ; די כרבינגני [דיכרבינגני leg]
/ כל [כלא S P32 An Am U / הות]
הות S P P31 P32 / עיקר [עקר M / מלחי] מלחי An Am
.S P P31 P32

- 321 -

C A P I T U L O X X V

- 1 ופזם בלדד זמן שוח וא.
- 2 שולטנא ודלוחא גביה עביד שלם בשמי מרומוהי :
לין מיכאל מימינוהי והל דאשא וגבריאל דטמאליה והוא דמיא וברייחא
קדישא פחיכין אשאז מיא ובשולטנוחיה ודחלחיה עביד שלמא בשמי
שמיא דדידיה.
- 3 האיח סכום לאוכלוסוהי ועל מי לא יקום נהורי.

xx

- 1 ופזם [ואחיב חום / וא¹] וא¹ P31 ; ואמר cet .
- 2 [ודלוחא / ודלוחא ח / גביה] עימיה S P / עביד [עבה P31 M /
שלם] שלמא S P / בשמי [בשמיה ח / מרומוהי] מרומיה P31 ;
מרומא S P M ; מרומא + דילה A :
- לין < P31 A // מימינוהי [מימיניה mel-leg ; מן ימיניה An U
S P P32 ; מימיניה Am ; מן ימינא M / והל] והוא חום /
דאשא [דאישא An S P P32 / דטמאליה] מטמאליה M ; מטמאליה
cet / דמיא [דמיא ח / וברייחא] וברייחא Am ; וברייחא M ;
ולרניחא [וברייחא leg] S / קדישאⁿ [קדישא חום / חתיכין]
חתיכין M / אשאז [אישא P P32 / מיא] ומיא חום / ובשולטנוחיה
ובשולטנוהי S P An / ודחלחיה [ודחלחיה M Am ; ודחלחיה
P32 / עביד] עבד M / שמיאⁿ [מרומא S ; שמיא cet / דדידיה]
דיליה חום .
- 3 [לאוכלוסוהי] לאוכלו¹הי An ; לאוכלוסוי S P M / מי [מן U
M P31 P32 ; מאן cet / נהוריⁿ] lect emendt ; נהוריה חום .

- 4 ומה יזרכי בר נש עם אלה ומה יזכי ילוד איתח. .
- 5 הא עד דפיגמא דסיהרא בסטר מדינחא לא ינהר שמשא וכוכל לא
איתברירו קדמוהי.
- 6 כל זכן אינש דבחיוהי רחשא ובר נש דבמותוהי מורני.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 4 ומה²] ומא P Am ; ומה / cet / יזרכי [יזכי M / אלה] אלהא Am U
/ P M P31 P32 / ומה] ומא P / יזכי [יזכי P32 ; יזכה P /
ילוד] יליד A P M / איתח¹] אתחא An U P31 ; איתחא S Am ;
איתחא P P32 ; אנחחא M.
- 5 עד] P < / רפיגמא [דפגמא Am U P M A ; דפיתגמא An S ; דפחגמא
P31 / דסיהרא] דסהרא Am ; דסיה¹(א) P31 ; סיהרא M ; סהרא A /
מדינחא [מרנחא P31 / ינהר] ירנח Am / שמשא P P32 ;
שימשיה S / וכוכל¹] וכוכל¹ P31 ; וכוכיא cet / איתברירו]
אתברירו M Am U ; אתבריאוו [אתברירו prob leg] P31 /
קדמוהי] קדמוי M ; קוסווי S.
- 6 כל] אף כל M / אינש] אנש U ; איניש P31 ; בר נש M / דבחיוהי]
דבחיו [דבחיוי leg] M ; דבחיוי A P ; דניהוי [דבחיוי leg]
S / רחשא] ריחשא חחוס / דבמותוהי] די במותוהי An ; דבמותוי M
S ; די במותוי P / מורני] מורט [מורני leg] S ; מורני A.

- 324 -

C A P I T U L O X X V I

- 1 נפזם איוב ואמר.
- 2 מה סיעתא דלית חילא פרקתא באדרע ולא עשין.
- 3 מה מליכא בדלית חכמתא ודמי לך דחכמתא לסוגעא אודעתא.
- 4 יח מן חויתא מליא ונשמתא דמן נפקת מנך.
- 5 איפשר דגבריא דמחמזמזין יחברין ונהון מלרע למיא ומשרייתהון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 נפזם [ואתיב חסם / ואמר] ואל P31.
- 2 מה [מן P32 ; מא P P31 / סיעתא] סיעתא An S ; סיעתא M /
דלית [מדלית P31 M P S / עשין] עשן P32 ; עשון P.
- 3 מה [מא P P31 / מליכא] מליכתא An Am U P ; מליכתא P32
P31 S ; מליכתא M / בדלית [מדלית P M S ; מליח An / חכמתא]
חוכמתא An U P M P32 / ודמי לך [ודמילך U sic / דחכמתא]
בחכמתא U ; דחוכמתא An P32 M ; דחובמא P / לסובעא [לסובעא]
S / אודעתא [הודעתא P32 ; אודעת S ; הודעת S.
- 4 מן [מה An Am U ; מי P32 ; מאן S P / חויתא] חוית S / מליא
מיליא An Am P31 P ; מילין P32 ; מלין S / ונשמתא [ונשמתא]
P / דמן [דמאן S P / מנך] מינך An Am P32 P31 S P.
- 5 איפשר [האיפשר P31 ; אפשר M ; אוושר P / דגבריא] דגבריא An
P32 P31 S / דמתמזמזין [דמתמזמזין U ; דמתמזמזין An ;
דמתמז מדין sic P31 ; דמתמזמזין S met / יחברין] יחברין
והינון [והינון An M P31 P32 S P ; והינון An ; ואנון M A ;
ומשרייתהון [lect emendt ; ומשרייתהון An U P32 S ;
ומשרייתהון An P31 M ; ומשרייתהון P.

- 6 מפרסם שיול לקובליה ולית חופא לבית ואבדנא.
- 7 די מחת צפונא על למ זקף ארעא עלוי מיא מדלית מדעם
דסמיך לה.
- 8 דיצירר מטרא בעננוהי ולא איחבז עננא תחוחוהי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 6 מפרסם [ערטילא מפרסם M / שיול] שיאל Am / לקובליה [לקובליה]
P31 P32 / חופא [חופא חוסאא חוסא / לבית] ולית An ; לבני P31 /
אובדנא [אבדנא P M An ; קבורתא P31 .
- 7 די מחת [דמתח [דמתח leg] S ; דמתח A ; דמתח cet / צפונא]
ציפונא [S P P32 An Am / למ] לסה Am U ; למא cet / זקף]
lect emendt ; זקף M ; זקיף cet / עלוי [עלוי P31 P32 ;
על S P / סדעם [לרעס An ; מידעס S P / דסמיך] רסמיך An ;
סמיך U / לה] ליה S P .
- 8 דיצירר [+ מי desid ; דיצירר + מי AP31 P32 Am U ; דיצירר
[דיצירר leg] + מי S P An ; דיצירר + מי M / מטרא] מיטרא Am
S P P32 / בעננוהי [בעננוי S P M P31 / איחבז] איתבז U
M Am ; איתבז cet / תחוחוהי [תחוחיה S P P31 P32 An U
S ; תחוחיהון Am ; תחוחי M .

9 מאוד באמיטחא דמן כורטיא מן בגלל דלא יחמוניה מלאכא פרס
היך פרגודא עלוהי ענני יקריה.

10 גזר למשרי רקיפא על אפי מיא עד סוף נהורא עם חשוכא.

11 עמודי זשמיא מזועזעין ורחתיין מן מזופיחיה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

9 מאחד [פאחו P32 / באמיטחא] באמטתא S M P31 / כורטיא
lect emendt ; כורטיא S P An Am U ; כורטא + כורטיא
P32 ; כורטי P31 ; כורטיה M / מלאכא [מלאכיא leg ; מלאכיא
חמס / פרס] פריס U ; פרטהא S / היך פרגודא [היך פרגוד P32 ;
הי כפרגודא P ; כפרגודא S / עלוהי] עלוי P M ; עילווי S /
ענני [עננא M / יקריה] יקלה An ; דיקריה M ; יקרא [יקרה leg]
S P ; יקרה A.

10 [גזר] + ואמיר P31 ; + ואמור [ואמיר leg] P ; + ואמר S /
למשרי [למישרי S P31 An ; למישרי [ד pro ר] P32 / רקיפא]
lect emendt ; רקיע M ; רקיעא cet / אפי [אנפי M / נהורא]
נהור P BH c ; ניהור S / עד סוף [P31 / עם] עם P32 /
חשוכא [חשוך S P BH c .

11 עמודי [עמודיין S P M P31 An Am U / מזועזעין] מזועזעין
P32 ; מזועזעין P31 ; מיזועזעין P / ורחתיין [ירחתון Am U
P31 ; ירחתיין [י pro ו] An ; ורחתיין S / מן מזופיחיה] מן
מזופיחיה P31 ; מזופיחיה S P .

- 12 בחילה גזר ימא ובסוכלתנוחיה'מחא גברא.
- 13 ברוח פומיה אפי שמיא אישחבהרו ברת ידיה לויתן דמתיל לחויא סריק.
- 14 הא אלין סיפוי ארחתוהי ומה דאישמצי מן קדם מילחיה נשמענא מיניה וריכפת גבורתוהי מי יחביין.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 12 ימא < /An / ובסוכלתנוחיה' [ובסוכלתניה M Am / גברא] גיכרא
An Am P32 P31 S P ; גבריא M.
- 13 כרוח [ברוחו P32 / פומיה] פמיה P / אישחבהרו [אשחבהרו An U
P31 M / ברח] P < ; בבח [ברת leg] S ; ברת A / ידיה]
ידיה שמיה P31 / לויתן [לויתן] לויתן leg] P32 /
דמתיל [ומתיל An U P32 / לחויא] לחויא P An U ;
לחוייא P32 / סריק [סריק] P.
- 14 אלין [אלין P31 U S ; אליין An Am P32 / סיפוי]
סיפוי P31 / ארחתוהי [ארחתוהי : An Am U P32 ; ארחתיה
P31 ; ארחתוי S P M / ומה] *ומא* P31 ; ומא P /
דאישמצי [דאחמצי P31 U ; דאיחמצי Am ; דאיחמצי An P32
S P ; רי אחמצי M / קדם] קצח An ; קצח cet / מילחיה]
כולחיה [מילחיה leg] An U P32 ; מלחיה M ; מילחא S /
נשמענא [נשמענה An Am ; שמענא S P P31 / מיניה] מניה U
M P32 ; ביה BH P31 c / וריכפת [וריכפת Am ; ורכפת M ;
ורפפת S / גבורתוהי] גבורתיה U P32 P31 S ; גבורתוי P
M / סי [מן P31 P32 M ; מאן S P / יחביין] יחביין M.

- 329 -

C A P I T U L O X X V I I

- 1 ואוסיף איך למיסל מחליה ואמר.
- 2 קיים אלהא עדי הילכת דיני ושדי אמרר נפשי.
- 3 ארום פסק חוב נשמתי במימרי ורוחא דאלהא בנחירי.
- 4 אין ממלך ספוחי שקרא ולישני אין מרנן ניכלא.
- 5 חס לי אין אזכה יתכוך עד דאיתנגיד לא אעדי שלימותי מני.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 אי' איוב חווס/ למיסל [למיטל P31 ; למטל M U / מחליה]
מוחליה S P / ואמר [וא P31 .
- 2 קיים [קים M / אלהא] אלה S / עדי [אעדי U P31 M P / S
הילכת] הלכת M U .
- 3 ארום [+ לא P31 / פסק ... במימרי] + : ארום עד כדון כולא נשמתי
בי P31 ; עד כדון כולא נשמתי בי + $\frac{P}{M}$ פסק חוב נשמתי * P ;
עד כדון כלא נשמתי בי S / ורוחא [ורוח P31 / דאלהא] דאלה An
S / בנחירי [בנחירי S .
- 4 ממלך [ממלך An P32 P31 / ספוחי] ספוחי S U ; ספוחי An
; שיפוחי An P32 P ; ספוחי M P31 / שקרא] שקרא An
S P P32 / ניכלא [נכלא M U .
- 5 אזכה [איזכיה An ; אזכי An P31 M P / S] יתכוך [יתכוך P31 /
דאיתנגיד] דאתנגיד M An U ; דאתנגיד P31 ; דאיתנגיד P /
שלימותי [שלימותי M / מני] מנאי [מני leg] An ; מנאי [id]
An ; מני P P32 .

- 6 בזכותי תקיפה, לא אשקינה לא יחסר לבבי מן יומי.
- 7 יהוי היך חייבא בעיל דבבי ודקאים עליי היך רשיעא.
- 8 ארום מה סבר דילטור ארום יבנוש ממון דיסקר ארום ינחר אלה נפשיה.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 6 בזכותי [בזכותי U P32 P31 M / תקיפה] תקיפה⁽ⁿ⁾ P31 (n);
תקיפה / P, לא] lect emendt; לא U Am An P32; ולא
cet / אשקינה] אישקינה An; אשקינה S P32 Am
אשקינה⁽ⁿ⁾ lect emendt / P31] לא] ולא S / יחסר] + *
יהרהר * P; יהרהר S / לבבי] לבביי U; ליבבי P / מן יומי]
מן יומיי U An P32 P31; מן יומיי [מן יומיי leg] Am;
מיומיי P; מיומיי S.
- 7 יהוי] יהא S M; יהי P / היך חייבא] היך חייבא M; כחייבא P
S / בעיל] בעל M / ודקאים] ודקאים An; ודקאים P32; ודקאס
M / עליי] עלי U An P32 P31 M S / רשיעא] רשנע An;
רשיעא S P Bll c; רשיעא A.
- 8 מה] מא P P31 Am; מן M / סבר] יסבר U / דילטור] דלטור An
P31 / יכנוש] יכנש P31 / דיסקר] די שקר An; דיסקר cet /
ארום ינחר] ארום ינשר P32; *ארום ינחר P31 / אלה] אלהא U
A P M P31 Am; אלוך P32.

- 9 האיפשר דיקבילתיה ישמע אלה ארום תיחד עלוהי עקא.
- 10 אין על שדי יתפנק יהי קרי אלהא בכל עדן.
- 11 אליף יחכון בנבואת אלהא די עם שדי לא אכסה.
- 12 הא אתון כלכון אתנביתון ולמה דין הבלא תהבלון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 9 האיפשר] האפשר P31 ; אפשר M ; מאושר [האושר leg / P
דיקבילתיה] רקבילתיה U Am An P32 P31 S ; רקבלתיה M /
ישמע] יקבל M / אלה] אלהא U Am P31 M P A ; אלוֹק P32 /
ארום] כד S / תיחד] lect emendt , תיחי leg ; תיחי om /
עלוהי] + עלוהי P32 ; עלוי M P ; עילווי S / עקא] <P32; עקא S.
10 יתפנק] תתפנק U ; יתפנק An Am P32 M S ; אתפנק P / יהי
קרי] יהוי קרי M ; יקרי S / אלהא] אלה P32 ; אלה An S ; אלהא
A / עדן] עידן An Am P32 S.
11 אליף] אאלף P31 / בנבואת] בנבויאת S / די עם] דעם P31 S /
אכסה] אכסי An P32 M P S.
12 כלכון] כולכון U An P32 P31 M P / אתנביתון] איתנביתון
P32 ; אתנביתון] lect emendt P31 ; תמיתון M S ; תמיתון +
* ij איתנביתון * P / ולמה] ולמא U P31 M P / דין] + ב An sic.

- 13 דין חבלק בר נש חייבא מלוות אלהא ועדב תקיפין מן שדי יקבלון פורענוחהון.
- 14 אט יסגעון בניהון מסול קטילין בחרבא ובני בנוהי לא יסבעון לחמא.
- 15 משיזבוהי במותנא יהון קבורין וארמלחוהי לא תבכיין.
- 16 אין יכנוש היך עפרא סימא והיך סינא יתקין לבושיין.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 13 חבלק [lect emendt ; חולק חייבא / חייבא M / מלוות] מלוות [U Am P31 M P / אלהא] אלה S ; אלהא A / ועדב] < An / מן שדי] מעם שדי U ; מסדי S P M / פורענוחהון] פורענוחהון [leg] P32.
- 14 אט] אין חמ / יסגעון] יסגעון An Am ; יסגון P32 S P / בניהון] בנוי A+ ; בנוי * P / קטילין] קטילין M / בחרבא] דחרבא U An Am P31 / בנוהי] בניהון P31 ; בנוי S P M / יסבעון] יסבעון [leg] P31 ; יסבעון S.
- 15 משיזבוהי] משיזבוהי Am ; משיזבוהי (נהי) P31 ; משיזבוהי S P M / במותנא] במותנא M / יהון] יהון An / קבורין] קבורין leg ; קבורין] קבורין S P M P31 P32 Am U / וארמלחוהי] וארמלחוהי P M S / תבכיין] תבכיין P31 ; תבכיין M P.
- 16 אין] און [אין leg] P32 / יכנוש] יכנוש P31 / היך עפרא] כעפרא S P / היך סינא] וכסינא S P / יתקין] יתקין Am U P32 M ; יתכין An ; יתקן S P / לבושיין] לבושא M.

- 17 יחקן וצדיקא יהי לביש וסימא זכאי יפליג.
- 18 בנה היך רקבוביחא ביתיה והיך מטלחא דיעבד נסיר פירי.
- 19 עחיר ידמוך * ולא * יחכניש עינוהי פקח וליחוהי.
- 20 תדבקניה היך מיא אחרגישא ליליא תטלסליה זיקא.

XX

- 17 [יחקן] יחקין U P31 Am M ; יחכין P32 ; יחקן P / וצדיקא [וצדיקא P32 / יהי] יהא S / לביש [לבוש U proק] P32 / זכאי [זכאה P31 ; זכי M / יפליג] יסלג An P32 P31 .
- 18 [בנה] בנא U P32 Am U P31 M P S / היך רקבוביחא [היך רקבוביחא / היך רקבוביחא [U ; כרקבוביחא P ; כרקבוביחא S / והיך מטלחא] וכמטלחא S P ; והיך מטלחא cet / דיעבד [דעבד S P P31 Am ; די עבד P32 ; דעביד M / נסיר] נסר M / פירי [פרי M .
- 19 ידמוך [ידמוך leg] An ; ידמוך P31 / * ולא * [ולא תמוח / יחכניש] יחכנש U An P32 M ; יחכנש [ו proק] י Am ; איחכניש P / עינוהי [עינוהי An Am P32 ; עינוי S M ; עינווי P / וליחוהי] ולחוהי P32 ; וליחווי M .P
- 20 [תדבקניה] תדבקניה Am An P32 P31 S P / היך מיא [כסיא S P / אחרגישא] אחרגישא U ; איחרגישא An ; איחרגישא Am ; איחרגישא S P P32 ; אחרגישא P31 ; רגשתא M / ליליא [ליליא P32 / תטלסליה] תטלסלינה S P An Am ; תטלסליה [תטלסלינה leg] P32 ; תטלסליה M .

- 21 יטליניה רוח קדומא ויזיל ויעלעלניה מן אחריה.
- 22 ויטלוק עלוהי ולא יחוס מן ידיה מעירק יעירוק.
- 23 ישקיף עלויהון ידיהון ויבלי עלוהי מן אחריה.

XX

- 21 יטליניה [יטליניה M U / קדומא] קדומא An P32 P31 P S /
[ויזיל] וייזיל An U ; וייזיל P31 ; ויזל M / ויעלעלניה]
ויעלעלניה S P P32 An Am ; גויעלעלניה P31 / מן
אחריה] מאחריה S P P32.
- 22 עלוהי [עלוי M P ; עילווי S / ולא] לא P31 / יחוס]
יחס An / מן ידיה] מידה S P ; מן ידיה A / מעירק] מעירק
Am ; מערק P31 M S ; מערק P / יעירוק] יערוק An U P32
P M P31.
- 23 ישקיף [ישפוק M / עלויהון] עלויהון An Am P32 P31
; S P / ידיהון] ידהון M Am / ויכלי] ויכלי ; prob leg
ויכלי An Am U P32 ; ויכלי P31 ; וישרוק M ; ויטלי +
* ij וישרוק * P ; ויטלי S ; ויכרבק A / עלוהי] עלוי P M ;
עילווי S.

- 336 -

C A P I T U L O X X V I I I

- 1 ארום איח לסימא מפקנא ואחר לדהבא מסננן.
- 2 פרזלא מן עפרא יתנסב ואבנא יתיך כורכומא.
- 3 סוף שוי לחשוכא ולכלל סייפא הוא מפשפש אבנין מפולמין דמן חמן נפקי חשך וטולי מותא.
- 4 תקף נחלא מן אתר ומוזדחל * די מזלח* מרזביא דמתנשיין מן למעבר ברגלא איזדקפו מן בני נש איסלטלו.

xx

- 1 ואתר [ואתר [leg An / מסננן] מסננין תמוס.
- 2 מן עפרא [מעפרא S P M / יתנסב] יתנסביב S P M / ואבנא [ומן אבנא S ; ואבנא A / יתיך] יתנתך S ; יתיך A / כורכומא [כורכומא A P M P32 Am U ; כורכומא [leg P31] נחשא S.
- 3 ולכלל [וכל Am / סייפא] סופא S P M P31 U ; סייפא S P M / P32 Am / מטשפש [מטשפש P31 / מפולמין] מפולמן M P32 An Am U ; S P / זמן חמן [דחמן S P M An / נפקי] נפיק P31 P32 ; נפק cet / חשך [*חשך * P31 ; חשוכא S P ; חשך cet / וטולי מותא [וטולימותא P31 P32 ; וטולי מותא S.
- 4 תקף [תקיף S M / אחר] אתרא M / ומוזדחל [emendt in mg ; < tmo / *די מזלח*] דמזלח P31 U ; דמזלח P P32 An ; דמזלח Am ; די מזלח M ; דמוסלה S / מרזביא [מרזביא U ; מרזביא Am ; מרזביא P32 ; מרומא P31 / דמתנשיין] דמתנשיין An ; דמתנשיין P32 ; דמתנשיין A M ; דמתנשיין S / מן למעבר [מן למעיבר P32 ; מן למעיבר P An ; למעיבר S ; מלמעבר A / ברגלא] בריגלא P32 An P32 ; S P ; רגלא M / איזדקפו [אודקפו M P31 Am U / מן בני] מבני An S P M / נש [נשא תמוס / איסלטלו] אלטלו M U.

5 ארעא דשינה נפיק מזונה ולרע מנה גיהנס דצינת חלבה מתהפיק
דכמת אשזא.

6 דגנתא דערן אתר דשכזוא אבינהא ועפרותין דדהבין ליה.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

5 ארעא [ארעא P31 / דמינה] דמנה M U ; דמנ^(ה) P31 / נפיק [נפס S P M / מזונה] מזונא S P M An Am ; מזונ^(א) P31 / מנה] מינה S P P32 An Am ; מנ^(ה) P31 / גיהנס] גיהנס Am P32 ; גהנס M ; גיהנס S / דצינת] דצנה S P M P31 Am / חלבה] חלגיה חסמ / מתהפיק] מתהפיק An ; מתהפיק P32 ; מתהפכא M ; איתהפיק P ; איתהפכא S ; מתהפכא A / דכמת] דיכמת Am P32 An / אשזא] אישזא P32 An Am ; אשזא A ; אישזא + חרבום אתר וארעא דסרום דמינה הוה נפיק לחמא ועל דחבת אחרהא איתהפוק דיכמת אישזא P ; אישזא + חרבום אתר ארעא דסרום דמינה הוה נפיק לחמא ועל דחבת איתהפוק דכמת אישזא S ; ת"א < A .

6 דגנתא] דגינתא P32 An Am ; דגנח P31 ; דגינתא S P M / אתר] די אתר M ; אתרא S P / דשכזוא] lect emendt ; דשכזוא + S P M An U ; דשכזוא Am ; דשכזוא P32 ; דשכזוא + *דשכזוא] * P31 emendt / אבינהא] lect emendt ; אבניהא An U ; אבניה P32 ; אבניה cet / ועפרותין] ועפרותין leg ; ועפרותין] S M P31 An U [id] ; דדהבין] דדהבין An U ; דדהבא A M Am ; דדהבן P31 ; די דהבא S .

7 שביל אלן חיי דלא חכמה סמאל דפרח היך עופא סקרתיה עינא דעיה.

8 לא הליכו ביה בני דאדם ולא סמא עלוהי חויא.

XX

7 אורחא דלא חכמיה עופא ולא סקרתיה עין טרפיתא + ת"א. ut text.

M ; אילן חייא לא חכמיה עופא ולא סקרתיה עין טרפיתא + תרגום אחר... P id ; אורח אילן חייא לא חכמיה עופא ולא סקרתיה [סקרתיה leg] עין טרפיתא + תרגום אחר ... S id ; אורח ... סקרתה עין טרפיתא A [ut S] :

שביל ... דעיה] < A / שביל [An / אלן] אילן P31 ; אילן cet / חיי] דחיי P32 ; חייא P / ולא] ולא P31 / חכמה [חכמי An P31 / סמאל] סמא P31 (ל) ; < S / עופא] עופא An / סקרתיה [סקרתיה S P31 met / עינא] עינא Am ; עינא An / דעיה] דחויא S ; דחיה cet.

8 תרגום אחר... P id ; לא טיילו בה בניא דאריון ולא זאר עילווי ליונא M ; לא טיילו [sic] ביה בניא דאריון ולא זאר עלוי ליונא + תרגום אחר ... לא טיילו בה בניא דאריון ולא זאר עילווי ליונא [! leona] + תרגום אחר ... S id ; לא ... ליונא A[ut S] : לא ... חויא] < A / ביה] בה M P31 / בני] בני P31 ; בניא P ; בניא S / דאדם] אדם M P32 / עלוהי] עלוהי An ; עלוי P / חויא] חיוויא P32 ; חיויא P An U ; חיויא + טיילו לא טיילו בה בניא דאריון ולא זאר עילווי לוייא [לביא leg] P31 .

- 9 בשמייר אושיט ידיה הפך מן עיקריה סורייין.
10 בטינרין נהרין בזע וכל איקרא חמח עיניח.
11 מן זילחי קלילי נהרא זרז מן חרזא ותעלומה מפיק נהרא.
12 וחכמתא מן האן חשכח והאן דין אתר ביונתא.

xx

- 9 בשמייר [lect emendt, sic] ; בשמייר /omn [ידיה] ידי [ידיה
[leg / An / הפך] הפך [leg] S ; הפך /A / מן עיקריה]
מן עיקריהון P31 An Am U ; מעיקריהון S P P32 ; מן
עיקריהון / M / סורייין] סוריא P ; סוריא .cet
10 בזע] זבז P31 / איקרא] יקרא P31 / עיניה] עיניה An Am
.P P32
11 מן זילחי קלילי] מן זלחי קלילי U ; מן זילחי קליל P32 ; מן
קלילי M ; מזילחי קלילי P ; מזילחי /S / נהרא] נהרא Am U
An P31 M P / זרז] זרז S U / מן חרזא] ומין חרזא
An ; ומן חרזא P31 ; ומחרכא S M ; ומחרכא [leg] P /
ותעלומה] ותעלומה U ; ותעלומה S P An ; ותעלומה P32 ;
ותעלומה P31 M A / מפיק] יפיק M / נהרא] נהורא חמס.
12 וחכמתא] וחכמתא P32 M P / מן האן] מאן האן S M Am ;
מאן P32 ; מאן אמ sic P31 / חשכח] חשכח P31 An Am
S P M / והאן] והאן An ; והן P31 ; ואן S ; והאן .A

17 לא יעלינה דהבא ואיספלירא ופירושה מאני אובריזון :

לין לא יסדרינה גבר עתיר בדהב וזכוכיתא אין לא יהב חילופא
מאני דהבא סנינא :

לין לית איפשר דחשזכה בקילוסא אילהין ביוקרא היך דהבא ומאן
דלא ינשלוניה אזלא ומתברא היך זוגית ופירוג איגרא
לעלמא דאחי מאני פיזוזא.

XX

17 < P31 // יעלינה [יעלנה / M Am / ואיספלירא] איספלירא leg ;
ואספלירא [Am U[id] ; אספלירא M ; ואיספלירא S P / ופירושה]
ופירוגא Am U ; ופרוגה / M אובריזון [ὄβρυζον ; אובריזון M
; אובריזון [אובריזון] leg S P : A

לין < A text ; P31 // יסדרינה [יסדרנה M U ; יסדרינה An ;
יסדרה⁽³⁾ P31 / בדהב [בזהב P32 Am ; בדהב S P / וזכוכיתא]
; וזוגיתא S P / אין [< P31 M / יהב] יהיב U
; S P31 < ; P32 / חילופא [חלופא U ; חילופא An Am ; חלופה
M P31 ; חילופה P ; חילופה S / דהבא] דהבא M / מאני [סני
; P31 / סנינא] סכינא [כ pro n] An :

לין < A P31 ; cf vs18-19, S M // דחשזכה [דחשזכה An P32
/ P [בקילוסא] בקילוסא leg ; בקילוסא An Am U P32 ; וזילוחא
/ P [אילהין] אלהן An U P32 ; אילהן / Am [ינשלוניה] ינשלוניה
leg ; ינשורנה U ; ינשורינה An P32 ; ינשורינה / Am [ומתברא]
ומיתברא An P32 / זוגיתא [זוגיתא U P32 ; זוגיתא An Am ;
זוגיתא P / איגרא] אגרא An U P32 ; אגרה / P [לעלמא]
לעלמא om / מאני [< P / פיזוזא] פיזוזא U ; פיזוזיא An Am ;
פיזוזיא P P32 .P

- 18 סנדלין ופירוצין לא ירכר ונגדא חכמתא מן מרגלין.
- 19 לא יעלינה מרגליא ירקא דאחי מן כוש בפיטלון דכי לא תשחלחוף.
- 20 וחכמתא מן האן תיחי והאן דין אחר ביונחא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 18 סנדלין [סנדלין leg; סנדלין [נ pro כ] U; סנדלין Am
A P M P32 ; סנד ליין [סנדלין leg] P31; סנדלין
[סנדלין leg / S] ופירוצין [ופירוצין M; ובירוצין P;
ובירוצין [ובירוצין aut ובירוצין leg / S] ונגדא [ונגדא
S P / חכמתא] וחכמתא P M / מרגלין [מרגלין An Am U
P32 P31 P32 S ; + ת"א ליח אפשר דתשחכח בקילוחא אלהין
ביוקרא היך דהכא ומן דלא ינטרונה אזלא ומחברא היך זנוגיחא
ומרוג אנרה לעמא דאחי מני פוזזיא M, cf. v. 17.
- 19 לא [לא P32 lem / יעלינה] יעלינה An P31 M / מרגליא] An <
מרגלא cet / ירקא] ירקא S / דאחי [דאחי Am P31 / בפיטלון]
בפיטלין S An ; כפוטלון (ן) P31 ; כפוטלון M ; כפוטלון P /
תשחלחוף [תשחלחוף leg ; תשחלחוף An Am U P32 ; תשחלחוף
A M P31 ; הישחלחף P ; תשחלחף + חרבוס אחר ליח איפשר לגבר
היך זנוגיחא ופירוג אנריה לעמא דאחי מאני פיזוזיא S, v.17, cf.
20 וחכמתא [וחכמתא S P31 An U ; וחכמתא cet / מן] מאן S Am /
האן [היא P31 / והאן] והא An ; והאין Am ; והן P31.

- 21 וכטיא מן מחמיהון דכל חזי ומן עופא דשמיא איטמרא.
- 22 בית אובדנא ומלאך מוחא אמרו במחיהבא לישראל במשמענא שמענ¹ שמועתא.
23. אלה אחביין ארחא והוא חכים ית אתרא.
- 24 ארום הוא לסייפי ארעא יסתכל תחות כל שמיא יחמי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 21 [וכטיא] וכטיא U An P32 P31 P / מן מחמיהון [מחמיהון] M ; מעייני + * \hat{m} מחמיהון * P ; מעיני S / דכל [כל] A P / דחי] חיי An ; חי S M P32 Am ; דחי P31 ; דחי A / ומן עופא [ומן כנופא + * ומעופא * U ; ומעופא S P M / דשמיא] די שמיא An / איטמרא [איטמרא] U P31 ; מטמרא M.
- 22 בית] כי M / אובדנא [אובדנא] P M / במחיהבא [במחיהבא] U ; כמחיהבא Am ; במחיהבא P32 ; כמחיהבא P31 ; באחיהבא M ; במחיהבא P ; במחיהבא [במחיהבא] S [leg] ; במחיהבא A / במשמענא [במשמענא] M P32 ; כמישמענא S / שמענא [שמענא] M ; שמענא cet / שמועתא [שמועתא] P31^(ה) ; שמועתא P.
- 23 [אלה] אלה תמוס / אחביין [אחביין] S P An ; אתבין M / ארחא] ארחא An P32 ; ארחא S P M Am U ; ארחא P31 / חכים] ידע M Am / אתרא [אתרא] U S P M Am ; אתרא^(ה) P31.
- 24 [הוא] < U Am P32 / לסייפי [לסייפי] P32 ; לסייפי P31 ; לסייפי M / יסתכל [יסתכל] S .

- 25 למעבד לרוחא מחקל ומיא אתקין במשחחא.
- 26 במעבדיה למטרא קיימא גזירחא ומהלך לחזיזי דרוטין בקליא;
- 27 הידין חמיה ואשחעיה עם מלאכי שירוחא אתקנה ולחוד פשפש יתה.
- 28 ואמר לבר נשא הא דחלח דייי היא חכמחא ולמעדי מן ביש ביונחא.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

- 25 P32 [לעשות sol lem] // למעבד למיעבד P32 Am < ; An < S / מחקל] בחקלא P32 ; מחקלא cet / אתקין] סכים U ; אתקן P32 / P P31 P32 [במשחחא] במסחחא [ס pro ש] P32 ; בלשחחא P.
- 26 במעבדיה] ממעבדיה An ; במיעבדיה P32 / למטרא] למיטרא An S P P32 / קיימא גזירחא] lect conf1 ; קיימא לא גזירחא P31 ; לימא גזרחא M ; קיימא גזירחא * P ; קיימא [גזירחא <] S / ומהלך] ומהליך An / בקליא] בקלייא P P32 ; בקלא P31.
- 27 הידין] בכין + $\bar{a}j^*$ הידין * P ; בכין S / חמיה] חמיה P U ; חמיה [חמיה leg] An ; חמון P32 ; חמיה^(ה) P31 / ואשחעיה] ואישחעיה S Am ; ואישחעיה [ואישחעיה leg] An ; ואישחעייא P32 [id] ; ואשחעיה^(ה) P31 ; ואישחעייא P / עם * P31 / אתקנה] אתקנא P32 / ולחוד] לחוד M / פשפש יתה] פשפש יתה U An P31 ; פשפש יתיה P32 ; פשפש לה P ; פשפשיתה S ; פשפש יתה A.
- 28 נשא] נש M / דחלח] דחל P31 ; דחלחא cet / חכמחא] חוכמחא Am P M / ביש] בישא + היא M ; בישא S P .

- 346 -

C A P I T U L O X X I X

- 1 ואוסיף איוב למיטל *מתליה* ואמר.
- 2 מאן יהבינני היך ירחיץ קדמאין היך יומיא דאלה יסרינני.
- 3 כד אנהרוחיה שרגיה עלויה רישי לנהוריה אזיל חשוכא.
- 4 היכמא דהויחי ביומי חריפוחי בזמן דרו אלוה עלוי משכני.

xx

- 1 למיטל [למפל M P31 U ; למיחל [th pro ט] /P32 *מתליה*]
 מוחליה P ; מחליה cet / ואמר] ואל P31.
- 2 מאן [מן M P32 U / יהבינני] יסרינני M U ; יסרינני cet /
 היך ירחיץ [כירחיץ S P / קדמאין] דקדמין M / היך יומיא [היך
 יומא P31 ; יומיא M ; כיומיא A P ; כיומי S / דאלה] דאלה
 M U S P P31 Am U ; די אלהא M / יסרינני] יסרינני M U ;
 יסרינני S P .
- 3 כד אנהרוחיה [באנהרוחיה M P31 / עלויח] lect emendt ;
 עלוי U ; עלוי An Am P32 P31 S P ; עלוי M / אזיל]
 איזל M Am / חשוכא [חשוך S P BH c .
- 4 היכמא [היכמה An Am P32 ; כמא S P / כיומי] ביומיה P31 /
 דרו [יכץ S ; דרו A / אלוה] אלהא חסמ / עלוי] עלוי An Am
 S P P31 P32 ; עלוי M .
- 5 בעד [בעוד S M U / הוה] דהוה M Am / דילי [בימי S / עלימי]
 עלימני [י pro י] U ; עלמי An ; עלמי M An S .

- 6 במשוגג *אסחורי* אמרש בשומנא דגובנין וסינרד יזלח
עמי טובי משח.
- 7 במפקי תרעא עלוי קרתא בפלטיא בפתאה אחקין מוחכי.
- 8 חמון יחי עולימיא ואיטמרו וקשיל קמו זקפו.
- 9 רברבניא כלו במליא ואידא ישוון לפומהון.

XX

- 6 במשוגג [בימשוגג An; במשוגג P31 / אסחורי אמרש]; lect confl
אמרטי U; אימרטי An; אימרטי Am; אימרטי P P32
אסחורי M; אימרטי S; אמרטי P31 / בשומנא בלואי M;
בשומנא S P / דגובנין [בגובנין P31; M <]; דגובנין /
A met וסינרד [lect emendt; וסינרד + * וסינרד * emndt P31
וטנרא M; וסינרד cet / יזלח] יזלח S P M / עמי] עימי An
P P32 / טובי] טובי An Am U P31 P32; טיפי M.
- 7 במפקי [במפקי P / עלוי] עלוי An Am P32 S P /
בפלטיא בפתאה [lect confl, αλατεα; בפלטיא לפתאה
P31; בפתאה M; בפלטיא S P.
- 8 חמון [חמון S M / יחי] יחי P31 / ואיטמרו] ואיטמרו M P31 U
וקשיל [וקשיל (ין) P31; וקשישא cet / קמו] יקמו M / זקפו
זקפו S P P31 P32 An Am U.
- 9 רברבניא [נגדיא M; רברביא P / כלו] כנישו M / כמליא
M U; כמליא S P31 P32 An Am / ואידא
ואידא P32 U / לפומהון] לפומהון P.

- 10 קל ארכונין איטטרו ולישנהון למוריגיהון אידבקת.
11 ארום אודנא שמעת¹ ואמרח טב לי ועינ¹ דחמט אטהדיח עלי.
12 ארום אשתזיב עניא דבעי ויתם ולא סעיד ליה.
13 ברכתא דאבידא עלי תיחי ולבא דארמלתא אמלא תושכתתא.
14 זכותא לבשית ולבישינני היך מעילא ומצנפת¹ דיני.

XX

- 10 קל [קל P31 / ארכונין] ἀρχοντες / איטטרו [איטטרו M U /
וילשנהון] ולישניהון P32 / למוריגיהון] למוריגיה(ון) P31 /
אידבקת [ארבתק M U ; ארביקת S.
- 11 שמעת¹ [שמעת M ; שמעיה P ; שמעת cet / ואמרח] אמרתחמס / טב
לי [טבלי] טב לי leg [P32 / ועינ¹] ועינא P ; ועינא cet /
אטהדיח] אטהדת S P32 Am U ; ואטהדת A P M P31 An.
- 12 אישתזיב] אשתזיב Am U ; אישתזוב An P32 ; אשיזוב P P31 ;
אשיזיב M ; אשיזיב S / דבעי] דבעי An / ויתם] ויתם P32 Am
P ; וייתים S.
- 13 דאבידא] דאבידתא U ; דאובדא M / תיחי] תופי [תיחי leg] /
ולבא] וליבא S P P32 / דארמלתא] דארמלא P32 / אמלא] אמלי U
P31 M P S / תושכתתא] תושכתא An.
- 14 זכותא] זכותא(א) P31 / לבשית] לבשית M / ולבישינני] ואלבשנני
M U ; ואלבשנני Am ; ואלבשינני An S P P31 ; ואלבישינני
P32 / היך מעילא] כמעילא S P / ומצנפת] ומצנפתחא חמס.

15 נהור עיינין הויטי לסמיא וטיול רגליא לחגירא אנא :
לין טייר הויטי דמסכינא דדמי לסמיא וטיול לקצור ערסא דימתיל
לחגרא אנ.

16 אבא אנא לחשוכיא ותגרא דלא ידעית אפשטשניה.

17 ואחבר ככי רשיעיא ומן שנוהי ארמי תבירא.

XX

15 נהור [S P < / עיינין] עינין S M U / לסמיא] לסמייא An /
[וטיול] וטייל P32 ; וטיול + * וטייל * emndt / P31 רגליא]
ריגליא An P31 S P ; ריגלא P32 ; M / לחגירא] לחגירא P :

לין < P31 A // טייר] תיר M ; טמר S / דמסכינא] emndt
lect ; למסכינא U An P32 P ; למסכנא M S / לסמיא]
לסמייא P / וטיול] וטיל M ; וטייל cet / לקצור] לקצור S /
דימתיל] דדמי Am ; דמתיל S ; דמתיל cet / לחגרא] לחגירא U
Am An P32 S P / אנ] אמ .om

16 אנא] הויטי S P / לחשוכיא] לחשוכא P32 ; לחשיכיא P31 M P
S / ותגרא] ותיגרא An Am P32 P31 S / אפשטשניה]
אפשטשניה Am P32 ; אפשטשניה An P31 S .

17 < Am An // ואחבר ... תבירא] ותברית ניבי
שקרא ומככוהי טלקית תבירא U ; ואיחברי] ואיחברית leg [כיכי
פומיה עילא ומן שינוהי אירמי מזוונא P32 ; ותברית ככי מקלקל
ומככווי רמיתי עזאה P31 ; ותברית ניבי מקלקל ... M P id] S .

18	ואמרי"ח עם חוקפי אתנגיד והיך חלא אסגי יומיא.
19	עקרי פחיה למכועי מיא וטלא יבית בחצדי
20	יקרי חוז גבי וקשתי משחלחפא בידי.
21	מני קבילו ואוריכו ושזיקו למלכתי
22	בחר פחגמי לא יתנון ועליהון תשפר מלתי.
23	ואורכין היך מיטל לוחי והיך אריסיא דפומחון פחחו למלקשא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

18	ואמרי"ח [ואמריחחום / חוקפי] + בשרפני חום / אתנגיד [איתנגיד An P32 S / והיך חלא] * והיך * חלא P31 ; וכחלא S P / יומיא] יומין P32 P31.
19	עקרי [עיקרי An Am U P32 P31 S P / פחיה] ספתיחיס sic P31 / מיא] דמיא S / יבית] יבית P32.
20	יקרי [איקרי Am / גבי] גבו [גבי leg P / וקשתי] וקשתי An / משחלחפא בידי] בידי משחלחפא P31 M BH c.
21	מני [מיני An P S / למלכתי] למלכתי An Am P32 P31 P.
22	פחגמי [פחגמי S P32 / יתנון] יתנון [ס pro Am / מלתי] מלתי P P31 P32 Am.
23	ואורכין [ואוריכו M / היך מיטל] היך מטרא M Am U ; היך מיטרא An P32 P31 ; כמיטרא S P / לוחי] לוחי An P32 P / והיך אריסיא] והיך אריסיא An ; וכאריסיא A P ; ובאריסא [כסוק כ] S / דפומחון] כפומחון [דפומחון leg Am ; דפומחון P / פחחו] פחחו U / למלקשא] למלקשא U.

- 24 אזוך אמטולהון ולא יהימנון וקלטתור אפי לא ⁸סטכלוון.
- 25 אבחר ארחהון ואיחיב ברישיהון היך חחנא ואשי היך מלכא בחילא היך כמאן דאבלין מנחס.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 24 אדחך [אדהן An ; אדהן P P32 ; אדחר [אדחך log P31 ;
אגחך M / אמטולהון [אמטולחהון P32 / יהימנון] יהמנון Am
; S M An ; יחמנון [ח pro ה] P31 / וקלטתור [וקלטטור P31 An ;
וקלטתור P32 Am U ; וקלטתר S / אפי] אפי P32 Am U
P31 ; P < An / יסתלוון [אסתלוון M.
- 25 אבחר [איבחר Am ; אחרעי P31 / ארחהון] אורחיהון P32 Am U
P31 ; אורחהון M ; אורחהון S / ואיחיב [ואחכ U ; ואחיב
; M An Am ; ואיחב P31 ; אחב P / ברישיהון] ברישיהון U ;
ורישוון A / ואשי [ואשי Am / היך מלכא [כמלכא M / היך
כמאן] הי כמאן Am U ; היכמאן P32 ; הי כמן An ; היכמן P31 ;
היך כמן M / דאבלין] דאבילין P32 Am U ; דאבילימ
P31 / מנחס] ינחס emendt P31.

- 353 -

C A P I T U L O X X X

- 1 זכען מלעיבין עלי זעירין מיני ליומין דרתיקת אבההון
לשואה עם כלביא די אזלין עם עני.
- 2 לחוד חיל ידיהון למה לי עילויהון הובד כוך :
- לין לחוד חילא ידיהון למה לי לקבלותיה בשוחא אין איחגור
לחוד להובדא בכוך קבורתא.

XX

- 1 < An Am // וכען [וכדון U P32 P31 M P / מלעיבין]
דחכון U ; איחבעו P32 ; מנחכין P31 P M S / עלי [עילויהון P32 ;
עליי P / זעירין] זעירי P32 ; דרדקיין P31 ; דעדקיין M ;
דרדקיין P ; דעדקיין S / מיני [מיני S M P31 U / ליומין]
ליומיא P32 / דרתיקת [דרתיקת U ; ראיקצית P32 ; דרתיקת P31 ;
די דתיקת M ; דרתיקת S P / אבההון] אבההון P31 / לשואה
לשואה P32 / כלביא [כלביא U P32 / די אזלין] < U P32 ;
נסרי P31 P M S / *עם* [עם S P U ; ענאי P32 .
- 2 < P32 // לחוד [אוף M / חיל] < An Am ; חילא U P31 P S /
ידיהון [ידיהון M ; רידהון P / למה] למא P31 Am / P
עילויהון [עילויהון U P31 M / הובד] הוביד M :
- לין < P32 text ; A P31 // לחוד *לחוד * An / חילא [חיל
Am U P32 An Am M / ידיהון] ידיהון S / למה] למא Am
/ P [בשוחא] שוחא M / איחגור [איחגור M Am U ; יחגור An /
לחוד] להון חס / קבורתא * [קבורתא חס .

- 3 בחוסרנא ובאולצנא ולא ולד הוון ערקין רשיעיא בארעא צחיא
חשיכא היך רמשא אתר שיוחא ורגושחא.
- 4 דשקין פתגמי אוריתא מן לוח לבהון מטול מלי דעלמא עיקרי
לוחמיא מתוקדין ומתעבדין גומרין למזוניהון;
ליון חלשין הובי חלופ עישביה מיכלא עיקריה ריתמין מזוניהון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 3 ובאולצנא ובאולסנא S ; ובאולצנא A / דלא בלא A / ולד וולד
S P / הוון הון M ; הוון S ; הוון A / בארעא Am U
S P, Am / צחיא צחייא Am ; צחיא [pron ה] M An ; צחייא
P P32 [id] ; צריא / חשיכא חשוכא M ; חשון S P / היך
רמשא היך רומשא M ; כרמשא A P ; כרמשא [ב proכ] S / שיוחא
S P ; שוחא M .
- 4 A < S P M sec loc // פתגמי S An / לבהון
ליבהון P32 ; ליביהון S / מלי מלי An Am / S P P32
עיקרי עקרי M / רוחמיא רחמיא S / מתוקדין מתוקדין An ;
מיתוקדין P32 / ומתעבדין ומתעבדין P32 / למזוניהון למזוניהון
P ;
- ליון P31 < S P M prim loc ; A text // הובי הובאי
An U P32 An Am U ; רמאי S ; רהובאי A / חלופ חלופ An U
P M ; חלף S P32 Am / עישביה עשבי U ; עישבי An P32 ;
עישבי P Am ; עשבי S M / מיכלא מכלא P / עיקריה עקרי U ;
עיקרי P32 An Am P ; ועקרי M ; ועיקרי S / ריתמין רוחמין
P32 ; רחמיין M ; רחמין S P / מזוניהון מזוניהון P .

- 5 מן שלהיא מתרכין מיבבין עלויהון היר גנבא.
- 6 בתקוף פצירי נחליא למישרי בנקירתא דעפרא ואבניא.
- 7 ביני אילניא יצת' החות היגי מתחברין :
- לין כתיחין.
- 8 בניה דנבל עם בני הדיוטין אישחפון מן ארעא :
- לין אזדעעון מן ארעא.

XX

- 5 שלהיא [שלהיא P31 ; שלהיא P / מתרכין] מתרכין P P32 An ;
מתרכין Am / מיבבין [מיבבין An sic / עלויהון] עלויהון Am
S P P32 An ; עליהון M.
- 6 פצירי [פריצי P31 ; פצירי leg] / למשרי P [פצירי leg]
Am U P M P31 U / בנקירתא [בנקרתא P32 / ואבניא] ואבנא Am U
P31.
- 7 אילניא [אילניא P32 / יצת' lectu dif text ; P32 U < ;
נהקין S P M An Am] < ; P31 [: .
לין A < S M P31 // * i * כתיחין // P * כתיחין] כתיחין . cet .
- 8 בניה [בנוי S P / הדיוטין] הידיוטין P32 / אישחפון [אישחפון
[אישחפון leg] Am U ; אישחפון [id] P32 P31 S ; אישחפון
An ; ישחפון M ; אישחפון + * i * איזדעון [איזדעון leg] P :
לין A S M P31 < ; cf antea P < // אזדעון [lect emendt
אזדעון [אזדעון leg] U ; איזדעון [id] An Am ;
איזדעון P32 .

- 9 וכדון זמריהון הויתו והוית להון לשוחא.
- 10 רחוקני אחראקו מני ומן קדמוי לא מנעו רוקא.
- 11 ארום שירי שושילחי ממי אסוני שרא ואחיב יחי וסגפני וזמימא
מן קדמי פטרו :
לין שלחו.
- 12 על ימינא בחוצפא בניהון יקומון רגלי שדרו וכבשו עלי איסטי
תברוון.
- XX
- 9 וכדון [וכדו P31 / זמריהון] זמריהון P31; זמרהון M /
והוית [והוית M / לשוחא] למוחלא S ; לשוחא A .
- 10 אחראקו [אחראקו An P32 P31 S ; רחיקו M ; יחראקו A /
מני [מיני S P An / קדמוי] קדמוי An ; קדמי P M Am ;
קדמי P32 ; קדמי S / רוקא] רוקא P31.
- 11 ארום ... לין שלחו] ארום שירי שרא ואחיב יחי וזמימא מן קדמי
פטרו + תרגום אחר ארום שושילחי שרא וסגפני וזמימא מן קדמי פטרו
P / שירי [M < / שושילחי] שושילחי M An ; S < / ממי]
מימי An P32 P31 ; ונימי M ; S < / אסוני] איסוני
An P32 P31 ; S < / שרא] שרא S / ואחיב יחי] <
M / וסגפני] וסגפני An P31 P32 M ; וסגפני An ;
S / וזמימא] וזמימא [S] ; וזמימא cet / קדמי] קדמי
An / פטרו] שלחו U ;
לין < An P31 P32 // A S M P31 שלחו] פטרו U .
- 12 בניהון [בניהון P31 P32 / יקומון] קימון M / רגלי] רגליי
An U ; ריגלי P32 Am ; ריגליי P / שדרו] שדרו An / איסטי
איסטי M An U .

- 13 צדיאו שבילי לפורענזותי מהניין וליח וסעיד להון.
- 14 בתקוף פלטיח גללי ימא אחיין חחות רגושא מתגלגלין.
- 15 אתהפין עלי אתרגישתא חרוף היך זעפא רבנוחי והיך עיבא עברת פורקני.
- 16 וכדון עלי מצטעל נשעי יחדונני יומי עניוחי.
- 17 בלילי משכי משולח מעלוי ודמעסן יחי לא דמכין.

xx

- 13 מהניין [מהנין / M / וליח] ליח .M.
- 14 בתקוף [כתקוף leg ; בתקוף S P M Am / פלטיח] פלטיוח ; M ; פלטיח [S P / אחיין] אחיין / M / רגושא [רגושא / P32 / מתגלגלין] ומתגלגלין P32 .
- 15 אתהפין [איחהפין An P32 P31 ; אהפין P M ; איחהפין S / עלי] עליי P32 / אתרגישתא [אתרגשית U ; איחתישחא An Am ; איחתישחא P32 ; איחתישחא P31 ; רגושחא S P M / תרוף] חרוף M / היך זעפא [זעפא S P M / והיך עיבא] והיך עבא P32 M ; וכעירא [וכעיבא leg] P ; וכעיבא S / עברת [עברה P32 .
- 16 מצטעל [מצטערן Am ; מצטערע cet / יחדונני] יחדונני M / יומי [ימי M / עניוחי] עניוחא S P M Am ; עכויוחא An .
- 17 בלילי [ליליא M An ; בליליא cet / משכי] גרמי S M ; גרמי P / משחלח [מתפקיין S M ; מתפקיין P / מעלוי] מעלוי U P31 ; מעלוי An P32 ; מעלוי Am ; מני S M ; מיני P / דמכין [שכבין M ; שרכין S P .

18	בסוגעי חילא איחבליש כסותי אגב כחוני יזרזינני.
19	אקשו יחי לאדם דאיתברי מטינא ואימחיל כאברהם דאידמי לעפר וקסט.
20	אבעה מנך ולא הענה יחי קמית ותחבין במימרי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

18	בסוגעי [בסוגיעוק Am ; כסוגי P32 / איחבליש] אטבליש Am U ; יחבלש P M ; יהלבש S met / כסותי] לבושי M / כחוני [כחוני P32 / יזרזינני] יזרזינני M U .
19	20 in vs P31 // אקשו יחי לאדם דאחברי מן טינא ואחמיל כעפר וקסט + לאָ .. [ut text] ; U אקשו יחי לטינא ואיחמיל כעפר וקסט + לאָ .. [ut text] ; An אשו יחי לטינא ואחמיל כעפרא וקסט + לאָ .. [ut text] ; M אקשו יחי לטינא ואחמיל כעפר וקסט + תרגום אחר .. [ut text] S P ; אקשו ... וקסט [utS] // A אקשו ... וקסט < / A אשוּן S P U ; אשוּן An sic / דאיתברי] דאחברי U Am ; דאחברא M / מטינא [מן טינא תמס / ואימחיל] ואמחיל U M An Am ; ואימחיל S P32 ; ואמחיל P / כאברהם [לאברהם S P M Am ; < P31 / דאידמי] דאדמי M U ; < P31 דאידמא P ; דעיברא S / לעפר [לעפרא S P32 ; בעפר P31 .
20	< P31 // אבעה [אבעא U ; איבעי Am ; אבעי P M /S מנך [מינך An P32 / הענה [העני P M / קמית] קמח M / ותחבין [ותחביין U An P32 S P / כסימרי] בי S .

- 21 חתהפך לאכזראה לי באלימות ירך חגזמנני.
- 22 חסלנני לרוחא תרכיבנני חמסנני בחשיותא.
- 23 ארום גלי קדמי דמותא חתוב לי ובית^P בורחא מזומן לכל דחי.
- 24 לחוד לא בריחחא ישדר מחחיה אין בעדן צעריה יקבל מנהון
צלוחא :

XX

- 21 חתהפך [חתהפך U P32 / לאכזראה] לאכזרא Am / ירך] אידך / M
חגזמנני [חתזמנני [חגזמנני leg U ; חתזמנני id] Am
An P32 P31 ; חגזמנני M ; חגזמנני S P .
- 22 חסלנני [חסלינני An Am P32 P31 S P / לרוחא] לפוחא
[לרוחא leg M / תרכיבנני] תרכיבנני M U ; תרכיבנני Am
An P31 ; תרכיבנני S P P32 / חמסנני [חמיסנני Am ;
חמסנני S P An ; חמסנני P32 ; חמסנני P31 ; וחמסנני
M / בחשיותא] בחשיותא An ; בחשיתא M .
- 23 ארום < P31 / גלי קדמי] עלי קדמי P32 ; ידעיה S P BH c /
דמותא [דלמותא M / חתוב] חחיב S P M P32 / בורחא] ברחא
[קבורחא leg An Am ; קבירחא P31 ; קבורחא cet / מזומן]
מזמן S P M P32 An U / דחי] חי Am .
- 24 < A ; sec loc S P // בריחחא] בריחחא M Am /
בעדן [בעידן An Am P32 S P / יקבל] יקביל S / מנהון] צלוחא
מינהון צלוחא P32 ; צלוחון M :

- 28 אוכס אזליח מדליח שמשא קמית בקהל אבעי.
- 29 אחא הויחי לירודין לין לילולין וחברא לברח נעמיה.
- 30 משכי שחם מעלוי וגמרי חדר מן גנובא.
- 31 והוה לאבלא כנרי ואבוכי אמחיל לקל בכיין.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 28 שמשא [שימשא S / קמית] קמ M / בקהל [בקהלא חמס / אבעי]
אבעא An U P32 P31 P; איבעי Am.
- 29 לירודין [לירודין] [רס pro ד] U; לירודין ! P31; לירודין
/ A לין לילולין [< M P31; לילולין S P < / A לברח]
לבח Am; לבית [לברח leg] P32; לברית P31 / נעמיה [נעמיה] נעמיה
חמס .
- 30 שחם [שחם An Am; שיחם P32 / מעלוי] מעלוי An Am
P32 S; מעילוניי P / חדר [ד pro ר] An; חדר cet /
מן [+ סימן sic P32 / גנובא] נוגבא leg; נוגבא omn .
- 31 לאבלא [לאיבלא An P32 / כנרי] כינרי An Am P32 /
אמחיל [אימחיל An; אמחיל P / בכיין] בוכיין P32 Am U
P31; בכין M.

C A P I T U L O X X X I

- 1 קיים גזריח לעייני ומה אסתכל על בחולחא.
- 2 ומה חולק טב יהב לי אלה מן לעילא ואחסנת שדי מן שמי מרום.
- 3 הלא ציערא לזידנא ואיחחשיב חלונאי לעבוי שקר.
- 4 הלא הוא דחמי אחי וכל פסיעותי ומנה.
- 5 אין הליכית עם שיקרא וזריזח על נכילוחא רגלי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 קיים [קים / M לעייני] לעייני P P32 U ; לעייני P31 An ; לעיני S M / ומה] ומא P Am / אסתכל [אסתכל P32 An .
- 2 ומה] ומא P / יהב [יהיב M P31 / אלה] אלה An ; אלה cet / מן לעילא [מעלא M ; מעלא S P / ואחסנת] ואחסנת P31 / מן שמי [שמי S P M / מרום] מרום אמס .
- 3 ציערא] lect emendt ; ציערא P31 P32 An Am U ; צערא S P M / לזידנא [לזידנא M / ואיחחשיב חלונאי] ואחחשיב חלונאי U ; ואיחחשיב חילונאי P31 An ; ואחחשיב חילונאי Am ; ואיחחשב חילונאי P32 ; ותבירא M ; ותכרא S P .
- 4 דחמי] די חמי Am ; יחמי S P M / אחי] אחי P32 An Am U ; אורחתי P31 ; אורחתי S M ; אורחתי P / פסיעותי] פסיעותי P32 An ; פסיעתי P Am ; פסיעתי S M P31 / ימנה] ימני An Am U ; P P31 P32 .
- 5 אין] אמ S P31 An U / הליכית [הליכית M P32 / עם] עם P32 / שיקרא] שקרא M P31 Am U ; שקר S P / וזריזח] וזריזח M ; נכילוח] נכילוח P32 [leg ; וזריזח] וזריזח P31 / נכילוחא] נכילוחא Am ; נכילוח M ; זריזוח] רגלי S / ריגליי P32 An ; רגלי U ; ריגלי S .

- 6 יתקלינני במשחחא בצדקא וידע אלהא שלימותי.
- 7 אין תצלי אסתורי מן אחא ונתר עייני הליך לבבי ובידי אירבק מידעם חבולא.
- 8 אדרע וחורן ייכול ולבלובי ניצי יחלשון.
- 9 אין אשרגג לבבי על אחת גבר ועל חרע חברי כמנית.

xx

- 6 יתקלינני [יתקלנני M U / במשחחא] במסחחא P31 U ; במסחחא lect emendt [במשחחא A / בצדקא] ; S P P32 An Am
 בצדקא P31 U ; בצדקא An P32 ; בצדקא M Am P ; בצדקא S / וידע] וידע P An Am / אלהא] אלהא An.
- 7 אסתורי [אסתורי An P32 ; אסתורי M ; אסתוריי P / מן אחא] מאורחא P32 ; מן אורחא cet / עייני] עייני S M P31 U ; עייני An Am ; עייני P32 / הליך] הליך S M / לבבי] ליבבי An P ; לבי M / אירבק] אירבק P31 P32 Am U ; אירבק M / מידעם] מדעם S Am P31 P32 An U / חבולא] חבולא Am S.
- 8 אדרע] אדרע U ; אדרע Am ; אזרע P M P32 / ולבלובי] וליבלובי An S P P31 P32 An ; ולבלבי M / ניצי] ניצי Am ; ניצי An P ; נוציי] נוציי P32 U ; נוציי] id [P31 ; נציי] נציי S M [leg / יחלשון] יחלשון S P An S.
- 9 אשרגג] אשרגג S P P31 Am ; ישחרגג An / לבבי] לבבי Am U < P31 ; לבי S An ; ליבי P / אחת] אחת S P P32 An Am / גבר] < P32 / חברי] חברי U ; חבירי An P32.

- 10 חשמש עם חורן אחתי ועלה יחמטון חורנין.
- 11 ארום היא זנו והוא סורחן פריש.
- 12 ארום אשא הוא עד בית אובדנא חיכול ובכל אנביה מתלשה.
- 13 אין רחיקית דין עבדי ואמהזי כד אית ליה חגרא כהדאי.
- 14 ומה אעבד כד יקום אלה וארום יסער מה אחיבנייה.

xx

- 10 עם [עים P32 / אחתי] איתחי An P32 P S ; אנתחי M / ועלה [ועלה S / יחמטון] יחמטון An.
- 11 היא [הוא S BH c.
- 12 אשא הוא [אשא היא U An Am M ; אשא] הוא < P32 ; היא אשא P31 ; אישא היא A P ; אישא הוא S / בית] בי M / אובדנא [אבדנא S P M / חיכול] < U An P31 ; חגמר P32 P M S / ובכל [וכל U Am P31 P31 / אנביה] אינבי P Am ; אנבי P32 M A ; אינביה An S ; אביה P31 / מחלשה] מחלשא P P31 An Am U ; מיחלשא S P32 ; חלשא M.
- 13 רחיקית [רחיקית S M / דין עבדי] דינא דעבדי S P / ואמהזי [ואמתי P31 / ליה] להון An Am P M S ; לה U P31 / חגרא [חגרא An P32 P31 S P / כהדאי] כהדי S P M.
- 14 ומה [ומה P Am / אעבד] אעבדי An P S ; איעבידי P32 / אלה [אלה An ; אלה cet / מה] מא P Am / אחיבנייה] אחיבנייה U ; אחיבנה M.

- 15 הלא בכריסא עבדני דעבר יתיה ואתקן יתנא במעיא חד.
- 16 אין יחמנע מן לשלמה צבוה מסכיניא ועיני ארמלא אשיצי.
- 17 ואכליח טולמא דלחמי בלחודוי ול אכל יתם מנה.
- 18 מטול דמן טליוחי אסגעני כאבא ומן כריסא דאמי תונחתא.

XX

- 15 בכריסא [בכרסא / P עבדי] + מן / M דעבר יתיה [דעבדיה M ;
עבר יתיה S P / ואתקן [ואתקין S U / במעיא] במעיא [במעיא
leg / S [חד] < P32 .
- 16 יחמנע [lect emendt ; יחמנע P32 An Am U ;
P31 ; אחמנע M ; איחמנע S P / מן לשלמה] מן לשלמא Am U
P31 P32 An ; מלשלמא S P M / צבוה] צבאוה M / מסכיניא [
מיסכיניא An ; מסכינא P M P32 ; מסכיניא S P31 / ועיני]
ועיני Am / ארמלא [ארמלא M / אשיצי] אשיצי An .
- 17 טולמא [טלומא P32 ; טולמי M / דלחמי] < M / בלחודוי] בלחודוי
leg ; בלחודוי P ; בלחודוי cet / ול [ולא תמס / יתם] יתם Am
P An ; P32 < ; יתים S / מנה] מניה U P31 ; מינה An Am
S P M ; מיניה P32 ; סנה A .
- 18 מטול [ארום S P / דמן טליוחי] דמטליוחי S P M / אסגעני]
אסגיעני U P31 M / כאבא] היך כאבא A M ; כיבא S P / ומן
כריסא [lect emendt ; ומן כריסא P32 An Am U ; ומן
כרסא P31 ; ומכריסא cet / דאמי] + דברני A M ; דאימי An
P / תונחתא [תניחותא M ; A < ; + תרגום אחר ארום מן טליוחי
אסגעני היכאבא ומן כריסא דאימי דברני בניחותא P ; + תרגום אחר
... היך כאבא ... דאמי ... בנחותא S ; ת"א < A .

- 19 אין אחמי ערטילאי מדליח כסו ולית חופאה לחשוכא.
- 20 אין לא בריכו יחיה חרצוהי ומגיזחא דאמרי ישחזן.
- 21 אין ארימית על ייהם ידי ארום אחמי בתרעא סיועי.
- 22 כתפי מן שכמה תפיל ואדריעי מן קנה תחבר.
- 23 ארום דלח לוחי תבר אלה ומן מסנייה ומן דחלחיה לא אסובר.

XX

- 19 אחמי [אחמי /S ערטילאי] ערטילי M ; ערסולאי S P / מדליח]
דלא P31 / כסו [כסותחא P An ; כסותא S M / לחשוכא] לחשיכא M
.S P
- 20 יחיה [lect emendt ; יחיה [יתי leg] P32 ; יתי cet /
חרצוהי [חרצוי S P M / מגיזחא] מגזחא Am P31 M S /
דאמרי [דאמריי U An P31 ; דאמראי Am ; דאימריי P.
- 21 ייהם [יחס U P31 M ; ייהים S / ידי] ידיי U P32 P /
סיועי [סיוועי leg] P32 .
- 22 כתפי [כיתפי P32 / שכמה] שכמא An ; שיכמה P P32 / תפיל]
תפול S P M U ; תפל An Am P31 ; תיפל P32 / תחבר]
תיחבר P.
- 23 דלח [דליח M / לוחי] לווחי P P32 / אלה] אלהא U Am P32
S P M / ומן מסנייה ומן דחליח] ומן מספיה ... leg ;
ומן דחליח U ; ומן מסנייה [מספיה leg] ומן דחליח An ;
ומן מסנייה [id] ומן דחלוחיה P32 ; ומן דחלח' P31 ; ומן
מספיה M ; ומן מספיה *kj דחלחיה* P ; ומדחלחיה S .

- 24 אין שויחי על דהב ס'כויי ולפיטלין אמרית רחצני .
- 25 אין אחדי ארום טגעא עותרי וארום בטוגעא^k אשכח ידי .
- 26 אין אחמן ניהור איסתבר ארום ינהר וסיהרא אונתן מהלך :
- לין קריר עדי .
- 27 ושרגג בטומל^l לבי ונשקח ידי לפומי .

XX

- 24 סיכוויי [סכוויי M Am U ; סינוויי [נ grck] An ; שנוויי [id]
P31 ; סיכוויי P ; סיברי S / ולפיטלין [πέταλον ; ולטלון M ;
ולפיטלין S P / רחצני] רחצני חמס .
- 25 אין [אמ An ; איין P32 / אחדי] איחדי An / טגעא [טגייעא
P31 ; סוגעא Am ; סגא S P M / עותרי] עתרי M / וארום
ואין S P / בטוגעא^k [lect emendt ; בטוגעא חמס / אשכח]
+ * א סופיקח * P ; סופיקח S / ידי] ידיי P .
- 26 אחמן [איחמן An U P32 P31 ; אחמי A P M ; S < / ניהור]
< חמס / איסתבר] איסתבר leg ; אסתבר M P31 Am U ; איסתבר
S P P32 / וסיהרא] וסהרא M ; וסיהרא P / אונתן] אונתן An ;
אונתן P31 ; זיווחן S M ; זיווחן + * א קריר עדי * P :
- לין . A S P M P31 P32 <
- 27 ושרגג [ושרוגג U P31 / בטומל^l] בטומרא חמס / לביי] לביי P /
לפומי] לפמי P .

- 28 לחוד הוא סורחן פריש ארום כדבניה אלה מן לעילא.
- 29 אין חריחי בצערא דסנאי ויבבית ושנחית ארום ערעית ביש.
- 30 ולא שבקית למחטי מוריגי למשאול במומתא נפשי.
- 31 אין לא אמרו מתי משכני מן יגזור מן בסריה לא נשבוע.

XX

- 28 הוא < P31 / כדבניה [lect emendt ; כדביבית [כדכיבית
[leg P32 An Am U ; כדיבבית [id] P31 ; כדבית
M ; כדכיבית P ; כדכבית S ; כדבבית A / אלה [אלה U
An P32 S P ; לאלה M / מן לעילא [מן לעלא P32 ;
M ; מלעלא S P .
- 29 חריחי [חרתי P31 U ; אחרי S M ; אחרי * + ij חרתי * P /
[בחברא S / רסנאי [ושנאי S P . P31 An U ; דסנאי
P32 ; דסנאי A / ויבבית ... ביש [ואין איתערית כד אשכחיניה
[וש S / ויבבית [ויבבית P32 ; < R / ושנחית] M <
* + ij ויבבית P / ערעיה [ארעיה M .
- 30 למחטי [למחטי S P32 / למשאול [למשאול P31 P32 U ; למשאיל
Am ; למשיל M ; למשיל S P / במומתא + * + ij בחעני ליבני * P /
[נמשי S M Am .
- 31 מתי [נשי P31 P32 An Am U ; אנשי P M ; אינשי S / מן
[מן בסריה] מן בסריה S P31 An U ; מן בסריה Am ;
[מן בסריה P32 ; מן בסריה M ; מן בסריה P / נשבוע] נשבוע P32
P ; נשבוע M ; נשבוע S .

- 32 בשו"ק לא יביח גיורא דשי לאכסניא פחחית :
לין לעובר ארחא.
- 33 אין חפאית היך אדם קדמאי מרודי למסמע בעובי בעיספי בתווגי
לבי סורחני.
- 34 ארום איחבר ריכפת גיוחניא ארום אחוקף ברגוש רבנותי דכסיר
גניסחא ורשיש יחוסיא יחברניני ובר נש דלא אפיק מעלנא.

XX

- 32 בשו"ק [כשוקא /omn / גיורא] גיורא P32 / דשי] דשי Am U
: P31 P32
לין < P31 M P A S / לעובר] לעובר leg ; לעובר /omn / ארחא
אורחא Am U P32.
- 33 חפאית] חפאיה S P A M ; חפיה / M / היך אדם] כאדם S P M /
קדמאי] קדמי M Am ; < / S / מרודי] מרודי M ; מרודי / P /
למסמע] למיסמע S Am ; למיסבע [למיסמע leg] P32 / בעובי]
< A M ; בעוני / S / בעיספי] בעספמי M Am ; לא בעספי U ;
< S P31 ; לא בעיספמי * P ; בעספי A / בתווגי לבי] לא
בתווגי לבי U ; < S P M P31 / סורחני] < P31.
- 34 ארום ... מעלנא] ארום אחבר רכפת גיוחניא וכסיר גניסחא יחברניני
ושחקיה לא אפוק מעלנא M ; ארום איחוקף ברגוש רבנותא וכסיר
גניסחא יחברניני ושחקיה ולא אפוק מעלנא + תרגום אחר ארום אחבר
ריכפת גיוחניא ורשיש יחוסיא יצו [sic] P ; ארום איתקף ...
+ תרגום אחר ארום איחבר ריכפת גיוחניא ורשיש יחוסא יחברניני
// A ut text S ; S [id]

35 מאן יגזור עלי יקבל מני הא רגרוגי דשדי עד עני יחי ופיטקא
דיכתב גבר מצותי :
לין ואגרתא דכתב אינשי חיגרי מצותי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

איחבר [אחבר U ; איחבר P31 / ריכתת] ריכתת P32 An U ;
רכבת P31 / גיוותניא [גיוותניא An Am P31 ; גיוותניא P32 /
ארום ...] ארום ... P32 Am U / אחוקף [אחוקף An Am
P32 / רכנותא] רכנותא U / יחוסיא [יחוסיא An ; יחוסיא
P31 / יחברניי] יחברניי U P31.
35 מאן [מן M P31 P32 Am U / יגזור P31 / עלי] עלי
/ P [יקבל] דיקבל M ; יקביל S P / מני [מני P An /
רגרוגי] רגרוגי An ; ריגרוגי P32 ; רגוגי M ; ריגרוגי +
*אנא רישומי * P / עדי [< om / עני] ענה S / ופיטקא [ופיטקא
M U ; + אנא איגרתא P32 ; ואיגרתא *אנא ופיטקא * P / דיכתב]
דכתב S M P32 U ; דאיכתב An / גבר מצותי [An Am U <
P31 ; אינשי חיגרי מצותי P32 ; אנש חגרי M ; אינש חיגרי P
: S
לין < P32 P31 M P A S // ואגרתא [ואיגרתא An Am /
דכתב [דיכתב An Am / אינשי U ; אינש An / חיגרי] חגרי U.

36	אין לא על כתפי אסוברניה אחקניה כלילן לי .
37	מניין פסיעותי אחויניה דיכמת ארכונא אדרכיניה.
38	אין עלי ארעי תקבול וכחד* חלמיהא בכיין .
39	אין חילא גמריח אכליח דלא כסף ונפשה דמרה אפחית.

XX

36	על < P31 P32 / כתפי [כתפי U / אסוברניה] אסוברניה ; P31 U ; P31 An P32 S P / אחקניה [אכנוניה P31 U ; אכנוניה An P32 S P ; ארכנייה Am ; ארכנייה M / לי] ליה An ; לידך S ; לי A .
37	מניין [מנין S P M P31 / פסיעותי] פסיעותי An U P32 ; פסיעתי S M P31 ; פסיעתי P / אחויניה [אחוניה M / דיכמת] דיכמת S M U ; דיכמת P32 / ארכונא [ארכונה P31 / אדרכיניה] ארכנייה M U ; ארכנייה P31 P32 Am ; אדרכנייה P sic ; אדרכנייה S .
38	עלי [עליי P / ארעי] ארעא M / תקבול [תקבל P32 / וכחד*] וכחדא חמס / חלמיהא [חלמיהא P32 ; חלמיהא M P31 / בכיין] בכיין M P31 .
39	חילא [lect emendt ; חילא U P32 ; חילך [חילה leg] P31 ; חילה cet / גמריח אכליח] lect confl ; גמריח לא אכליח P32 ; גמריח M ; גמריח P ; אכליח S / דלא [כלא S M / ונפשה] ונפשא An ; ונפש M ; ונפשא cet / דמרה [דמריה P32 / דמרה S P M / אפחית] אפחית S .

40 חלף חטיא יפקון סילוי וחלף סערתא הדמי שלימו פתגמי איוב.

XX

40 חטיא [חטיא An Am P32 ; תנטיא P M ; חנינטיא S / סילוי]
סלוי M Am U ; סילוי An / סערתא [סערתא S P32 / הדמי]
הדמי M U ; הודמי S P / פתגמי S P31 P32 .

- 375 -

C A P I T U L O X X X I I

- 6 a ואחיב אליהוא בר ברכאל בוזאה ואמר
- 6 b דוסר אנא ליומיא ואתון קשישין מסול היכנא איסחפיתי ורחילית
מלחואה מנדעי עמכון.
- 7 אמרית יומיא ימללון וסגיעי שניל יודעון חכמא.
- 8 בקושא רוח נבואחא היא בכר נש ומימר שדי תבייננון.
- 9 לא רברבין חכימין וסביא יבינון דינא.
- 10 בגין כן אמרית קבל מני אחוה מנדעי ברם אנא.
- XX
- 6 a ואחיב < [sol lemma] / Am אליהוא [אליהו P31 Am /] כו
בוזאה [כרוגזיה [כוזאה leg] P31 ; בוזאה cet .
- 6 b היכנא [הכנא An / איסחפיתי [אסחפיתי M U / ורחילית] ורחילית
P An Am ; < P32 / מלחואה [מלחואה Am ; מן לחואה S P ;
מלחואה A / מנדעי [מנדעא M / עמכון] עימכון P32 ; יתכון M.
- 7 וסגיעי [וסגיעאי An ; וסוגעי S P Am / שניל] שנייא P ;
שניא cet / יודעון [יודיעין] יודיעון [leg] M / חכמא
חוכמא M P P32 Am .
- 8 נבואחא [נבואח S P ; נבואחא A / היא] הוא P32 / בכר [מבר U
P31 P32 An Am / תבייננון] תבייננון P32 An Am
S P P31 ; תבייננון M.
- 9 רברבין [רברבני M ; רברביא cet / חכימין] lect emendt ;
חכימין M P31 P32 Am U ; חכימין S P An / וסביא [וסבייא
P32 / יבינון] יבינון P31 P32 An Am U .
- 10 בגין כן [בכין S / קבל] קביל S P P31 An Am U / מני
מיני P32 An P / אחוה [אחוי S P M / ברם] אף S BH c .

- 15 אחברו לא אחיבו טוב אסתלקו מנהון מליא.
- 16 ואוריכית ארום לא ימללון ארום שתקון קמו ולא אחיבו טוב.
- 17 אחיב לחוד אנא חולקי אחוה מנדעי לחוד אנא.
- 18 ארום איח-מליחי מליא אצקחני רוח דיכריסי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 אחברו [איחברו S P P31 An Am ; חברו P32 / לא] ולא
[איסתלקו An Am U P31 P32 S / אחיבו S Am / אסתלקו]
[מיסתלקו An P31 P32 P ; ויסתלקון S ; אסתלקו A / מנהון]
[מינהון An P32 / מליא] מליא S P32 An Am ; מלייא P.
- 16 [ארום] < M / שתקון [שתקו P M ; ישחקון S / קמו] < M /
[אחיבו] אחיבו [איחיכו leg] P31 U.
- 17 [אחיב] אחוב P31 U / אחוה [אחוי S P M Am / מנדעי] מדעי
[P An / לתוד] אוף M.
- 18 איח-מליחי [אחמליחי U ; איחמליחי An Am P31 P32 ; מליחי
P M ; מלאחי S / מליא] מליא S P P32 An Am [אצקחני]
lect emendt ; אצקחני P32 U ; אציקחני An Am P31 ;
עקחני M ; אצקחני S P / רוח] רוח S P P31 An Am U ;
רוחי P32 / דיכריסי] דכריסי om.

- 19 הא כריסי היך חמר חדח דלא יפחח היך לגינין לקינין
זרנוקיין חדח'י? יחבוע.
- 20 אמלי' וירוח לגרמי אפחח ספוותי ואחיב.
- 21 לא כדון אסב אפי גבר ולבר נש לא אשמודע.
- 22 ארום *לא* ידעיה לאשמודעל כזעיר פון יסבר לי אפין
דעבר יחי.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 19 דלא [לא S / יפחח] יפחח P31 P32 U ; יפחח cet / היך
; M < / לגינין לקינין זרנוקיין [lectiones confl
לגינין ā לקינין ā זרנוקיין Am U ; לגינין ' לקינין '
זרנוקיין ' An ; לגינין ' לקינין ' זרנוקיין P32 ; לגינין
P31 ; לגינן M ; לגינין * ā לקינין ā זרנוקיין * P
לגינין S / חדח'ו] חדחין om.
- 20 אמלי [אימליל U An P31 ; אימלל Am ; אמליל P32 P S
אמלל M / וירוח] וירוח P / לגרמי [לגרמי P / אפחח
; S P32 An ; אפחח P31 / ספוותי] ספוותי S P31 U
; ספוותי P An ; ספוותי Am ; ספוותיי P32 ; ספוותי M.
- 21 ולבר [ולבר An / אשמודע] אשמודע S P31 P32 .
- 22 *לא* [לא om / לאשמודעל] לאשמודע S P P31 An ;
לאשמודע cet / יסבר [יסבר S P M / לי] יחי S P /
אפין [יחי S P < / דעבר] דעבר M.

- 381 -

C A P I T U L O X X X I I I

1. וברט שמע כדון איוב מלי וכל פתגמי אצית.
2. הא כדון פתחית פומי מלילת לישני במוריגי.
3. תריצית לבבי ממרי ומנדע ספוחי ברור מללו.
4. רוחא דאלהא עבדת יחי ומימר שדי תקיימנני.
5. אין חיכול תחיבנני סדר קדמי אפתח.

XX

1. שמע] שמענא U An Am P31 / איוב] ארום An sic / מלי] מליי U ; מילי S An Am ; מיליי P / פתגמי] פתגמי U An ; פתגמי S P2 <] אצית] P32.
2. כדון] כען S / פומי] פמי P.
3. תריצית] תריצות om / לבבי] ליבבי P / ממרי] מימרי U Am S M P31 ; מימריi cet / ספוחי] ספוחתי U An ; ספוחתי P32 Am ; ספוחתיi P / ברור] בריר leg ; בריר om / מלילו om.
4. רוחא דאלהא] רוח דאלהא M ; רוח דאלה S / עבדת] עבד S ; עבדת A / תקיימנני] תקיימנני An Am S P ; תקיימנני M.
5. אין] אם U An P31 / חיכול] חכול U P31 ; חוכל M / תחיבנני P31 U M ; תחיבנני An Am P32 ; קדמי] קדמי om / אפתח] אפתח An Am P31 P32 S P.

- 6 הא אנא דכמתך לאלה מן סינא אתליישיח ברם אנא.
- 7 הא אימחי לא חבעתינך וטוני עלך לא ייקר.
- 8 ברם אמריח באודני וקל מליא אשמע.
- 9 זכאי אנא מוליח מרד שזיג אנא וליח סורחנא לי.
- 10 הא חורע-מוחא עלי ישכח יחשבינני לבעיל דבנא ליה.

XX

- 6 דכמתך [דיכמתך P P32 An Am ; די כמתך P31 / לאלה]
לאהא U P32 Am P31 M P / מו סינא [מטינא S P ; מן
סינא A / אתליישיח] אתליישיח P32 An Am S P ; איתליישיח
+ מן סינא P31 ; אחלשיח M / ברם] לחוד M.
- 7 אימחי [אמחי P31 U / חבעתינך] חבעתינך P31 U ; חבעתינך
P32 / ייקר] איקר An ; יקר P31 S.
- 8 אמריח [אמרח P32 Am P31 M P S / באודני] באודני
An ; באודני P / מליא [מליא P32 An Am ; מלין P31 ;
מלייא P.
- 9 זכאי [זכי M / שזיג] שיג [שזיג leg S ; שזיג A / וליח]
ולא P M An / סורחנא] סורחנא P31.
- 10 חורע-מוחא [חורעמוחא S P Am U ; חנדע מוחא [חורעמוחא leg]
P32 An ; חנדעמוחא [id] P31 ; חרעמוחא M / יחשבינני]
יחשבנני M P31 U / לכעיל [לכעיל M P31 / דבנא] דבני P.

- 11 ישוי כשיע רגלי ינסר כל שבילי.
- 12 הא דא לא זכאית דאתיבנך ארום יתרכב אלה מן בר נש.
- 13 מה דין לוותיה נצית ארום כל פתגמוהי לא יתיב.
- 14 ארום כחודא שותא ימלל אלה ובתנייחאה לא איצטריך למסכיה.

XX

- 11 ישווי [ישווי An / כשיע] כשיע S P / רגלי] רגליי U ;
ריגליי S P An Am ; ריגלי P32 / ינסר] ונסר
[ינסר leg] An ; ינסר S P / שבילי] שבילי An Am ;
שבילי P .
- 12 זכאית [זכאית P ; זכאית M ; דכיה S / דאתיבנך] דאתיבנך U
P31 ; דאתיבנך S P An Am ; דאתיבנך P32 ; אתיבנך M /
יתרכב [יתרוב P31 U / אלה] אלה P M Am ; אלףא + אלףא
P32 .
- 13 מה [מא P M / לוותיה] לוותיה M Am U / נצית] נציתא M
S P / פתגמוהי [פתגמוהי P32 ; פתגמוי P M ; פתגמוי S / .
- 14 כחודא [כחודא leg ; כחודא S M P32 U ; כחודא [כ pro כ] Am
P31 An ; P < / ימלל] ימלל S P P32 An / אלה] < U
P31 ; אלה P M P32 Am / ובתנייחאה] ובתנייחאה P Am U ;
ובתנייחאה An ; ובתנייחאה P32 ; ובתנייחאה P31 ; ובתנייחאה
S / איצטריך] איצטריך P M Am U ; איצטריך [leg]
An / למסכיה] למסכיה leg ; למסכיה M Am U ; למסכיה An ;
למסכיה P32 ; למסכיה [כ pro כ] P31 ; למסכיה S P .

- 15 בחלמא מן חזרונא דליליא כד נפלא שקנתא עמיקת' על בני
נשא בניומת' על ביח מדמכא.
- 16 הידין יגלה אורנא דבני נשא ובמרדוחרן יחתם.
- 17 למעדי בר נש מרי עובדא בישל וגווחנותא מן גברא יכסי.
- 18 ימנע נפשיה מן שוחתא וחייהי מן למעבר כדיני קרבא בשלחא
בסרהוביא.

XX

- 15 בחלמא [בחולמא P U ; בחילמא P32 Am ; בחלמ' P31 / מן חזרונא
מן חזיונא P31 ; מן חזונא M ; בחוזוא P ; בחזוא S / דליליא]
דליל' P31 / נפלא [נפלת S P M / שינחא] שנחא U / עמיקת'
עמקחא M ; עמיקחא cet / בניומת' P31 ; בניומחא cet /
בית' P31 U ; בי P M ; S < .
- 16 הידין [היכדין S M ; הידיין P / יגלה] יגלי P M P32 Am /
דבני נשא [דבר נשא P32 ; בני נשא M / יחתם] יחתום P32 An
S M P31
- 17 למעדי [למיעדי S P32 ; לאעדא M / מרי עובדא] מרי עובדי U ;
P31 < ; מן עובדא M ; מעובדא S / בישל [בישא חמס / וגווחנותא]
בגיווחנותיה U ; וגיווחנותא An M S ; וגווחנותא P32 P ;
וגווחנותא P31 / מן גברא [מן גבר P31 ; מגברא S M / יכסי]
יכסה P32 .
- 18 מן שוחתא [מן שוחתא An Am U ; מן שוחותא P31 P32 ; משוחותא
P ; משוחתא S / וחייהי] וחייהי P32 ; וחייו M ; וחייו S P /
למעבר [למעיבר S P An ; למעבר An ; למיעבר P32 / כדיני קרבא]
כדיני קרבא leg ; בזייני קרבא U' ; בזייני קרבא An P32 ; כזיוני

19 ומתמכסן בכיבא על בית מדמכיה וסוגעי איברוהי תקיפין.

20 ומן חונכיא דינקיס ליה מרחקא נפשיה מזונא ונפשיה
מיכלא רגיגא.

21 ישחיצי בסריה מן ריוו מן למחמי ושפיו וקבילו גרמוהי
לא אחמו.

XX

[בזייני leg] קרבא Am ; ביזני [id] קרבא P31 ; S M < ;
< hic / P בשלח*] בשילחא S An Am ; בשלחא M U ; בשילחא :
P32 sic ; נשלח P31 ; sic + *ij* בזייני קרבא * / P
[בסרהוביא] בסרהוביא An ; S P M < .

19 ומתמכסן [ומתמכסן P32 met / בכיבא] + *ij* בסרהוביא * P
18 v. / cf [ביה] בי M / איברוהי [אברוהי U ; אברוי S P M /
תקיפין] תקיפי S .

20 ומן חונכיא [ומן חונכיא leg ; ומן חונכיא U P32 ; ומן חונכא
P31 An Am ; ומחונכא M ; מן חונכא A P ; מן סונגא [סונגא]
/ S דינקיס [דנקיס om / מרחקא] מרחיקא M / נפשיה [נשחיה An
P ; נשחא / נפשיה] ונפשיה [ונפשיה] P31 / *מיכלא* [מן מיכלא Am ;
מכלא P32 ; מיכלא cet .

21 ישחיצי [ישחיצי S M P31 / בסריה] ביסריה P32 An ; ביסריה P ;
בסריה S / מן ריוו] מן רב [leg] P31 ; מן דוו [דרוקר] M ;
< S / מן למחמי] מן למיחמי An P32 S ; M < ; *ij* מן למחמי *
P / ושפיו] ושפיו [ושפיו leg] U ; ושפיו An P32 ; ושפין
M Am < [ומתחשכן + *ij* ושפין] * P ; S < / וקבילו]
S P / גרמוהי [גרמוי A P M ; וגרמוי S / אחמו] איחמו Am
S ; A P P31 P32 An ; איחמו S

- 22 וקריבה לשוחחא נפשיה ונשמחיה למיחוחא לקטולינ.
- 23 אין אית עלוהי זכותא מזדמן מלאכא חד* פרקליטא מן בני אלף קטיגוריא לחואה לבר נש חריצוחיה.
- 24 וחס עלוהי ואמר פרוק יתי מן למיחח בשוחחא אשבחיה פורקנא.
- 25 איחקליש בישדיה יחיר מן ריבוחא יחוב לימי שליוחיה.

XX

- 22 וקריבת] וקריבא P31 / לשוחחא] לשוחחא An Am U ; P32
 לשחייתא [לשוחחא leg] P31 ; לשחוא P ; לשוחחא /S למיחוחא
 למסוחא P ; לממחיתא [לממוחיא leg] /S לקטולינ] ל* לקטוליא
 Am U ; לקטוליא An ; לקטוליא P32 ; < P31 M S ; *ג*
 לקטוליא * P.
- 23 איח] *איח* S ; איח /A עלוהי] עלוי S P M / חד* פרקליטא
 כחדא פרקליטא P31 ; פרקליטא חדא S P ; חדא פרקליטא cet /
 קטיגוריא] κτῆροισι ; קטיגוראי P31 / לחואה לבר נש] א*חא
 לבנש [sic] *לחואה לבר נש * P31 ; לחואה לכני נש M.
- 24 עלוהי] עלוי P M ; עלוי S / ואמר] + עלוהי P32 / יתי] יחיה
 leg ; יחיה An P32 P31 M P / מן למיחח] מלמיחח P31 ;
 מלמחח / A M / בשוחחא] בשוחחא An Am U P32 ; בשוחחא P31 ;
 בשוחחא P ; בשוחחא / פורקנא] פורקנא P31.
- 25 איחקליש] אחקליש S P32 Am U ; אחקליש P31 sic ; אחקליש M
 איחקליש / P / בישריה] בסריה M Am U ; בסר' (ה) P31 ; בישריה P ;
 בסריה /S / ריבוחא] רבוחא S M P31 / לימי] ליומי Am P M S .

- 26 יצלי קדם אלהא וירענייה וחמא אפוהי ברעוא וביבביה ויחיב
לאנש היך צדקתיה.
- 27 יסתכל יתקן יתרץ יעבר שוולן מן בני נשא לאמר חבית ותרץ
קלקילית ולא הוה שוה לי.

XX

- 26 יצלי] וצלי M / קדם] P31 / וירענייה] וירעיוניה U ;
ורענייה M ; וירענייה cet / וחמא] ו'חלב לא] sic] וחמא
P32 / אפוהי] אפוי S P M / וביבביה] וביבבא An Am U
P31 ; ביבבא P32 ; S M < ; *נא ביבבא * P / ויחיב] ויחיב
P31 / לאנש] לאינש An Am ; לאיניש P31 ; לבר נש S P /
היך צדקתיה] היך צדקתיה An P32 ; צדקתיה Am ; כצדקתיה M
S ; היך צדקתה A.
- 27 יסתכל] S P M < / יתקן] לא יתקן U ; ייתקן Am ; יתקן P32 ;
S P P31 < ; יתרץ] לא יתרץ U ; יתרץ P32 ; S P
יתקיץ A M / יעבר] לא יעבר U ; יעביר Am ; יעבר An P32 ;
A M < ; יעבר [רסוקר ?] / שוולן] שורוון An Am U
P32 ; שורוון P31 ; A M < ; שורוון *נא יסתכל *נא יתקן
נא יתרץ * P ; שורוון [רסוקר ?] / מן בני] לבני A M ;
מן בר S / לאמר] יימר U ; ואמר An P31 ; יאמר Am P32 ;
ויימר M ; ויאמר S P / קלקילית] קלקל' Am / ולא] *נא וליח
משטא לז * P / חוה] חוה Am ; הוא M ; יהוי S / שוה] < P31 ;
שוי S M / לי] + וליח משטא לי U P32 ; *נא וליח משטא לי Am ;
+ וליח משטא לי P31.

- 28 פרוק נפשיה מן למעבד בזיניה קרביה ונשמחיה מן נהורא מעליא חחמי.
- 29 הא כל אלין דעבד אלה תריין זמנין וחלת עם בר נש.
- 30 לאחבא נפשיה מן שוחא לאנהרא בניהורא חייא.
- 31 אציה איוב קבל מני שחוק ואנא אמלל.
- 32 אין אית מליא אחיב יחי מלל ארום צביתי לזכאותך.

XX

- 28 פרוק [פרק S P P31 P32 An Am U / מן למעבד] מן למעיבר
P An ; מן למיעבר P32 ; מלמעבר M / בזיניה קרביה] בזיני
קרביה P32 An U ; בזיניה קרביה Am ; בזיני קרבא P31 ;
בשוחחא M ; בשילחא S P / מן נהורא] בנהורא S P M P31 .
- 29 אלין [אילייין U An P32 ; אליין Am ; אילין P31 ; אילין P
S / דעבר] עביר P31 ; יעבר M ; יעביר P ; עבד S / אלה] אלה
U Am P31 M P ; אלוך P32 / תריין] תרי M / זמנין] זימנון
An P32 P31 P / עם] עם P32 .
- 30 לאחבא [סטול לאחבא חמס / נפשיה] נפש M / שוחא] שוחא U Am
S P P32 ; שוחא P31 / בניהורא] בנהורא M / חייא חמס .
- 31 קבל] קביל U P32 P31 S / מני] מיני An Am P32 P /
שחוק] שחיק U Am An P32 M P / אמלל] אמליל S .
- 32 Am hic v.33 // מליא] מיליא An P31 P32 S P lectu ;
Am dif ; מלין M / אחיב] יחיב P32 ; + לי P31 / מלל] מליל
U Am An P32 P31 S / צביתי] צביח S / לזכאותך]
.Am dif lectu

33 אין לא אח קביל מני שחוק ואלפונך חכמתא.

XX

33 קביל [קבל M ; תקביל S / מני] מיני P An / שחוק [שחיק M /
וּאֵלְפֹנֶךָ [וּאֵלְפֹנֶךָ P32 An Am ; וּאֵלְפֹנֶךָ [וּסְרִי M ;
וּאֵלְפִינֶךָ [חכמתא / S P חכמתא P M .

- 391 -

C A P I T U L O X X X I V

- 1 ופזם אליהו ואמר.
- 2 שמעו חכימיה מלי וידיעיה אציהו למימרי.
- 3 ארום אודנא מליא בחנא ומוריגא טעמא למיכל.
- 4 דין נתירעי לנא נדע ביננ' מה סב.
- 5 ארום אמר איוב צבב *זכית* ואלה אעדי דיני.

XX

- 1 ופזם [ואחיב omn / אליהו] אליהוא חמס.
- 2 חכימיה [חכימיה leg ; חכימיה omn / מלי] מליי U ; מליי An
S P31 ; Am dif lectu ; מליי P P32 / וידיעיה [ודאיעיה
U lect emendt ; וידיעיה Am ; וידיע' (ין) P31 ; וידיעיה
M ; וידיעיה P ; ומנדעין [וידיעיה leg prob] S.
- 3 אודנא [אודנייה P32 / מליא] מליא An Am P32 P31 P /
S P [למיכל] למיכול S P.
- 4 נתירעי [חחרעי omn / נדע] נידע An Am P32 P / ביננ' [ביננא
omn / מה] סא P31 P.
- 5 צבב [omn < *זכית *] זכיה * [זכיה U An Am P32 S P ; זכאיה
M P31 / ואלה] נאלהא U Am M P31 S P ; אלף P32 /
דיני [מני דיני leg] S ; דיני A.

- 6 מסול דיני אכדב בר נש דשארני גירה מדליח טורחנא.
 - 7 מאן גברא היך אירוב דשתי לוחבא היך מיא.
 - 8 ואזל לאחחברא עם עבדי שקר ולהלכא עם אנשי רשיעא.
 - 9 ארום אמר לא יטחנן בר נש במרהטיה עם אלהא :
- לין ארום אמר לא יאלף גבר במצבייה עם אלהא.

XX

- 6 מסול] על M / דשארני [דשארני leg ; דשארני P32 ; דשארני Am P32
S P M / גירה] גירי U An P32 P31 P M S / מדליח]
מדיליח Am ; בלא P31 / טורחנא] טורחן S P .
- 7 מאן] סן U P32 P31 M / רוחבא] דוחכא leg ; דוחכא Am U ;
דוחכא [ה pro ח] M ; דוחכא [דוחכא leg] P ; דונהא [דוחכא
leg] S ; דוחכא A .
- 8 ואזל] וארה P32 / לאתחברא] לאיתחברא An P32 P S /
עם] עם P32 / אנשי] אינשי An P32 P31 P S / רשיעא]
רשיעא S P Am ; רישא An ; רשיעא sick P31 ; רשעא M .
- 9 < M sec loco ; A S P // בר נש] גבר Am P31 ; בר
נשא An / במרהטיה] במרהטיה An ; במרהטיה] * במיצב * P31 ;

לין < P31 P32 ; M prim loc ; A S P text //
יאלף] יאליף S An / גבר] גברא M / במצבייה] במצבייה Am
; במצביה S P An ; M U

- 10 בגין אינשי חכימא לבא קבילו מני חס לאלה מן רשיעא ושדי
מן שקרא.
- 11 ארום עובדי בר נש ישלים ליה והיך ארחא דגברא יערעיניה.
- 12 ברם בקושטא אלהא לא יחנ'ב ושדי לא יקלקל דינא.
- 13 מאן פקיד עלוהי למעבד ארעא ומן שוי תכל כלה.
- 14 אין ישוי לוחיה לביה רוחיה ונשטחיה לווחיה יכנוש.

XX

- 10 בגין [+ כן S M Am U ; + *כנ * P31 / אינשי] בר נש P31 ;
אנשי S P M / חכימא [חכימי חמס / לבא] ליבא P P32 An
S ; < / מני [מיני P P32 An Am / לאלה] לאלהא Am U
P32 P31 P M / רשיעא [רישעא S P An ; רשעא M Am ;
רשיעא P31 sic / שקרא] שיקרא P32 An ; רישעא P sic ;
ניכלא S.
- 11 ישלים [ישלם חמס / ליה] < P31 / והיך ארחא [והיך אורחא U
P31 P32 An Am ; וכאורחא A P M ; וכאורח S / יערעיניה]
יערעניה M U ; P .
- 12 אלהא [אלה S An / יחויב] יחייב leg ; יחייב M ; יחייב cet /
יקלקל [יקלקל S .
- 13 מאן [מן M P31 P32 U / פקיד] פקיד S M / עלוהי [עלוי M
P ; עלוי S / למעבד] למיעבד S P32 / ומן [ומאן S Am ;
כלה] כולה חמס .
- 14 ישוי [ישווי An / לוחיה] לוחיה P P32 An ; עלוי M / לביה]
ליביה S P P32 An / לווחיה [לווחיה S P31 Am U ; לגביה M .

- 15 יתנגד כל בשרא כחדא ובר נש על עפרא ישכוב.
- 16 ואין תחביין שמע דא אזית לקל מלי.
- 17 הברס דשאני דינא יסטמר ואין זכאי רב יחייב.
- 18 האיפשר דיתאמר למלכא רשיעא חייבא לארכונין.
- 19 די לא נסב אפי רברבנל ולא אשחמודע שועא קום מסכינא ארום עובדי אידוהי כלהון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 15 יתנגד [יתנגיד P31 Am S / בשרא] בסרא P31 Am U M ; ביסרא P32 P ; בישרא S / ישכוב] יחוב M .
- 16 ואין] ואס An U / תחביין [תחקין P31 ; תחבין M / מלי [מילי An Am P32 P ; מילי P31 S .
- 17 דשאני] דסני P31 ; סני M / יסטמר [יסטמר S M An ; יסח^ר P31 sic ; יסמח^ר P met / זכאי [צדיק An U M P32 ; צדיק כביר חרשיע An sic ; זכאין P31 ; צדיק זכי זכאיי P / רב] < M / יחייב] חייב P31 U ; יחיב M .
- 18 האיפשר [הכשר S M P31 ; הכשר + * א^ר האושר* P / ריחאמר [דאחאמר P31 Am U ; דאיתמר P32 ; למיסר M ; דאיתאמר S / רשיעא [רישעא S P An ; רשיעא A / חייבא] חייב (א) P31 ; חיבא M .
- 19 די לאן [ולא ממש / נסב] נסיב M / אפיין [אפיין M / רברבנל] רברבנייא An ; לרברבנן M ; רברביא P ; רברכניא cet / אשחמודע אישחמודע S P An / קום] קד P31 / מסכינא [מסכינא S M / ארום] ארי S ; ארום A / אידוהי [אידוי P M ; ירוי S / כלהון] כולהון S P M P31 P32 An U .

- 20 בשעה ימוחן סדומאי ופלגות ליליא מתרגפין מצראי ויעברון
ויעדון דורבנא ולא בחיל ידא.
- 21 מטול דעיננהי על אחי בני נשא וכלהון פסיעתוהי יחמי.
- 22 לית חשוכא ולית טולא דמותא לאסמרא חמן עבדי שקר.
- 23 ארום לא על גבר יסוי עוד למיזל לוח אלה בדינא.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 20 [בשעה] בשעתא + חוא P31 ; כשעתא S ; בשעתא A et cet /
ימוחן [(י)מוחן P31 / ופלגות] ובפלג(ות) P31 ; בפלגות /S
דורבנא [דורבני S M / ולא] לא P M .
- 21 מטול [ארום P31 ; ארום + אָמ מטול* P / דעיננהי] עינני
+ דעיננהי P31 sic ; דעינני A M ; עינני S P / אחי
ארחי Am U An P31 P32 /S P M /וכלהון] וכלהון Am U
An P31 P32 M / פסיעתוהי] פסיעתוהי Am ; מט פסיעתוי
P31 ; פסיעתוי M ; פסיעתוי S P ; סציעתוי A .
- 22 לית [ברם לית S / חשוכא] חשוק S P M / ולית] + חשוכא An /
לאסמרא] לאסמרא An Am P32 S P .
- 23 יסוי [יסוי An / עוד] טוב S / לוח] לוח P32 / אלה] אלה
Am U P31 P32 P M .

24 ירהיט מיביב יחבר גללי ימא דסגיעין ירהסון מימי נהרא
 דסגיעין בגו מיא מדליח סוף ואקים אחרנין מן בתריהון
 חילופיהון באחריהון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

24 ירהיט ... כאחריהון [ירהסון מימי נהרא דסגיעין בגומיאי
 מדליח סוף ואקים חורנין מן בתריהון + תרגום אחר יחבר גללי
 ימא דסגיעין בגומיאי מדליח סוף ואקים חורנין באחריהון
 חילופיהון P ; ירהסון מימי נהרא דסגיעין בגומיאי מדליח
 סוף ואקים חורנין מבחריהון חילופיהון A ; ירהסון ...
 חילופיהון [ut A] + תרגום אחר לירע יירהוט גללי ימא
 דסגיעין: וכוליה + תרגום אחר מיבב גללי ימא דסגיעין'
 // S וכוליה
 ירהיט [ירהיט U ; ירהיט M ; < M / מיביב] < U ;
 מיבב Am ; ייבב P32 ; < P31 M / יחבר [< U] יתבר U ; יתבר P32 /
 גללי [גללי P31 / דסגיעין] דסגיעין P31 / ירהסון [ירהסון
 P32 ; < M P31 Am / מימי נהרא] < M Am / דסגיעין
 דסגיאין An ; < M P31 Am / בגו מיא [< P32 / מדליח סוף]
 < M / ואקים [+ סוף + < U / ואקים] אוחרנין Am U
 An ; חורנין M / מן [< M / חילופיהון באחריהון] < U חילופיהון
 באחריהון U ; 'חילופיהון באחריהון P32 ; חילופיהון מן בחריהון
 . M < ; P31

- 25 בגין כן יהודע מעבריהון והסך ליליא ומחכבין.
- 26 חלף רשיעי ספינקון באחר דחמין :
- 27 לין באחר רשיעיא פורענוחהון באחר דיחמון צדיקיא ויזכון דינא.
- 27 דמטול היכנא זרו מבזרוהי וכל ארחתיה לא אשכילו.
- 28 לאיחאה עלוהי קבילחא דמסכינא וצעקוהון דעניי ישמע.

XX

- 25 יהודע [הודע / M / מעבריהון] מעברוהון / M / והסך [והפיק / Am / ומחכבין] ומיחרכבין An ; מחרכבין Am ; ומדכבין M ; ומידכבין P ; ומידכאין [ומידכבין leg] S.
- 26 חלף ... לין ... דינא [חלף רשיעי ספינקון באחר דיחמון צדיקיא ויזכון דינא S // חלף [חולף / P / ספינקון] ספקוון M U ; ספינקון An ; ספינקון P P31 P32 / באחר] ^(א) חלף P31 / דחמין M :
- לין < P31 // פורענוחהון] פורענוחהון P32 / באחר] חלף Am / M / דיחמון [דיחלפן / P / דינא] מדינא M.
- 27 דמטול [די מטול Am P31 / היכנא] הכנא An P32 P31 ; איכנא Am / מכרוהי] מן בחרוהי An A ; מן בחרוהי S P / ארחתיה [ארחתיה Am U P31 P32 M P ; אוחתיה [אורחתיה] leg [An / אשכילו] אשכילו P31.
- 28 לאיחיה [לאיחאה Am An P ; לאתאה P31 / עלוהי] עלוי M P ; עלוי S / קבילחא [קבלתא M / דמסכינא] דמסכנא S M / דעניי * [דעניי S * ; דעניי A.

29 והוא ישדוך ומי יחייב ויסלק שכינתיה ומי יסכיניה ומסער
הוכא על עמא ועל בר נש כחוא.

30 ממני מלכא בר נש דילסור מטול חוקליא דבעמא.

31 ארוס לאלהא האיפשל הכשר דיתאמר סוברית לא אחבל.

32 בר ממה דאחמי אנח אלפנני אין שיקרא עבדיח לא אוסיף.

XX

29 ישדוך [ישחר An ; ישדוך P M / ומי] ומן U ; וקני P31 ;
ומן M ; ומאן S P / יחייב] יחייב M ; דחייב S / ויסלק]
ויסליק S P An / שכינתיה] שכינתיה Am U ; שכנתא M ;
שכינתא P / ומי] ומן U ; ומן M P31 ; ומאן S P Am /
יסכיניה] יסכיניה M U ; ייסכינה P / ומסער] ומסער P32 /
נש] נשא S P P31 An .

30 דילסור] דליסור det P31 / חוקליא] חקליא M P31 /
דבעמא] די בעמא A M P31 .

31 ארוס] < An / לאלהא] לאל An ; לאלק P32 ; לאלה S /
האיפשל] < P An ; אפשר M ; האיפשר cet / הכשר] לא הכשר U ;
< S M / דיחאמר] דאחאמר M P31 U ; דאחאמר An P32 ;
דחומר S / סוברית] סוברית P32 / אחבל] אחכול Am U P32
S M P ; איחכול An ; אחכול A .

32 ממה] מימא An ; מן מה Am ; מן P31 ; ממא P / דאחמי] דאחמי
emendt] S P32 Am ; דאחמיה M / אנת] אח P31 / אלפנני]
lect ; אלפנני M U ; אלפינני cet / שיקרא] שקרא Am U P31 .

- 33 האיפער דמעקן ישלמינה ארום רחיקתא ארז אנח חרעי ולא
אז ומה דידעתא מלל.
- 34 אינשי חכימי לבא ימרון לי וגברא חכימא יקבל מני.
- 35 איוב לא במנדעא ימלל ופחגמוהי לא בשוכלא.
- 36 רעינא פון דאבא די בשמיא יבחן איוב עד עלמין מסול
חיובתא באנשי שקר.

XX

- 33 האיפער [אמשר M ; האושר P / דמעקן] דמעיקר Am An P32
S P ; די מעקן M / ישלמינה] ישלמנה M U ; ישלמנה Am ;
ישלמנ(ה) P31 / ארום] < P32 U / רחיקתא] < P32 U ;
[spat] An ; רחקה Am ; רחקית P P31 ; רחקתא M ; רחיריח
/ S [ארז] < S ; ארום A ; ארום cet / אנח] את S P Am /
חרעי] חירעי P / ומה] ומא Am P31 P / דידעתא] דידעתא U
Am U P32 S ; דידעתא An ; ידעתא P31 / מלל] מליל Am U
S P P32 An .
- 34 אינשי] אנשי M P32 U / לבא] ליבא Am An P32 S P /
ימרון] יימרון חמס / יקבל] יקביל S U / מני] מיני An P .
- 35 ימלל] ימליל Am U An P32 S / ופחגמוהי] ופיחגמוהי
P32 ; ופחגמוי M P ; ופיחגמוי S / בשוכלא] בסוכלא P32
P31 ; בשכלא M .
- 36 רעינא פון] פון S M < ; P hic / דאבא די בשמיא יבחן] דאבא
דבשמיא יבחן An Am U P32 P31 ; צבינא דיתבחר M ; אבא +
* רעינא פון דאבא דיבשמיא * דשמיא יבחן P ; אבא דבשמיא
יבחן S / חיובתא] חיובתא P / באנשי] באינשי An ; דאנשי
P31 ; באנשי cet / שקר] שקרא M .

- 401 -

37 ארום יוסיף על סורחניה מרד ביננא מספק ומסגי מימרוהי
קדם אלהא.

XXX
37 על [U < / מימרוהי] מימרוי P31 M P .S

- 402 -

C A P I T U L O X X X V

- 1 ופזם אליהו ואמר.
- 2 הדא חשלחא לדינן מליחא זכיית מן אלהא.
- 3 ארום אמרת מה יהני לך מה צורך אית מן סרוחני.
- 4 אנא אחיבנך מליא וית חבריך עמך.
- 5 אסתכל לשמיא וחמי ואסתכי שחקיא דאתגבהון מנך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 ופזם) ואחיב חמ) אליהו) אליהוא U An P32 P31 P / S / ואמר) וא(טר) P31.
- 2 חשלחא) חשלח U An P32 ; שילחא +* חשלחא * P31 ; חשלחא S P / לדינן) לדינא חמ) מליחא) מלחא M / זכיית) זכיית M / מן אלהא) מן אלה חמ S ; מאלהא P31.
- 3 אמרת) אמריית P32 ; חיטר M S / מה) מאן Am ; מא P31 P / לך) לי S P32 Am / מה) מא P31 P / צורך) צורך P31 An S P M .
- 4 אחיבנך) אחיבינך An Am P32 S P ; אחיבנך M / מליא) מיליא An Am P32 S P ; מילנין) חבריך) חברייך S P An Am U ; חברך) עמך) עמך P ; מן עמך S.
- 5 אסתכל) איסתכל An P32 S P / וחמי) ואחמי P31 / ואסתכי) ואיסתכי An Am P32 S P / שחקיא) שחקי P31 / דאתגבהון) דגבהו P32 ; דאיחגבהון) דאיחגבהו M ; דאיחגבהו) דאיחגבהו S P M An P32 P31 S .

- 6 אין חבל מה תעבד ביה וסגיעו מרדיין מה תעבד ביה.
- 7 אין זכאי" מה חיהב ליה או מה מן ידך תקבל.
- 8 לגבר דרשיע דכמך חיוברך ולבר נש זכל צדקתך.
- 9 ארום סוגעי טלומין מקבלין יבעיין מתקוף אדע סגיעו.

XX

- 6 אין [אמ An P32 / חבל] חכחא חמס / מה [מא P31 ; מא P / תעבד] תעבד [חעביר U An P32 P31 S / ביה] < P31 / וסגיעו [וסגיאו Am ; וסגיעי M / מרדיין] מרודך M ; מרודיך P ; מרודיין S / מה [מא P31 P / תעבד] תעבד / חמס / ביה [ליה U An Am P32 M S .
- 7 זכאי" [זכית M P31 ; זכייח cet / מה] מא P31 Am P / תיהב [תחיין P31 / מה] מא P Am / ידך [אידך M Am / תקבל] יקביל S ; יקבל cet .
- 8 דרשיע [דרשיעא M ; < S / דכמך] דיכמך An Am P32 P31 P / חיוברך [חייובר P32 / זכל] זכאה Am ; זכייא P An ; דכיא M ; זכיא cet .
- 9 ארום סוגעי [מסוגעי S P M / מקבלין] *מקבלין * P31 / יבעיין [יבעון leg ; יבעון * P31 ; יבעון cet / מתקוף] מן תקוף S P An ; מתקוף A / סגיעו [דורכניא An Am U M P31 P32 ; דורכני P ; דורכני S .

- 10 ולא אמר הא'אלהא דעבד יחי דמסדרין אנגלי מרומא קדמוהי חושבחהא בליליא.
- 11 דמאלף יחנא מן בעירי ארעא ומן עופא דשמיא יחכמיננא.
- 12 חמן קבלין ולא עני מן קדם גיוחנות בישינ.
- 13 לחוד שקרא לא ישמע אלהא ושדי לא יסכינה.
- 14 ברם ארום תימר לא יסכיניה איך-דיין קדמוהי וחורין ליה :

XX

- 10 הא' [האן A P M U ; הן An P32 P31 ; אן S / אלהא]
 אלהא S An / דעבד יחי [דעבדני M / אנגלי] אינגלי P31 /
 קדמוהי [קדמוי S P M / חושבחהא] חשבחהא Am; חושבחן M.
- 11 דמאלף [דמאליף A P M U ; שם ייו [sic] דמאלף P31 A ;
 דאליף S P / מן בעירי] מכעירי M / ארעא] ארע' U / ומן
 עופא [ומעופא M / יחכמיננא] יחכמיננא M P31 U.
- 12 קבלין [יקבלון M / עני] עאני P An U ; אעני M P32 /
 עיוחנות [גיווחנות P P32 An ; גוחנות P31 ; גיוחנות M /
 בישינ] רבישיא M .
- 13 לחוד [ברם M / שקרא] שיקרא An P32 S P / אלהא] אלה
 S An / יסכינה] יסכנה M U .
- 14 ברם [לחוד M ; ובדין [י pro ו] S / יסכיניה] יסכיניה U ;
 יסכינה P Am ; יסכונא P32 ; חסכיניה P31 ; יסכנה M /
 איך-דיין [lect emend] ; אין דיין P32 U ; אין דיין Am ;
 אי דיין An ; אידיין P31 ; אידן M ; אידיין + *נא תצלי לוחויה*
 P / קדמוהי [קדמוי S M P31 ; קדמוי P / וחורין] וחורין
 : P31 [leg] וחורין

לין וחצלי לוחיה.

15 וכרון ארום כאילו לא הוה אסער חוקפיה ולא ידע לאפוש
לחרא בצערא :

לין לאזדהרא לטפחא לשורא לקפצא.

16 ואיוב למא פצי פומיה מדליח מדעא מליא יסגיי.

XX

לין < P31 M S A ; < supP //cf [לוחיה] לוחיה P32.

15 [וכדון] וכדין [וכדון leg / S / ארום] < P31 / כאילו] ;
כאלו / M / הוה] הוח P31 / חוקפיה] רוגזיה + חוקפיה P31 ;
רוגזיה / M / ידע] יידע + *ג' ולא חלקי בסוגי לחדא * P /
לחרא] לחיא P32 ; לחדא cet / בצערא] ג' בצערא U ; בצערא
: cet < ; P32 An Am

[לין] < P31 M S P A // לאזדהרא] ג' לאזדהרא U ; לאזדהרא
Am ; לאיזדהרא An ; לאיזדהרא P32 / לטפחא] ג' לטפחא
U ; לטפחא Am ; לטפחא An P32 / לשורא] ג' לשורא U ;
לשורא An P32 / לקפצא] ג' לקפצא U ; לקפצא P32.

16 [למא] למא P32 An M ; ללמא / S / פצי] מאצי P32 ; יפצי / S
פומיה] פמיה P / מדליח מדעא] מנדעא + *מדליח מנדעא * P31 ;
מדליח מנדעא cet / מליא] מליא An P32 P31 S P.

- 407 -

C A P I T U L O X X X V I

- 1 ואוסיף אליהוא ואמר.
- 2 אמחין לי ציבחר ואחוינך ארום חוב לאלה מליא.
- 3 אטול מנדעי מן רחיק ולעבד יחי אתן צדקא.
- 4 ארום בקושטא לא שקרא מלי שלים מנדעת עמך.
- 5 הא אלהא רבא לא ירחק צדיקא מטול דהוא רב חיל וחכים לבא.
- 6 לא יחי חייב ודין עניי יהב.

XX

- 2 אמחין [אמתן U An P32 M P / ציבחר] leg; צבחר / צבחר [id] U Am An M ; ציבחר P32 ; צוחר [צוחר leg] /P31 / ואחוינך [ואחוינך P Am ; ואחונך M / לאלה] לאלהא P32 P31 M / מליא [מליא An P32 P31 P .
- 3 אטול [אימול /P31 / מן רחיק] מרחיק Am P32 S ; למרחיק /P31 / ולעבד [ולעבד P31 / אתן] איחן Am .
- 4 שקרא [שקרא S P P32 ; שקרא cet / מלי] מליי U ; מליי Am P32 P31 P ; מליי S An / מנדעת [מנדעת BH c] מנדעת An ; מנדעת P32 P31 ; מנדען S ; מנדען A ; מנדעת cet / עמך] גבך S P P31 Am U ; גבך An .
- 5 רבא [רבא S ; דרמא A / ירחק] רחיק P ; ירחיק S / צדיקא] צדיקא Am / מטול [מטול Am / חיל] חילא חס / לבא] ליבא An S P P32 .
- 6 יחי [יחא An ; יחי P Am ; יחי S M / חייב] חייבא An P31 S P ; חיבא / יחב] יחיב P31 .

- 11 אין שמעין ופלחין ליה יגמרון ושלמון יומיהון בס" ושניהון
בבטימין.
- 12 ואין לא שמעין בזייני קרב יעברון מן עלמא ויחנגדון מזליח
מנדעא.
- 13 וזהוהי לבא ודילטורי לבא ישון רוגזא לא יבען רחמי ארום
כפחינון.

XX

- 11 שמעין [שמעון M; יקבלון S / ופלחין] ופלחין [leg] P31 /
ליה] < P31 BH S P / c יגמרון] < M; < P31 hic /
ושלמון] ישלמון M P31 An Am U; ישלמון P32; ישלמון +
*ij יגמרון * P; < S / יומיהון] יומי(הון) P31 / בס" בסב
omn / בבטימין] בבטימא S P31 P32 An Am U;
במזוטין M; בבטימא + *ij במזוטין * P.
- 12 בזייני קרב] בזייני קרב + בטהוביא לא בשלהא U; בזייני קרב
An; בדיבי *בזייני * [emend] קרב P31; בשילהא P;
בשילהא S / יעברון] יעברון P32 An Am / מן עלמא] < M
BH c; מעלמא S P / ויחנגדון] יחנגדון S; ויחנגדון / A
מנדעא] + : נשלח בשילהא בטהוביא Am; + : איח דמחרגט
נשלח בטהוביא : ואיח דאל בשילהא An .
- 13 וזהוהי לבא ודילטורי לבא] lect confl; לבא ודילטורי לבא
U; ליבא ודילטורי לבא An; ליבא ודילטורי ליבא P32 Am;
ודילטורי לבא P31; לבא M; ליבא S P / לא יבען] לא יבען
[לא יבען leg] P31; לא יבען cet / רחמי] רחמי M;
רחמי S / כפחינון] כפחינון M U; כפחינון S P An .

- 14 תמות בסרחנותא נפשהון כסליות נפשיהון וחייתהון היך מרי .
זנו .
- 15 יפצה עניא בסיגופיה ומפרסט בדוחקא משמעהון .
- 16 וברס פזאינגר מפוס מעיקא אפחי דלא יתעק באחרהא ובניח
פתורך מלא דיהנא .

XX

- 14 בסרחנותא [בסרחנותא P32 ; כסורחניא P31 ; < S P M /
נפשהון] נפשהון P32 U ; נפשיהון An ; נפשיהון sic P31 ;
< S P M / כסליות] כסליות P32 ; < P31 / נפשיהון] P31 < ;
נפשהון M ; נפשהון P / וחייתהון] וחייתהון Am ; וחייתהון
+ *ה * P31 emendt ; וחייתהון M / מרי] מרי S .
- 15 יפצה [יפצא S ; יפצי cet / עניא] ענייא P32 ; עני' (א) P31 /
כסיגופיה [כסופיה M U ; כסופיה P31 ; כסורחניא + *נא
כסיגופיה * P / ומפרסט] ומפרסט S / בדוחקא [כחוקא P32 /
משמעהון] משמעהון S .
- 16 וברס [ואף BH M / c פזאינגר] פזיאנגר U ; פזינגר P31 ; פזענגר M ;
פזאינגר S ; פזאינגר A / מפוס] מפוס P / דלא] ולא P31 / יתעק]
איתעק An P32 S ; יתעיק Am ; יתעק A / באחרתא] כחרהא Am U
An P32 ; באחרה M / ובניח] ובניח S P P31 / מלא] מלי
S P P31 Am .

17 ודינא דחייב אשלימתא גמרתא דינא והילכתא סעדין.

18 ארום ירגיז דילמא יטעינך במסת מזלא וסגי פורקן עותרא לא יצלינך.

XX

17 ודינא [ודין / M / דחייב] דחיבא M ; דחייבא cet / אשלימתא גמרתא [prob lect conf1 ; אשלימתא גמרתא An ; אשלימתא גמרתא P32 ; אשלימתא M ; גמרתא *נא אשלימתא * P ; גמרתא S / דינא] דיין / M / והילכתא [והילכתא U ; והילכתא M Amam] ; והילכתא P32 ; והילכתא (א) P31 / סעדין] אסעדין P31 .

18 ירגיז [רגז P31 ; ירגז A M ; אירגיז S / דילמא] דלמא U / M [יטעינך] יטענך U ; יטענך Am ; אטעינך M ; איטעיין [איטעינך leg / S] במסת [במיסת P31 P32 An Am P ; כ pro ב] S ; מולא [מולא / A] מולא [ו pro] S ; מזלא / A [וסגי] * וסגי * P31 / פורקן [* פורקן * P31 ; פורקנא] A M ; פותרן [פורקן aut פותרן leg / S] עותרא [עותרא U ; עותרך Am ; * עוהרין * P31 ; דעותרא M ; עותרן S] דעחר / A [לא] * לא * P31 / יצלינך [יצלינך M ; * יצלינך * P31 ; יצלינך + לא] בספק בספוק הרבה : [BH] ויב דאמנ בספיקא לשון ספק ממון U ; + לא בספק בספוק הרבה לא בספיקא לשון ספק ממון Am ; + לא בספק בספוק הרבה : ואל דאמ בספיקא לשון ספק ממון An .

19 האיפשר דמסחר בעותך בעדן ריחח^a וכל דמאלמין משכחין

חילא :

לין האיפשר דמסר צלוחך לא בעקתא וכל דמתקפין כח מדפקין

חילא.

XX

19 האיפשר... ת"א האיפשר... sic... M // האיפשר [האפשר P31
M ; האושר / P / דמסחר] דמסחר [דמסחר leg] U ; דמסחר
Am ; דיחסדר P32 An ; דמסחר [דמסחר leg] P31 / בעדן]
M < ; כעידן / S P P31 P32 An Am [ריחח*] רחחא U ; <
M ; ריחחא cet / דמאלמין משכחין [lect confl ; דמאלמין
[דמאלמין leg] משכחין U Am An P32 ; דמא(למן) + למן
[sic] משכחין P31 ; דמאלמין משכחין M ; דמאלמין S P
: דמאלמין A

לין ; M // S P An tert loc ; A P31 < האיפשר [האפשר M ;
האושר / P / וכל] + מה M / דמתקפין [דמתקפין P32 An / כח
מדפקין] כח מדבקין leg ; כה [כח leg] מדבקין P ; *כה [id]
מדבקין * S ; כח מדבקין cet / חילא] + id האיפשר דייעלי
צלוחך בעידן רווייתך [ריחחך leg] וכל דמעלמין מתקפין חילא
An ; כחילא + תרגום אחר האושר... [id] P ; + תרגום אחר
האיפשר דייעלה צלוחך בעידן ריחחך וכל... [id] S.

- 20 לא תגיר אחת חברך בליליא לסלקא עמיא חלופיהון ;
לין לא תרחק בליליא לאסקא עמיא באחריהון.
21 אסתמר לא תחפני לשקרא ארום על דין בחרתא מסיגוב.
22 הא בלחודוהי אלהא תקיף בחיליה מן דכמתיה מליף חריצותא.

XX

- 20 A < ; S P M sec loc // תגיר] תגיד
[U ; תגור An P31 ; תבזר P ; תגזול S /
[אחת חברך] אחת חברך S P P32 Am ; אחתחברך sic P31 /
[לסלקא עמיא חלופיהון] לאסקא עמיא באחריהון Am , לין / cf
[לסלקא] P < / עמיא [עמא P31 ; P < / חלופיהון] חלופיהון
: S P32 ; חילופיהון + *li תחוחיהון * P
לין . An < ; S P M prim loc ; A text // לא [Am <
[תרחק] תרחוק S P32 U ; Am < ; תרחק P31 ; תרחוק P M /
בליליא] Am < / לאסקא עמיא באחריהון [לסלקא עמיא חלופיהון
Am / לאסקא [לסלקא S P / עמיא [עממא S M / באחריהון]
תחוחיהון P31 sic .
21 אסתמר [איסתמר S P An ; איסתמר [ססתמר P32 ; איסתמר
P31 / לא] דלא P31 / תחפני [תחפני P32 / לשקרא] לשקר
P32 ; לשקרא S P An / דין [דא M / בחרתא] בחרת S
[מסיגוב] מסיגופא M U ; מסיגופיא An ; מסיגופא cet .
22 בלחודוהי אלהא [בלחודאי אלהא An ; אלקא בלחודוהי P32 ; בלחודוי
אלהא P M ; בלחודוי אלהא S / תקיף] יתקיף S / מן [ומן Am U
P31 An ; ומאן S P32 ; מאן P / דכמתיה] דכמתיה S M ;
דיכמתיה P / מליף] מלא [מליף leg] P31 ; מליף M .

- 23 מאן אסער עלוהי ארחיה ומן דיימר עבדחא עלחא.
- 24 אידכר ארום חפיש עובדיה די שבחו גבריין צדיקין.
- 25 כל בר נש חמון ביה אינש יסתכל מרחיק.
- 26 הא אלהא סגיא ולא נדע סכום שנוהי ,לית סוף.
- 27 ארום ימנע טיופי מיא יזלפון מטרא לענניה.

XX

- 23 מאן [מן M P31 U / אסער] איסער P32 ; אסחר [אסער leg]
P31 ; יסער S M / עלוהי [עלוהי P M ; עילוי S / ארחיה]
ארחיה חמס / ומן [ומן S An Am / דיימר] יימר Am U
P32 P31 P32 / עבדחא [עבדחא S P M / עלחא] עילחא
S P An Am U ; עילוחא P32 ; עולחא P31 ; עיליחא M.
- 24 אידכר [אדכר M P31 U / עובדיה] עבדיה P32 / די שבחו
די שבחון P32 ; דין שבחו S P / גבריין [גוברין M Am U
S / צדיקין] צדיף P31 .
- 25 בר נש [בני נש An Am ; בני נשא M P31 / אינש] אנש P31 U
P M / יסתכל [אסתכל M ; מסתכל S .
- 26 אלהא [אלה S / סגיא] סגיא U / נדע [נדע P An Am ; מדע
[נידע leg] P32 / שנוהי [שנוי S P M / וליה] וליה M
S ; לית cet .
- 27 טיופי [טיופי leg] טיופי S P P31 P32 Am U ; טיופי
A / מיא [ימא sic P32 / מטרא] מיטרא S P P32 .

28	די זלחין שחקא דא על מטול צלוחא דבר נש רב.
29	לחור אין אתביין פרישזא דעיבא די כפת ענניה סלייה.
30	הא פרס עלוהי נהורי ועקרי ימא חפא.
31	ארום בהון ידין עממא יהב מיכלא לסוגעא.

XX

28	די זלחין [דזלחין S P M P31 An U ; דזלחון / P32 שחקא דא על [שחקא ירסטון דא על U ; שחקא דא על An Am ; שחקי ארא [שחקיא דא leg] על P32 ; שחקיא ואעלשיç [דא על P31 [leg ; שחקיא דאחי M ; שחקיא דאסו P ; שחקיא 'באסו + * חרגום יערק כפטר לקחי ינקס כמיטרא חולפני * S ; כאסו A .
29	לחור < / P32 אין] + אין An / אתביין [אתביין S Am ; אתביין M / די כפת [ריכפת U An Am P32 ; רכפת M P31 A P ; דנשא [רכפת leg S / ענניה] ענני P Am ; עינכין + * עננין * P31 emendt .
30	פרס [פירש S / עלוהי [עלוי P M ; עילוי S / נהורי] נהוריה P31 P32 An Am U ; מטרא M ; מיטריה S P / ועקרי] ועיקרי S P P31 P32 An Am .
31	בהון [* בהון * / P31 ידין] ידין P32 ; ידון P31 ; דאן M ; דאין P S / עממא [* עממא * P31 ; עמא P / יהב] יהב P32 U P ; ויהב / P31 לסוגעא [לסוגעא An ; לסוגנא [leg S ; לסנעא A .

- 32 מטול חסוף ידיא מנע מטרא ופקיד עלוהי למיחח מטול מצלי.
- 33 יחוון באוריחא חר עם חכריה מטננין ברוגזא ומסלקין ליה לעילא :
- לין יחווי עלוהי זכותא קניאתא ורוגזא מעלוהי יסלק.

XX

32 מטול [על P31 / ידיא] ידא / M מטרא [מיטרא An P32 / S / ופקיד [ופקד / S P / עלוהי] עלוי P M ; עילוי / S / למיחח [למחח A P M ; למינזל / S / מצלי] מיצלי P .

33 ... < A ; loc sec P M S // חר * חר * P31 / עם ... לעילא [< An / עם] * עם * + הכמן P31 ; < S :

לין < An ; text P S A ; loc tert M // יחווי [: יחווי An ; יחוון Am / זכותא] + חכריה An P32 ; P31 ; + חכריה cet / קניאתא] קניאתא P32 ; קניאתא An ; קניאתא P31 M A ; P / מעלוהי [מעלוהי] מעלוהי S P / A ; יסלק [+ אָ דיחווי לשן תליחאי על חכריה קניאתא ורוגזא עליה יסיק U ; + אָ דיחווי ... קניאתא ... עלוהי... Am [id] ; + אָ דיחווי ... קניאתא ... [ut U] An ; + אָ חכרוהי קניאתא ... עלוהי ... [ut An] P32 ; + text ... תליחי חכריה קניאתא ... עלוי יסק [ut An] M ; + תרגום אחר ... קניאתא ... עלוי ... [ut An] P ; יסליק + תרגום אחר די יחווי ... קניאתא ... עלוי ... [ut An] S ; תרגום אחר . A <

- 418 -

C A P I T U L O X X X V I I

- 1 ברם לדא לבי יחווה ויטפוז מן אתריה. :
- לין על בנוהי דאהרן איחנבי ואמר לחוד להדא לבי חווי ושקר מן אתריה.
- 2 שמעו משמע ברוגזא קליה והגא אִיך אשא מפןמיה נפיק.
- 3 תחות כל שמיא חריצוחיה ונהוריה על סייפי ארעא.

XX

- 1 לבי יחווה] לבי יחווה P32 An Am U ; יחווה לבי P31 ; יחווה לבי M ; יחווה ליבי P ; יחווה לבי S / ויטפוז] ויטפוז M ; ויטפוז cet :
- לין < A P31 // על בנוהי דאהרן] על בנוהי דאהרן An ; על בנוי דאהרן M ; על רשיעיא דמצלחין P ; אף על רשיעיא דמצלחין S / איחנבי] איחנבי M Am U / להדא] להדא Am U P32 An M / לבי] ליבי P / חווי] חווה P32 An Am U / S P ; חוה M / ושקר] ושור leg ; ושור M ; ושור cet / מן אתריה] מאתריה P32.
- 2 ברוגזא] ברוגזא P31 ; ברוגז P ; ברוגז S / אִיך אשא] emendt lect ; איך אשא P31 P32 An U ; איך אישא Am ; היך אשא M ; כאישא S P / מפומיה] מפמיה P / נפיק] נפק S P M .
- 3 סייפי] סיפי M .

- 4 בתרוהי מכלי קל אכליותא בקל גיוותנותיה ולא יעכבונן
 ארום ישמע קליה.
- 5 כד אכלי אלהא בקליה על פרישן דעתיד למעבד עביד רברבן
 ולא נדע.
- 6 ארום לתלגא יימר הוה בארעא ומטרא בתר מטרא בקייטא למבשלה
 פירי ומטל^ל בתר מטרא למצמח עשבא בסיתוא בעושניה.

XX

- 4 בתרוהי [בתרוי S P M / מכלי] מיכל [מכלי met, leg] ; S
 מכלי A / קל [כל P31 / אכליותא] אחריה * אכליותא * P31 ;
 אכליותיה M ; יכלי S P / גיוותנותיה [גיוותנותיה An U
 S P P31 ; גותנותא Am ; גיוותנותא P32 ; גותנותיה M /
 יעכבונן] יעכבונן A M U ; יעקבונן [קסוק כ] P31 ;
 יעכבונן P ; יעכבון S / ארום] ארי S ; ארום A / ישמע]
 ישמע P31 sic ⁽ⁿ⁾.
- 5 אכלי [אכליה Am P32 / אלהא] אלה S / למעבד] למיעבד P32 /
 עביד] עבר M ; < S / נדע] נידע P An Am .
- 6 לתלגא יימר [לתלגא יאמר An ; יימר לתלגא met P32 ; לתלגא
 אמר P31 / הוה] הוא Am ; הוי S P M P31 / בארעא] לארעא
 P31 ; ארעא S P ; בארעא A / ומטרא] ומיטרא An P32 S ; ומיטרא
 P / מטרא] מיטרא An P32 S P / בקייטא] בקייטא An U
 M P31 / למבשלה] לבשלא P32 ; לבשולי P31 ; למבשלא cet /
 טירי] פרי M / ומטל^ל] ומיטרא An P32 S ; ומטרא cet / מטרא]
 מיטרייא An ; מיטרא S P32 / למצמח] לסחוא + לצמחא P31 ;
 למיצמח S / עשאנ] משכא U ; מישכא An ; עיסכא P Am ; מרשכא
 P32 ; עשבא A M ; עישבא S / כסיתוא] כסתוא M Am U ;
 כסיתווא P32 ; < P31 hic sup cf / בעושניה] בעושנא An .

- 7 ביד כל בר נש ירשום למדע כל בר נש עובדיה.
- 8 וחיחי חייתא בכמנא ובמדורתיה תשרי.
- 9 מן אידרון עילא חיחי זועא ומכות מזרים קורה.
- 10 מן מימר אלהא מתייב קרחא ופלטיות מוי באתכופא.
- 11 ברם בכרירות¹ מטרח עיבא ורוח מברר ענן מטריה :

XX

- 7 ביד כל בר נש [כל בר נש [ביר < P31 ; בידא דכל אנשא M /
למדע [למידע P32 An Am / S P M / בר נש] בני נשא om /
עובדיה [עובדא P U ; עובדא Am ; עובא An ; עובדוי M .
- 8 וחיחי [וחיחי P31 / חייתא] חייתא [S M P32 Am U / בכמנא]
בכמנא P32 / ובמדורתיה [ובמדורתיה U ; ובמדורתיה An ;
ובמדורתיה P31 ; ובמדורתיה S P M .
- 9 אידרון [אידרון P31 Am U / עילא חיחי] חיחי עילאה sic
P31 met emedt ; עילא חיחי S / זועא [זועא M / ומכות]
ומכוות P32 An Am U ; ומכלח P ; ומרוות [ומכוות leg] S ;
ומכות A / קורה [קורה S P M P31 P32 Am .
- 10 מן מימר [מימר S P M Am / מתייב] מתייב Am ; מתייב
P32 ; יתייב M ; מתייב P / מוי [מוי A M / באתכופא]
כאתכופא leg ; באכונא S ? ; באכונא cet et A .
- 11 ברס [An < / בכרירות¹] An < ; בטחכות *נא בכרירות * S ;
בטחכות A ; בכרירות cet / ורוח [S P M Am < ; ורוח An /
מברר] ידבר Am / ענן [עננייה P31 ; עננא S / מטריה] An
: P32

לין ברם מלאכא מטרח עיבא יבדר עננא מטריה.

12 והו חוסקפתא מהפך בחכמתיה לאצלח פלחי בארעא בעובדיהוון

ונחתינ בכל אתר דפקדינוון על אפי חבל לארע :

לין והוא ברחמוהי מיא סמיעתא מהפין כאפותיקוהי לעובדיהוון

דבני נש מגלי יתהוון לכל דפקדינוון על אפי ארעא.

XX

לין < A M P P31 An // עיבא ... [עיבא' וגומר " /S

מטריה] מיטריה P32 .

12 מהפך [מהפין Am / בחכמתיה] בחוכמתיה P P32 Am ; בחכמתיה (ה)

P31 / לאצלה [לאצלה חס / פלחי בארעא] פלחיה בארע Am ;

פלחי ארעא S P / אחר [ארעא S / דפקדינוון] דפקדינוון U ;

די פקדינוון M Am ; דפקדינוון P31 ; דפקדינוון P / חבל <

M / לארע [ארעא M ; על ארעא S ; לארעא חס :

לין < A P31 An // ברחמוהי [ברחמוי S P / סמיעתא] סמעתא

U ; סעימתא [סמיעתא met, leg] S / מהפין [מהפך Am U

M P ; S < / באפותיקוהי [באפותיקו <] P ; באפותיקוי

S / לעובדיהוון [לעובדיהוון P32 ; לעובדיהוון P / דבני] דבני

Am / נש [נש חס / יתהוון] + ומשור S P P32 Am U ;

יחה + ומשור M / דפקדינוון [דפקדינוון M U ; די פקדינוון P

אפי ארעא [אפי חבל לארעא S P Am U ; אפי חבל ארעא P32

.M

- 13 אין מטרא דפורענוחא בימיא ובמדברא אין מטרא רזיא
לאילני טוריא וגלימתא אין ניהא וחסדא לחקלי וכרמי
ופירי יספקני.¹
- 14 אצית דא איוב קום ואתביין פרישאל דאלהא.
- 15 הידעתא כד ישוי אלהא גזירח עילויהון ואופע ענני מטרא.

XX

- 13 אין [אס S ; אין A / מטרא] מיטרא P32 S ; מיטרא P / בימיא [בימא An ; ביממא P31 ; ועממא [ביממא leg probra] M / ובמדברא] ובמדבריא P31 M P S / מטרא] מיטרא An P32 S P ; מטרא (א) P31 / רזיא [רזיא P31 / טוריא] טוריא Am U P32 ; טוריא + *טוריא* P31 emendt ; טוריא P / וגלימתא [וגלימתא M / אין] + מטרא P31 M A / דחסדא [דחיסדא An P32 S / לחקלי] לחקליה An / וכרמי ופירי [דרמי וכרמי M ; וכרמי [ופירי < S P / יספקני] יספקיניה P An Am S ; יספקיניה M U ; יספקיניה P31 .
- 14 [דא] + אציה P32 / איוב [איוב leg] Am / ואתביין [ואתביין P31 ; ואתביין M ; ואתביין P / פרישאל] פרישאל P31 ; פרישאל M ; פרישאל cet / דאלהא] דאלהא S An Am U .
- 15 הידעתא [הידעה P32 Am U ; ההידע S P / ישוי] שוי P32 S / אלהא [אלף P32 ; אלה A / גזירח] < S ; גזירח et A cet / עילויהון [עלויהון U ; עליהון M Am / ואופע] והופע + ניהור S ; ואופע + ניהור A / ענני [ענני S U / מטרא] מטרא U ; מיטריה P32 An Am ; מטריה P M P31 ; S < .

- 16 הידעתא על מבשרני קיסריא דעיבא פרישזא זשלם מנדעיא.
- 17 די לבושיך שזנין כד משדיך ארעא מן דרומא.
- 18 חרקע עמיה לשחקי תקיפיין וחזותהון היך אספלינא סכינא.

XX

- 16 / S P ; התירע P32 Am U [הידעתא // An < קיסריא] לא קטרא U ; לא קיסריא Am ; קיסרא P32 ; *נא ; קיסריא דעיבא * P ; < S M / דעיבא] דעיבא P31 ; עבא M ; עיבא S P / פרישזא [פרישזא U ; פרשזא M / זשלם] זשלים S M P32 Am U ; די שלים P / מנדעיא] מנעי P32 ; מנדעא S M .
- 17 די לבושיך] די לבושך P31 U ; דלבושיך Am ; די לבושיך P / שזנין] שזנין (ן) P31 ; שזנין A M ; שזמן S / משדיך] משך P31 Am / מן דרומא] מרומא P32 U .
- 18 עמיה] עמיה An S P P32 / לשחקי] לשחקי M / וחזותהון] וחזותהון Am ; חזותהון S P31 ; חזותהון A M ; חזותהון P / היך אספלידא] היך אספלירא leg ; היך אספלירא Am ; היך אספלירא An ; איספלירא] היך < P32 ; היך אספלירא P31 ; כאספלירא A M ; כאיספלירא P ; כאיספלידא [ד pro] S / סכינא] סכינא leg ; סכינא [id] U ; סכינא S P M Am ; סכינא] סכינא P31 [leg .

- 19 אודע יחנא מה נימר ליה לא נסדר לין לא נכוון למיחמי מן
קדם חשוכא.
- 20 האיפשר אשועי ליה ארום אמלל אין בר נש ארום]קסרג.
- 21 וכדון לא חמון מסרא בוטט הוא בשחקי ורוחא עבזח ודכייח
יתהון :

XX

- 19 אודע יחנא [אודיעיחי [אודיע יחי leg P32 ; אודיע יחנא
P31 / מה] מא P / נימר] נאמר P31 / ליה] לה P31 / לא
נסדר] < P32 ; + ליה S / לין לא נכוון] < S M An ;
Am U cf inf ; לא נכוון P32 ; לא נכוון P31 ; לא *נכוון*
/ P למיחמי] לפחמי M An Am U ; *למיחמי* P31 ; למיחמיה
/ P מן] < M An / חשוכא] + א לא נכוין Am U ; חשון S P .
- 20 [An < // האיפשר] אפשר M ; האושר P ; האפשר S / אשועי]
דאשועי Am U ; דאישועי P32 ; דאשועי P31 ; דישועי P M
/ S אמלל] אמליל S P32 ; אימליל P / אין] + מליל leg ;
+ מליל S P P31 U ; + מסלל Am ; + מלל P32 ; + ימלל M /
] יקסרג leg ; יקסרג omn ; + תרגום אחר הכשר דישועי
ביסרא ואדמא כולהון חושבנחמיה דקיריס אין אמר בר נש ארום
איסחלעס P ; + תרגום אחר ... ביסרא ... [id] S ; ת"א < A .
- 21 מסרא] מיסרא S P P32 An / בוטט] + *לשון תלמוד נפקי איניה
בוטטו דעוא * P31 not / ורוחא] ורוח P32 / ודכייח] ודכיה M :

לין והשוא לא איסתכלו באוריחא איתעבידו שמיא בהירן מן
לאחחא סלא ומטרא ורוח עברח ודכאונון.

22 מן צפונא דהבא נהור אסתנא ייתי וינהר עלמא קדם אלה
דחיל שיבהורא :

לין מן ציפונא אסתא ייתי מנהר עלמא קדם אלהא דחיל יודון
עללי עלמא.

23 שדי לא אספיקחא למשועי סוגעי חילא :

XX

לין < A P31 // איסתכלו [M Am U / באוריחא]
באוריחא [An Am / איתעבידו] איתעבידו [M Am U / בהירו]
בהירי leg ; בהירי om / מן לאחחא [מלאחחא S / ומטרא]
ומיטרא [S P P32 An / ורוח] ורוחא [P P32 An Am U /
S / ודכאונון] ודכאונון M .

22 מן צפונא [מן ציפונא An ; מציפונא S P P32 ; מצפונא M /
דהבא [Am < / נהור] [S M Am < ; *נהור * P / אסתנא] <
S M ; * אסתנא * P / ייתי [יתי An ; יתיה P31 / וינהר]
[S P M An < ; וינהור P32 / עלמא] [S P M An < / קדם]
מן קדם P32 / אלה [אלה S P31 ; אלק P32 ; אלה cet]
דחיל [+ שמיא P / שיבהורא] שכהורא M P31 U :

לין < A P31 // מן ציפונא [מן צפונא M Am U ; מציפונא
S P / אסתא] אסתנא leg ; אסתניא M ; איסתניא S ; אסתנא
cet / מנהר [וינהר om / אלהא] אלה S / דחיל [רחל An .
[A S < ; P M sec loc // אספיקחא] ספקנא om / למשועי]
למשועי P32 ; לאשועי P31 / חילא [חילך P32 U ; חילה An ;
חילה P31] ; + דינא וסוגעי . צדקחא לא יסגף M :

לין שדי לא אשכחונך ואת מדכר עם עללי עלמא בסוגעי תוקפא

ודינא וסוגי צדקא לא יסגף.

24 בגין כן דחילו מניה גבריא לא ידחל כל חכימי לבא :

לין מטול דחילו מניה גבריא לא יחמי מבנוהי היך כל חכימי לבא.

XX

לין U אשכחונך // A S text ; P M prim loc אשכחונך
An ; אשכחונך P31 met ; אשכחוניה P ; אשכחנייה S / דאנת
/ S P < / מוכר leg ; מירבר P32 An Am ; מדבר cet ;
עללי [עוללי P / בסוגעי תוקפא] וסוגעי מדע תוקפא U ; בסוגעי
מדע Am ; בסוגי An ; בסוגעי חילא S P P31 ; בסוגי חילא M /
ודינא [ודינא An / וסוגי צדקא] וסוגעי צדקא Am U ; וסוגעי
וסוגעי צדקא P32 ; וסוגעי חילא S / יסגף]
יסגף S .

24 דחילו [דחלו M / מניה] מיניה An Am P31 P32 /
גבריא [גברייא An ; גובריא S P M P31 / לא ... לבא] לא
יחמי מבנוהי היך כל חכימי ליבא Am , לין cf / ידחל [יחמי A /
חכימי] חכימי P31 / לבא] ליבא An P32 S P :

לין < A Am // מניה] מיניה An P31 P32 S P / גבריא
גברייא P32 ; גובריא S M / מבנוהי [מבנוי S P / חכימי]
חכימי P31 / לבא] ליבא An P32 S P .

- 428 -

C A P I T U L O X X X V I I I

- 5 מאן שוי משחחא ארום תידע או מאן מחח עלה מתקולח^א.
- 6 על מה סומכהא איטמע או מן שדא אבן זויח^א.
- 7 בזמן דמשבחין כחדא כוכבי צפרא ומיבבין כל כחי מלאכיא.
- 8 וטלל ושגר כד דשיא ימא במגחיה מן ההומא מן רחמ¹ יפוק.

xx

- 5 מאן [מן / M P32 U / משחחא] משחח^א P31 /
תידע [חרע / S U ; תנדע / M P31 / או מאן] או מן / M U P ;
ומאן / Am / עלה [עלהא / Am / מקולח^א] מקולחא Am ; מקולחא P31 ;
מתקולחא cet .
- 6 מה [מא / P P31 / סומכהא] סומכיא [סומכיא leg / U ; סמכהא
Am ; סומכיא An ; סומכיא P32 ; סמכיא M ; סמכיא S P /
איטמע] אטמעו Am U ; איטמעו An P32 P31 ; סמיען M ;
איטמעא A P ; איטמעא [איטמעא leg / S / מן] מאן An Am P32
/ S P / אבן] אכנא / P31 / זויח^א] lect emendt ; זויחא U ;
זויחא An ; זויחא Am ; זויחא P32 ; זויחא S M ; זויחא P .
- 7 כוכבי [ככבי / P31 / צפרא] צפרא / M / ומיבבין] ומיבבין An Am
/ P31 P32 / כחי] כחי An Am P32 P31 / מלאכיא
מלאכיא An .
- 8 וטלל [< / S P M P31 / ושגר] ושגר S P P32 An Am U ;
וסבן [וסגר leg] P31 ; ואגוף / M / כד דשיא] כד ישרא P32 ;
כד שריא An ; כדשיא Am S P M P31 / במגחיה] במגחיה U ;
במיגמיה P32 ; במגחי P31 / מן רחמ¹] ממין רחמא An Am U
P32 ; כמין רחמא P31 ; דמן רחמא M ; כמין רחמא P ; דמן רחמא
/ S / יפוק] יפיק Am .

- 9 בשואותיה עננא כסותיה ואמיטתיה ליפופיה.
- 10 ופסקית עלוהי גזירתי ושויתי פרידל היך נגריין ודשיין :
לין עברין.
- 11 ואמריח עד כה חיתי ולא אוסיף וכה אחייביש בגותננותא
גלליך.
- 12 המן יומך פקחה למהוי צפר ידעת לקריצחא אחריה :

XX

- 9 בשואותיה] lect emendt ; בשואותיה S P P32 U ;
בשואותיה Am ; בישואותיה An ; בשואותיה P31 ; כר שויתי M/
ואמיטתיה] ואמטתא M P31 U ; ואמיטתא cet / ליפופיה]
לפופיה] P31 sic ; לפופיה M.
- 10 עלוהי] עלוי M P ; עילוי S / גזירתי] גזירתי M P31 /
פרידל] פרידיא S P M P32 Am U ; פרידיא P31 An /
נגריין] נגרריין [נגריין leg / Am] ודשיין] ועברין S :
לין עברין] עברין P32 ; < M P31 ; *ij ודשיין *P.
- 11 כה] כא S P M P31 / אוסיף] lect emendt ; חוסיך
omn / וכה] וכה S P M P31 Am / אחייביש] יחייבש U
P P32 An Am ; יחייבש S P31 ; חשו M / בגותננותא
lect emedt ; בגותננותא U ; בגיהיננותא P32 An emend
בגיהננותא] Am [id ; כגותננותא P31 ; בגיותננות S P M /
גלליך] גללך P31 ; גלליין P ; גילליין S.
- 12 יומך] יומיך S P31 An ; יומיין P / פקחה] פקירחא U P32
S ; פקחא cet / למהוי] למיהוי S P32 ; < M / ידעת]
ידעתא P P32 An Am U ; הודעתא P31 / לקריצחא] לקרצחא M :

לין הכינומי בראשית הויתא ופקדחא למהוי צפר ידעחא קריץ האן אחריה.

13 למיחד בסטרי ארל דישל ויטלסלון חייביא מניה : לין למיחד בגדפי ארל ויטלסלון ידיא רשיעיא מנה.

14 מתהפכא היך סינא חותמהך די להון ויתעתרון כמו זהים :

XX

לין < // An Am in vs 15; A S P31 P32 U
בראשית [בראשי Am / ופקדחא] ופקידחא An / למהוי [למהוי
An / ידעחא] ידעת M / האן [הן M.

13 למיחד [למיחז P31 U / בסטרי ארל] בסטרי ארעא Am U ;
בסיטריה ארעא An ; בסיטרי ארעא S P P31 P32 ; בסטרא
ארעא M / רישל [רישאל U / ישראל M Am U ; S P M A < BH / c
ויטלסלון חייביא מניה] ואטלסלו דרא ורשיעיא מנה M /
חייביא [חייבא P31 / מניה] lect emendt ; מנה U ;
מיניה P32 Am ; cet :

לין < // An Am in vs 15 ; A S P31
An / ארל [ארעא om / ויטלסלון] ואטלסלו U ; ואיטלסלו
An Am / ידיא רשיעיא [דריא רשיעיא P An Am U ; דריא
רשיעא P32 ; חייביא M / מנה] מיניה P32 Am ; מיניה P An.

14 מתהפכא [מתהפכא S An ; איחהפכא P32 / היך סינא] היך סינל
P31 ; כסינא S P / חותמהך lect emendt ; חותמא P32
S P M ; חותמין cet / די להון] דלהון Am U ; דילהון
cet / ויתעתרון [ואתערון Am U ; < [An
< P32 ; ומתעדון S P P31 ; ואתערון M / כמו] היר Am ;
היך כסו S P M P31 :

לין איתחפכא היך סינא חותמא די ליהוּגן ולא איתבריו כמו

גושמיהוּגן בלא נשמחהוּגן היך כסו פריס.

15 ואחכסי מן רשיעל נהור נשמחהוּגן ואדרע מרמא תתבר :

לין ויתכסי מן חיביא ניהור דצדיקי ואדרע דגוּותנייא איתברת.

XX

לין < P31 S A ; in vs 15 An Am //

איתחפכא ... די ליהוּגן] P32 < [לין et seq] /
איתחפכא [איתחפכא M U ; איתחפכא An ; איתחפכא .
/ P די ליהוּגן] lect emendt et emend , די להוּגן leg ;
דלהוּגן M Am U ; דילהוּגן / P An איתבריו [איתבריו An U
M ; איתבריו An P32 / כמו] דמו U ; קמו [ק pro כ] / P
גושמיהוּגן] גושמהוּגן M ; גושמיהוּגן / P נשמחהוּגן] נשמחא An / P
פריס] טריק תמס .

15 < A S // ואחכסי] ואיתכסי An ; ויתכסי P32 / P מן

רשיעל] מרשיעיא P ; מן רשיעיא cet / נהור נשמחהוּגן] נהורהוּגן
/ M מרמא] מרמא P M An ; מרמיא + * רג'נייא * P31 /
תתבר] תיתבר An P32 :

לין < P31 M ; A S text // ויתכסי] ואחכסי U ; ואיתכסי An /

מן חיביא] מן חיביא An P32 ; מן רשיעיא Am ; מחיביא
P S / ניהור] נהוריהוּגן An Am U P32 S ; נהורהוּגן P
A / ואדרע] ואדרעא S / דגוּותנייא] דגוּותניא An Am U
P32 ; דגיברא S P / איתברת] איתברת Am U .

16 האיפשר דעלחא עד מערבלי סגור ימא ובפשוש חהומא הליכחא.

17 האיפשר דאחגליין לך מעלני מוחא ומעלני סולגני מוח
דגיהנס תחמי.

18 אתביונח עד פחיי ארעא דגיננוניחא דעדן חוי אין ירעח
כלה.

XX

16 האיפשר דעלחא [אפשר דעלחא M ; האושר דעלחא P ; העילחא
[העלחא leg / S [ובפשוש] ובפישפוש S P32 Am ; ובפישפוש
[ובפישפוש leg / P [הליכחא] הילכחא met P32 ; הלכחא
[h pro] P31 ; הלכת M .

17 האיפשר [אפשר M ; האושר P / דאחגליין] דאחגליין P32 An ;
דאחגליאו S P31 ; דאחגליאו M ; דאחגליו P / ומעלני 2]
ומעלי P32 ; ובמעלני P / סולגני מוח] lect emendt ; סולי
מוחא S P M An U ; דסולי מוחא Am ; סולי דמוחא P32 ;
סולימוחא P31 / דגיהנס] דגיהנס Am ; דגהינס P32 ; דגהנס M .

18 אתביונח [אתביונח leg ; אתביונח [id] U ; איחביונח [id
P32 An ; אתביונח P31 ; אתביונח M ; איחביונח P ; החביונח
/ S [פחוי] פחוי P An Am U ; פחוי P32 S ; פחוי P31
דגיננוניחא [דגנוניחא P31 U ; דגיננוניחא S P32 An Am ;
דגנתא M ; דגיננוניחא P / חוי] * חוי * P31 / ירעח] ירעחא U
P M P31 An Am / כלה] כולא M An ; כולה cet .

19	הא דין ארחא ישרי נהורא וחשובא הידין אתרליה.
20	ארום תדברניה לחחומיה ארום תתביין שבילי בימיה.
21	ידעת ארום הא בלן תיתברי ומניין יומך סגיעין.
22	האיפשר דעלחא לקור-טורי חלגא ואיפוחיק ברדא חחמי.

XX

19	הא דין [הידין P32 Am U ; האן דין P P31 ; אידין M A ; הי דין S / ארחא / ארחא om / הידין] הי דין P P31 ; אי דין S ; הידין A.
20	תדברניה [תדברניה P31 P32 Am S ; תדברנה An ; תודברניה [ו pro י P / לחחומיה] לחחומיה An met ; לחח(מיה) P31 / ארום] וארום P31 An Am S P M c BH / תתביין] תתביין M .
21	ידעת [יידעתא Am ; ידעתה P32 ; ידעתא S P P31 ; הידעתא M / הא בכן] הא כמאן P32 Am U ; הא כמן An ; הידין P31 ; בכן [הא < M ; הא בכין P ; בכין [הא < S / תיתברי] תתברי P32 An Am U ; תתברי P31 ; תתיליר S M / ומניין] ומניין S M P31 / יומך] יומיך P31 P32 An U S ; יומיך P Am .
22	האיפשר [איפשר An Am U ; אפשר M ; אושר P / לקור-טורי] לקטורי [לקטורי leg] P31 ; לקור טור sic S ; לקוטורי S ; cet et A / חלגא] חלגי M / ואיפוחיק] ואפוחיקי S ; ואפוחיקי cet et A / ברדא] דברדא S M / חחמי] חחמי P32.

לין מאן עבד שטופי שטפא למרזבא דימא ולעילא אחאא דעננא
דמחית מטרא בקלין.

26 לאחאא מטרא עלוי ארעא דליח ביה גבר ומדברל דלא בר נש ביה.

27 למסבע רגושא ואיתרגושל ולפרביא מפקנות דיתאה.

XX

לעילאי S < A ; / cet וארחא] דאורחא P31 ; ואורחא
[cet / דמחתינ] דמחתינ P32 / מחתן] S P < / בקליא]
: בקלייא An ; בקליין S

לין < P31 A // מאן] מן M U / שטופי] שטופי
[leg P32 An Am U ; P M < ; P M < ; שטופי S / שטפא] שיטפא
S / למרזבא] למרזיבא M Am ; לרובא ? S / דימא] דימא
M / ארחא] אורחא S P P32 An Am U / דעננא] דענני
M / דמחית] דמחת P M ; דמחת S / מטרא] מיטרא P32 An
S P / בקליין] בקלייא P32.

26 מטרא] מיטרא S P P32 An Am U / עלוי ארעא] עלילוי ארעא
P31 P32 Am ; עלילוי ארעא An ; על ארעא S M ; על ארע
P / ביה] בה om / ומדבר] ומדברא P32 An Am P P31 P32
S ; מדברא M / ולא] דליח S .

27 למסבע] למסבע S An U ; למיסבע P32 / רגושא] רוגשא U /
ואיתרגושל] ואחרגושא M P31 Am U ; ואיתרגושא P32 ;
ואיתרגושא] מפקנות] מפקוה U met ; מפקוה] met /
דיתאה] דתאה M U .

36 מאן שוי בכליין חכמא או מאן יהב ללבא ביונתא :
לין מאן שוי בכליין חכמתא או מאן יהב לתרנגול ברא ביונתא
לימקלסיה למריה.

37 מאן ימני כוכבי שמיא בחכמתא וענני דימתילין לזיקא
דישמיא מאן אשכיב :
לין* מאן ימני שבעתיה שמיא בחכמתא וכילורח שמיא מאן אתריה.

XX

36 < P S A // מאן [מן P31 U M / בכליין] emendt
lect ; בכליין P32 U ; בכלייא An ;
בכלייחא + לי בכליין P31 ; בכלין M / חכמא [חכמתא Am
M P32 ; חכמתא S An U ; חכמתא P31 / מאן] מן P31 U
M / ללבא [לליבא Am An P32 / ביונתא] כינתא M :
לין < P P31 ; A S text // מאן ... יהב] < M / מאן [מן U / בכליין] בכלייחא P32 Am U ; בכלייחא An ;
בכליין S / חכמתא [חכמתא S Am / מאן] מן U / יהב] +
לחכמתא P32 / לתרנגול [לתרנגול An ; לתרנגול Am / ברא]
< A / לקלסיה [לקלסא P32 ; למקלסא cet .

37 M sec loc // מאן [מן P31 U M / בחכמתא] בחכמתא
P M Am / וענני [וענניא An P31 S P / דימתילין]
דימתילין om / לזיקא [לזיקא S / דישמיא] דישמיא om /
מאן [מן P31 U M / אשכיב] ישכיב M . :
לין* < P31 P32 A ; M prim loc // מאן [מן U M /
שבעתיה] lect emendt [בחכמתא] בחכמתא Am
P M / וכילורח [וכילורח M ; ובילורח S / מאן] מן U M /
אתריה [אשרי S P An Am U ; אשרי M .

- 38 כד אשחאס עפרא לשיתאסא וגרישח' אידבקן .
- 39 איפשר דיתצוד לליתא מזונא ופרנסתא דארייח' חספא .
- 40 ארום שחיין במדורתא יתבון במסללתא מטול לכמנא .
- 41 מאן יחקן לעורבא מזוניה ארום בנהי לוח אלהא יבעון חעיין מדלית מיכלא .

XX

- 38 אשחאס [אישחאס An P32 P S ; אשחאס + * P31 / לשיתאסא [לשחאס U ; לשחאס M ; בשיתאס S ; לשיתאס A / וגרישח' [וגרישחא U ; וגרישח' (א) P31 ; וגרישחא M ; וגרישחא cet / אידבקן [אידבקן U P31 M .
- 39 איפשר דיתצוד [איפשר דתצוד U Am P31 ; איפשר די תצוד An ; התצוד M ; אוושר די תצוד P ; האיפשר דתצוד /S לליתא [לילחא sic (י) P31 / מזונא * P31 / ופרנסתא [ופרנסא Am ; ופרנסתא S P M / דארייח' [דארייחא Am U S M ; דארייחא An ; דארייחא P32 P31 P / חספא [חספיק An P S .
- 40 שחיין [שחיין M / יתבון [יתבון P31 / במסללתא [במסללתא* P31 .
- 41 מאן [מן U P31 M / יחקן [יחקין U Am P31 S ; בנהי [בנהי U Am An P32 P31 ; בנוי S P M / לוח אלהא [לוח אלהא An ; לוח אלקא P32 ; לאלהא M / יבעון [יבעין [י pro An / חעיין [חעון M ; טעיין S / מדלית* [מדלית* P31 .

C A P I T U L O X X X I X

- 1 איפשר דידעא עידן מולדיהון די עלי סגרא כד מצטערין אילחא חנטור.
- 2 חימני ירחי^A דשלמן וחידע עדוני מולדיהון.
- 3 חמטן בניהון מתפלחן צעריהון משרדן.
- 4 מחיחלן בניהון יסגון בעבור¹ יפקון ולא תייבין להון.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 1 איפשר [אפשר M ; אושר P ; האיפשר S / דידעא] די ידעחה
An ; דידעח Am S ; די ידעח P32 ; דדיעחא [דידעחא leg]
P31 / עידן [עידן P31 U M / מולדיהון] מילדיהון [יפרון]
M / סגרא [סיגרא An Am / סגרא S P M P31 / כד] וכד
P31 / מצטערין [מצטערין P31 / אילחא] איילחא P31 P32 Am
S P / חנטור [חנטור P32].
- 2 חימני [חמני S M P31 P32 Am U / ירחי^A] ירחיא om /
דשלמן [דשלמן S P P31 / וחידע] וחידע P31 U M ; וחידע /
עדוני [עידוני S P P31 P32 An Am / A M ; עדני]
מולדיהון [מולדיהון S pro M] Am ; מולדיהון P32 ; מולדיהון
M ; מילדיהון [יפרון] A.
- 3 חמטן [חמטין S P P31 / מתפלחן] מתפלחן P P31 / צעריהון
צעריהון An / משרדן [משרדן M .
- 4 מחיחלן [מחיילן leg ; מחיילין An Am U ; מיחיחילין met
P32 ; מחיילין⁽²⁾ P31 ; מחיילין M / בעבור¹] בעבור M ; בעבור
cet / חייבין [חייבין M / להון] כהון An .

- 5 מאן פטר מרודא בר חורי ושושילי ערודא מאן שרי.
- 6 די שויחי מישרא בייתיה ומשכנוהי ארעא צדיא.
- 7 יגוזך לרגוש קריחא אחרגושא דראדי לא ישמע
- 8 יאליל סוריא מרעיה ובתר כל ירוקא יחבע.
- 9 איפטר דצבי רמנה למפלחך אין יבית על אוריחך : לין אבדבריך.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- 5 מאן [מן A M P31 U ; מי / S נטר] שלח / S מרודא
 מרודא [P31 met / חורי] חורין [P31 / ושושילי] ושושילי U
 / Am met S P M P32 An ; ושושילי / P31 / ערודא / Am met
 מאן [מן M P31 U / שרי] שארי U P An .
- 6 די שויחי [דשויהי S P P32 An ; 'די-שויהי] די שויחי leg / P31
 מישרא בייתיה [מישרא ביתיה S M U ; משרא בייתיה Am ;
 ביתיה מישרא P31 met ; משרא ביתיה / P ומשכנוהי] ומשכנוי M
 A ; ומשכניה S P / ארעא] ארע U Am P31 P32 An . P .
- 7 יגוזך [יגוזך [ה סקח] An / קריחא] קריחא P31 Am ; קיריחא
 P P32 An / אחרגושא] אחרגושא U ; אחרגושא P P32 An
 S / דראדי] דראדי S M P31 ; דראדי P .
- 8 יאליל [הילאל יאליל P31 / מרעיה] מרעיה Am / יחבע] יבעי M .
- 9 איפטר [אפשר M ; אושר P ; האיפטר S / דצבי] דצבי Am U
 An ; ⁽¹⁾לצבי P31 ; דיצבי S M / רמנה] זימנא [רימנא leg] An ;
 רימנא cet / למפלחך] למפלחך P P32 / אוריחך] lect emendt
 ארוחך M ; ארווחך cet / לין אבדבריך] אבדבריך P32 ; < P31 M
 . A S P

- 10 איפשר דחקור רימנא בתלמא דאשלי אין ישרד גלימא מן בחרך.
11 איפשר דחחרחייך ביה ארום סגא חיליה וחשבוק לווחיה ליעותך.
12 איפער דחימין ביה ארום יתיב זרעך ואידרך יכנוש.
13 גדפא דחרנגול ברא דמשבא ומקלא⁸ אין אברה דחוריה
ונוציאה.

XX

- 10 איפער [אפשר M ; אוושר P ; האיפער S / דחקסור An דתיקסור An
S P32 / רימנא [רימנא Am ; רימנא P32 / דאשלי] דאשליה
; leg ; P P31 Am ; באשליה M ; דשישליה S / ישרד [ישרד leg ;
ישרד om / גלימא] גלמא M ; גלימא cet / מן [M P M < .
- 11 איפער [אפשר M ; אוושר P / דחחרחייך] דחחרחייך P32 ; דחחרחייך
An ; דחחחייך + * * r emendt P31 / סגא [סגא M P31 U /
וחשבוק] ותישבוק P32 / לווחיה [לווחיה S M P31 An Am U
ליעותך] לעותך M .
- 12 איפער [אפשר M ; אוושר P ; איפער cet / זרעך] דרען U Am
S P An / ואידרך [ואידרך M U ; ואזרך Am ; ולך P31 .
- 13 דחרנגול [וחרנגול An / ברא] < A / דמשבא [דמשבא U P32 ; < Am /
ומקלא⁸] lect emendt ; דמקלא Am ; ודקלא An ; ומקלין
P32 ; ומקלא cet / אין] ואין S / אברה [איברא U Am
P P32 ; + אין איברה An ; אברא A M P31 ; איבסא [איברא
S] leg / דחוריה⁸] דחוריה M ; דחורייתא cet / ונוציאה [
; ונוצייתא [pron ה] An ; ונוצייתא P31 ; ונוצייתא M ;
וניצחא S .

- 14 ארום שבקא לארעא בעייהא ועל ארעא תרגור.
15 ושלוא ארום דיגלא^א תבדרינה וחויח ברא תרוששנה.
16 חעיין בנחא ולא דילה לסריקוחא ליעוחא מדליח דלוחא.
17 ארום אנשיא אלה חכמתא ולא פליג לה בכיונה.

XX

- 14 שבקא [שבקא M; שבקא S / בעייהא] בעייהא M P31; בייעייהא P; בייעייהא A / ארעא] עשרא P32 / תרגור] חגור met, leg; תרגור A M; תרגור [ר pro] S; תדגור cet.
- 15 ושלוא [ושליא leg; ושליא A M P31 U; ושלייה Am; ושלייה P P32 An; ושילא S met / ריגלא^א M U; ריגלא cet / תבדרינה] חבדרנה M U; חבדרנה^ה P31 / וחויח] וחידוח An sic; וחוח^י P31 / תרוששנה] תרוששנה^י U sic; תרוששניה S P An Am; תרוששניה P32; תרוששניה P31.
- 16 חעיין בנחא] חעיין בניה P32; חעיין בנה^א P31; שחנא על בניה S M; חעיין בניה + *ij שחנא על בנה^א P / דילה] לה P / לסריקוחא] לסריקוחא [ר pro] P31 / ליעוחא] ליעוחא S Am; ליעוחא^ה P31; לעוחה M / דלוחא] דלוחא An.
- 17 אנשיא] אנשיה leg; אנשייה S P P31 Am U; אנשייה] אנשייה P31 P32 Am U; אלה M / אלה] אלה P31 P32 Am U; חכמתא] חוכמתא P M Am / בכיונה] ביונחא P32; בכיונחא cet.

18	כעון דבמרומא סייסא מגנחה לסוסה ולרגכביה.
19	איפשר דתחן לסוסא גבורת איפשר דחלביש צואריה תוקפא.
20	איפשר דתרגושניה היך גובאי שיבהור לשלושתא דנחיריה אימתא.
21	מחפשיך בגלימא ויחדי בחילא יפוק לקדמות זייני קרבא.
22	יחדי לידלוחא ולא יתבר ולא יתוב מן קס סייפא.

XX

18	כעון [כעידן S P P32 An Am / דבמרומא] כמרומא / M סייסא סיסא / M [מגנחה] מגנחה S P M P31 P32 Am U / לסוסה] לסוסא A M P32 An Am U ; לסוסאה P31 lect duplex ; לסוזיא P ; לסוסיא S / ולרגכביה [lect emendt ; ולרכביה M P31 U ; ולרוכביה .cet
19	איפשר [האיפשר S P31 ; האפשר M ; האושר P / דתחן] דיתן P32 / לסוסא [לסוסיא S ; לסוסא A / איפשר] אפשר P M ; האיפשר S / צואריה [צוריה P31 ; צוריה M / תוקפא] תוקפא An.
20	איפשר'דתרגושניה [איפשר דתרגושניה U ; איפשר דתרגושניה An ; איפשר דתרגושניה P31 Am ; איפשר דתרגושניה P32 ; התרגושניה M ; התירגושניה P ; התרגושניה S / היך גובאי] היך גובי M ; כגובאי P ; כגובי S / שיבהור [שכהור S M P31 Am U / לשלושתא] לישלושתא A P ; לישלושתא S / דנחיריה [די-נחיריה P31.
21	מחפשיך [מחפשיך P An ; מחפשיך S M / כגלימא] כגלימא / P31 יפוק [יפוק S / זייני] זייני S P31 ; < M / קרבא] קרב P31 . לידלוחא [לידלוחא omn / יתבר] יתבר P / יתוב [יתוב S An / סייפא M .
22	

- 23 עלוהי תשחרי זיינא חרבא שננא מורניחא ורומחא.
- 24 ברגוש ורוגזא זעכד גומחא כארעא ולא יהימן ארום * קל *
שופרא.
- 25 במסת שופרא יימר חדוה ומן רחיק יריח קרל אכליותא
דרברבני ויבבא.
- 26 איפשר דמכיונתך יחאבר בר נצא פריש גופוהי לדרומא.

XX

- 23 עלוהי [עלוי S P M / תשחרי] חשרי M P31 Am U ;
תשחרי S P / זיינא [דזינא P31 ; זינא S M / שננא]
שיננא [שננא leg] S / מורניחא [מוריגחא] leg
U ; מורינחא [מורינחא met, leg] P32 An Am .
- 24 ברגוש [ברוגש U met ; ברגיו M / ורוגזא] וברוגזא P31 ;
ורגוז S P / זעכד lect emendt ; דעכט P32 An Am ;
יעכר P M P31 ; יעביד S / יהימן [יהימין S P M P32 ;
יהימין [יהימין leg] P31 / *קל*] קול An ; קל cet .
- 25 במסת [במיסח S P P32 An Am / חדוה] חדווא U ; חדוה An
P32 ; חדוא S P M P31 Am ; חדוה A / ומן רחיק] ופרחיק
S P / קרב [קרב S P P31 ; קרבא cet / דרברבני] דרברבי
M ; דרברבני S ; דרברבני A .
- 26 איפשר [אפשר M ; אוושר P ; האיפשר S / דמכיונתך] דמן ביונתך
S P An / נצא [ניצא P An Am / פריש] פריש U ; פריס
P31 ; טרש M / גופוהי [גופא M ; גופוי S P ; גופוהי cet .

- 27 אין על מימר פומך אתגבה נשרא וארום ירים שרכפיה.
- 28 כיפא ישרי ויביח על כרך טינר ומצודחא.
- 29 מחמן מאלילי מיכלא למרחיק עינוהי מסחכלן.
- 30 ואפרחוהי גמען דמא וסלעמון אדמה ובאתר חמן קטיליא חמן
הוא.

XX

- 27 על מימר פומך [על מימרן M ; על סימר פמן + *ñj אפיין * P /
אתגבה] איחגבה An P32 S P ; יחגבה A M Am / נשרא [נשרא
S An Am / ירום P M .
- 28 כיפא [כיפה U ; סיפא [כיפא leg An ; כיפוא [כיפא leg
P32 / על [ועל S / כרך] כוך [כרך leg] P31 / ומצודחא
ומצדחא om.
- 29 מאלילי [מאלילי Am ; מאלל P31 ; חטר S M ; מאליל + *ñj חפיר *
P / עינוהי [עינווי S P M / מסחכלן [מיסחכלין P32 ;
מיסחכלן P ; מסחכלין S .
- 30 ואפרחוהי [ואפירחוהי An ; ואפרוחוהי P31 ; ואפירחוהי sic U ;
ואפרוחוי S M ; ואפירחוי P / גמען [גמען An U + ; *ñj
יסחלעמון * P / דמא [אדמא M / וסלעמון אדמה] lect confl
וסלעמון אדמא An Am U ; וסלעמון אדמא P32 ; וסלעמון
+ *ñj sic P31 ; S M < ; P < sup cf / ובאתר [וכחח
*ובאפר * P31 emendt / דחמן [דחמן P31 .

- 450 -

C A P I T U L O X L

- 1 ופזם ייִי ית איוב ואמר.
- 2 איפשר דְּשָׁצִי עִם שְׂדֵי יִחְרְדֵי מִכָּהֶן אֱלֹהָא יִחִיבֻנְיָהּ.
- 3 ופזם איוב ית ייִי ואמר.
- 4 הא איזדלדיח ומה אחיבנך ידי שויחי לפומי.
- 5 תדא זימנא מלילית ולא אחיב ותניינחא ול אסיף.

XX

- 1 ופזם [ואחיב תמס / ייִי] מימרא דייִי P P31 .
- 2 איפשר [אפשר M; אוושר P / דְּשָׁצִי] lect emendt; דנאצי U; די ינצי Am; רפצי [דנצי leg] P32 An; דנצי P31; דנצי M P; דינצי S / עס [עיס P32 / סכָּהֶן] lect emendt; מבחן U [P32 An; מכחן [כ pro כ] Am; מכסן S P M P31 / אלהא] אלה S / יחיבנייה [יחיבנייה P31 P32 Am; יחיבנייה P An .
- 3 ופזם [ואחיב omn / ייִי] מימרא דייִי P P31 .
- 4 איזדלדליח [איזדלגליח leg; אזדלדליח [id] P31 U; אתדלדליח [אתדלזליח leg] Am; איזדלזליח P32 An; אזדלזליח M / ומה [וסא P31 Am; סה S M An; מא P / אחיבנך אחיבניך S P P32 An Am / ידי] אידי M; ידיי P / שויחי [שויח P An .
- 5 זימנא [זמנא M Am U / מלילית] מלילית M / ותניינחא emendt lect; ותניינחא P31 U; ותניינחא An Am; ותניינחא P32; ותניינחא S M; ותניינחא P / ול [לא P32 P31; ולא cet .

- 26 איפשר דשרי אוכמנא בנחיריה ובחילוון ובשירא תנקוב ליסתיה.
- 27 איפשר דיסגי לוותר בעותין אין ימלל לוותר רכיכו.
- 28 איפשר דגור קיים עמך חזבניניה לעבר פלח לעלמא.
- 29 איפשר דחגחך כיה היך ציפרא וחקטרנייה לסליותך.

XX

- 26 איפשר [אפשר M ; אוושר P / דשוי] דחשוי leg ; וחשוי An ; דחשוי cet / אוכמנא] אגמונא leg ; אגמונא P31 An Am U ; אגמונא + אונקלא * j ; אונקלא + אונקלא * P32 ; אונקלא M ; אונקלא + * j , אונקלא + * P / ובחילוון ובשירא] lect confl , ובסילוון ובשירא leg ; לא אונקלא לא ובסילווא An U ; לא אונקלא ובסילווא Am ; ובסילווא ובשירא P32 ; * ובסילווא * ובשירא P31 ; ובסילווא M ; ובסילווא S P / תנקוב] חנקוב P32 .
- 27 איפשר [האיפשר P32 ; אפשר M ; אוושר P / דיסגי] דיסגי P31 / לוותר] לוותר M Am U ; לק P31 S / בעותין] בעותא Am U S P P32 An ; בעייתא P31 / ימלל] ימליל S P / לוותר] לוותר An P32 ; לוותר P / רכיכו] רכיכו leg prob ; רכיכו S P32 Am U ; רכיכו P M P31 ; רכיכו S .
- 28 איפשר [אפשר M ; אוושר P / דגור] די גוור P ; דיגוור cet / קיים] קיים M / עמך] עימך P32 / חזבניניה] חזבניניה P31 U ; חזבניני M ; חזבניני An / לעבד] לעביד S / לעלמא] לעלמא S P M P31 An ; אפשר] אפשר A M ; אוושר P ; האיפשר S / דחגחך] דחגחך An ; דחחך S / היך ציפרא] היך צפרא M U ; כציפורא P ; כצפרא S / דחקטרנייה] דחקטרנייה P32 Am ; דחקטרנייה An ; דחקטרנייה M ; דחקטרנייה P ; דחקטרנייה S / לסליותך] לסליותך An Am U ; לסליותך P32 ; לסליותך P31 ; לסליותך M ; לסליותך S P .

- 30 יעבדון שירותא עלוהי חבריא לין חכימא יפלגוניה ביני חגריא.
- 31 איפשר די תמלא במטלחא משכיה ובגנונא דנוניא רישיה.
- 32 שוי עלוהי אידך אידכר קרבא לא חשתיצי.

XX

- 30 יעבדון [היעבדון S ; יעבדון A / שירותא ... חכימא] עלוי חכימא שירותא M / עלוהי [עלוי S P / חבריא לין חכימא] חבריא ל חכימא Am U ; חבריא ל חכימא An ; חבריא 'חכימא P32 ; חבריא *ל* 'חכימא P31 ; חכימא *י* חבריא * P ; חבריא S / ביני [בין P32 P M S / תגריא] תגריא sic P31 .
- 31 איפשר [אפשר P M / די תמלא] דחמלי P31 An Am U ; דחמלי P32 met ; דחמלא S P M / משכיה [במשכיה P ; במשכיה S / דנוניא] דנונא P31 .
- 32 שוי [שוי leg] P31 [עלוהי] עלוי P M ; עלוי S / אידך [אידך An U P32 ; אידך S P ; אידך A / אידכר] אדכר P31 U M / קרבא [קרב M / חשתיצי] חשתיצי Am ; חשתיצי P32 ; חשתיצי P31 ; חוסיף S M ; חוסיף + י* חשתיצי * P .

- 459 -

C A P I T U L O X L I

- 13 נפשיה גומרין תצלהיב ושלחוביח' מפומיה נפיק.
- 14 בצואריה יכית עוש' וקדמוהי חדוץ דבונא.
- 15 שלדי בשריה מדבקין יחיסד עלוהי דלא תזוע.
- 16 לכיה מתיסד היך אבנא ונתיר היך פלחא ארעיתא.

XX

- 13 תצלהיב [תצלהב P32 Am / ושלחוביח' / S P M P31] ושלחוביח
P32 ; ושלחוביחא [cet / מפומיה] מפמיה P31 / נפיק [P M]
נפק .
- 14 בצואריה [בצוואיה P31 ; בצוריה M / עוש'] עושנא omn /
וקדמוהי [ולקדמוי M ; וקדמוי P ; וקדמוי S / חדוץ] חדיץ
M / דבונא [דבונה An ; דאבונא M] .
- 15 שלדי [שילדי P / בשריה] בסריה M P31 Am U ; בישריה P An ;
ביסריה P32 / מדבקין [מידבקין P32 An Am ; מתאדקין
M / יתיסד] יתיסד P32 An Am U ; יתיסד P ; יתיסד
[יתיסד leg] S .
- 16 לכיה [לבו [heb] An ; ליכיה S P P32 / מתיסד] מתיסד
P An Am U ; מיחיסד P32 ; מחיקר [מחיסד leg] P31 ; מחוסר S /
ונחיר [ונחיר leg ; ונחיר S P P32 U ; ונסיר [ונחיר leg] ;
ונחיר [ונחיר leg] P31 ; ואחיר M / פלחא] פלחא S .

- 20 לא יערקניה גירא דקשא לגילי אחשיבו אבני קלל.
- 21 היך גילי אחשיבו נגירא ויגחך לרגוש רומחיא ;
לין חותע כולכיא
- 22 תחותהי פרידין דחזרין היך חספא דמיך דהבא סנינא עלוי
כסן.

XX

- 20 יערקניה [יערוקניה U ; יערוקניה S P P32 An Am ;
יערקניה P31 / גירא M / דקשא / דקשא P32 ; קשא
M / אחשיבו] איחשיבו P P32 An ; איחשבו S ; אחשיבו
A / קלל [קילעא P ; קלעא cet .
- 21 אחשיבו [איחשיבו P P32 An ; איחשבו S ; אחשיבו A /
נגירא [נגריא U P32 Am ; נגריא M P31 An ; כנביא *i +
כולכיא *P ; נרגיית S / ויגחך] ויגחא *q + P31 emendt ;
יגחך M ; ויגחוך S ; ויגחך A / רומחיא] רומחא M P32 ;
Rumchaa An :
- לין חותע כולכיא [לין חותה כולכיא leg ; ואית דאמרי חות כולכיא
U ; לא חותה [pro] כולכיא Am ; חותה [id] : כולכיא
P32 ; ואית דאמחוכ כולכיא : + An text heb .
.cet <
- 22 תחותהי [תחותי S P M / פרידין U P32 An Am ;
M P31 ; פרידין P met / דחזרין] דחדידין leg ; דחדידין P31 ;
דחדידין cet / היך חספא [חספא S P / דימין] דימין A F M ;
ימאן [דימין leg S / עלוי] עלוהי U ; עלווי P31 / כסן] סאן
M [leg] ; כסאן cet .

23 מרחח היך דודא מצולחא ד'מא יש' היך מחכלא : ל'ן היך
מבסמא.

24 בחרוהי ינהר שביל יחשב תהומא לשיבוהא.

25 ליח על עפרא שולטניה דעבדיה מדלא יחבר :

ל'ן דמעשי יתיה לא יחבר.

XX

23 מרחח אחר' מרחח P31 / מצולחא [מצולחא S / דימא] די ימא
P32 ; * ימא * P31 ; ימא cet / יש' [ישוי leg prob
ישוי חמס / מחכלא] מחלה P32 ; מחכנתא [מתכלתא leg] S ;
מחיכלא A / ל'ן היך מבסמא [ל'א היך מבסמא Am U ; היך
מבסמא An ; מבסמה P32 ; * ימא * מבסמא *] pro מב [P ; < cet .

24 בחרוהי [בחרוי S P M / שביל] שבילא חמס / יחשב [יחשוב
An P M P32 ; יחשיב S / תהומא] תהומס P32 / לשיבוהא
לשיבוהיה An ; לשיבוהא S P Am .

25 ליח [אין ליח P31 ; אין M / עפרא] עפרא An ; עפר P32 ;
ארעא S P / שולטניה [שלטניה An U / דעבדיה] דעברא Am ;
+ * ימא * דמעשי יתיה לא מיחבר * P / מדלא [דלא M / יחבר]
איחבר S P ; יחבר A . :

ל'ן < A S M ; < P hic sup cf // דמעשי [דמעסי
דמעסי Am P32 P31 / יתיה] יתי An / לא [ליח P32 / יחבר]
ייחבר An P32 .

26 ית כל גובהא יחמי מליך הוא על כל בני כורי :

לין בני אריוון :

לין על כל מרי חטופא.

XX

26 ית כל + ית כל P / גובהא [גבהא Am ; גביהא P31 / מליך

הוא] הוא מליך M / כל [< P31 / כורי] כורי P ;

כורי [כורי leg] P32 Am U ; נוניא P31 ; סורי S :

לין בני אריוון] לא מליך הוא על כל בני אריוון An U ; לא על

כל בני אריוון Am ; לא על כל בני אריוון P32 בני

אריוון P31 ; *לא על כל בני אריוון * P ; A S M < :

לין על כל מרי חטופא] לא מליך הוא על ... [id] P32 An U ;

לא על כל בני חטופא Am ; *לא על כל מרי חטופא * P ; < .cet

- 468 -

C A P I T U L O X L I I

- 5 למשמעא זאודנא שמעיה *יתך וכדון* עיני לא חמיה יתך.
- 6 מטול היכנא מאסיה עותרי ואחנחמיה על בניי זהנון עפר וקסט.
- 7 והוה בחר דמלל ייי יח פתגמיה האלן עם איוב ואמר ייי לאלופז דמן חימן חקיף רוגזי בן ובחריין חברייך ארום לא מללחון לוחי ביונתא היך עבדי איוב.

XX

- 5 למשמעא [לשמעא P32; למשמע S P M / זאודנא] אודנא P31
 / S P M * / יתך וכדון * [יתך וכדון S M ; יתך cet
 / עיני] lect emendt ; עיני S M ; ועיני cet
 [לא] lect emendt ; A M < ; לא cet / חמיה U ;
 חסח S P P31 .
- 6 היכנא [הכנא An P31 ; דהיכנא M / עותרי] עתרי M / ואחנחמיה
 ואחניחמיה U ; ואחנחמיה Am ; ואיחנחמיה An P32 ; ואיחנחמיה
 S P / על בניי] מכני M ; על בניי S / דהנון] דהנון An Am
 P P32 ; דאינון S P31 ; דהנון A / עפר] עפרא A M .
- 7 והוה בחר [ובהה An sic / דמלל] דמליל omn / ייי] + אל
 אליפו An / פתגמיה] כל פתגמיה Am P32 ; פתגמיה An
 S / האלן] האליון M An Am U ; האליון S P32 ; האליון P31 ;
 האליון P / ייי] * ייי * P31 / חיסון] * חיסון * P31 /
 חקיף] חקף S P P31 An U ; חקיף M P32 / חברייך] חברייך
 M P31 U ; חברייך Am / מללחון] מלילחון S P P31 P32 ;
 מללחון An / לוחי] לוחי An P32 / כיונתא] כיונתא M P31 ;
 S P ; כיונתא P32 ; כונתא A M / היך עבדי] כעבדי M P31 .

8 ובען סיבו לכון שבעה חורין ושבעא אמרין ואיזילו לוח
עבדי איוב וחסקון עלתא אמטולכון ואיוב עבדי יצלי עליכון
אלהן אפוי אסב מן בגלל דלא למעבד עמכון קלנא ארום לא
מללחון לוחי כונתא היך עבדי איוב.

9 ואזלו אליפו דמן חימן ובלדר דמן שוח וצופר דמן נעמה
ועבדו היך כמא דמליל להון מימרא דיי ושמע *ונטל* ייי
יח אפי איוב.

XX

8 ובען [וכדון / P M / סיבו] סוכו [סיבו leg / P31 / שבעה]
שבעא U / S P M P32 Am / ושבעא [ושבעא / S P M P32 An / P31
אמרין] דכרין A M U ; אמרין [S P P32 An / ואיזילו]
ואזילו P31 ; ואזלו M ; ואזלו [לוח / P / לוח P32 / P
עלתא] עלח(א) P31 ; עלותא S / ואיוב עבדי [ועבדי איוב P31
/ M / יצלי] (י)צלי + קדמיפדן P31 sic ; וצלו [ופרקי] An /
עליכון [+ ארום omn / אלהן] אלהין P31 ; אלהין S P /
אפוי [אפוי An P31 / אסב] אסב S P P31 / למעבד [למעבד] למיעבד
P32 / מללחון [מללחון An P31 P32 An / לוחי] לוחי
An P32 / כונתא [כונתא S P An Am / ביונתא P31 U ;
כיונתא P32 ; כיונא M / היך עבדי] היך עבדי An ; כעבדי M .

9 ובלדר דמן שוח וצופר דמן נעמה [וצופר דמן נעמה ובלדר דמן
שוח P32 / וצופר] וצפר U ; צופר An / נעמה [נעמה P31 / היך]
הי S P / כמא [כמא S P An ; < cet / דמליל] דמלל M /
להון [עמהון Am ; להוס M / ואשמע] *emendt in ; < omn /
ונטל [וטב U ; ונסיכ An P31 M P31 ; < spat] Am
P32 ; וטבר S / ייי [מימרא דיי An P31 M P31 ; < P32 Am .

10 ומימרא דיי אטיב ית גלות איוב בצלאותיה מטול חכרוהי
ואוסיף מימרא דיי ית כל די הוה לאיוב בכופלא לין על
חד חרין.

11 ואתו לוותיה כל אחוהי וכל אחותיה וכל דחכמוהי מן קדמת
דנא ואכלו עמיה לחמא בבייתיה וניידא עלוהי ונחמו יתיה
על כל בישתא דאייתי ייי עלוהי ויהבו ליה אינש מעה לין
מרגליחא לין חורפא חזא ואנש קדשא דדהב חד.

XX

10 ומימרא [ומימרא (א) / P31 / אחיב] יתיב / P31 / גלות] גלוח U
An Am P32 P31 S P / מטול] מטול omn / חכרוהי]
חכרוהי An ; דחכרוי M ; חכרוי S P / מימרא] מימרא U /
די הוה] די M ; דהוה cet / לין על חד חרין] * ni על חד חרין ;
P ; < P32 P31 M S A.

11 לוותיה] לוותיה U An M P31 S / אחוהי] + P31 ;
אחוי S M / אחותיה] אחותיה An ; אחותיה M / דחכמוהי] דחכמוהי
U An ; דחכמוי M / מן קדמת] מקדמת P32 / עמיה] עמיה An
P32 S P ; < P31 / בבייתיה] בבייתיה omn / וניידו] וניידו
M / עלוהי] ליה S M An ; עלוי P / ונחמו] ונחמו P31 /
יתיה] ליה Am / כל] < An / כישתא] כישתא Am / דאייתי] דאייתי
An S M ; דאייתיה P31 / עלוהי] עלוי P M ; עילווי S /
ויהבו] ויהב P / אינש] אנש U ; גבר M / מעה ... חדא] מעא
ואית דאמרי מרגליחא ואיבא] sic [דאמרי חורפא U ; מעא ואי
דאמ' מרגליחא : ואי דא' חורפא חזא An ; מעה לא' מרגליחא לא'
חורפא Am ; מעא 'מרגליחא' חורפא P32 ; מעא לא' מרגליחא לא'
חורפא חזא P31 ; חורפא חזא S M ; חורפא * ni מעא ni
מרגליחא * חזא P / קדשא] קדשא [leg / An / דדהב] דהבא
An ; דדהב cet.

- 475 -

9. CONCLUSIONES

9. CONCLUSIONES

Evidentemente, la primera conclusión que habría que hacer patente estriba en el ofrecimiento de un texto, hasta el presente inédito, que justifica todo el trabajo. Al mismo tiempo el aparato crítico refleja otros tantos textos, la mayoría de los cuales también ven ahora por primera vez la luz, que deben ser presentados como aportación legítima.

A la vista de la edición crítica y de los estudios que la anteceden nos ha parecido que se deben resaltar las siguientes valoraciones:

1. Hemos observado la dificultad de encontrar un texto del Tg de Job que resultara realmente concluyente y exento, por tanto, de errores o imperfecciones. Sin embargo, el texto base propuesto parece cumplir, al menos, la doble finalidad exigible: su inteligibilidad y comprensión significativa.

2. Las variantes, adiciones y alternativas que aporta el aparato crítico ofrecen, en conjunto, una mejora evidente del texto base y contribuyen no poco al esclarecimiento textual, histórico y exegético de nuestro Tg.

3. Constatamos igualmente que la transmisión textual del Tg de Job no ha sido uniforme. La variación textual nos ha movido a ofrecer una clasificación en la que podemos distinguir los si-

güentes grupos familiares y recensiones:

- Grupo I: formado por el texto base (C), el ms Urbinati I (U), el B 35.5 de la Ambrosiana (Am), el 72 de la Angelica (An) y el de Parma nº 32 (P32). Todos, con variaciones más o menos importantes, pertenecerían a la misma familia.
- Grupo II: representado por el nº 31 de Parma (P31), sería una recensión discrepante de la familia anterior
- Grupo III: al que pertenece, sin duda, el texto de la Rabínica, sería una familia "a caballo" entre el grupo I y IV.
- Grupo IV: integrado por el ms 110 de París (P), el de la Biblioteca de Salamanca (S), el de la de San Bernardo (SB) y el texto de Amberes (A), muestra una familia discrepante de las anteriores. P sería la cabeza familiar, S y SB representarían una recensión de él y A sería un subtipo recensual de el texto que forman los de Alfonso de Zamora (S y SB) (cf 4.4).

4. Hemos creído probar igualmente que existió, al menos para el Tg de Job y seguramente de todos los Kétubim, una tradición textual sefardí, cuya labor filológica en los textos arameos no es despreciable. Estaría constituida en nuestro es-

tudio por los testigos del grupo IV citado.

5. Creemos que hemos contribuido con la sistematización metodológica del capítulo sobre los grupos textuales a un mayor esclarecimiento en las diferenciaciones de los textos de tal modo que los aspectos cuantitativos y cualitativos se integren de forma fecunda.

6. También nos parece que el estudio que hemos iniciado sobre la problemática del Tg'aher procura, además de sistematizar su frecuencia, ofrecer una aproximación metodológica y una base de discusión que justifique futuras soluciones. A tal respecto, observamos que el Tg'aher no es un mero problema textual, sino que la propia hermenéutica del targum tiene que jugar un necesario papel en su creación

7. Hemos reafirmado el carácter palestinese del Tg de Job, no sin dejar de constatar la influencia profunda del arameo oriental también.

8. Otras posibles aportaciones, como la importancia de Alfonso de Zamora como aramafista, la interdependencia textual de Amberes y los textos de aquél, la mayor clarificación del problema textual de la Rabínica, la valoración del propio Tg de Job, creemos que forman un segundo plano de relevancia ante las anteriores valoraciones.

10. BIBLIOGRAFÍA

La lista de libros o artículos que sigue a continuación no es exhaustiva. Se ha intentado una bibliografía selectiva de aquellos temas que más directamente toquen el objeto de nuestro estudio.

- BACHER, W., "Das Targum zu Hiob", MGWJ, XX (1871), págs 208-223, 283-284.
- BACHER, W., "Das Targum zu den Psalmen", MGWJ, XXI (1872), págs 408-416, 463-473.
- BACHER, W., "Kritische Untersuchungen zum Propheten-targum", ZDMG, XXVIII (1874), págs 1-72.
- BAER, S. y DELITZSCH, F., Liber Iobi, Leipzig, 1875.
- BALL, C.J., The Book of Job, Oxford, 1922.
- BARR, J., Comparative Philology and the Text of the Old Testament, Oxford, 1968.
- BAUMANN, E., "Die Verwendbarkeit der Pešita zum Buche Ijob für die Textkritik", ZAW, XVIII (1898), págs 305-338; XIX (1899), págs 15-95, 288-309; XX (1900), págs 177-201.
- BAUMGARTNER, W., Hebräisches und aramäisches Lexikon zum Alten Testament, 3a ed., Leiden, 1967.
- BEER, G., Der Text des Buches Hiob untersucht, I-II, Marburg, 1895-1897.

- BERLINER, A., Targum Onkelos, II, Berlin, 1884.
- BICKELL, G., "Kritische Bearbeitung des Iob-Dialogs", WZKM, VI (1892), págs 137-147, 241ss, 327-334; VII (1893), págs 1-20, 153-168.
- BLAU, L., Zur Einleitung in die Heilige Schrift, Budapest, 1894.
- BLONNERDE, A.C.M., Northwest Semitic Grammar and Job, Roma, 1969.
- BOWKER, J., The Targums and Rabbinic Literature - An Introduction to Jewish Interpretations of Scripture, Cambridge, 1969.
- BROCKELMANN, K., Lexicon Syriacum, 2a ed., Halle, 1928.
- BROWN, F., DRIVER, S.R. y BRIGGS, Ch.A., A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford, 1907 (reimp. 1957, 1972).
- BUDDE, K., Das Buch Hiob, 2a ed., Göttingen, 1913.
- CROSS, F.M., The Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Studies, 2a. ed., New York, 1961.
- DALMAN, G., Aramäisch-neuhebräisches Handwörterbuch zu Targum, Talmud und Midrasch, Frankfurt o.M., 1922.
- DALMAN, G., Grammatik des jüdisch-palästinischen Aramaisch, 2a ed., Leipzig, 1905.
- DAVIDSON, A.B., The Book of Job, Cambridge, 1918 (reimp. 1960).
- DE ROSSI, G.B., Variae Lectiones Veteris Testamenti, IV, Parma, 1784.
- DELITZSCH, F., Biblischer Commentar über die poetischen Bücher des Alten Testaments, II: Das Buch Iob, Leipzig,
- DHORNE, E., A Commentary on the Book of Job, Leiden, 1967.

- DÍEZ MACHO, A., Neophyti I, t. I-V, Madrid-Barcelona, 1968-1978.
- DÍEZ MACHO, A., Manuscritos hebreos y arameos de la Biblia, Roma, 1971.
- DÍEZ MACHO, A., El Targum. Introducción a las traducciones arameicas de la Biblia, Barcelona, 1972.
- DÍEZ MACHO, A., "Le Targum de Job dans la tradition sefardie", Homenaje a Cazelles, (en prensa), 20 págs.
- DILLMANN, A., Hiob, 1a ed., Leipzig, 1891.
- DONNER, H. y RÜLLIG, W., Kanaanäische und aramäische Inschriften, I-III, Wiesbaden, 1962-1964.
- DRIVER, S.R. y GRAY, G.B., A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Job, Edimburgo, 1921 (reimp.1950).
- ERSTEIN, E.L., A Critical Analysis of Chapters One to Twenty-Six of the Targum to the Book of Job (Diss.), Chicago, 1941.
- FITZMYER, J.A., "Some Observations on the Targum of Job from Qumran Cave 11", CBO, XXXVI (1974), págs 503-524.
- FOHRER, G., Das Buch Hiob, Gütersloh, 1963.
- GALLINER, J., Abraham ibn Esra's Hiobkommentar auf seine Quellen untersucht, Berlin, 1901.
- GARD, D.H., The Exegetical Method of the Greek Translator of the Book of Job, Philadelphia, 1952.
- GEHMAN, H.S., "The Theological Approach of the Greek Translator of Job 1-15", JBL, LXVIII (1949), págs 231-240.
- GESENIUS, W. y BUHL, P., Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, 17a ed., Leipzig, 1921.

- GIBSON, E.C.S., The Book of Job, 3a ed., Londres, 1919.
- GINSBURG, Chr.D., Introduction to the Massoretico-Critical Edition of the Hebrew Bible, Londres, 1897 (reimp. New York, 1966).
- GINZBURGER, M., Die Anthropomorphismen in den Thargumim, Braunschweig, 1891.
- GORDIS, R., The Biblical Text in the Making. A Study of the Kethib-Qere, Philadelphia, 1937.
- GRAY, G.B., "The Additions in the Ancient Greek Version of Job", Expositor, June 1920, págs 422-438.
- GUILLAUME, A., Studies in the Book of Job with a New Translation, Leiden, 1968.
- HITZIG, F., Das Buch Hiob, Leipzig-Heidelberg, 1874.
- GROSSFELD, B., A Bibliography of Targum Literature, Cincinnati-New York, 1972 y ss.
- HOFFMANN, J.G., Das Buch Hiob, Kiel, 1891.
- HÖLSCHER, G., Das Buch Hiob, Tübingen, 1937.
- HORST, F., Hiob, Neukirchen-Vluyn, 1968.
- JASTROW, M., A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Jerushalmi and the Midrashic Literature, I-II, Londres-New York, 1903 (reimp. New York, 1950ss.).
- JONGELING, B., "Contributions of the Qumran Job Targum to the Aramaic Vocabulary", JSS, XVII (1972), 191-197.
- KAHLE, P., Masoreten des Westens, II: Das palästinische Pentateuchtargum, Stuttgart, 1930.
- KAUFMANN, H.E., Die Anwendung des Buches Hiob in der rabbinischen Agadah, I, Frankfurt o.M., 1893.

- KAUTZSCH, E. (ed.), Gesenius' Hebrew Grammar, 2a ed., revisada por A.E. Cowley, Oxford, 1910.
- KENNICOTT, B., Vetus Testamentum Hebraicum, cum Variis Lectionibus, II, Oxford, 1780.
- KISSANE, E.J., The Book of Job, Dublin, 1939.
- KRAUSS, S., Griechische und lateinische Lehnwörter im Talmud, Midrasch und Targum, I-II, Berlin, 1898-1899.
- KUTSCHER, E.Y., "Aramaic", en: Current Trends in Linguistics, VI (1971), págs 347-412.
- LAGARDE, P. de, Hagiographa Chaldaice, Leipzig, 1873 (reimp. Osnabrück 1967).
- LE DÉAUT, R., Introduction à la littérature targumique, I, Roma, 1966.
- LEVY, J., Chaldäisches Wörterbuch über die Targumim, I-II, Leipzig, 1867-1868.
- LEVY, J., Wörterbuch über die Talmudim und Midrashim, I-IV, Berlin-Viena, 1924.
- LEWIN, M., Targum und Midrasch zum Buch Hiob, Mainz, 1895.
- MACNAMARA, M., Targum and Testament, Shannon, 1972.
- MARGOLIS, M.L., The Story of Bible Translations, Philadelphia, 1917.
- MERX, A., Das Gedicht von Hiob, Jena, 1871.
- NÖLDEKE, Th., Die semitischen Sprachen, 2a ed., Leipzig, 1899.
- PALACHE, J.L., Semantic Notes on the Hebrew Lexicon, Leiden, 1959.
- PÉREZ CASTRO, F., El manuscrito apologético de Alfonso de Zamora, Madrid, 1950.

- PÉREZ CASTRO, F. y VOET, L., La Biblia Políglota de Amberes, Madrid, 1973.
- PETERS, N., Das Buch Hiob, Münster i. Westf., 1928.
- PLÖEG, J.P.M. van der y WOUDE, A.S. van der, Le Targum de Job de la grotte XI de Qumrân, Leiden, 1971.
- POPE, M., Job, 2a ed., New York, 1965.
- ROBERTS, B.J., The Old Testament Text and Versions, Cardiff, 1951.
- ROSENTHAL, F., A Grammar of Biblical Aramaic, Wiesbaden, 1961.
- ROWLEY, H.H., Job, Londres, 1970.
- SELLIN, E. y FOHMER, G., Einleitung in das Alte Testament, 10a ed., Heildelberg, 1965.
- SIEGFRIED, K., The Book of Job, Leipzig, 1893.
- SFERBER, A., The Bible in Aramaic, I-V, Leiden, 1959ss.
- STEVENSON, W.B., Critical Notes on the Hebrew Text of the Poem of Job, Aberdeen, 1951.
- SOKOLOV, M., The Targum to Job from Qumran Cave XI, Ramat-Gan, 1974.
- TAL, A.R., Lěšon ha-Targum lě-Nebi'im Rišonim w-ma'madah bi-klal nibey ha-aramit, Tel-Aviv, 1975.
- TUINSTRA, E.W., Hermeneutische aspecten van de Targum van Job uit grot XI van Qumrân, Groningen, 1970.
- VERNES, G., Scripture and Tradition in Judaism, Leiden, 1961.
- WEISS, A., De Libri Jobi Paraphrasi Chaldaica, Bratislava, 1873.
- WEISS, R., Ha-Targum Ha-arami lě-sefer 'Iob, Tel-Aviv, 1979.
- WIERNIKOWSKI, Das Buch Hiob nach der Auffassung des Talmud und Midrasch, I, Breslau, 1902.